

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Lucia Kurilovská, Patrícia Krásná (eds.)

Efektívnosť prípravného konania - výzvy a perspektívy

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

konanej

**pod záštitou Dr. h. c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD.
rektorky Akadémie Policajného zboru v Bratislave**

a

**prof. JUDr. Jozefa Čentéša, PhD.
vedúceho katedry trestného práva, kriminológie
a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity
Komenského v Bratislave**

v dňoch 4. - 5. novembra 2021

Bratislava 2021

Vedecký výbor konferencie:

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

prof. JUDr. Jozef Čentíš, PhD.

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Recenzenti:

prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

pplk. JUDr. Veronika Marková, PhD.

Zborník zostavili:

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

npor. JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

Vzor citácie:

KURILOVSKÁ, L., KRÁSNA, P., eds., 2021. *Efektívnosť prípravného konania - výzvy a perspektívy. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 227 s. ISBN 978-80-8054-926-8.

Vzor citácie príspevku:

BENČÍK, T., 2021. Zníženie časovej náročnosti prípravného konania odstránením nadbytočného opakovania výsluchov svedkov. In: KURILOVSKÁ, L., KRÁSNA, P., eds., 2021. *Efektívnosť prípravného konania - výzvy a perspektívy. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 3 - 15. ISBN 978-80-8054-926-8.

Zborník neprešiel jazykovou korektúrou.

Za jazykovú stránku zodpovedajú autori príspevkov.

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie usporiadanej Akadémiou Policajného zboru v Bratislave v dňoch 04.-05. 11. 2021, v rámci riešenia projektu APVV-19-0102: „Efektívnosť prípravného konania - skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien“. Zodpovedný riešiteľ projektu prof. JUDr. Jozef Čentíš, PhD.

ISBN 978-80-8054-926-8

EAN 9788080549268

OBSAH

<i>npor. JUDr. Tomáš Benčík</i>	3
Zníženie časovej náročnosti prípravného konania odstránením nadbytočného opakovania výsluchov svedkov	
<i>mjr. JUDr. Daniela Benedeková, PhD.</i>	15
Spoločné vyšetrovacie tímy	
<i>doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.</i>	21
Efektívnosť postihovania trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky	
<i>Mgr. Dominika Bočková</i>	31
Využívanie odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v prípravnom konaní	
<i>JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D., Bc. Tereza Ottová</i>	39
K otázke dokazování odborným vyjádřením	
<i>JUDr. Mgr. Marek Dvořák</i>	45
Rekognice osob v trestním řízení jako neodkladný úkon	
<i>doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D., JUDr. Miroslava Zajičková, Ph.D.</i>	53
Ochrana základních práv osob, proti kterým směřují úkony v přípravném řízení trestním podle české právní úpravy	
<i>JUDr. Tomáš Horeháj</i>	65
Práva a postavenie obetí v prípravnom konaní v Slovenskej a Českej republike - komparatívna štúdia	
<i>prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD., doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.</i>	77
Osobitosti vyšetrovania prania špinavých peňazí v kontexte finančnej podpory terorizmu	
<i>npor. JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M., JUDr. Petra Krivosudská, LL.M.</i>	87
Dohoda o vine a treste a jej vplyv na naplnenie účelu trestu	
<i>Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA</i>	99
Vybrané aplikačné problémy prípravného konania v súčasnosti	
<i>doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.</i>	111
Právo obvineného na informáciu o predvolanej osobe na výsluch	
<i>JUDr. Mgr. Monika Lichnerová</i>	117
Vývoj inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v prípravnom konaní	
<i>JUDr. Jakub Lorko, PhD., JUDr. Nina Tarabová</i>	127
Vybrané štatistické ukazovatele vybavovania trestnej agendy v Slovenskej republike	
<i>JUDr. Simona Marcinová</i>	137
Možnosti náhrady inštitútu väzby a ich (efektívne) využívanie v aplikačnej praxi	
<i>JUDr. Stanislav Mihálik, PhD., JUDr. Filip Vincent</i>	149
Úvahy k efektívnosti prípravného konania pro futuro	
<i>Mgr. Ivana Mokrá</i>	159
Ustanovenie § 363 Trestného poriadku ako prostriedok odstraňovania nezákonnosti v prípravnom konaní	
<i>mjr. PhDr. Andrea Pastuchová Neumannová, PhD.</i>	169
Výsluch obzvlášť zraniteľnej osoby v prípravnom konaní	
<i>prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.</i>	179
Možnosť zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania prostredníctvom paragrafu 363 Trestného poriadku	
<i>plk. doc. Ing. Stanislav Šišulák, PhD.</i>	185
Vplyv odklonov na efektívnosť prípravného konania	

<i>JUDr. Lukáš Turay PhD., JUDr. Matúš Kováč</i>	197
Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní – aplikačná prax	
<i>Mgr. Lucia Vasilik</i>	203
Inštitút zmieru ako nástroj zefektívnenia prípravného konania- zámer zákonodarcu verzus aplikačná prax	
<i>prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.</i>	211
Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní	

ÚVOD

V dňoch 04. - 05. 11. 2021 sa na pôde Akadémie Policajného zboru v Bratislave, v rámci projektu „APVV-19-0102 - Efektívnosť prípravného konania - skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien“, konala medzinárodná vedecká konferencia organizovaná pod záštitou Dr. h. c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD. a prof. JUDr. Jozefa Čentéša, PhD., s názvom: „EFEKTÍVNOSŤ PRÍPRAVNÉHO KONANIA - SKÚMANIE, HODNOTENIE, KRITÉRIÁ A VPLYV LEGISLATÍVNYCH ZMIEN“.

Predmetom medzinárodnej vedeckej konferencie bola výmena poznatkov z oblasti prípravného konania, ako aj súvisiacich oblastí trestného práva, pričom rokovanie bolo rozdelené v zmysle programu do dvoch rokovacích dní.

V odborných, ale i akademických kruhoch je skutočnosť efektívnosti prípravného konania veľmi aktuálna a vyžaduje si priamu koreláciu medzi diskusiou akademickej obce a aplikačnej praxe. Myšlienky a výstupy zúčastnených na medzinárodnej vedeckej konferencii nesporne prispievajú k dialógu o efektívnosti prípravného konania, ale i k efektívnosti trestného konania a trestného práva.

Počas konferencie sa účastníci zároveň mohli oboznámiť s niektorými špecializovanými pracoviskami Akadémie Policajného zboru v Bratislave, ktoré majú pomáhať pri rozvoji viacerých činností v oblasti prípravného konania, ako je napr. špeciálna výsluchová miestnosť, ktorá je svojou povahou zameraná na výsluchy obzvlášť zraniteľných obetí, či špecializované pracovisko katedry kriminalistiky a forenzných vied so zameraním na výučbu obhliadky miesta činu.

Dôležitosť a opodstatnenosť tejto medzinárodnej vedeckej konferencie spočívala v snahe odborníkov prostredníctvom aj takýchto významných konferencií nabádať spoločnosť k zamysleniu sa nad realizáciou prípravného konania, ale aj trestného konania v podmienkach Slovenskej republiky. Predsa však i napriek snahe mnohých odborníkov je zrejmé, že efektívnosť prípravného konania má svoje nedostatky a s ohľadom na uvedené, je preto mimoriadne dôležité pozvoľne budovať povedomie širokej verejnosti o tejto problematike.

Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie je výstupom hodnotných vedeckých informácií, ktoré je potrebné šíriť medzi odbornú, ale i laickú verejnosť.

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

mpor. JUDr. Tomáš Benčík

Zníženie časovej náročnosti prípravného konania odstránením nadbytočného opakovania výsluchov svedkov

vyšetrovateľ OR PZ v Senci

Anotácia:

V príspevku sa autor venuje problematike duplicitného vykonávania výsluchov svedkov v rôznych štádiách prípravného konania. Autor poukazuje na súčasný stav v danej oblasti, opisuje zaužívané postupy vo vyšetrovacej praxi, pričom zameriava svoju pozornosť na výsluchy osôb, ktoré považuje za nadbytočné a zaoberá sa procesnou použiteľnosťou výsluchov svedkov vykonaných pred vznesením obvinenia v ďalšom trestnom konaní. Cieľom článku je prezentovať vlastný postoj k problematike, na ktorú sa objavujú rozličné právne názory.

Kľúčové slová: *nadbytočné výsluchy, prepočúvanie, prípravné konanie, zásada kontradiktórnosti.*

Annotation:

In the article, author deals with the issue of duplicative interrogation of witnesses in various stages of the pre-trial investigation. The author points out the current situation in the field, describes the usual procedures in investigative practice, focusing his attention on the interrogation which he considers redundant and summarizes possibilities of using interrogation of witnesses as evidence in court proceedings. The aim of the article is to present subjective position on the controversial issue.

Key words: *excessive interrogations, duplicative interrogations, pre-trial investigation, the contradictory principle.*

ÚVOD

V rámci vedeckej diskusie ohľadom efektivity prípravného konania a hľadania riešení a nástrojov na jeho časové a ekonomické zefektívnenie je relevantné zamerať našu pozornosť na problematiku vykonávania nadbytočných procesných úkonov, pričom autor sa konkrétne zameria na nadbytočné opakovanie výsluchov orgánmi činnými v trestnom konaní, tzv. „širšie prepočúvanie,“ ktoré je súčasťou zaužívaných formalizovaných postupov prípravného konania v podmienkach Slovenskej republiky a predstavuje častú prekážku rýchlosti trestného konania.

Na problém nadbytočného opakovania výsluchov v rôznych štádiách trestného konania (výsluch jednej osoby pred začatím trestného stíhania, po začatí trestného stíhania, po vznesení

obvinenia), okrem viacerých odborných a vedeckých článkov,¹ upozorňuje aj Správa o stave a úrovni vyšetrovania, skráteného vyšetrovania, operatívno-pátracej činnosti, pátrania a kriminalisticko-technickej činnosti na odboroch kriminálnej polície v Slovenskej republike za rok 2020,² vydaná úradom kriminálnej polície Prezídia policajného zboru, pričom snahu o riešenie uvedeného problému prejavil aj Nový odborový zväz polície vo svojich návrhoch k reforme Policajného zboru.³ Možno teda konštatovať, že aktuálnosť nami riešenej problematiky je zachovaná.

V úvode je nutné uviesť, čo autor považuje za nadbytočné výsluchy v prípravnom konaní, resp. „širšie prepočúvanie,“ nakoľko tento pojem nie je v podmienkach trestnoprávnej praxe ustálený a často je interpretovaný rozličným spôsobom. Na účely tohto článku ním budeme chápať automatizované opakovanie výsluchov osôb v procesnom postavení svedkov a poškodených, ktorí už boli v tej istej trestnej veci minimálne jedenkrát vypočutí, pričom ich opakovaný výsluch neprináša žiadne nové skutočnosti dôležité pre trestné konanie a jeho vykonanie nežiada žiadna zo strán trestného konania,⁴ teda nežiada ho ani obvinený alebo jeho obhajca. V súhrne teda možno uviesť, že sa jedná o redundantný procesný úkon, ktorého vykonanie neprispieje k objasneniu vyšetrovanej veci. Podľa autora za nadbytočné možno považovať nasledovné typy výsluchov:

1. Výsluch osôb, ktoré sa **nevedia** vyjadriť priamo k vyšetrovanej veci (nie sú očitými svedkami) a vyjadrujú sa výhradne iba k výške škody, ktorá im trestným činom vznikla, pričom k výške škody sa už vyjadrili pri svojom predošlom výsluchu v postavení svedka - poškodeného alebo ju iným spôsobom preukázateľne zdokladovali, ako aj sa vyjadrili, či si uplatňujú nárok na náhradu škody podľa § 46 Trestného poriadku a v akej výške, pričom výška vzniknutej škody bola dostatočne ustálená a žiadna zo strán trestného konania, ktorým bola daná možnosť oboznámiť sa so spisovým materiálom nežiada opakovanie alebo doplnenie ich výsluchu.
2. Výsluch osôb, ktoré sa **vedia** vyjadriť priamo k vyšetrovanej udalosti, avšak vykonaným dokazovaním v predsúdnom konaní bol zabezpečený dostatok dôkazov na rozhodnutie vo veci a zároveň nie je predpoklad, že by do konania priniesli nové závažné skutočnosti.
3. Výsluch osôb, ktoré sa **vedia** vyjadriť priamo k vyšetrovanej udalosti, pričom k udalosti sa dostatočne už vyjadrili pri svojom predošlom výsluchu v procesnom postavení svedka (napr. v štádiu pred vznesením obvinenia), pričom žiadna zo strán trestného konania, ktorým bola daná možnosť oboznámiť sa s ich výpoveďou, nežiada opakovanie alebo doplnenie ich výsluchu a nejedná sa o jediný usvedčujúci alebo vo významnej miere rozhodujúci dôkaz, ako ani nevznikla dôvodná pochybnosť o ich dosiahnuteľnosti v ďalšom trestnom konaní.

---

¹ napr. VINCENT F., 2020. *K niektorým aspektom efektívnosti trestného konania vo vzťahu k základným zásadám trestného konania s dôrazom na prípravné konanie*, in: *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*, podľa ktorého názoru by mal zákonodarca pro futuro priamo v Trestnom poriadku upraviť kontradiktórny výsluch svedkov tak, aby tento prebehol až na hlavnom pojednávaní, pričom po vznesení obvinenia v prípravnom konaní by postačovalo kontradiktórnym spôsobom vypočuť svedkov, ktorí vypovedajú významné skutočnosti svedčiace o spáchaní trestného činu obvinenou osobou.

² Správa o stave a úrovni vyšetrovania, skráteného vyšetrovania, operatívno-pátracej činnosti, pátrania a kriminalisticko-technickej činnosti na odboroch kriminálnej polície v Slovenskej republike za rok 2020, MV SR, Prezídium Policajného zboru, úrad kriminálnej polície z apríla 2021, č.: PPZ-KP-AO-2021/028862-015, str. 23.

³ TASR, 2021. *Odstrániť by sa podľa Nového odborového zväzu polície mohlo aj tzv. automatické prepočúvanie účastníkov trestného konania*. [online]. in: <https://www.teraz.sk/slovensko/nozpprioritou-reformy-policie-by-mali/529330-clanok.html> [cit. 21.9.2021]

⁴ Na účely tohto príspevku sa stranou chápe strana v konaní pred súdom, teda najmä ten, proti komu sa trestné konanie vedie, poškodený, zúčastnená osoba, prokurátor.

Ad 1. Z aplikačnej praxe orgánov činných v trestnom konaní vyplýva poznatok, že po vznesení obvinenia býva automaticky prepočutý poškodený, ktorého výpoveď nie je podstatná pre ustálenie skutkového stavu veci. „*Ide najmä o opätovné vypočúvanie splnomocnencov poškodených subjektov (najmä rôznych obchodných spoločností), ktorý k podstate skutku nevedia uviesť takmer nič, ale keďže majú uvedené procesné postavenie, v praxi dochádza k ich opätovnému prepočutiu. To isté platí o poškodených (napr. poškodení pri krádežiach, ktorí skutok bezprostredne absolútne nevnímali a pod.), ktorých výpoveď vo väčšine prípadov slúži ako podklad, že stíhaný skutok sa stal, čo plne odôvodňuje nevyhnutnosť ich vypočutia po vydaní uznesenia o začatí trestného stíhania v zmysle § 199 ods. 1 TP. Uvedené však nevyvoláva automatickú potrebu na ich opätovné vypočutie po vznesení obvinenia. Je síce pravdou, že v určitých prípadoch sa prepočutie poškodených po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia, realizuje najmä za účelom, aby poškodený mohol formálne uplatniť nárok na náhradu vzniknutej škody voči konkrétnemu obvinenému, avšak uplatnenie predmetného nároku môže poškodený v zmysle § 46 ods. 3 TP vykonať aj písomnou formou.*“⁵

Ak bola škoda v trestnom konaní dostatočne ustálená a žiadna z procesných strán nenamieta jej výšku, tak vykonávanie výsluchu zástupcu poškodenej spoločnosti možno považovať za nadbytočné. Spoločnosti, ktoré sú často za týmto účelom predvolávané k výsluchu, samy upozorňujú na bezpredmetnosť takéhoto procesného úkonu. Ako príklad uvádzam vyjadrenie jednej z poškodených spoločností, adresovanej vyšetrovateľovi. V liste, v ktorom sa poškodená spoločnosť pripája k trestnému konaniu a uplatňuje si nárok na náhradu škody uvádza: „*Vzhľadom ku skutočnosti, že svedok musí hovoriť pravdu a len to, čo je mu známe (to čo videl, počul, vnímal a pod.) a s ohľadom na podstatu svedeckej výpovede, ktorá spočíva v nezameniteľnom postavení konkrétnej fyzickej osoby a táto osoba v pozícii svedka je dôkaz a tento sa vykonáva pred súdom, Vám na základe uvedeného oznamujeme, že nemáme svedka tak, ako to predpokladá Trestný poriadok a teda účasť zamestnanca spoločnosti na výsluchu svedka pokladáme za bezpredmetnú.*“⁶

Príkladom z aplikačnej praxe je trestná vec prečinu ublíženie na zdraví podľa § 157 ods. 1, ods. 2 písm. a) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. h) Trestného zákona, v ktorej protiprávnym konaním obvineného P. K. došlo k dopravnej nehode, pričom z titulu vynaložených liečebných nákladov poisťencovi, vznikla spoločnosti VZP, a.s., finančná škoda vo výške 6476,21 Eur, pričom VZP, a.s. si uplatnila nárok na náhradu škody v zmysle § 46 Trestného poriadku písomnou formou a to listom, v ktorom uviedla podrobný rozpis vzniknutých nákladov, ako aj doložila ďalšie podrobné vyčíslenie nákladov za poskytnutú zdravotnú starostlivosť, identifikačný list klienta, poverenie a ďalšie dokumenty, ktoré dostatočne spresnili výšku vzniknutej škody. Obvinený bol s výškou vzniknutej škody uzrobený a v rámci svojho výsluchu sa vyjadril, že je ochotný uvedenú škodu uhradiť a nenamieta jej výšku. Do skončenia predsúdneho konania, ako ani pri záverečnom preštudovaní vyšetrovacieho spisu, obvinený nemal žiadne námietky k nároku alebo výške uplatnenej škody. Škoda bola dostatočne preukázaná listinnými dôkazmi, zaslanými poškodenou spoločnosťou a nevznikla potreba realizácie výsluchu zástupcu poškodenej spoločnosti v prípravnom konaní.⁷

Ad 2. Príkladom (fiktívny prípad) môže byť trestná vec prečinu ublíženia na zdraví, kedy v dôsledku porušenia dôležitej zákonnej povinnosti vodiča došlo k dopravnej nehode, ktorá sa stala na exponovanom mieste za prítomnosti veľkého množstva očitých svedkov. Vykonaným dokazovaním bolo v prípravnom konaní zabezpečené dostatočné množstvo

⁵ REPA O., 2014. *K problematike prepočúvania svedkov v prípravnom konaní, použiteľnosti výpovede svedka z prípravného konania na hlavnom pojednávaní a možnosti jej hodnotenia v trestnom konaní*, in: *Zo súdnej praxe, Ročník 1/2014*, Dostupné na internete: www.legalis.sk.

⁶ Spisový materiál ORP-109/DL-SC-2020.

⁷ Spisový materiál ORP-531/1-VYS-SC-2021.

dôkazov, najmä svedeckých výpovedí, priznanie a oľutovanie skutku obvineným, znalecké posudky a listinné dôkazy, ktoré si neodporovali a súhrnne odôvodňovali podanie návrhu na podanie obžaloby. V tomto prípade by bolo možné považovať vykonanie všetkých výsluchov očitých svedkov udalosti z hľadiska efektivity prípravného konania za nadbytočné (a to aj v tom prípade, ak boli všetci vypočutí pred vznesením obvinenia). Neexistuje zákonná povinnosť orgánu činného v trestnom konaní opakovať výsluch všetkých svedkov udalosti, ktorí boli vypočutí pred vznesením obvinenia a to ani v prípade, ak sa jedná o očitých svedkov. Orgány činné v trestnom konaní nevyhľadávajú a nevykonávajú všetky dostupné dôkazy, ale objasňujú vec v rozsahu, potrebnom na podanie obžaloby alebo vydanie iného rozhodnutia, pričom sa zameriavajú na skutočnosti uvedené v § 119 ods. 1 Trestného poriadku.

Ad 3. Príkladom z aplikačnej praxe je trestná vec obvineného D. F., ktorý bol stíhaný za prečin porušovanie domovej slobody podľa § 194 ods. 1 Trestného zákona v súbehu s prečinom krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, pretože vošiel cez neuzamknutú bránu na pozemok rodinného domu a zadiaľ odcudzil tam nachádzajúci sa dámsky bicykel. V predmetnom konaní bol obvinený usvedčovaný radou priamych dôkazov, (t.j. na mieste činu sa našla peňaženka obvineného s občianskym preukazom na meno obvineného, bicykel bol vypátraný a stotožnený poškodenou, z riadidiel bicykla boli zaistené stery, na ktorých sa nachádzalo DNA zhodné s DNA porovnávacím materiálom od obvineného, obvinený sa ku skutku priznal, obvinený pri previerke výpovede na mieste podrobne ukázal, ako sa dostal na miesto činu a z kadiaľ bicykel odcudzil). V štádiu pred vznesením obvinenia bol vykonaný výsluch svedka - poškodenej, ktorá k veci uviedla, že obvineného pri krádeži zhliadla od chrbta, avšak nevedela by ho opoznať, v rámci výsluchu sa taktiež vzdala nároku na náhradu škody podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku, čo zdôvodnila tým, že jej bol bicykel vrátený a teda jej nevznikla žiadna materiálna škoda. Obvinený sa s výpoveďou poškodenej oboznámil v rámci uznesenia o vznesení obvinenia, ako aj mal možnosť sa k nej vyjadriť pri svojom výsluchu, prípadne aj pri záverečnom preštudovaní spisu. Jej výsluch zopakovať nežiadal. V uvedenom prípade by autor považoval opakovanie výsluchu takéhoto svedka-poškodeného v prípravnom konaní za nadbytočné.⁸

Vzhľadom na rozsiahlosť danej problematiky sa tento článok zameria výhradne na problematiku načrtnutú v bode č. 3.

Duplicitné vykonávanie výsluchov v prípravnom konaní - úvahy de lege lata

Opakovanie výsluchov v trestnom konaní je úzko späté so zásadou kontradiktórnosti a právom obvineného na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústavy“) a podľa čl. 6 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu. Podľa čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu, má minimálne právo vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe. „Z citovaného článku 6 ods. 3 písm. d) dohovoru vyplýva, že obvinený má jednak právo byť prítomný a aktívne sa zapájať do výsluchu svedkov a jednak právo dosiahnuť, aby sa zabezpečili výsluchy svedkov, ktorých výpovede by mali byť v prospech obvineného. Ani jedno z týchto práv však nie je absolútne (Hopfinger v. Rakúsko).“⁹

Zásadu kontradiktórnosti v trestnom konaní možno definovať ako konanie alebo stav,

⁸ Spisový materiál ORP-277/1-VYS-SC-2020.

⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, I. ÚS č. I. 140/04 z dňa 20.4.2005.

počas ktorého majú procesné strany nielen právo navrhovať, prípadne predložiť dôkazy, listiny, stanoviská na podporu svojich tvrdení, ale aj právo oboznámiť sa s dôkazmi, listinami či stanoviskami predloženými druhou stranou, ako aj právo vyjadriť sa k nim, popierať ich a uvádzať vlastné argumenty, spravidla s cieľom ovplyvniť rozhodnutie vo veci.¹⁰ Jedná sa o všeobecnú zásadu, ktorá prestupuje celé trestné konanie a úzko súvisí so zásadou „*rovnosti strán*.“ V zmysle zásady kontradiktórnosti má každý právo na to, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.¹¹ Uvedená zásada je premietnutá v právach obvineného, predovšetkým práva obvineného vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a k dôkazom o nich,¹² ale aj iných právach obvineného, ktoré presne definuje Trestný poriadok a ktoré sú obsahom práva na obhajobu.

Uvedené je niekedy chápané tak, že je potrebné po vznesení obvinenia zopakovať všetky výsluchy svedkov a to do ukončenia prípravného konania, aby bol o nich obvinený, resp. jeho obhajca upovedomený a mal sa k nim možnosť vyjadriť.¹³ Uvedený názor je najčastejším dôvodom, kvôli ktorému dochádza k nadbytočnému vykonávaniu výsluchov v prípravnom konaní. Viacerí autori,¹⁴ ako aj autor tohto príspevku sa s týmto názorom nestotožňujú.

Je nepochybné, že obvinenému, ako aj jeho obhajcovi musí byť daná možnosť dostatočným spôsobom spochybníť a vypočúvať svedkov svedčiacich v jeho neprospech, buď v okamihu jeho výpovede, alebo v neskoršom štádiu trestného konania,¹⁵ ako aj je zrejmé, že „*základnou zložkou spravodlivého procesu je právo na obhajobu a v rámci nej možnosť aspoň raz kontradiktórnym spôsobom vypočúť svedka, výpoveď ktorého má podstatný význam pre rozhodnutie. Z princípu kontradiktórnosti však existujú výnimky a jeho dodržiavanie nie je absolútne. Také výnimky v prípade svedkov predstavujú situácie upravené v § 263 ods. 3 písm. a), písm. b) Trestného poriadku.*“¹⁶ Potrebné je upozorniť na to, že uvedené nezakladá povinnosť v prípravnom konaní po vznesení obvinenia opakovane vypočúť všetkých svedkov k tej istej trestnej veci.

Použitelnosťou svedeckých výpovedí vykonaných pred vznesením obvinenia sa zaoberalo aj trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu SR, ktoré vo svojom relatívne známom stanovisku, sp. zn. Tpj 63/2009 zo dňa 7.12.2009 uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod č. 30/2010 došlo k nasledovným záverom:

1. „*Obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania "vo veci" podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku.*
2. *Ak je ale výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorý chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v*

¹⁰ ČENTÉŠ, J. a kol., 2016. *Trestné právo procesné. Všeobecná časť*. s. 77.

¹¹ Č. I. 48 Ústavy Slovenskej republiky.

¹² § 34 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

¹³ Pozri SEPEŠI, P., Úvahy o efektívite trestného konania v slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania. 2012, s. 66.

¹⁴ napr. ČENTÉŠ J., LAZAREVA N., ŠANTA J., 2012. *Výsluch svedka ako dôkazný prostriedok*, in: *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Uvádzajú, že „*Ak výsluch svedka nemá pre trestné konanie rozhodujúci význam v podobe usvedčovania alebo ospravedlňovania obvineného z trestného konania, je jeho opakovanie po vznesení obvinenia bezpredmetné.*“

¹⁵ VOJTUŠ, F. a KORDÍK M., 2019. *Opätovne k možnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka vypočutého pred vznesením obvinenia v súdnom konaní*, in: *Garancie procesných práv v trestnom konaní v právnom styku subjektov Európskej únie, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019*. s. 118.

¹⁶ R č. 9/2012.

konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť až po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť), a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup). Výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov, ktoré majú v zmysle § 263 ods. 3 písm. b) Trestného poriadku charakter neodkladného alebo neopakovateľného úkonu; taký charakter majú aj výpovede svedkov mladších ako 15 rokov (§ 135 ods. 2 veta druhá TP).

3. *Ak obvinený po vznesení obvinenia sám (prostredníctvom obhajcu) žiada zopakovať výsluchy iných svedkov, je na úvahe orgánov činných v trestnom konaní, aby po posúdení dôkaznej situácie vo veci rozhodli o potrebe vykonať kontradiktórny výsluch svedka. Na spravodlivé súdne konanie a na kritickú previerku výpovede svedka postačuje, ak je výsluch svedka vykonaný v prítomnosti obvineného alebo jeho obhajcu v konaní pred súdom.*¹⁷

S poukazom na uvedené závery možno sumarizovať, že duplicitné výsluchy svedkov po vznesení obvinenia, ktoré nie sú rozhodujúcim alebo jediným usvedčujúcim dôkazom, sa nemusia realizovať v prípravnom konaní, teda tieto je z hľadiska efektívnosti a rýchlosti trestného konania vhodnejšie realizovať až v konaní pred súdom.

Takýto postup však nie je v aplikačnej praxi často presadzovaný a orgány činné v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“) sú „vedené“ k vykonávaniu opakovaných úkonov v predsúdnom konaní a to tak, aby bol prvok kontradiktórnosti spotrebovaný už v prípravnom konaní, čo však vedie k vzniku nadbytočných výsluchov a zvyšovaniu časovej náročnosti prípravného konania. Podľa názoru autora, uvedené sa deje najmä z dôvodu, že prokurátor nechce podstúpiť riziko, že sa v dôsledku neprítomnosti svedka na hlavnom pojednávaní a nemožnosti čítania jeho zápisnice dostane do dôkaznej núdze a strana obvineného bude namietat porušenie práva na obhajobu. Nedodržanie kontradiktórneho postupu pri výsluchu svedkov, ktorí nie sú vo vzťahu k obvinenému osobami uvedenými v § 130 TP, však samo o sebe nemôže byť dôvodom na odmietnutie obžaloby a vrátenie veci prokurátorovi podľa § 241 ods. 1 písm. c) alebo podľa § 244 ods. 1 písm. h) TP.¹⁸

Možnosťami čítania zápisnice svedkov na súde, ktoré boli zrealizované pred vznesením obvinenia v prípravnom konaní, sa v rámci zachovania rozsahu tohto článku nebudeme bližšie venovať, avšak nakoľko sa jedná o úzko súvisiacu problematiku, poukazujem na to, že z viacerých rozhodnutí ESLP vyplýva, že právo dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech môže byť limitované vnútroštátnymi súdnymi orgánmi, ak tieto nepovažujú ich výpovede za významné z pohľadu viny obvineného (napr. Pisano v. Taliansko). Inak povedané, čítanie výpovede svedka na súde, ktorý nebol nikdy vypočutý kontradiktórne, samo osebe nemusí znamenať porušenie čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru, ak odsúdenie nie je výlučne ani v rozhodujúcej miere založené na tejto výpovedi.¹⁹

Možno súhlasiť so SRHOLCOM, ktorý uvádza, že predpokladaný moment spotrebovania prvku kontradiktórnosti v trestnom konaní je obsiahnutý aj v § 34 ods. 2 Trestného poriadku, ktorý hovorí, že „obvinený môže už na začiatku konania pred súdom prvého stupňa uplatniť všetky dôkazy, ktoré sú mu známe a ktoré navrhne vykonať...“,²⁰ teda ťažisko dokazovania by malo byť na hlavnom pojednávaní a nie v prípravnom konaní. Uvedené

¹⁷ R č. 30/2010.

¹⁸ R č. 21/2011 – II.

¹⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, I. ÚS č. l. 140/04 z dňa 20.4.2005.

²⁰ SRHOLEC M., 2019. *Prekážka rýchlosti trestného konania - prepočítavanie*, in: *Garancie procesných práv v trestnom konaní v právnom styku subjektov Európskej únie, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019*. s. 118.

je možno odôvodniť aj tým, že zásadu rovnosti strán je možné úplne rozvinúť až pred súdom, „*teda až tam možno vyžadovať, dodržiavať a zaručiť rovnosť postavenia strán, lebo len tu má obvinený protistranu – prokurátora, resp. poškodeného.*“²¹ Príklad: poškodený nie je v prípravnom konaní upovedomovaný o výsluchoch svedkov (na rozdiel od obvineného) a teda mu nie je umožnené byť na výsluchoch prítomný a klásť svedkom otázky, pričom toto je mu umožnené až v konaní pred súdom, resp. na hlavnom pojednávaní.

Je nepochybné, že obvinený má právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a k dôkazom o nich,²² teda aj s tým súvisiace právo byť upovedomený o vykonávaných úkonoch v jeho trestnej veci. Vychádzajúc z Trestného poriadku možno poukázať na to, že toto právo vzniká obvinenému od momentu vznesenia obvinenia,²³ pričom podľa autora je naplnené už v prípravnom konaní, jeho samotným priebehom a právami, ktorými v ňom obvinený disponuje. Doručením uznesenia o vznesení obvinenia je obvinený po prvý krát oboznámený so skutkom, ktorý sa mu kladie za vinu, ako aj s vykonanými dôkazmi a skutočnosťami, ktoré odôvodňujú jeho vydanie.²⁴ Obvinený sa oboznamuje s tým, ktoré osoby voči nemu svedčia a aké skutočnosti voči nemu vypovedajú. Následne môže využiť právo nazerať do spisov podľa § 69 ods. 1 Trestného poriadku a podrobne sa oboznámiť so spisom a výpoveďami všetkých vypočutých osôb. Obligatórnym úkonom v každom trestnom konaní je výsluch obvineného, počas ktorého je obvinenému daná možnosť vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a k dôkazom o nich. Je pravdou, že po výsluchu obvineného môžu byť v trestnom konaní zabezpečené ďalšie dôkazy a teda aj vykonané ďalšie výsluchy svedkov, pričom o týchto procesných úkonoch musí byť obvinený vopred upovedomený a môže byť pri nich prítomný, ako aj môže klásť svedkom otázky. V prípade ak nevyužije svoje právo byť prítomný pri výsluchu, môže sa s ním oboznámiť v rámci nazretia do spisu. Okrem toho, obvinený sa môže oboznámiť s celým spisovým materiálom pri záverečnom preštudovaní spisu podľa § 208 Trestného poriadku, o ktorom musí byť upovedomený najmenej 3 dni vopred a to do vlastných rúk. V rámci záverečného preštudovania spisu sa môže k vykonaným dôkazom vyjadriť, ako aj navrhnúť ich doplnenie alebo vykonanie ďalších dôkazov. Autor preto považuje právo obvineného vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu a k dôkazom o nich za zachované a striktné opakovanie všetkých výsluchov svedkov v prípravnom konaní považuje za nadbytočné, často brániace efektívnosti a rýchlosti prípravného konania, pričom neodopiera obvinenému možnosť vyjadriť sa k vykonaným výsluchom pred vznesením obvinenia alebo navrhovať ich opakovanie, či doplnenie (napr. v prípade, ak má obvinený na svedkov otázky alebo má pochybnosť o pravdivosti ich výpovede). Taktiež je potrebné podčiarknuť, že autor nepovažuje za nadbytočné výsluchy osôb, ktorých výpoveď je jediný usvedčujúci alebo vo významnej miere rozhodujúci dôkaz. Takéto výpovede by mali byť dôsledne vykonané po vznesení obvinenia, so striktným zachovaním práv obvineného byť o nich upovedomený, pri nich prítomný a práva klásť vypočúvaným svedkom otázky.

Z uvedeného je zrejmé, že autor kladie dôkaz na nutnosť hodnotenia dôkazov orgánmi činnými v trestnom konaní už v prípravnom konaní, teda okrem iného aj zväženie možnosti ďalšieho vypočutia svedka v trestnom konaní (napr. či existuje možnosť, že sa svedok stane v ďalšom konaní nedosiahnuteľným v dôsledku pobytu, choroby a pod.). „***V prípadoch, v ktorých už v čase vykonávania výsluchu svedka je dôvodný predpoklad, že svedka na hlavnom pojednávaní nebude možné vypočuť, treba zachovať rovnosť strán už v prípravnom***

²¹ Komentár k § 2 ods. 14 Trestného poriadku. Kolektív autorov. 2021. *Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou, IX. doplnené vydanie.* s. 12.

²² § 34 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²³ Podľa § 34 ods. 1 Trestného poriadku „*Obvinený má právo od začiatku konania proti svojej osobe vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu, a k dôkazom o nich, má právo odoprieť vypovedať...*“

²⁴ § 206 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

konaní, aby takáto výpoveď z prípravného konania mohla byť na hlavnom pojednávaní prečítaná, ak sa svedok nedostaví. Podmieňuje to možnosť použiť takúto výpoveď za dôkaz získaný zákonným spôsobom.”²⁵ Platí preto, že rozhodujúcim hľadiskom pre rozhodnutie, či je výsluch svedka potrebné opakovať v prípravnom konaní, je jeho dôkazná hodnota.

Autor sa domnieva, že takého chápanie práva má aj zákonodarca, čo možno vyvodiť z toho, že Trestný poriadok explicitne neukladá povinnosť opakovane vykonať všetky výsluchy svedkov po vznesení obvinenia, ako aj z dikcie § 213 ods. 1, ktorá uvádza, že „**Policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu klásť vypočúvaným svedkom otázky. Postupuje tak najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať v konaní pred súdom, iba ak by zabezpečovanie jeho prítomnosti alebo jeho prítomnosť mohli ohroziť vykonanie úkonu.**“; alebo aj ods. 3 „**Ak obhajca oznámi policajtovi, že sa chce zúčastniť vyšetrovacieho úkonu, ktorého výsledok môže byť použitý ako dôkaz pred súdom, policajt je povinný včas mu oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu okrem prípadu, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyrozumieť obhajcu nemožno zabezpečiť. O tomto postupe policajt vyhotoví záznam, ktorý založí do spisu.**“ V tejto súvislosti je potrebné uviesť aj to, že „*podľa ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“)* obhajoba musí navrhovať predvolanie a výsluch svedka, inak sa nemôže sťažovať na porušenie čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru (Cardot v. Francúzsko).“²⁶

V intenciách uvedeného autor nepovažuje nevykonanie opätovného výsluchu všetkých svedkov po vznesení obvinenia v prípravnom konaní za porušenie zásady kontradiktórnosti. Záruku kontradiktórnosti zaručuje už samotná konštrukcia a priebeh prípravného konania, v ktorom má obvinený dostatočný priestor na uplatnenie svojich procesných práv (napr. právo podať sťažnosť voči uzneseniu o vznesení obvinenia, právo nahliadnuť do spisu, robiť si z neho výpisky, právo navrhovať dôkazy, právo vyjadriť sa k veci pri svojom výsluchu, právo na záverečné preštudovanie spisu atď.). Odkazujúc na vyššie uvedené, nečinnosť obvineného alebo jeho obhajcu a nevyužitie vlastných práv v prípravnom konaní (napr. práva navrhovať predvolanie a výsluch svedka) nemôže byť považované za porušenie kontradiktórnosti. Ako uvádza Laciak, právo obvineného zúčastniť sa na vyšetrovacích úkonoch a klásť vypočúvaným svedkom otázky, ako súčasť práva na obhajobu „do istej miery závisí aj od posúdenia policajta. Policajt povolí využitie tohto práva najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať pred súdom.”²⁷ K tomu však treba dodať, že „*obvinený, resp. jeho obhajca, musí mať vždy reálnu možnosť uplatniť právo na obhajobu a je len na ňom, či ho využije. Obvinený tak môže urobiť až potom, ako bol riadne upovedomený o čase a mieste vykonania výsluchu konkrétneho svedka. Iba všeobecné poučenie obvineného a jeho obhajcu o možnosti zúčastniť sa vyšetrovacích úkonov podľa § 213 ods. 1, ods. 3 Trestného poriadku nemožno považovať za dostatočné, lebo takéto poučenie nezohľadňuje povinnosť policajta, ktorá mu vyplýva z ustanovenia § 213 ods. 3 Trestného poriadku, ani podmienky čítania zápisnice o výpovedi svedka (spoluobvineného), vyplývajúce z § 263 ods. 3, ods. 4 Trestného poriadku. Tieto ustanovenia úzko súvisia a musia byť aplikované v jednote a nie izolovane.*“²⁸ Je teda zrejmé, že ak sú vykonávané procesné úkony v trestnom konaní po vznesení obvinenia, obvinený, resp. jeho obhajca musí byť o týchto úkonoch riadne upovedomený, v opačnom prípade by sa jednalo o porušenie práva obvineného na obhajobu.

²⁵ Komentár k § 262 až 267 Trestného poriadku. Kolektív autorov. 2021. *Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou, IX. doplnené vydanie.* s. 501.

²⁵ § 34 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, I. ÚS č. I. 140/04 z dňa 20.4.2005.

²⁷ LACIAK O., 2019. *Právo na obhajobu a jeho podoby v trestnom konaní.* s. 50.

²⁸ R. č. 54/2013.

Možné zákonné riešenie – pro futuro

Pri úvahách o možnom zrýchlení prípravného konania musíme mať na zreteli, že okrem vyššie uvedených výnimiek, ako dôkaz pred súdom možno využiť len taký výsluch, ktorý bol vykonaný za kontradiktórnych podmienok. Najvhodnejšou cestou je teda odstránenie dominantného postavenia prípravného konania, prenesenie dokazovania, jeho podstaty a jadra na konanie pred súdom. Tým sa zúži rozsah dokazovania v prípravnom konaní a zníži sa jeho časová náročnosť.

Spôsoby riešenia nastoleného problému sú rozličné (napr. komplexná zmena systému trestného konania, zníženie nárokov na vznesenie obvinenia), pričom v rámci zachovania rozsahu článku prezentujem najmenej zložitú možnosť, ktorou je úprava kontradiktórneho výsluchu svedka priamo v Trestnom poriadku. Konkrétna právna úprava, stanovená s cieľom presunúť ťažisko dokazovania na hlavné pojednávanie, by mohla pozostávať v úprave § 206 Trestného poriadku, do ktorého by mohlo byť zakomponované nasledovné znenie:

- Po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia vykonáva policajt tie úkony trestného konania, ktoré neboli vykonané v štádiu pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, ako aj tie úkony, ktoré považuje za potrebné opakovať, najmä
- výsluch svedka, u ktorého je dôvodný predpoklad, že v konaní pred súdom, resp. na hlavnom pojednávaní ho nebude možné vypočuť,
- výsluch svedka, ktorý má voči obvinenému právo odoprieť výpoveď podľa § 130 TP,
- výsluch svedka, ktorého výpoveď je jediný usvedčujúci alebo vo významnej miere rozhodujúci dôkaz
- a výsluch svedka, ktorý navrhuje vykonať obvinený.
- Policajt môže po posúdení dôkaznej situácie odmietnuť vykonať výsluch svedka, ktorý navrhuje vykonať obvinený, o čom spíše záznam a svoj postup v ňom odôvodní.

ZÁVER

Opakovanie výsluchov všetkých svedkov po vznesení obvinenia v prípravnom konaní, tkz. širšie prepočúvanie, je zaužívaný postup orgánov činných v trestnom konaní v podmienkach Slovenskej republiky, ktorý má negatívny dopad na rýchlosť prípravného konania a tento dopad je citeľný najmä v prípadoch, kedy je pred vznesením obvinenia vypočutých väčšie množstvo svedkov. Primárnym cieľom príspevku bolo ponúknuť úvahy o nadbytočnosti opakovania výsluchov svedkov po vznesení obvinenia, za podmienok, že žiadna zo strán trestného konania, ktorým bola daná možnosť oboznámiť sa s ich výpoveďou, nežiada opakovanie alebo doplnenie ich výsluchu, zároveň sa nejedná o jediný usvedčujúci alebo vo významnej miere rozhodujúci dôkaz, pričom bezpredmetnosť takéhoto úkonu je podčiarknutá tým, že obvinený sa ku skutku v celom rozsahu priznáva a iné dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania. Autor apeluje na to, aby OČTK dôsledne v intenciách prípadu posudzovali dôkaznú hodnotu výsluchov svedkov v prípravnom konaní a vzhľadom k nej zvažovali potrebnú mieru dokazovania. Do úvahy je potrebné brať aj existenciu nebezpečenstva nevykonania svedeckej výpovede v ďalšom konaní, ako i hrozbu podstatnej zmeny svedeckej výpovede pred súdom. Pri zachovaní uvedeného autor poukazuje na možnosť presunu ťažiska trestného konania z prípravného konania na hlavné pojednávanie, čo bolo deklarovaným cieľom rekodifikácie Trestného poriadku v roku 2005, avšak uvedené sa nepodarilo zaviesť do aplikačnej praxe. Ak obvinený nežiada zopakovanie výsluchov svedkov vykonaných pred vznesením obvinenia a ponecháva si tak priestor na svoju obhajobu v konaní pred súdom, je neefektívne zo strany OČTK duplicitne vykonávať výsluchy svedkov len pre formálne zachovanie práva obvineného na obhajobu. V závere je možné uviesť, že riešenie nastolenej problematiky môže mať pozitívny dopad na vnímanie trestného konania svedkami, ktorí pri

súčasnej praxi uvádzajú svoju výpoveď opakovane (bez možnosti odkázať na svoju predchádzajúcu výpoveď), často nechápu logickosť uvedeného postupu a teda prirodzene strácajú dôveru v rýchle vyšetrenie veci a potrestanie páchatel'a, ako aj ochotu zúčastňovať sa úkonov trestného konania.

Zoznam použitej literatúry

ČENTĚŠ, J. a kol. 2016. Trestné právo procesné. Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, 438 s. ISBN 978-80-8173-020-7.

ČENTĚŠ, J., LAZAREVA N., ŠANTA J. 2012. Výsluch svedka ako dôkazný prostriedok, in: Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky. 268 s. ISBN 978-80-970207-4-3.

Európsky dohovor o ľudských právach. Európsky súd pre ľudské práva, 1.6.2010.

Judikatúra: R č. 9/2012, R č. 30/2012, R č. 21/2011, R č. 54/2013, NÚS I. ÚS SR č. 1. 140/04.

Kolektív autorov. 2021. Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou, IX. doplnené vydanie. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, s. r. o., 2021, 846 s. ISBN 978-80-89350-95-7.

LACIAK, O. 2019. Právo na obhajobu a jeho podoby v trestnom konaní. Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., 2019, 119 s. ISBN 978-80-571-0018-8.

REPA, O. 2014. K problematike prepočúvania svedkov v prípravnom konaní, použiteľnosti výpovede svedka z prípravného konania na hlavnom pojednávaní a možnosti jej hodnotenia v trestnom konaní, in: Zo súdnej praxe, Ročník 1/2014, Dostupné na internete [cit. 4.9.2021]: <https://www.legalis.sk/sk/casopis/zo-sudnej-praxe/k-problematike-prepocuvania-svedkov-v-pripravnom-konani-pouzitelnosti-vypovede-svedka-z-pripravneho-konania-na-hlavnom-pojednavani-a-moznosti-jej-hodnotenia-v-trestnom-konani.m-287.html>.

Správa o stave a úrovni vyšetovania, skráteneho vyšetovania, operatívno-pátracej činnosti, pátrania a kriminalisticko-technickej činnosti na odboroch kriminálnej polície v Slovenskej republike za rok 2020, MV SR, Prezídium Policajného zboru, úrad kriminálnej polície z apríla 2021. č.: PPZ-KP-AO-2021/028862-015.

SRHOLEC, M. 2019. Prekážka rýchlosti trestného konania - prepočúvanie, in: Garancie procesných práv v trestnom konaní v právnom styku subjektov Európskej únie, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Právnická fakulta. 240 s. ISBN 978-80-7160-520-1.

Stanovisko Najvyššieho Súdu SR, sp. zn. Tpj 63/2009 zo dňa 7.12.2019 uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod č. 30/2010.

TASR, 2021. Odstrániť by sa podľa Nového odborového zväzu polície mohlo aj tzv. automatické prepočúvanie účastníkov trestného konania. [online]. in: <https://www.teraz.sk/slovensko/nozpprioritou-reformy-policie-by-mali/529330-clanok.html> [cit. 21.9.2021].

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

VINVENT, F. 2020. K niektorým aspektom efektívnosti trestného konania vo vzťahu k základným zásadám trestného konania s dôrazom na prípravné konanie, in: Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 163 s. ISBN 978-80-7160-577-5.

VOJTUŠ, F., KORDÍK, M. 2019. Opätovne k možnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka vypočutého pred vznesením obvinenia v súdnom konaní. in: Garancie procesných práv v trestnom konaní v právnom styku subjektov Európskej únie, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Právnická fakulta. 240 s. ISBN 978-80-7160-520-1.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autora:
npor. JUDr. Tomáš Benčík
OR PZ
Hollého 8, Senec
tomas.bencik@minv.sk

mjr. JUDr. Daniela Benedeková, PhD.

Spoločné vyšetrovacie tímy

*Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave*

Anotácia:

Predkladaný príspevok je stručnou analýzou podmienok vytvárania spoločných vyšetrovacích tímov na základe najdôležitejších právnych predpisov, ktoré tvoria celkový právny rámec vytvárania a fungovania spoločných vyšetrovacích tímov.

Kľúčové slová: *spoločné vyšetrovacie tímy, Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, Rámcové rozhodnutie Rady o spoločných vyšetrovacích tímoch.*

Annotation:

This contribution is a brief analysis of conditions for setting up joint investigation teams on the basis of the most important legislation, which forms the overall legal framework for the creation and operation of joint investigation teams.

Keywords: *joint investigation teams, Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union, Council Framework Decision on Joint Investigation Teams.*

ÚVOD

Pád železnej opony a otvorenie hraníc priniesol pre obyvateľov jednotlivých štátov Európy možnosť cestovať, obchodovať, študovať. Voľný pohyb osôb a tovaru však neprináša len pozitíva. Schengenský priestor sa otvoril aj pre kriminálnikov a zločin sa stal sofistikovaným fenoménom. Cezhraničná kriminalita sa stala jedným z najrýchlejšie rastúcich odvetví priemyslu 21. storočia. Nadnárodné kriminálne aktivity ako je pašovanie drog, obchodovanie s ľuďmi a nelegálnymi zbraňami, korupcia a podvody ohrozujú bezpečnosť a prosperitu Európskej únie. Tlaky na orgány činné v trestnom konaní, aby odpovedali na narastajúcu vynaliezavosť zločincov a na kombinovanú povahu jurisdikcie ich zločinov, predstavujú nové a komplexné výzvy, nakoľko moderné prejavy medzinárodného zločinu sa spájajú so zvýšenou geografickou pohyblivosťou a slobodou pohybu v rámci členských krajín Európskej únie.¹

Účinne bojovať proti nadnárodnej trestnej činnosti by mala justičná spolupráca v trestných veciach. Je dôležité, ba priam nevyhnutné neustále prehľbovať prostriedky, ktorými by orgány činné v trestnom konaní mali vhodne čeliť voči narastajúcemu nadnárodnému zločinu. Jednou z možností zefektívnenia prípravného konania, konkrétne vyšetrovania, je

---

¹ BENEDEKOVÁ, D.: *Európsky justičný priestor v trestných veciach. Dizertačná práca. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 11.*

zriadenie spoločných vyšetrovacích tímov, ktoré sú osobitnou formou justičnej spolupráce v trestných veciach.

Právny rámec spoločných vyšetrovacích tímov tvoria:

- Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii (publikovaný v Zbierke zákonov pod číslom 572/2006 Z. z.)
- Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch (2002/465/SVV)

Uvedené dokumenty tvoria právny základ pre spoločné vyšetrovacie tímy. Okrem nich spomeniem ešte:

- Dohovor o vzájomnej pomoci a spolupráci medzi colnými správami z 18. 12. 1997 (tzv. Neapol II); V zmysle uvedeného dohovoru môžu byť spoločné vyšetrovacie tímy zriadené len na colné účely.
- Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z 15. 11. 2000²
- Dohoda o vzájomnej právnej pomoci medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými z 25.6.2003³

V zmysle článku 1 odsek 1 Rámcového rozhodnutia Rady o spoločných vyšetrovacích tímoch sa spoločný vyšetrovací tím vytvorí najmä ak:

- vyšetrovania trestných činov v členskom štáte vyžadujú zložité a náročné vyšetrovania, ktoré majú spojitosť s inými členskými štátmi;
- niekoľko členských štátov vedie vyšetrovania trestných činov, pri ktorých okolnosti prípadu vyžadujú koordinovaný, spoločný postup v dotknutých členských štátoch.

Podobného vymedzenia sa pridrižiava aj Trestný poriadok v ustanovení §10 odsek 8. Spoločný vyšetrovací tím sa skladá z dvoch alebo viacerých príslušných orgánov z dvoch alebo viacerých členských štátov. Môže byť vytvorený na základe spoločnej dohody na špecifické účely a na obmedzený čas, ktorý sa môže predĺžiť spoločným súhlasom na vyšetrovanie trestných činov na území jedného členského štátu alebo viacerých členských štátov, ktoré vytvorili tím.

Zloženie tímu sa spresní v dohode.⁴ Žiadosť o vytvorenie spoločného vyšetrovacieho tímu môže podať ktorýkoľvek z členských štátov, ktorý je dotknutý. Tím sa vytvorí na území jedného z členských štátov, na ktorého území sa očakáva vykonanie vyšetrovania. Žiadosť musí obsahovať návrh na zloženie tímu. Spoločný vyšetrovací tím pôsobí na území členských štátov, ktoré ho vytvorili, za podmienok vymedzených v Dohovore o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie:

---

² Čl. 19:Štáty, zmluvné strany, posúdia uzavretie dvojstranných alebo mnohostranných dohôd alebo dojednaní, na ktorých základe môžu vo vzťahu k prípadom, ktoré sú predmetom vyšetrovania, stíhania alebo súdneho konania v jednom štáte alebo vo viacerých štátoch, príslušné zainteresované orgány vytvoriť spoločné vyšetrovacie orgány. Ak takéto dohody alebo dojednania nie sú uzavreté, spoločné vyšetrovanie sa môže uskutočniť na základe dohody uzavretej osobitne pre jednotlivý prípad. Zúčastnené štáty, zmluvné strany, zabezpečia, že sa bude plne dodržiavať zvrchovanosť štátu, zmluvnej strany, na ktorého území sa vyšetrovanie uskutočňuje.

³ ČL. 5: Zmluvné strany prijímú, ak tak ešte nespravili, také opatrenia, aké môžu byť potrebné na umožnenie vytvorenia a prevádzkovania spoločných vyšetrovacích tímov na vlastnom území každého členského štátu a Spojených štátov amerických na účely uľahčenia policajných vyšetrovaní a trestných stíhaní, ktoré sa týkajú jedného alebo viacerých členských štátov a Spojených štátov amerických, ak sa to považuje za vhodné zo strany dotknutého členského štátu a Spojenými štátmi americkými.

⁴ Pozri článok 13 Oznámenie č. 572/2006 Z. z., o prijatí Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovaného Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, a Protokolu k Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovanému Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky.

- vedúci tímu je zástupcom príslušného orgánu, ktorý sa podieľa na vyšetrovaní trestných činov, členského štátu, na ktorého území tím pôsobí; vedúci tímu koná v rozsahu svojich právomocí podľa vnútroštátneho právneho poriadku,
- tím vykonáva svoje akcie podľa právneho poriadku členského štátu, na ktorého území pôsobí; členovia tímu vykonávajú svoje úlohy pod vedením osoby uvedenej v predchádzajúcom odseku s prihliadnutím na podmienky určené ich vlastnými orgánmi v dohode o vytvorení tímu,
- členský štát, v ktorom tím pôsobí, prijme organizačné opatrenia potrebné na jeho činnosť.

Členovia spoločného vyšetrovacieho tímu z iných členských štátov, ako je ten, na ktorého území tím pôsobí, sa označujú ako "pridelení členovia". Pridelení členovia spoločného vyšetrovacieho tímu majú právo byť prítomní pri vyšetrovacích opatreniach na území členského štátu, kde tím pôsobí. Vedúci tímu však môže z osobitných dôvodov a v súlade s právnym poriadkom členského štátu, kde tím pôsobí, rozhodnúť inak. Prideleným členom spoločného vyšetrovacieho tímu môže vedúci tímu v súlade s právnym poriadkom členského štátu, v ktorom tím pôsobí, zveriť určité úlohy v rámci vyšetrovania, ak taký postup schválili príslušné orgány členského štátu, v ktorom tím pôsobí, a členského štátu, z ktorého sú členovia pridelení.

V prípade, že spoločný vyšetrovací tím potrebuje prijať opatrenia na vyšetrovanie v jednom z členských štátov, ktoré vytvorili tím, členovia pridelení k tímu z tohto členského štátu môžu požiadať vlastné príslušné orgány, aby prijali tieto opatrenia. Také opatrenia sa v tomto členskom štáte posudzujú podľa podmienok, ktoré by sa uplatnili, ak by sa opatrenia vyžiadali pri vnútroštátnom vyšetrovaní. V prípade, že spoločný vyšetrovací tím potrebuje pomoc od členského štátu, ktorý nie je členom tímu, alebo od tretieho štátu, dožiadanie môžu zaslať príslušné orgány štátu, v ktorom tím pôsobí, príslušným orgánom druhého dotknutého štátu podľa použiteľných medzinárodných zmluvných nástrojov alebo dohôd. Člen spoločného vyšetrovacieho tímu môže v súlade s právnym poriadkom svojho štátu a v rozsahu svojej právomoci poskytnúť tímu pre potreby ním vedeného vyšetrovania informácie dostupné v členskom štáte, ktorý ho pridelil.

Informácie zákonne získané členom alebo prideleným členom, kým sú v spoločnom vyšetrovacom tíme, ktoré nie sú inak dostupné príslušným orgánom dotknutých členských štátov, sa môžu použiť na účely, na ktoré bol tím vytvorený, za predpokladu predchádzajúceho súhlasu členského štátu, v ktorom sa informácia stala dostupná, na odhaľovanie, vyšetrovanie a trestné stíhanie iných trestných činov; taký súhlas možno odmietnuť len v prípadoch, ak by ich použitie ohrozilo vyšetrovanie na území dotknutého členského štátu, alebo v prípadoch, keď by členský štát mohol odmietnuť poskytnutie právnej pomoci, na zabránenie bezprostrednému a vážnemu ohrozeniu verejnej bezpečnosti, ak sa následne začne vyšetrovanie trestného činu a tiež aj na iné účely, ak sa tak dohodli členské štáty, ktoré vytvorili tím.

V rozsahu, v akom to dovoľuje právny poriadok dotknutých členských štátov alebo ustanovenia právneho nástroja použiteľného medzi nimi, je možné dohodnúť, aby sa na činnosti tímu zúčastnili aj iné osoby ako zástupcovia príslušných orgánov členských štátov, ktoré vytvorili spoločný vyšetrovací tím. K takým osobám môžu napríklad patriť zástupcovia orgánov zriadených podľa Zmluvy o Európskej únii. Sú nimi zástupcovia z Europolu, Eurojustu, OLAFu. Na také osoby sa nevzťahujú práva, ktoré Dohovor priznáva členom alebo prideleným členom tímu, ak dohoda výslovne nestanoví inak.

Rada Európskej únie so zreteľom na článok 13 Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie z 29. Mája 2000 a na Rámcové rozhodnutie Rady z 13. Júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch v súvislosti s nutným dodatočným spresnením najmä ohľadom obsahových náležitostí prijala odporúčanie Rady z 8. mája 2003 týkajúce sa modelovej zmluvy o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu.⁵ Rada Európskej únie apelovala výsledkom z konferencie o „Strategickej európskej iniciatíve pre rozvoj politiky a legislatívy vzťahujúcej sa na spoločné vyšetrovacie tímy“, ktorá sa konala v dňoch 7. až 9. októbra 2002 v Dubline a bola zorganizovaná Írskou políciou za podpory Európskeho spoločenstva v rámci programu Grotius. Nakoľko Rada EÚ bola presvedčená o potrebe vzoru dohody na zjednodušenie zriadiť spoločný vyšetrovací tím Odporúčanie Rady obsahuje v prílohe vzor dohody o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu, konkrétne obsahové náležitosti. Vzor dohody je komplexný a zároveň dostatočne flexibilný, aby si ho príslušné orgány mohli prispôbiť podľa konkrétnych okolností každého prípadu. Rovnako odporúča vládam členských štátov, aby podporovali svoje príslušné orgány, ktoré chcú zriadiť spoločný vyšetrovací tím, aby podľa potreby použili vzor dohody, ktorý je upravený v prílohe odporúčania Rady z 8.5.2003 a aby sa dohodli na spoločných postupoch pre spoločný vyšetrovací tím.

Významnou funkciou spoločných vyšetrovacích tímov je podpora legálnej výmeny informácií, dokumentov a ďalších materiálov, ktoré slúžia k zjednodušeniu účasti svedkov, ktorý môžu byť jedným alebo druhým zúčastneným členským štátom vyžiadané ako dôkaz na súde.

Slovenská republika

Ustanovenie § 10 ods. 8 Trestného poriadku tvorí právny základ spoločných vyšetrovacích tímov v **Slovenskej republike** a podľa neho sa policajtom „*rozumie v rozsahu poverenia úkonov vyšetrovania aj zástupca príslušného orgánu iného štátu, orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, ktorý je zaradený do spoločného vyšetrovacieho tímu vytvoreného na základe dohody. Spoločný vyšetrovací tím sa môže zriadiť najmä, ak vyšetrovanie trestného činu vyžaduje vykonať zložité úkony aj v inom štáte alebo vyšetrovanie trestného činu uskutočňuje niekoľko štátov, pričom okolnosti prípadu vyžadujú ich koordinovaný a spoločný postup. Vedúci spoločného vyšetrovacieho tímu je vždy zástupca orgánu činného v trestnom konaní Slovenskej republiky; ostatné podmienky činnosti spoločného vyšetrovacieho tímu upraví dohoda o jeho vytvorení. Orgánom oprávneným uzavrieť dohodu o vytvorení spoločného vyšetrovacieho tímu je Generálna prokuratúra Slovenskej republiky po predchádzajúcom prerokovaní s ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky.*⁶

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky navrhuje úpravu a rozšírenie uvedeného ustanovenia.⁷ Orgánom príslušným na uzavretie dohody za Slovenskú republiku má byť Generálna prokuratúra bez toho, aby sa musela radiť s ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky, čím by sa odbúral politický vplyv na dohodu o vytvorení spoločného vyšetrovacieho tímu s čím sa úplne stotožňujem.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky považuje navrhované zmeny za nevyhnutné vzhľadom k tomu, že inštitút spoločných vyšetrovacích tímov je stále viac využívaný v rámci justičnej spolupráci.

⁵ Odporúčanie Rady z 8. Mája 2003 o modelovej zmluve o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (2003/C 121/01). Dostupné na

[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4EYIkgFsNR8J:ccvista.taie.x.be/showDoc.asp%3Fcelex%3D32003H0523\(01\)%26country%3D9+&cd=11&hl=en&ct=clnk&gl=sk&client=avast-a-1](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4EYIkgFsNR8J:ccvista.taie.x.be/showDoc.asp%3Fcelex%3D32003H0523(01)%26country%3D9+&cd=11&hl=en&ct=clnk&gl=sk&client=avast-a-1)

⁶ § 10 ods. 8 Trestného poriadku.

⁷ Bližšie pozri <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/98/pripomienky/COO-2145-1000-3-3243603?fbclid=IwAR0x23othL7RNutdB2IghkeKAd7FK1D65vVBb0CX0g0YyT5wgpnrEBwtBkMo>.

ZÁVER

Tak ako justičná spolupráca v trestných veciach stojí na zásade vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach a je základným kameňom justičnej spolupráce, rovnako to platí aj v prípade spoločných vyšetrovacích tímov. K dosiahnutiu pozitívnych výsledkov v rámci vyšetrovania spoločných vyšetrovacích tímov je potrebná justičná spolupráca založená jednak na uznávaní rozhodnutí v trestných veciach a rovnako aj na vzájomnej dôvere partnerov. Pochybnosti o národných jurisdikciách a národnej suverenite musia ustúpiť. Pokiaľ to zúčastnené strany dokážu, úspech spoločných vyšetrovacích tímov je len otázkou času.

Zoznam použitej literatúry

- BENEDEKOVÁ, D.: Európsky justičný priestor v trestných veciach. Dizertačná práca. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2014.
- DOHODA o vzájomnej právnej pomoci medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi americkými. Úradný vestník Európskej únie, L 181/34, 19.7.2003.
- Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z 15. 11. 2000. Dostupné na internete:http://www.ucps.sk/clanok813/Dohovor_OSN_proti_nadnarodnemu_organizovanemu_zlocinu.html.
- KLÁTIK, J. Spoločné vyšetrovacie tímy v zmysle ustanovenia §10 ods. 9 Trestného poriadku. 2006. In Justičná revue, č. 8 – 9. S 1121 – 1126.
- KLIMEK, L. Základy trestného práva Európskej únie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 266 strán. ISBN 978-80-8168-601-6.
- KLIP, A. European criminal law. An integrative approach. Cambridge: Intersentia Publishing Ltd., 2012, 580 strán. ISBN 978-1-78068-001-9.
- Odporúčanie Rady z 8. Mája 2003 o modelovej zmluve o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu(2003/C121/01).Dostupné na internete: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4EYIkgFsNR8J:ccvista.taiaex.be/showDoc.asp%3Fcelex%3D32003H0523\(01\)%26country%3D9+&cd=11&hl=en&ct=clnk&gl=sk&client=avast-a-1](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4EYIkgFsNR8J:ccvista.taiaex.be/showDoc.asp%3Fcelex%3D32003H0523(01)%26country%3D9+&cd=11&hl=en&ct=clnk&gl=sk&client=avast-a-1).
- Oznámenie č. 572/2006 Z. z., o prijatí Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovaného Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, a Protokolu k Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, vypracovanému Radou v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky.
- PIKNA, B. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2012, 435 strán. ISBN 978-80-7201-889-5.
- Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch (2002/465/JHA). Úradný vestník Európskych spoločenstiev. L 162/1.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autora:

mjr. JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
e-mail: daniela.benedekova@minv.sk

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

Efektívnosť postihovania trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky¹

Právnická fakulta Univerzity Komenského

Anotácia:

Tento článok sa zaoberá aktuálnymi štatistickými ukazovateľmi pri výskyte a postihu trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona a zároveň komparuje postihy ukladané v trestnom konaní a správnom konaní v prípade analogických priestupkov. Takisto sa zaoberá druhmi trestov ukladaných za tento trestný čin a analyzuje efektívnosť postihu tohto protispoločenského konania v trestnom konaní.

Kľúčové slová: *trestné konanie, správne konanie, alkohol, doprava, tresty, sankcie, trestný čin, priestupok.*

Annotation:

This article deals with current statistical indicators in the occurrence and punishment of the crime of threat under the influence of an addictive substance according to Art. 289 of the Criminal Code and also compares the sanctions imposed in criminal proceedings and administrative proceedings in the case of administrative offenses. It also deals with the types of penalties imposed for this crime and analyses the effectiveness of the punishment of this illegal conduct in criminal proceedings.

Keywords: *criminal proceedings, administrative proceedings, alcohol, traffic, penalties, sanctions, crime, administrative offense.*

ÚVOD

Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona² patrí v Slovenskej republike medzi jeden z najfrekvencovanejších trestných činov. Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry SR za rok 2020 uvádza, že za tento trestný čin bolo odsúdených celkovo 4.219 osôb,³ pričom tento počet predstavuje druhý najfrekvencovanejší páchaný trestný čin v SR. Viac odsúdených osôb bolo iba za krádeže (5.369).⁴ Len pre porovnanie uvádzam, že tretím najfrekvencovanejším trestným činom je trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ s počtom odsúdených osôb 1.724, ďalej nasledujú trestné činy zanedbanie povinnej výživy podľa § 207 TZ s počtom 1.451 osôb, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 207 TZ s počtom 1.450 osôb a prečin výtržníctva podľa § 364 TZ s počtom 1.445 osôb. Ako je zrejmé z týchto dát, tieto ďalšie trestné činy ďaleko zaostávajú

---

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-19-0102. This article was supported by the scientific project APVV-19-0102 of the Slovak Research and Development Agency.

² Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „TZ“.

³ Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry SR za rok 2020, str. 74, dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2020-3a68.html>, posledný prístup dňa 4.11.2021.

⁴ Tamtiež, str. 69.

svojim počtom výskytu za prvými dvoma trestnými činmi. Aj z tohto dôvodu je prioritou trestnej politiky v SR bojovať práve proti uvedenému trestnému činu podľa § 289 TZ a je zvýšená snaha o potieranie tohto druhu kriminality. Nie je však žiadnou novinkou, že tieto snahy sa doposiaľ míňali účinku. Pre porovnanie uvádzam, že napr. v roku 2015 bolo za tento trestný čin odsúdených 4.791 osôb.⁵ Krádeží bolo v tomto roku až 7.632, čo znamená, že v roku 2020 tvoril trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky ďaleko vyšší podiel na celkovej spáchanej trestnej činnosti, než tomu bolo v roku 2015. Celkovo bolo v roku 2015 odsúdených 30.932 osôb pre trestné činy, teda trestný čin podľa § 289 TZ predstavoval cca 15,49 % na celkovom počte odsúdených osôb. V roku 2020 bolo odsúdených celkovo 23.223 osôb, čo znamená, že podiel trestného činu podľa § 289 TZ vzrástol na 18,17 % na celkovej trestnej činnosti.

Ako je zrejmé z uvedených štatistických údajov, ostatnú kriminalitu sa darí potierať úspešne (celkový počet odsúdených osôb klesá), avšak práve pri trestnom čine podľa § 289 TZ boj s touto trestnou činnosťou príliš úspešný nie je, pretože počet týchto trestných činov neklesol rovnakou mierou, akou pokleslo páchanie iných trestných činov. Z uvedeného vyplýva, že počet týchto trestných činov v porovnaní s inými trestnými činmi v relatívnom pomere k nim narastá. Na nasledujúcich stranách som sa pokúsil analyzovať, prečo tomu tak je na vzorke prípadov spáchaných trestných činov v okrese Malacky.

Objasnenosť trestných činov podľa § 289 TZ

Treba hneď úvodom konštatovať, že trestný čin podľa § 289 TZ predstavuje jeden z tých trestných činov, kde objasnenosť je veľmi vysoká a spravidla dosahuje rozpätie medzi 90 až 100 %. V roku 2020 bolo na Okresnej prokuratúre Malacky pre vyššie uvedené trestné činy podľa § 289 TZ začatých 76 nových trestných stíhaní, pričom až v 74 prípadoch bolo následne vznesené obvinenie a v dvoch veciach k vzneseniu obvinenia nedošlo. Z uvedených dvoch prípadov jedna vec bola postúpená na priestupok podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku⁶ a jedna vec bola zastavená podľa § 215 ods. 1 písm. a) TP. Spravidla totiž v týchto veciach nie je problém vzniesť obvinenie, pretože zistenie tohto trestného činu nevyhnutne vyžaduje, aby u podozrivého bola zisťovaná prítomnosť alkoholu v krvi. Toto je možné len v prípade „prichytenia“ páchatel'a pri čine. T.j. odhalenie tohto trestného činu zároveň umožňuje takmer isté odhalenie jeho páchatel'a, teda je logické, že ak už sa tento trestný čin zistí, tak páchatel' je väčšinou známy.

Spravidla dochádza k odhaleniu tohto trestného činu pri bežnej cestnej kontrole, keď sa osoba javí príslušníkom PZ pod vplyvom alkoholu, má nezrozumiteľnú alebo bľabotavú reč, prípadne z nej priamo cítiť alkohol. Takúto osobu následne príslušníci PZ podrobia kontrole na prítomnosť alkoholu v krvi a ak táto osoba „nafúka“ viac ako 1 promile,⁷ začne sa trestné stíhanie a v drvivej väčšine prípadov je následne aj vznesené obvinenie, prípadne je vydané spoločné uznesenie o začatí trestného stíhania s uznesením o vznesení obvinenia.

Analogicky nastáva zistenie tejto trestnej činnosti pri vlastnej činnosti polície v prípadoch dopravných nehôd, kedy je policajná hliadka privolaná na miesto nehody a je povinná v rámci objasňovania príčin dopravnej nehody podrobiť účastníkov zisťovaniu na

⁵ Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry SR za rok 2015, str. 78, dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statistiky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2015-3931.html>, posledný prístup dňa 4.11.2021.

⁶ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ďalej iba „Trestný poriadok“ alebo „TP“.

⁷ „Z medicínskeho hľadiska, akceptovaného trestnoprávnou praxou, je schopnosť vodiča bezpečne viesť motorové vozidlo zásadným spôsobom ovplyvnená, ak hladina alkoholu v jeho krvi dosiahne 0,4762 mg/l etanolu vo vzduchu (hladina 1 promile alkoholu v krvi).“ In: ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. Žilina : Eurokódex, 2013, str. 545.

prítomnosť alkoholu v krvi.⁸ V týchto prípadoch môže byť situácia sťažená najmä z dôvodu, že nie vždy je možné jednoznačne zistiť, ktorá osoba viedla motorové vozidlo. Ak dôjde k stretu motorových vozidiel alebo k dopravnej nehode na mieste frekventovaného pohybu chodcov, zvyčajne totožnosť vodiča potvrdzujú iní účastníci nehody alebo okoloidúci. Spravidla teda aj v týchto prípadoch je podozrivá osoba známa a je možné ju jednoznačne identifikovať a usvedčiť z trestnej činnosti.

Zložitejšie sú prípady havárie jedného motorového vozidla, ktoré zide z cesty do priekopy, prípadne dôjde ku kolízií vozidla s dopravným značením alebo inými dopravnými zariadeniami. V takýchto prípadoch nie je ojedinelé, že na mieste sa nachádzajú 2 alebo viac osôb, pričom zistenie vodiča je v tomto prípade komplikované a de facto závislé výlučne na dohode prítomných osôb o tom, kto z nich šoféroval motorové vozidlo. V prípade pochybností je možné zaistiť stery z radiacej páky, volant, prípadne kľučky na dverách vodiča. Aj tento dôkaz je však len orientačný, pretože prítomnosť DNA tejto osoby na spomínaných miestach ešte nezaručuje, že táto osoba neviedla vozidlo predtým, než došlo k dopravnej nehode a teda že počas dopravnej nehody ho viedol niekto iný. No výskyt DNA konkrétnej osoby na týchto miestach bezprostredne po skutku zvyčajne naznačuje, že práve táto osoba viedla motorové vozidlo, pretože jej prítomnosť DNA je zastúpená v najväčšom množstve a ostatné prítomné DNA profily sú zvyčajne vyhodnotené ako neupotrebitelné.

Rovnako sa stretávame s prípadmi, keď dôjde k havárii motorového vozidla s iným stojacim vozidlom, resp. dopravným zariadením, pričom páchatel' z miesta činu ujde. Takéto dopravné nehody sú následne nahlasované poškodenými, resp. sú zistené v rámci bežnej hliadkovej činnosti polície. V takýchto prípadoch môžu pomôcť aj kamerové záznamy z obcí, kde je zachytený pohyb uvedeného motorového vozidla, z ktorého je následne možné zistiť, kto a kedy viedol uvedené motorové vozidlo. Zisťovanie páchatel'a pri týchto trestných činoch je mierne uľahčené tým, že motorové vozidlá podliehajú evidencii a teda je minimálne možné zistiť z evidencie majitel'a vozidla, ktorého je možné vypočítať k tomu, či viedol uvedené vozidlo on, resp. komu uvedené vozidlo požičal. Nie je ojedinelé ani to, že skutok bol viditeľný aj svedkami, ktorí sú často najmä v osídlených zónach zvedavosťou ťahaní k tomu, ak počujú zvuky dopravnej nehody, teda v takomto prípade pomáha páchatel'ov často usvedčiť aj spolupracujúca verejnosť.

Ojedinelo sa stretávame so situáciou, keď je podozrenie z uvedeného trestného činu nahlásené občanmi. Takáto situácia sa deje napr. keď ide vodič motorového vozidla za inou osobou vo vozidle, pričom vozidlo pred ním prechádza zo strany na stranu alebo bezdôvodne zrýchľuje a spomaľuje a tento vodič na túto skutočnosť upozorní políciu. Táto sa následne dostaví k podozrivému motorovému vozidlu a podrobí jeho vodiča dychovej skúške na alkohol.

Treba však zdôrazniť, že samotná existencia dopravnej nehody ešte nezakladá podozrenie z trestného činu podľa § 289 TZ. Ak totiž nenájdeme podozrivú osobu, ktorá je pod vplyvom alkoholu, u ktorej je predpoklad, že viedla uvedené motorové vozidlo, tak nie je možné ani len začať trestné stíhanie, pretože žiadna okolnosť nenaznačuje, že samotná dopravná nehoda je trestným činom. Teda akákoľvek dopravná nehoda môže byť aj výsledkom neprispôsobenia jazdy vonkajším podmienkam alebo schopnostiam vodiča. Teda ak nie je zistený vodič, prezumuje sa, že k spáchaniu trestného činu v súvislosti s touto dopravnou nehodou nedošlo.

V súvislosti s týmto sa nám teda naskytá otázka, kedy nie je možné vzniesť obvinenie, ak už bol trestný čin zistený? Ako situáciu, keď nie je možné vzniesť obvinenie, možno uviesť prípady, keď je osoba zadržaná po tom, ako z nejakých okolností vyplynulo, že mala viesť motorové vozidlo (napr. kamerové záznamy mestských kamier, výpovede svedkov), avšak táto osoba popiera, že by viedla uvedené motorové vozidlo. Spravidla sa v takomto prípade môže

---

⁸ Ust. § 69 ods. 1 písm. d) zák. č. 8/2009 Z.z. o cestnej premávke.

pristúpiť jednak k uvedenému znaleckému dokazovaniu cez prítomnosť DNA podozrivej osoby vo vozidle, k antropologickému identifikačnému skúmaniu, kedy je totožnosť osoby dokazovaná podľa kamerových záznamov alebo na základe výpovedí svedkov. Je následne na vyhodnotení orgánov činných v trestnom konaní, či získané dôkazy považujú za dostatočné, že osoba bola v inkriminovanom čase vodičom motorového vozidla. Takisto je však predpokladom vyvedenia trestnej zodpovednosti včasné zaistenie podozrivej osoby, kedy ju je ešte možné podrobiť dychovej skúške na prítomnosť alkoholu v krvi, pretože čím je dlhší čas od spáchania skutku do uvedenej dychovej kontroly, tým je nižšia pravdepodobnosť úspešného zistenia alkoholu v krvi podozrivého.

Treba však v tejto súvislosti uviesť, že aj meranie vykonané s odstupom času od vedenia motorového vozidla je možné použiť ako dôkaz proti podozrivému, pretože znaleckým skúmaním je možné prepočítať vzhľadom na vek a váhu osoby, aké bolo množstvo alkoholu v krvi osoby v určitom konkrétnom čase od vykonaných meraní. Aj z tohto dôvodu sa vždy robia pri kontrole 2 merania s odstupom cca 20 minút, aby bolo možné zistiť, či hladina alkoholu klesá alebo stúpa a ako rýchlo. Znalec následne podľa informácií o množstve požitého alkoholu a čase, kedy tento alkohol osoba mala požiť, dokáže pomerne presne vypočítať, aká bola hladina alkoholu v krvi počas vedenia motorového vozidla. Aj bez týchto údajov však dokáže znalec uviesť aspoň orientačné hodnoty len na základe samotných meraní, pričom v takom prípade uvádza rozsah, v akom sa mohla pohybovať hladina alkoholu v krvi podozrivého. Ak je táto viditeľne vyššia ako 1 promile, potom niet pochyb o tom, že sa táto osoba trestného činu dopustila. V agende Okresnej prokuratúry Malacky sa v roku 2020 vyskytol jeden taký prípad, kde bolo neskôr znaleckým skúmaním zistené, že osoba v čase spáchania skutku nemala v krvi 1 promile alkoholu a preto bolo trestné stíhanie zastavené.

Druhou situáciou, keď nedôjde k vzneseniu obvinenia, môžu byť prípady hraničných hodnôt alkoholu v krvi, ktoré sa pohybujú okolo 1 promile alkoholu v krvi, pričom s poukazom na okolnosti prípadu je možné následne aplikovať § 10 ods. 2 TZ alebo zásadu in dubio pro reo a takéto skutky končia postúpením na priestupok. V agende Okresnej prokuratúry Malacky sa v roku 2020 vyskytol jeden takýto prípad.

Procesné aspekty trestných činov podľa § 289 TZ

Z procesného hľadiska je následne vedenie prípravného konania pri týchto trestných činoch pomerne jednoduché. Spravidla totiž dochádza k prichyteniu osoby pri čine a teda väčšinou policajti postupujú podľa § 19 ods. 1 písm. f) zák. č. 171/1993 Z.z. o PZ alebo podľa § 85 ods. 2 TP a aplikuje sa postup podľa § 204 TP. V roku 2020 bolo celkovo vedených na Okresnej prokuratúre Malacky spolu s uvedenými 74 prípadmi obvinených osôb za rok 2020 aj ďalších 9 trestných stíhaní z roku 2019, teda celkovo sa ukončilo 83 trestných stíhaní proti známym osobám. Z uvedených 83 trestných stíhaní sa prišlo k postupu podľa § 204 TP až v 47 prípadoch, čo je 56,63 %. Dokazovane v tomto prípade totiž spravidla vyžaduje iba listinné dôkazy (najmä záznamy o dychových skúškach a lustrácie k osobe obvineného – register trestov, registre priestupkov, evidenčná karta vodiča), výsluch obvineného a spravidla sa vykonáva aj výsluch svedka – člena hliadky, ktorá osobu zadržala. V týchto prípadoch nie je zvyčajné popieranie trestnej činnosti obvinenými, ktorí sú prichytení priamo pri vedení vozidla, pretože samotný dôkaz skúškou na alkohol v dychu je jasným dôkazom, ktorý hovorí, že popierať túto trestnú činnosť nemá zmysel.

V ostatných prípadoch, keď sa nekoná podľa § 204 TP, je to najmä v tých prípadoch, kde je potrebné vykonať zložitejšie dokazovanie, napr. zisťovanie výšky škody na vozidlách a potreba správnej právnej kvalifikácie – napr. do úvahy prichádzajúca kvalifikácia podľa § 289 ods. 3 písm. c) TZ. Takisto je zložitejšie dokazovanie v tých prípadoch, ktoré boli uvedené vyššie, kde obvinený nebol prichytený bezprostredne pri vedení vozidla a svoju trestnú činnosť

popiera. V takom prípade je potrebné vykonať znalecké dokazovanie, operatívnu činnosť, výsluchy svedkov.

Pri uvedenom trestnom čine je spravidla nízky počet uzatváraných dohôd o vine a treste. Z predmetného počtu 83 prípadov bolo prikročené k dohode o vine a treste len v 2 prípadoch. Je to z toho dôvodu, že samotný proces dohody o vine a treste sa javí v tomto prípade ako neúčelný, pretože jednak je administratívne náročný (potreba predvolania obvineného i poškodeného na dohodovacie konanie a následne vypracovanie všetkých písomných podkladov – zápisnica, dohoda, návrh na jej schválenie), na druhej strane sa javí ako nedôvodné predlžovanie konania, ktoré by za iných okolností mohlo byť efektívnejšie skončené postupom podľa § 204 TP. Ďalším aspektom je to, že pri trestnom čine, ktorý má sadzbu až na jeden rok, prokurátor nemá príliš čo ponúknuť obvinenému ako „obchod“, ktorým by ho motivoval na uzavretie tejto dohody. Snáď len zmiernenie trestu zákazu činnosti, ktorý spravidla súdy ukladajú vo vyššej výmere, než je dolná hranica trestu, ktorá je jeden rok.

Takisto väčšinou nepristupujú prokurátori k podmieneným zastaveniam trestného stíhania alebo zmieru, pretože sa argumentuje tým, že pri tomto druhu trestného činu sa tento druh „postihu“ nejaví ako dostačujúci, pretože je všeobecný trend volajúci po ukladaní trestu zákazu činnosti vedenia motorových vozidiel obvineným pri tomto druhu trestného činu, ktorý pri týchto inštitútoch uložiť nemožno.

Aj z tohto dôvodu je druhým najčastejším spôsobom okrem postupu podľa § 204 TP podanie klasickej obžaloby na súd.

K efektívnosti vedenia prípravného konania v prípadoch trestných činov podľa § 289 TZ je potrebné uviesť, že ako bolo uvedené vyššie, viac ako 50 % prípadov sa končí podľa § 204 TP, čo znamená v zákonnej lehote.

K spomínaným 83 prípadom, ktoré sa skončili vznesením obvinenia, je potrebné v roku 2020 pridať ešte 4 ďalšie ukončené prípady, kde sa síce viedlo trestné stíhanie pre § 289 TZ, ale nedošlo k vzneseniu obvinenia (2 začaté v roku 2020 a 2 boli ešte z predchádzajúceho obdobia). Spolu bolo na účel efektívnosti trestného stíhania sledovaných v roku 2020 až 87 trestných vecí.

V týchto 87 prípadoch bolo prípravné konanie ukončené spravidla do 2 mesiacov, ako to predpisuje Trestný poriadok v ustanovení § 203 ods. 1 písm. c) TP. Táto dĺžka trestného stíhania bola zaznamenaná v 21 prípadoch + 47 vecí skončilo podľa § 204 TP. Spolu s prípadmi podľa § 204 TP ide o $21+47 = 68$ prípadov, ktoré boli skončené v zákonnej lehote, čo je 78,16 %.

Ďalších 11 trestných vecí bolo skončených v lehote do 6 mesiacov, čo spolu s predchádzajúcimi trestnými stíhaniami predstavuje $68+11 = 79$ prípadov, čo je 90,80 %.

Týmto spôsobom je teda ukončených väčšina trestných vecí bez zaznamenania zásadnejších prieslov. Dlhším prípravným konaním ako 6 mesiacov (8 prípadov v agende OP Malacky) sa vyznačujú najmä skutky, kde dochádza k súbehu trestného stíhania § 289 TZ s iným trestným činom alebo kde je spojených viacero trestných stíhaní do jedného trestného konania. Ďalším dôvodom je pribratie znalca (2 prípady) na posúdenie hladiny alkoholu v krvi. Aj v týchto prípadoch je teda dĺžka trestného stíhania odôvodnená špecifickými okolnosťami. Potreba priberania znalcov sa vyskytuje najmä, ak bola zaznamenaná prítomnosť omamných látok, ktorú bolo potrebné posúdiť z hľadiska toho, či uvedené množstvo omamnej látky je spôsobilé na ovplyvnenie ovládacích a rozpoznávacích schopností, a teda či vylučuje spôsobilosť páchatel'a viesť motorové vozidlo. Takýchto prípadov bolo zaznamenaných celkovo 6, pričom v 4 prípadoch išlo o posúdenie vplyvu drogy na organizmus a v 2 prípadoch išlo o posúdenie hladiny alkoholu v krvi.

Ukladanie trestov za trestné činy podľa § 289 TZ

Z vyššie spomínaných 83 trestných stíhaní vedených proti známym osobám v roku 2020 bolo ku dnešnému dňu na súde ukončených 82 trestných vecí. Žiadna osoba nebola oslobodená spod obžaloby a to ani neprávoplatne.

V týchto prípadoch sa spravidla takmer pri všetkých uložil **trest zákazu činnosti**, ktorý sa ukladá vždy pri uvedených trestných činoch, avšak v jednom prípade nebol uložený, aj to len z dôvodu, že páchatel' už mal uložený trest zákazu činnosti vedenia motorových vozidiel na doživotie predchádzajúcim rozhodnutím. Výmera zákazu činnosti sa pohybuje spravidla v rozpätí 12 mesiacov až 3 roky pri § 289 ods. 1 a ods. 2 TZ (ak nie sú splnené podmienky pre uloženie trestu nad jednu polovicu alebo na doživotie podľa § 61 ods. 3 až ods. 5 TZ) alebo v rozpätí 2 až 3 roky pri § 289 ods. 3 a ods. 4 TZ (ak nie sú splnené podmienky pre uloženie trestu nad jednu polovicu alebo na doživotie podľa § 61 ods. 3 až ods. 5 TZ).

Ak nejde o osobitne závažné okolnosti (extrémne vysoká hladina alkoholu v krvi, opakované spáchanie uvedeného trestného činu, t.j. špeciálna recidíva alebo spáchanie skutku v skúšobnej dobe iného odsúdenia), sudy spravidla pri týchto trestných činoch ukladajú **podmienečný trest odňatia slobody**, ktorého uloženie bolo zaznamenané až v 49 z 82 prípadov (59,76 %).

Výmera podmienečného trestu odňatia slobody sa pohybuje v rozpätí dolnej polovice trestnej sadzby (0-1 rok) pri § 289 ods. 1 a ods. 2 TZ, t.j. súd spravidla ukladá trest vo výmere 2 až 6 mesiacov (34 zo 41 prípadov, čo je 82,92 %). Nad jednou polovicou trestnej sadzby bol ukladán trest v prípade vysokej hladiny alkoholu v krvi (nad 2 promile), kde spravidla prokurátor navrhoval nepodmienečný trest odňatia slobody. V týchto prípadoch však väčšinou došlo k zamietnutiu odvolania prokurátora zo strany Krajského súdu v Bratislave.

Výmera podmienečného trestu odňatia slobody sa pohybuje v rozpätí dolnej polovice trestnej sadzby (0-2 roky) pri § 289 ods. 3 TZ, t.j. súd spravidla ukladá trest vo výmere do 12 mesiacov (6 zo 7 prípadov, čo je 85,71 %). Nad jednou polovicou trestnej sadzby (vo výmere 16 mesiacov) bol uložený len v jednom prípade.

Výmera podmienečného trestu odňatia slobody podľa § 289 ods. 4 TZ (2 až 5 rokov) bola aplikovaná iba 1x, pričom trest bol uložený na dolnej hranici trestnej sadzby vo výmere 2 roky.

V prípade, ak je hladina alkoholu nižšia, súd ukladá **peňažný trest**, ktorého uloženie bolo zaznamenané v 20 z 82 prípadov (24,39 %). Výška peňažného trestu sa pohybuje okolo 700-800 eur. Najnižšia výška peňažného trestu bola zaznamenaná vo výške 500 eur a najvyššia vo výške 1500 eur.

Nepodmienečný trest odňatia slobody bol uložený v 13 z 82 prípadov (15,85 %). Výmera nepodmienečného trestu odňatia slobody sa pohybuje v rozpätí dolnej polovice trestnej sadzby (0-1 rok) pri § 289 ods. 1 a ods. 2 TZ, t.j. súd spravidla ukladá trest vo výmere 0,5 až 6 mesiacov (11 z 12 prípadov, čo je 91,67 %). Nad jednou polovicou trestnej sadzby bol uložený trest iba v jednom prípade (10 mesiacov). Pri trestných činoch podľa § 289 ods. 3 a ods. 4 TZ nebol uložený v roku 2020 nepodmienečný trest odňatia slobody.

Trest prepadnutia veci – motorového vozidla v okrese Malacky za uvedenú trestnú činnosť uložený v roku 2020 nebol, pretože tomu najčastejšie bráni skutočnosť, že vozidlo nie je vo vlastníctve páchatel'a, vozidlo je zničené a nepoužiteľné, prípadne je jeho hodnota neprimeraná povahe a závažnosti trestného činu. Ak uvážime výšku peňažných trestov ukladaných v týchto prípadoch od 500 do 1.500 eur, tak hodnota akéhokoľvek vozidla, ktoré môže mať hodnotu aj 10.000 eur, sa javí ako neprimeraná. Nie je zriedkavé, že vodiči využívajú na páchanie tejto trestnej činnosti aj luxusné vozidlá, ktorých hodnota je v príkrom nepomere k povahe a druhu spáchaného trestného činu, ak uvážime, že hodnota vozidla môže dosahovať aj 100.000 eur.

Vo vzťahu k rešpektovaniu návrhov prokurátora na uloženie trestu sudy spravidla rešpektujú návrh prokurátora na uloženie trestu. V uvedených 82 rozhodnutých veciach v 20

veciach súd neakceptoval návrh prokurátora na uloženie trestu (24,39 %) a to spravidla vo veciach, kde páchatel'ovi bola zistená hladina nad 2 promile alkoholu v krvi a prokurátor požadoval uloženie nepodmienečného trestu odňatia slobody. V týchto prípadoch sa súdy spravidla zdráhajú uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody a v prípade, ak ide o netrestaných páchatel'ov alebo páchatel'ov, ktorí majú staršie odsúdenia zahladené, súd takýto trest neuložil. Napriek snahe prokuratúry o ukladanie nepodmienečných trestov v týchto prípadoch, súdy tento „trend“ prokuratúry nezdieľajú.

Odvolyvanie prokurátora bolo podané celkovo v 18 prípadoch z uvedených 20 vecí, kde sa nevyhovelo návrhu prokurátora. Odvolanie prokurátora bolo vždy podané voči výroku o treste z dôvodu neprimerane mierneho trestu (neuloženie nepodmienečného trestu navrhovaného prokurátorom). V 8 prípadoch bolo odvolanie Krajským súdom v Bratislave zamietnuté. Iba v jednom prípade bolo vyhovené odvolaniu a trest bol zmenený z podmienenečného na nepodmienečný trest odňatia slobody z dôvodu opakovaného spáchania trestného činu podľa § 289 TZ. V 9 prípadoch doposiaľ nebolo na Krajskom súde v Bratislave rozhodnuté. V dvoch prípadoch aj napriek neuloženiu navrhovaného trestu bolo nakoniec upustené od podania odvolania vzhľadom na predchádzajúcu prax a rozhodnutia Krajského súdu v Bratislave.

Poukazujem na argumentáciu Krajského súdu v Bratislave, ktorý poukazuje najmä na závažnosť tohto trestného činu ako takého a argumentuje pomerne nízkymi trestnými sadzbami, ktoré predpokladá Trestný zákon za tento trestný čin (do jedného roka podľa § 289 ods. 1 TZ). Citujem aspoň niektoré odôvodnenia Krajského súdu v Bratislave:

„Uloženie navrhovaného mierneho nepodmienečného trestu odňatia slobody v danom prípade (pri absencii ublíženia na zdraví či výrazného ohrozenia ostatných účastníkov cestnej premávky) by podľa názoru odvolacieho súdu bolo neprimerané a nadmieru represívne opatrenie s ohľadom na všetky okolnosti prípadu i na osobné pomery obžalovaného a jeho doterajší život.“⁹

„Krajský súd rovnako musí konštatovať, že spáchania činu nie je jediná okolnosť podstatná pre určenie druhu a výmery trestu, a preto ju nemožno preceňovať a izolovane z nej vyvodzovať závery pre uloženie trestu. Súd pri ukladaní trestu nemôže rezignovať na zákonné kritériá stanovené pre určovanie druhu a výmery trestu, pričom pri zistení konkrétnej výšky hladiny alkoholu paušálne ukladať pri takýchto prečinoch nepodmienečné tresty odňatia slobody. ... V osobe obžalovaného nejde o tzv. dopravného recidivistu, ktorý by sa dopúšťal najmä dopravných deliktov vo forme priestupkov (doposiaľ žiadny nespáchal), či trestných činov (doposiaľ trestne stíhaný nebol). Okresný súd správne vyhodnotil, že spáchaný prečin považuje u obžalovaného za exces v jeho správaní. ... Krajský súd vo vzťahu k účelu trestu pripomína, že treba dodržiavať princíp úmernosti represie, aby táto neprekročila mieru nevyhnutnú pre splnenie účelu trestu. Ani príliš prísny, ale ani príliš mierny trest nepôsobia výchovne. Uložený trest okresným súdom spĺňa požiadavku na zabezpečenie ochrany spoločnosti pred osobou obžalovaného. Spĺňa aj požiadavku generálnej prevencie, korešponduje aj s účelom trestu v zmysle ustanovenia § 34 ods. 1 Tr. zák. V každom jednom prípade musí súd pri rozhodovaní o treste prihliadať na jednotlivé okolnosti prípadu, ako i na pomery páchatel'a. Len trest vymeraný s maximálnym ohľadom na charakter jednotlivého prípadu môže byť trestom primeraným a teda aj zákonným. Má byť úmerný škode, ktorú páchatel' trestným činom spôsobil, a nemá páchatel'ovi spôsobiť zbytočné útrapy. Ako najzávažnejší zásah do základných ľudských práv nesmie byť ukladaný mechanicky, bez zváženia všetkých okolností konkrétneho prípadu a pomerov páchatel'a. Nesmie byť prejavom neprimeraného inštitucionalizovaného násillia spoločnosti voči jednotlivcovi.“¹⁰

„K argumentácii prokuratúry dožadujúcej sa uloženia nepodmienečného trestu odňatia slobody, hoci aj kratšieho trvania, súd uvádza, že pri realizácii krátkodobých trestov odňatia

⁹ Uznesenie KS BA, sp. zn. 4To 32/2021 zo dňa 20.5.2021, str. 6.

¹⁰ Uznesenie KS BA, sp. zn. 1To 11/2021 zo dňa 22.6.2021, str. 5-6.

*slobody jednak nemožno úspešne rozvinúť reedukačné a resocializačné procesy a jednak izolácia páchatel'a bez predchádzajúcej kriminálnej minulosti od spoločnosti, v prostredí iných páchatel'ov, má často neprímerane negatívny dopad na odsúdeného a jeho rodinu, bez želaného efektu sebareflexie a prevencie páchania ďalšej trestnej činnosti. Taktiež súd s poukazom na znenie ust. § 34 ods. 3 Trestného zákona, t.j. že trest má postihovať páchatel'a tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu. ... Trestný zákon vo viacerých ustanoveniach upravuje otázku ukladania trestov, to jednak pri zásadách ukladania trestov, jednak pri úprave jednotlivých druhov trestov. Pre ukladanie trestu platia zásady, ktoré ustanovuje Trestný zákon v § 34. Na jednej strane má trest zabezpečiť ochranu spoločnosti tak, že páchatel'ovi zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a súčasne iných odradiť od páchania trestných činov, na druhej strane má uložený trest vytvoriť podmienky na výchovu páchatel'a k tomu, aby viedol riadny život, pričom trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. Pri určení druhu trestu a jeho výmery má súd prihliadnuť na jednej strane na spôsob spáchania činu, jeho následok, zavinenie, pohnútku, príťažujúce a poľahčujúce okolnosti, na druhej strane na osobu páchatel'a, jeho pomery a možnosť jeho nápravy. Trest by mal postihovať iba páchatel'a tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a blízke osoby. **Pri ukladaní trestu je potrebné v prvom rade vychádzať zo závažnosti spáchaného trestného činu, ktorá je určená trestnou sadzbou ustanovenou pri jednotlivých skutkových podstatách trestných činov.** Jednotlivé trestné činy podľa zákonom ustanovenej trestnej sadzby a formy zavinenia rozdeľuje Trestný zákon na prečiny a zločiny, resp. obzvlášť závažné zločiny. Tomuto rozdeleniu zodpovedá možnosť súdu ukladať rôzne druhy trestov, keďže podľa § 34 ods. 2 a 6 Trestného zákona, páchatel'ovi možno uložiť len taký druh trestu a len v takej výmere, ako je to ustanovené v Trestnom zákone, pričom jednotlivé druhy tresty možno uložiť samostatne alebo aj viac trestov popri sebe, avšak za trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšuje päť rokov, musí súd vždy uložiť aj trest odňatia slobody. **Prioritne krajský súd konštatuje, že úvahy okresnej prokuratúry ohľadne neprímerane uloženého trestu možno považovať za dôvodné a akceptovateľné, avšak s názorom o nesprávnom druhu trestu sa konajúci senát nestotožňuje.**“¹¹*

Efektívnosť postihu za trestné činy podľa § 289 TZ

Podľa údajov poskytnutých z Okresného dopravného inšpektorátu Malacky bolo v roku 2020 zaznamenaných celkovo 51 priestupkov podľa § 22 ods. 1 písm. a), písm. d), písm. e) a písm. f) zák. č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

Za tieto priestupky boli vždy uložené pokuty, pričom priemerná výška uloženej pokuty bola vo výške 517,45 eur.

Sankcia v podobe zákazu činnosti bola uložená v 49 prípadoch z predmetných 51 prípadov. Priemerná dĺžka zákazu činnosti ukladaná pri dopravných nehodách pod vplyvom alkoholu za rok 2020 bola pri 5 nehodách v priemernej dĺžke 13,5 mesiaca.

Ak uvážime, že dopravná nehoda pod vplyvom alkoholu predstavuje závažnejší priestupok, ako samotné vedenie motorového vozidla pod vplyvom alkoholu, je možné sa dôvodne domnievať, že priemerná dĺžka ukladaneho trestu zákazu činnosti bude nižšia pri týchto ostatných priestupkoch pod vplyvom alkoholu bez spôsobenia dopravnej nehody, ako pri dopravných nehodách pod vplyvom alkoholu, teda menej ako 13,5 mesiaca.

Uvádžam porovnanie správneho a trestného konania, kde bolo zistené, že priemerná výška pokút v správnom konaní sa pohybuje okolo priemeru 517 eur, či je menej, ako sú

---

¹¹ Rozsudok KS BA, sp. zn. 3To 21/2021 zo dňa 8.6.2021, str. 7-8.

priemerné peňažné tresty ukladané v súdnom konaní, kde sa pohybuje trest spravidla vo výške 700-800 eur.

Takisto dĺžka trestu zákazu činnosti sa v súdnom konaní najčastejšie pohybuje v rozmedzí 18 až 24 mesiacov, čo presahuje priemernú dĺžku zákazu činnosti uvádzanú správnym orgánom ako priemernú (13,5 roka) pri dopravných nehodách pod vplyvom alkoholu.

Z uvedeného vyplýva, že postihy v trestnom konaní sú prísnejšie ako za analogické konanie spáchané formou priestupku, čo je potvrdenie hypotézy, že ukládanie sankcií v trestnom konaní by malo byť prísnejšie než v správnom konaní. Napriek tomu ukladané sankcie nie sú dostatočným prevýchovným nástrojom na páchatel'ov. Z uvedených 83 trestných vecí v roku 2020 bola zaznamenaná tzv. špeciálna recidíva (opakovanie trestného činu podľa § 289 TZ) v 20 prípadoch, čo je 23,80 %, čo predstavuje pomerne vysoký podiel špeciálnych recidivistov.

Jedným z legislatívnych nástrojov, ktoré mali zabrániť tejto špeciálnej recidíve, bolo aj sprísnenie ukládania trestov zákazu činnosti a to formou uloženia trestu zákazu činnosti pri uvedenej špeciálnej recidíve nad jednu polovicu zákonnej sadzby, t.j. od 5 rokov a 6 mesiacov (podľa § 61 ods. 3 TZ), resp. na doživotie (aktuálne § 61 ods. 5 TZ), čo znižuje počet vodičov, ktorí sú oprávnení legálne viesť motorové vozidlo a teda aj dopúšťať sa uvedeného trestného činu. Hoci je táto novela účinná už od 1.11.2011, jej priamy úspech pri znižovaní páchania tohto druhu trestnej činnosti nie je jednoznačne možné zistiť.

ZÁVER

Pri celkovom zhodnotení vybavovanie tejto agendy v prípravnom konaní možno považovať túto agendu za menej problémovú, pretože v drvivej väčšine ide objasnenú trestnú činnosť, kde páchatel' je známy a dochádza k vzneseniu obvinenia a následnému odsúdeniu páchatel'a. Títo sa najčastejšie k svojej trestnej činnosti aj priznávajú. Pri týchto trestných činoch je využívanie odklonov zriedkavé a to najmä s ohľadom na skutočnosť, že prípadné uzatvorenie zmieru alebo podmienené zastavenie trestného stíhania neumožňuje páchatel'ovi uložiť trest zákazu činnosti, pričom jeho neuložením by došlo k nerovnakému postihu páchatel'ov v obdobných situáciách. Dohoda o vine a treste sa realizuje v obmedzenej miere v tých prípadoch, kde podľa okolností skutku ide o také okolnosti, že možno akceptovať uloženie veľmi mierneho trestu, t.j. prokurátor má možnosť ponúknuť obvinenému výhodnejší trest ako by dostal v riadnom konaní na súde.

Otázkou ostáva, prečo je stále agenda týchto trestných činov tak významne zastúpená a preto napriek tomu, že je trestné konanie prísnejšie a efektívnejšie ako správne konanie, nedochádza k poklesu týchto trestných činov. Ako je zrejmé z analýzy ukladaných trestov, tieto ešte stále možno považovať za príliš mierne a nedostačujúce na odradenie páchatel'ov od páchania tohto trestného činu, takže z hľadiska druhu a výmery trestov tieto neplnia dostatočnú generálnu ani individuálnu prevenciu. Samotný prístup prokuratúry a jej snaha o ukládanie prísnejších trestov však nemá úspech, pokiaľ sa nezmení náhľad súdnictva na túto tému a na primeranosť ukladaných trestov.

Na druhej strane dôvodom vysokého počtu týchto trestných činov môže byť aj ich vysoká objasnenosť a jednoduchosť ich vyšetrovania. Ide de facto o najľahšie odhaliteľný trestný čin, čo z neho robí lákadlom aj pre príslušníkov PZ, aby tento trestný čin tak povediac „vyhľadávali“ a vďaka nemu dokázali zvyšovať percento objasnenosti prípadov. Táto trestná činnosť je zárukou „úspechu“ a ide o pomerne rýchlu a ľahko vybaviteľnú vec, preto nie je vôbec zriedkavé vykonávanie rôznych policajných akcií zameraných na prítomnosť alkoholu v krvi vodičov. Otázkou ostáva, či sa aj v ostatných sférach spoločnosti vykonávajú také isté preventívne opatrenia na odhaľovanie trestnej činnosti, ako je to práve v prípade trestných činov podľa § 289 TZ. Otázkou potom je, či je problém v počte spáchaných alebo počte

odhalených trestných činov a či nie je vysoký počet spáchaných trestných činov podľa § 289 TZ aj príliš vysokou latenciou trestnej činnosti v iných oblastiach spoločenského života.

Zoznam použitej literatúry

ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. Žilina : Eurokódex, 2013.

Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 3To 21/2021 zo dňa 8.6.2021.

Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry SR za rok 2015, dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2015-3931.html>.

Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry SR za rok 2020, dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2020-3a68.html>.

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 4To 32/2021 zo dňa 20.5.2021.

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 1To 11/2021 zo dňa 22.6.2021.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 8/2009 Z.z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Právnická fakulta Univerzity Komenského

Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

e-mail: radovan.blazek@flaw.uniba.sk

Mgr. Dominika Bočková

Využívanie odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v prípravnom konaní

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav verejného práva

Anotácia:

Tato publikácia poskytuje výklad ohľadom problematiky odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v právnom poriadku Slovenskej republiky a to vo fáze prípravného konania, v kontexte právnych predpisov, či ustálenej súdnej praxe.

Kľúčové slová: *odpočúvanie, záznam telekomunikačnej prevádzky, prípravné konanie, príkaz, trestný poriadok.*

Annotation:

This publication provides an explanation of the issue of institute of wiretapping and recording of telecommunication traffic of the Slovak Republic in the preparatory phase, in the context of legislation or established court practice.

Keywords: wiretapping, recording of telecommunication traffic pre-litigation proceedings, order, criminal law.

ÚVOD

Problematika inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky ako jedným z najvýznamnejších informačno-technických prostriedkov, slúži k získaniu informácií dôležitých pre trestné konanie. V súčasnej dobe môžeme odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky zaradiť medzi inštitút, ktorý je často diskutovanou témou a to nie len medzi odborníkmi ale aj v kruhoch laickej verejnosti. Preto hlavným cieľom práce je najmä zosumarizovať a priblížiť tento informačno-technický prostriedok ako celok, jeho podstatu či podmienky jeho využívania v rámci prípravného konania.

Odpočúvanie

V právnom poriadku SR je odpočúvanie upravené paralelne v dvoch zákonoch, v Trestnom poriadku a v zákone o ochrane pred odpočúvaním. Zatiaľ čo Trestný poriadok upravuje odpočúvanie a jeho podmienky výlučne vo vzťahu k trestnému konaniu naopak, zákon o ochrane pred odpočúvaním sa zameriava na otázku odpočúvania mimo trestného konania a to nezávisle od toho, či sa také konanie následne po vykonaní odpočúvania začne, alebo nie.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky je trestno-procesným inštitútom, ktorý umožňuje zaznamenávať hovory, a iné skutočnosti oznamované prostredníctvom telekomunikačnej siete ak sú pre trestné konanie významné. V Trestnom poriadku ide o jeden z informačno-technických prostriedkov, ktoré majú povahu dôkazného prostriedku a tiež i zaisťovacím inštitútom vo vzťahu k informáciám významným pre trestné konanie.

Podľa autorky M. Tittlovej, ide o moderný, spravodajským spôsobom vykonávaný a silne ofenzívny prostriedok, často využívaný najmä v procese odhaľovania, ako i v procese dokazovania trestnej činnosti.¹

Odpočúvaním môžeme rozumieť „pred účastníkmi aktuálne prebiehajúcej telekomunikačnej prevádzky utajené a účelové vnímanie ich komunikácie, ktoré je sprostredkované telekomunikačnými zariadeniami, tretím subjektom.“² Autor Š. Minárik odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky tiež definuje ako „zákonný postup, ktorý umožňuje prenos obsahu komunikácie a prepravovaných údajov prináležiacich k určitej adrese do zariadení oprávnených subjektov. Tento procesný inštitút smeruje k zaisteniu obsahu telekomunikačnej prevádzky prebiehajúcej v konkrétnej forme buď v aktuálnom čase, alebo v budúcnosti.“³

Telekomunikačná prevádzka a záznam telekomunikačnej prevádzky

Zákonnú definíciu telekomunikačnej prevádzky nenájdeme ani v samotnom Trestnom poriadku, ani v zákone o ochrane pred odpočúvaním, dokonca ani v aktuálne platnej právnej úprave zákona č. 351/2011 Z.z. o elektronických komunikáciách, či v inom právnom predpise platnom v súčasnej dobe na území SR.

V odbornej literatúre sa najčastejšie objavuje definícia telekomunikačnej prevádzky ktorá uvádza, že pod týmto slovným spojením treba rozumieť najmä komunikáciu s využitím telefónu, (pevnú sieť alebo mobilný telefón), faxu, ďalekopisu, vysielacky, či iného telekomunikačného zariadenia, vrátane správ elektronickej pošty. Avšak, otázka nastáva čo v prípade emailovej komunikácie vytlačenej v papierovej verzii prostredníctvom tlačiarne pripojenej k počítaču. Autori Z. Kyjac, či, P. Šámal, sa prikláňajú k názoru, že ide o listinný dôkaz, rovnako ako pri vytlačenej faxovej správe.⁴

Telekomunikačnou prevádzkou sa rozumie akýkoľvek prenos signálu uskutočňovaný prostredníctvom telekomunikačného zariadenia. J. Čentíš pod telekomunikačnou prevádzkou rozumie „činnosť vykonávanú podnikom na základe povolenia vydaného Telekomunikačným úradom Slovenskej republiky, ktorá je zameraná na elektronické komunikácie vo forme výmeny alebo prenosu signálov (informácii, dát, hlasovej komunikácie) uskutočňovaných prostredníctvom elektronickej komunikačnej siete. Pôjde najmä o prenos signálu v rámci telefónnej prevádzky (telefónne spojenie prostredníctvom pevnej siete a mobilné telefónne spojenie) alebo internetovej prevádzky (pripojenie k internetu, internetová elektronická pošta a telefonovanie prostredníctvom internetu).“⁵ V zmysle §5 ods. 1 zákona o elektronických komunikáciách sa podnikom na účely tohto zákona rozumie každá osoba, ktorá poskytuje elektronickú komunikačnú sieť, alebo elektronickú komunikačnú službu.

Záznam je výsledkom použitia akéhokoľvek informačno-technického prostriedku, pričom môže ísť o záznam obrazový, zvukový, obrazovo-zvukový a iný. Záznamom, podľa autorov viacerých publikácií rozumieme, na jednej strane samotný proces zachytenie, teda zaznamenávanie takto vnímanej komunikácie prebiehajúcej v telekomunikačnej prevádzke na dátový nosič, ktorý umožňuje uchovávanie komunikácie z reprodukcie zaznamenanaj do budúcnosti a na strane druhej i všetko to, čo nosič obsahuje.⁶

¹ TITTLVÁ, M.: Teoretické a praktické problémy odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v trestnom práve. In: Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 23. marca 2017. Praha: Leges, 2017. s. 182-198.

² MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár, 2. vyd. Bratislava: Iura EEdition, 2010, s. 371.

³ MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár, 2. vyd. Bratislava: Iura EEdition, 2010, s. 371.

⁴ ŠÁMAL, K. a kol.: Trestní řád. Komentář. I.díl. (§1 až 179h). 6. vyd. Praha. C.H.BECK, 2008, s. 727.

⁵ ČENTÍŠ, J.: Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C.H.Beck, 2013, s. 250.

⁶ MUSIL, J. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesné. 3. vyd. Praha: C.H.BECK, 2007, s. 363.

Získaný záznam sa potom vhodným spôsobom uskladňuje na elektronických nosičoch a jeho kópie si neskôr pre ďalšiu potrebu môžu vyžiadať či už prokurátor, obvinený alebo jeho obhajca.⁷

Zákonné podmienky

Samotné podmienky na realizáciu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky pri absencii súhlasu užívateľa odpočúvaného zariadenia, sú definované hneď v úvodnej, prvej vete §115 ods.1 TP nasledovne: „*V trestnom konaní o zločine, korupcii, trestných činoch extrémizmu, trestnom čine zneužitia právomoci verejného činiteľa, trestnom čine legalizácie príjmov z trestnej činnosti, alebo pre iný úmyselný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva, možno vydať príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, ak možno dôvodne predpokladať, že budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie. Príkaz možno vydať, ak nemožno sledovaný účel dosiahnuť inak alebo ak by bolo jeho dosiahnutie iným spôsobom výrazne sťažené.*“⁸

V závislosti od charakteru inštitútu odpočúvania, toto prichádza do úvahy najmä v predsúdnom konaní. V tomto štádiu je však využitie inštitútu odpočúvania veľmi citlivé a to najmä ak hovoríme o odpočúvaní pred začatím trestného stíhania. Pri odhaľovaní najzávažnejších trestných činov, najmä v súvislosti s organizovaným zločinom, majú však najväčší význam práve úkony orgánov činných v trestnom konaní pred samotným začatím trestného konania. Toto si však vyžaduje najmä preukázanie dôvodného podozrenia, že bol spáchaný niektorý z trestných činov podľa §115 ods. 1 TP. Využitím inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky pred začatím trestného stíhania sa trestné stíhanie začína, na základe čoho orgány činné v trestnom konaní ihneď vydajú uznesenie o začatí trestného stíhania.⁹

Ďalšou podmienkou, ktorá vyplýva z citovaného zákonného ustanovenie je existencia jedného z taxatívne stanovených trestných činov. Citované ustanovenie striktno vymedzuje okruh trestných činov, pri odhaľovaní ktorých môže byť inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky použitý.

Napokon posledná zákonná podmienka predstavuje podmienku materiálnu, ktorou je existencia dôvodného predpokladu, že odpočúvaním budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie. Skutočnosti dôležité pre trestné konanie sú takými skutočnosťami, ktoré napomáhajú k spresneniu predmetu a rozsahu dokazovania v danom prípade. Vo všeobecnosti sú nimi podľa §119 ods. 1 písm. a) až c) TP najmä nasledovné skutočnosti. Či sa stal skutok a či má takýto skutok znaky trestného konania, kto tento skutok spáchal a z akej pohnútky a napokon závažnosť tohto činu a príčiny a podmienky jeho spáchania.¹⁰

Podľa autorky J. Novotnej, „*splnenie podmienky dôvodného predpokladu bude vždy skúmané s ohľadom na konkrétne okolnosti trestnej veci. O splnení takéhoto predpokladu možno uvažovať predovšetkým za spôsobu, akým je páchaná konkrétna forma trestnej činnosti, resp. vytvárané podmienky na jej spáchanie, totiž či jej súčasťou je alebo bude pravdepodobne komunikácia v rámci skupiny páchatel'ov alebo osôb zúčastnených na trestnej činnosti, či komunikácia s poškodeným prostredníctvom telefónnych a iných prístrojov a zariadení.*“¹¹

⁷ ALÁČ, M.: Získavanie informácií na spravodajské účely a na účely trestného konania. Bratislava: C.H.BECK, 2015, s. 184.

⁸ Zákon č. 301/2005 Z. z. trestný poriadok v znení neskorších predpisov, §115 ods. 1.

⁹ ČENTÉŠ, J.: Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C.H.Beck, 2013, s. 99.

¹⁰ Zákon č. 301/2005 Z. z. trestný poriadok, v znení neskorších predpisov, § 119 ods. 1.

¹¹ NOVOTNÁ, J.: K niektorým otázkam dokazovania odposlechem a záznamem telekomunikačného provozu. In: Trestnéprávní revue. 2003, č. 10.

Ako uvádza autor M. Růžička, v okamihu nariadenia výkonu odpočúvania orgány činné v trestnom konaní nemôžu ani len predpokladať, či nejaké skutočnosti významné pre trestné konanie budú prostredníctvom odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky zistené, respektíve oznámené. Pracujú iba s predpokladmi, ktoré však musia byť ďalšími poznatkami podložené a pokiaľ sa takýto predpoklad nenaplní, je to na ťarchu orgánov činných v trestnom konaní.¹² V budúcnosti by bolo prijateľné do právnej úpravy ustanovenia §115 ods. 1 TP doplniť vyjadrenie zásady subsidiarity ako jednu z podmienok pre nariadenie odpočúvania tak, ako je obsiahnuté už určitú dobu v českej právnej úprave.

Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky a jeho náležitosti

Samotný výkon odpočúvania a zaznamenávania telekomunikačnej prevádzky je možné uskutočniť až na základe vydaného príkazu. Vydaníu príkazu však v niektorých prípadoch predchádza samotný návrh prokurátora. Ešte pred samotným vydaním príkazu je nevyhnutné špecifikovať náležitosti návrhu prokurátora. Trestno-procesné ustanovenia však neurčujú okruh podstatných náležitostí samotného návrhu tak, ako je to napríklad v zákone o ochrane súkromia pred odpočúvaním, kde je týmto návrhom žiadosť. Ten v §4 ods. 3 definuje presný výpočet náležitostí.

V prípade, ak žiadosť nemá uvedené náležitosti, sudca nie je kompetentný o nej rozhodnúť a vráti ju žiadateľovi. Podobný okruh náležitostí, ktoré uvádza zákon o ochrane pred odpočúvaním by bolo vhodné zakomponovať aj v prípade návrhu prokurátora do ustanovení Trestného poriadku. S uvedeným súhlasí aj autor Perhács, ktorý uvádza aplikačné problémy vyplývajúceho z tohto nedostatku nakoľko prípady, kedy návrhy nemajú rovnaké náležitosti sa objavujú relatívne často a tým spôsobujú rôznosť ich posudzovania, čo priamo závisí od benevolentnosti samotného sudcu, či na základe návrhu prokurátora príkaz vydá, alebo sa mu náležitosti návrhu pozdávajú nedostatočné a vydanie príkazu zamietne. Táto situácia dokonca často vedie k tomu, že zo strany navrhujúceho subjektu dochádza k vyčkávaniu, kým bude v službe benevolentnejší zo sudcov, aby dosiahnutie vydania príkazu bolo čo najjednoduchšie.¹³

Čo sa týka už samotného príkazu, ten predstavuje jednu z foriem rozhodnutí súdu, ktorým sa uskutočňujú úkony trestného konania, ktoré predstavujú výrazný zásah do základných ľudských práv a slobôd a je potrebné ho vykonať bez zbytočného omeškania, aby nedošlo k oslabeniu účelu trestného konania. Z formálneho hľadiska príkaz na odpočúvanie musí byť vydaný písomne a osobitosti sa týkajú aj jeho doručovania. Vzhľadom k tomu, že príkaz na odpočúvania a záznam telekomunikačnej prevádzky nemá povahu uznesenia, nedoručuje sa obvinenému, čo v konečnom dôsledku znamená, že nedôjde k prekazeniu jeho účelu.

Podľa §115 ods. 3 TP: „*Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky sa musí vydať písomne a odôvodniť aj skutkovými okolnosťami, a to osobitne na každú účastnícku stanicu alebo zariadenie. V príkaze musí byť určená účastnícka stanica alebo zariadenie a osoba, ak je známa, ktorej sa odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky týka, a čas, po ktorý sa bude odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonávať...*“¹⁴

Okruh subjektov oprávnených vydať príkaz

¹² RŮŽIČKA, M.: Odposlech a záznam telekomunikačního provozu v analytických materiálech státního zastupitelství. In: Státní zastupitelství. 2008, roč. 6, č.3, s. 11.

¹³ PERHÁCS, Z., PERHÁCSOVÁ, A.: Právna úprava používania informačno-technických prostriedkov. (2. časť). In: Justičná revue č. 5/2013, s. 708.

¹⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 115 ods. 3.

V závislosti od trestného konania, v ktorom sa odpočúvanie realizuje, je odlišný i samotný subjekt, oprávnený na vydanie príkazu na jeho použitie. Z tohto dôvodu Trestný poriadok v §115 ods. 2 definuje okruh subjektov, ktoré sú oprávnené na jeho vydanie nasledovne: „*Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vydáva predseda senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca, na návrh prokurátora. Ak ide o vec, ktorá neznesie odklad, a príkaz sudcu pre prípravné konanie nemožno získať vopred, môže taký príkaz pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní vydať prokurátor, ak odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky nie je spojené so vstupom do obydlija, ktorý však musí najneskôr do 24 hodín od jeho vydania potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť a takto získané informácie nemožno použiť na účely trestného konania a musia sa predpísaným spôsobom bez meškania zničiť.*“¹⁵

Sudcom pre prípravné konanie v zmysle §2 ods. 3 a §10 ods. 3 TP je sudca súdu prvého stupňa, poverený pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, prostredníctvom rozvrhu práce, rozhodovať o najzávažnejších procesných zásahoch do základných ľudských práv a slobôd, pričom má povinnosť neustále dbať na to, že všetky zásahy musia byť vykonané v súlade so zákonom a spôsobom a v rozsahu so zásadou primeranosti a zdržanlivosti.

Často dominuje názor, že takýmto konaním sa oslabuje postavenie prokurátora, ktoré by v štádiu pred súdnym konaním malo byť bližšie definované ako tzv. dominus litis, teda pán konania. Už v samotnom prípravnom konaní prokurátor toto postavenie stráca, nakoľko rozhodovanie o výrazných zásahoch do ľudských práv a slobôd, už nie je v jeho kompetencii. Nemožno mu však, ako jedinému subjektu vziať taktiež významné návrhové oprávnenie, ktoré len jemu umožňuje podať samotný návrh na vydanie príkazu na použitie inštitútu odpočúvania.¹⁶ O samotnom vydaní príkazu potom už v celom štádiu predsúdneho konania rozhoduje výlučne sudca pre prípravné konanie. Samotný fakt, že je potrebný impulz na vydanie príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, teda že nie sudca pre prípravné konanie, respektíve v konaní pred súdom predseda senátu sám rozhoduje o jeho vydaní, respektíve nevydaní garantuje, že nutnosť a nevyhnutnosť využitia inštitútu odpočúvania bude v každom prípade posudzovať nestranný a nezávislý súd. Primárne v štádiu pred začatím trestného konania je odpočúvanie a záznam telekomunikačných prostriedkov ako informačno-technický prostriedok veľmi dôležitým inštitútom, prostredníctvom ktorého sa preverujú trestné oznámenia a prostredníctvom ktorého sa určuje ďalší postup vo veci a prijímajú sa ďalšie rozhodnutia.

Zákonné ustanovenie §115 ods. 6 TP definuje podmienky pre použitie záznamu telekomunikačnej prevádzky ako dôkazu v trestnom konaní. Prvou podmienkou na použitie záznamu získaného v trestnom konaní, je jeho doslovný prepis. „*Ak sa má záznam telekomunikačnej prevádzky použiť ako dôkaz, treba k nemu pripojiť, ak to vyhotovený záznam umožňuje, doslovný prepis záznamu, ktorý vyhotoví príslušník Policajného zboru vykonávajúci odpočúvanie, v rozsahu zistených skutočností významných pre trestné konanie.*“¹⁷

Tu nastáva otázka čo v prípade, ak získaný záznam neumožňuje jeho doslovný prepis? Deje sa tak najmä z dôvodu zlyhania techniky, ak neboli niektoré slová zo získaného záznamu celkom, alebo z časti zrozumiteľné, respektíve v prípadoch ak sa prekrýva s iným zvukom. Iba v týchto prípadoch prichádza do úvahy použitie iného, ako doslovného prepisu záznamu. Pri tejto podmienke je potrebná obzvlášť zvýšená pozornosť príslušníkov Policajného zboru, ktorý samotné odpočúvanie vykonávajú, svojou zvýšenou pozornosťou zabezpečiť, aby nimi vybrané

¹⁵ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 115 ods. 2.

¹⁶ VANČÍKOVÁ, N.: Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa §115 Trestného poriadku. In: Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 23. marca 2017. Praha. Leges, 2017. s. 231.

¹⁷ Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok v znení neskorších predpisov, §115 ods. 6.

časti záznamu obsahovali celý zaznamenaný rozhovor medzi účastníkmi, aby sa vyhli pochybnostiam o skresľovaní jeho obsahu. Napríklad, ak by bola v spise obsiahnutá len komunikácia v nepriamej reči, použitie takéhoto záznamu ako dôkazu v trestnom konaní by nepripadalo do úvahy.

Vo vete „... s uvedením údajov o mieste, čase, orgáne ktorý záznam vyhotovil, a zákonnosti vykonávania odpočúvania...“, zákonodarca sledoval možnosť spätného preverenia autenticity a neporušiteľnosti získaného záznamu, aj keď v prípadoch ak v samotnom prepise tieto údaje absentujú, môžu byť ľahko doplnené a v konečnom dôsledku sa nejedná o vadu nenapraviteľnú. Môže sa tak stať prostredníctvom výsluchu príslušníka PZ, ktorý sa sám zúčastnil úkonu a pri výsluchu má postavenie svedka. V súvislosti s touto podmienkou sa do spisu zakladá i prepis záznamu, podpísaný príslušníkom PZ, ktorý ho vyhotovil. Z tohto ustanovenia vyplýva pre štádium prípravného konania jedna výnimka, ktorá umožňuje predloženie získaného záznamu i bez jeho prepisu, ak to okolnosti prípadu odôvodňujú.¹⁸ Takýmito okolnosťami sú napríklad väzobné trestné činy, keď v krátkom časovom slede príslušník PZ nie je schopný vyhotoviť v dostačujúcom rozsahu prepis získaného záznamu.

Poslednou podmienkou ustanovenia §115 ods. 6 TP je povinnosť získaný záznam telekomunikačnej prevádzky uchovávať v celosti v spise a to na vhodných elektronických nosičoch, z ktorých si po skončení výkonu odpočúvania môže obhajca, respektíve obvinený na svoje vlastné náklady v rozsahu v akom uznajú za vhodné vyhotoviť prepis záznamu.

Ak ide o spôsob vykonania záznamu ako dôkazu, treba upozorniť na možnosť jeho výkonu dvoma spôsobmi. Prvým z nich je jeho predvedenie na technickom zariadení, to znamená prostredníctvom prehratia z nosiča, na ktorom bol zachytený. Druhým spôsobom je oboznámenie jeho písomného prepisu. Tu sa však ako problematická javí situácia, ak došlo k zničeniu, či strate originálnej zvukovej nahrávky, čím dôjde automaticky k zániku dôkazu ako takého, nakoľko len samotný prepis nie je postačujúcim podkladom na preukázanie viny obvineného. Obhajoba totiž musí mať možnosť vypočítať si aj originál získanej nahrávky a poprípade porovnať ho s vyhotovenými prepismi.¹⁹

Ak však nastane potreba individuálnej identifikácie volajúceho, nakoľko tento svoju identitu v získanom zázname telekomunikačnej prevádzky popiera, potrebné je vykonanie ďalších úkonov. Do úvahy pripadá odstránenie pochybností cestou vypočítania druhého účastníka hovoru, respektíve i znalecké skúmanie z oboru fonoskopie, pri ktorom sa využíva metóda porovnávania materiálov. Nakoľko však vychádzame zo zásady zákazu nútenia k sebaobviňovaniu, (lat. nemo tenetur se ipsum accusare) ako súčasť práva na obhajobu, musí byť obvinený poučený o svojom práve takýto úkon odmietnuť, pričom mu nemôže byť uložená žiadna sankcia.¹²¹ Do pozornosti treba dať prax českých súdov, ktorý sa s touto problémovou otázkou vysporiadali po svojom a za dostatočný porovnávací materiál na výkon znaleckého skúmania považujú aj zvukový záznam z priebehu hlavného pojednávania, či vo všeobecnosti akýkoľvek získaný záznam z výsluchov v rámci trestného konania.

ZÁVER

Pre fungujúcu demokratickú spoločnosť, založenú na princípoch právneho štátu sú neoddeliteľnou súčasťou aj také princípy, ako právna istota, či spravodlivosť, kedy sa osobitný

¹⁸ KYJAC, Z.: Použitie informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní, Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Wolters Kluwer, 2015, s. 307.

¹⁹ ČENTĚŠ, J.: Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C.H.Beck, 2013, s. 250.

dôraz kladie na ochranu základných práv a slobôd. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva potrebné konanie pred orgánom verejnej moci, úlohou právneho štátu je zabezpečenie právnej úpravy takéhoto konania bez akejkoľvek diskriminácie každému nositeľovi základného práva a slobody. Právny štát musí teda sám seba obmedziť právom, a tým zabrániť verejnej moci neprípustným zásahom do základných ľudských práv a slobôd. Takýto zásah musí disponovať presne určenými zákonnými dôvodmi a mierou, v ktorej prichádza do úvahy jeho použitie. Pri zásahoch do práva na súkromie pri odpočúvaní a zázname telekomunikačnej prevádzky sú preto i slovenské orgány viazané rozhodnutiami Európskeho súdu pre ľudské práva a Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Zoznam použitej literatúry

- ALÁČ, M. Získavanie informácií na spravodajské účely a na účely trestného konania. Bratislava: C.H.BECK, 2015, 184s. ISBN 978-80-8960-332-9.
- ČENTÉŠ, J. Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. Bratislava: C.H.BECK, 2013, 272 s. ISBN 978-80-89603-09-1.
- KYJAC, Z. Použitie informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní, Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, 307 s. ISBN 978-80-8168-266-7.
- MINÁRIK, Š. a kol. Trestný poriadok. Stručný komentár, 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, 1302 s. ISBN 80-8078-085-4.
- MUSIL, J. a kol. Kurs trestného práva. Trestní právo procesné. 3. vyd. Praha: C.H.BECK, 2007, 1166 s. ISBN 80-7179-572-8.
- NOVOTNÁ, J. K některým otázkám dokazování odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu. In Trestněprávní revue. 2003, č.10 s. 54-57.
- PERHÁCS, Z., PERHÁCSOVÁ, A. Právna úprava používania informačno-technických prostriedkov. (2. časť). In Justičná revue. 2013, roč.65, č. 5, s. 708.
- ŠÁMAL, K. a kol. Trestní řád. Komentář. I.díl. (§1 až 179h). 6. vyd. Praha: C.H.BECK, 2008, 1287 s.
- TITTLOVÁ, M. Teoretické a praktické problémy odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v trestnom práva. In Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 23. marca 2017. Praha: Leges, 2017. 284 s.
- TITTLOVÁ, M. Zákon o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov (zákon o ochrane pred odpočúvaním). Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 113 s. ISBN 978-80-8168-717-4.
- Zákon č. 166/2003 Z. z., zákon o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje:
Mgr. Dominika Bočková

Paneurópska vysoká škola,
Fakulta práva, Ústav verejného práva
Tomášikova 150/20 Bratislava
82102 Bratislava
Email: dominikabockova95@gmail.com

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D., Bc. Tereza Ottová

K otázce dokazování odborným vyjádřením

*Policejní akademie České republiky v Praze
Právnícká fakulta Univerzity Karlovy*

Anotácia:

Príspevek se věnuje praktické otázce využití odborných vyjádření, kdy jedním z dlouhodobě přetrvávajících problémů je způsob odstraňování jejich případných vad. Ve srovnání s úpravou využití znaleckých posudků chybí u odborných vyjádření detailní úprava postupu jejich zpracování, proto si praxe vypomáhá různými řešeními. Príspevek tyto postupy shrnuje a poukazuje na jejich případné slabiny.

Kľúčové slová: *odborné vyjádření, znalec, znalecký posudek, dokazování.*

Annotation:

This article deals with the practical issues stemming from the utilisation of specialist statements in criminal proceedings, where one of enduring problems is the question how to remedy their potential errors. When comparing with the legislation concerning expert reports, specialist statements lack a detailed description of the process of their production, hence their use in everyday practice is not unified. The aim of this article is to summarise the various adopted solutions and point out their possible shortcomings.

Key words: *specialist statement, expert, expert report, probation.*

ÚVOD

Otázka využití odborníků v trestním řízení v dnešní době zažívá jistou renesanci, a to nejen v české, nýbrž i slovenské právní teorii i praxi. Publikální výstupy na toto téma jsou poměrně frekventované, a to nejen ve formě článků, ale i monografií. V České republice se navíc jedná o otázku velmi aktuální, neboť je čerstvě účinná nová organizační norma pro znalce, tj. zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Většina příspěvků zpracovávajících toto téma se zaměřuje v první řadě na tzv. znalecké dokazování, což je zcela logické, neboť jde o dominantní formu využití odborných znalostí v trestním řízení. Na druhou stranu a ke škodě věci jsou díky tomu poněkud (alespoň po stránce literární) zanedbávány další formy zapojení odborníků do trestního řízení, mezi které patří především činnost konzultanta orgánu činného v trestním řízení a odborné vyjádření. Třeba dodat, že na rozdíl od slovenské právní úpravy nezná český trestní řád (tj. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, dále jen „tr. řád“) institut písemného potvrzení; v praxi tento pojem splývá s odborným vyjádřením.

Právě odborné vyjádření není v nauce ani v judikatuře téměř vůbec rozpracováno, proto v souvislosti s různými aspekty jeho využití v praxi čas od času vyvstávají sporné otázky. Přitom je vhodné připomenout, že odborné vyjádření není v právním řádu České republiky nikterak novým institutem. Do tr. řádu bylo včleněno již v roce 1973 a zákonodárce tím sledoval dvojediný účel: redukci nadměrného využití znaleckých posudků především v případech skutkově jednoduchých a v důsledku toho i zrychlení trestního řízení. Plnohodnotné podmínky k tomu ovšem vytvořila až tzv. velká novela tr. řádu z 2001

provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která dosavadní princip priority znaleckého posudku před odborným vyjádřením změnila v princip subsidiarity. To bylo nepochybně správné a žádoucí, nicméně pokud tento způsob využití odborných znalostí zákonodárce favorizuje, byla by zřejmě v mnoha ohledech na místě podrobnější úprava jeho praktického využití. Máme zde na mysli kupříkladu to, že absentuje úprava jeho formálních a obsahových náležitostí, na což má přímou návaznost i problematika odstraňování jeho případných vad. Právě otázku postupu jejich odstraňování považujeme z praktického hlediska za poměrně složitou, neboť se nabízí více možných cest a judikatura ani nauka neposkytují jednoznačné řešení.

Vymezení pojmu odborného vyjádření

Pojem odborného vyjádření je třeba blíže vymežit, neboť postrádá legální definici. Odborné vyjádření je listinný důkazní prostředek, který legislativně zakotvuje § 105 odst. 1 tr. řádu tak, že je-li k objasnění skutečnosti důležitých pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá si orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup nepostačuje, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. Jistou kuriozitou představuje zakotvení dvou různých druhů důkazních prostředků v jednom odstavci zákona, jakkoli jsou si svou povahou blízké. Slovenský rekonstruovaný trestní poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.) v tomto ohledu mnohem přehledněji odděluje odbornou činnost (§ 141) od činnosti znalecké (§ 142). Odborné vyjádření bývá definováno různě, nauka jej označuje např. za listinný důkaz, kterým si orgány činné v trestním řízení opatřují informace důležité pro objasnění věci od osob nebo orgánů disponujících příslušnými odbornými znalostmi.¹ Máme za to, že přílehavá definice může znít např. tak, že odborné vyjádření poskytuje informace o reálném stavu, povaze a znacích skutečností důležitých pro trestní řízení, o kterých příslušný odborník může podat vysvětlení na základě běžných poznatků ze své odborné činnosti a bez toho, aby tyto otázky musel podrobně zkoumat a posuzovat. Ve srovnání se znaleckým zkoumáním tedy není vyžadována náročná a komplexní poznávací činnost, kdy jsou zkoumány jevy jako příčinná souvislost, nahodilost, nevyhnutelnost apod.

Jak již bylo zmíněno, pojem vad má u obou forem odborné činnosti úzkou souvislost s možností jejich přezkoumatelnosti. Právě v tomto ohledu vyvstává podstatný rozdíl mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením, spočívající v tom, že na rozdíl od znaleckých posudků nejsou u odborných vyjádření legislativně stanoveny žádné formální a obsahové náležitosti, což vede k tomu, že v praxi mívají podobu víceméně zjednodušené verze znaleckých posudků. Stojí za upozornění, že nová úprava znalecké legislativy, především navazující prováděcí vyhláška (č. 503/2020 Sb. o výkonu znalecké činnosti), velmi silně zdůrazňuje požadavek přezkoumatelnosti posudků, když např. stanoví, že znalecký posudek:

- musí být zpracován přehledně (§ 43),
- musí úplně a srozumitelně zachytit postup, kterým znalec zpracoval znalecký posudek, včetně použitých metod a odůvodnění jejich použití (§ 42),
- musí obsahovat popis postupu znalce při analýze dat a výsledky analýzy dat (§ 41 odst. 3),
- závěr znaleckého posudku musí být na základě výsledků analýzy dat zformulovaný tak, aby byl jednoznačnou odpovědí výhradně na zadanou odbornou otázku (§ 58 odst. 1).

Podobný postup v úpravě odborných vyjádření chybí. Jsme si samozřejmě vědomi, že v praxi

---

¹ CHMELÍK, J., BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018, s. 97.

by takovým požadavkům bylo možno jen velmi obtížně dostat, neboť odborná vyjádření orgánům činným v trestním řízení poskytují často osoby z praxe (např. prodejci určitého zboží, bazaristé), kteří nemají důvod, ani motivaci vytvářet složité strukturované dokumenty (příčemž ponecháváme stranou otázku, jakým způsobem jsou za tuto svou činnost honorováni). Navíc by se přílišnou formalizací vytrácel onen žádoucí prvek rychlosti a úspornosti. Jak uvádí Fryšták, z hlediska obsahu může být vyjádření stručné, jelikož pro orgány činné v trestním řízení mnohdy zcela dostačuje odpověď na položenou otázku, jinak řečeno formalismus se zde omezuje na minimum.² Vzhledem k nižší odborné náročnosti otázek objasňovaných prostřednictvím odborného vyjádření sice budou situace sporných, nejasných či neúplných výsledků odborné činnosti velmi pravděpodobně méně časté než u znaleckých posudků, na druhou stranu mohou nastat v jistém smyslu snáze z důvodu již zmíněné absence požadavků na obsahové náležitosti, tj. popis metod či soupis podkladů.

Možné způsoby odstraňování vad

Nejprve je vhodné připomenout, jak se odstraňují vady v případě znaleckého posudku. Tento postup je upraven v § 109 tr. řádu tak, že je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení. Pokud toto nepovede k výsledku, přibere se znalec jiný. Pokud jde o odborná vyjádření, nabízí se v podstatě trojí možný postup odstranění vad.

- 1) **Výslech zpracovatele odborného vyjádření (dále jen „zpracovatel“) v procesním postavení znalce.** Tato varianta se vyskytuje v několika judikátech, z nichž lze zmínit rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 97/1994, z něhož se podává, že *„zpracovatele odborného vyjádření o srovnání pachů, které bylo vypracováno v přípravném řízení, je třeba v případě potřeby vyslechnout v hlavním líčení jako znalce (§ 105 odst. 1 věta první tr. řádu), nikoli jako svědka“*. Rovněž z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1076/08 vyplývá, že se zřejmě kloní či klonil na stranu výsledku zpracovatele v postavení znalce, když uvedl, že *„k vysvětlení těchto a dalších rozporů mohlo nepochybně přispět odborné zkoumání z oboru kriminalistické balistiky. Orgány činné v trestním řízení se o to sice pokusily, avšak procesně vadným postupem (...) zpracovatel tohoto odborného vyjádření byl u hlavního líčení před nalézacím soudem vyslechnut nikoliv jako znalec, nýbrž jako svědek“*. Trestním kolegiem Nejvyššího soudu ČR nebylo schváleno k uveřejnění do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek velmi podobné rozhodnutí, jehož navrhovaná právní věta zněla *„zpracovatele odborného vyjádření podle § 105 odst. 1 věty druhé tr. řádu nelze vyslýchat za účelem doplnění odborných závěrů vyplývajících z tohoto vyjádření jako svědka. V případě potřeby takového doplnění výsledkem zpracovatele odborného vyjádření je třeba postupovat podle § 105 odst. 1 věta první tr. řádu a přibrat jej jako znalce“*.³ Všechny uvedené podpůrné judikáty však naráží na to, že se v daném případě o znalce nejedná, a to dokonce ani v případě, kdy by shodou okolností byla zpracovatelem osoba zapsaná v seznamu znalců. Řešením není ani přibrání zpracovatele jako osoby vykonávající jednorázově znaleckou činnost (tzv. znalec *ad hoc*), neboť tento postup je vázán na splnění některé ze zákonných podmínek (pro daný obor a odvětví a případně specializaci není nikdo v seznamu znalců zapsán, žádný zapsaný znalec nemůže znalecký posudek podat, nebo by podání znaleckého

² FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 51.

³ Citováno dle PŮRY, F., ŠÁMAL, P. Vybrané problémy dokazování trestné činnosti v bankovním sektoru a na kapitálovém trhu, *Bulletin advokacie*, 2000, č. 6–7, s. 30.

posudku znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými náklady či obtížemi). Navíc i v takovém případě musí být podán znalecký posudek. Na znalce jsou kladeny zvláštní požadavky stran odborné kvalifikace, pouze znalec se může dopustit trestného činu křivého svědectví a nepravdivého znaleckého posudku dle § 346 tr. zákoníku atd.

- 2) **Výslech zpracovatele odborného vyjádření v procesním postavení svědka.** I pro toto řešení lze nalézt jistou oporu v judikatuře. Lze zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR uveřejněné pod č. 35/1980 Sb. rozh. tr., z něhož se podává, že „*ošetrujícího lékaře, ktorý vydal lekársku správu o zranení poškodeného (ktorá má povahu odborného vyjadrenia príslušného orgánu v zmysle § 105 ods. 1 veta druhá tr. por.), možno v prípade potreby vypočúť len ako svedka, a nie ako znalca v zmysle § 105 ods. 1*“. Tentýž názor se objevuje i ve zhodnocení poznatků o rozhodování soudů při ukládání a výkonu ochranného protialkoholního léčení, jež bylo publikováno pod č. 18/1981 Sb. rozh. tr.: „*Ve snaze odstranit nedostatky odborného vyjádření soudu pak ihneď predvolávajú k jednaniu príslušného lekáře, aby posudek doplnil. Takový postup není správný. Soudy by totiž měly nejdříve písemně požádat o doplnění lékařského vyjádření a teprve po bezvýslednosti takového postupu predvolat lekáře, který odborné vyjádření podepsal k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání a vyslechnout ho jako svědka*“. Shora prezentovaný názor však také bohužel nelze považovat za správný. Tr. řád sice definici svědka neobsahuje, nicméně výkladem dovozujeme, že svědek je osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly, tj. zejména viděla, slyšela a cítila. Na rozdíl od znalce tedy svědek získává znalost relevantních skutečností bez souvislosti s trestním řízením. Je odlišným způsobem poučován, má odlišná procesní práva atd., proto je na místě učinit závěr, že zpracovatele odborného vyjádření k obsahu tohoto vyjádření není možno zpravidla vyslýchat v procesním postavení svědka.⁴ Předmětem výslechu zde totiž není podání svědectví o okolnostech spáchaného trestného činu zjištěných na základě smyslového vnímání, ale odborné posouzení skutečností důležitých pro trestní řízení. Stejný názor zaujímá i nauka, taktéž poukazující na fakt, že zpracovatel odborného vyjádření v rámci své výpovědi bude uvádět okolnosti založené více na využití svých odborných vědomostí a poznatků než na tom, co ve vztahu k trestné činnosti a jejímu pachateli sám svými smysly vnímal.⁵ Dlužno doplnit, že výše citovaný judikát se nevyjadřuje k otázce, zda je možné vady odstranit *i jiným způsobem* než výslechem zpracovatele v procesním postavení svědka.
- 3) **Třetím řešením je rezignovat na možnost výslechu zpracovatele, neboť možnost jeho výslechu z ustanovení tr. řádu zkrátka nevyplývá a namísto toho nahlížet na odborné vyjádření skutečně jako na listinný důkaz se všemi důsledky.** Listinný důkaz se provádí přečtením za podmínek § 213 a 235 odst. 2 tr. řádu, přičemž orgán činný v trestním řízení může hodnotit toliko pravost listiny, resp. neporušenost. Z toho plyne, že lze-li prověřovat jen uvedené vlastnosti konkrétní listiny, potom není možné odstraňovat vady např. tím způsobem, že se vrátí k dopracování jeho zpracovateli. Akceptujeme-li závěr, že zpracovatele vyslýchat zkrátka není možné, neboť to stávající právní úprava neumožňuje, a to ani za použití analogie, zbývá jako způsob vyjasnění případných pochybností pouze odstranění vad cestou doplnění či vysvětlení formou dodatku, či zcela nového odborného vyjádření, které bude mít

⁴ Srov. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J.: K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., *Trestněprávní revue*, 2004, č. 9, s. 258.

⁵ PŮRY, F., ŠÁMAL, P., op. cit., s. 31.

povahu nové listiny.⁶ Částečně shodné stanovisko je obsaženo i ve výkladovém stanovisku Nejvyššího státního zastupitelství č. 9/2003, v němž je uvedeno, že „*jsou-li pochybnosti o správnosti odborného vyjádření nebo je-li odborné vyjádření nejasné nebo neúplné, je nutné požádat zpracovatele odborného vyjádření o písemné nebo (po přiměřeném poučení podle § 105 tr. řádu) ústní vysvětlení. Ústní vysvětlení nemá povahu svědecké výpovědi. Kdyby to nevedlo k výsledku, vyžádá se odborné vyjádření od jiné osoby. Nevede-li ani uvedený postup k výsledku, zpravidla tím nastanou důvody pro přibrání znalce podle § 105 odst. 1 věty druhé tr. řádu*“. Tento třetí způsob považujeme za nejprijatelnější, a to jak z hlediska formálního, tj. zásad důkazního práva, tak i potřeb praxe.

Na základě věcného záměru nového tr. řádu schváleného usnesením vlády České republiky č. 996 ze dne 20. 8. 2008 byla zahájena příprava jeho paragrafového změny. Věcný záměr původně konstatoval, že co se týče právní úpravy jednotlivých důkazních prostředků, tato se v zásadě osvědčuje, a proto bude převzata ze stávajícího tr. řádu jen s drobnými úpravami. Novinkou mělo být zavedení výsledku zpracovatele odborného vyjádření jako tzv. odborného svědka, což mělo za cíl odstranit potíže vznikající v aplikační praxi, kolísající mezi výsledkem takového zpracovatele jako „standardního“ svědka nebo jako osoby v postavení znalce. Jednalo by se tedy o určitý hybrid mezi výše uvedenými variantami 1) a 2). Takové řešení však přináší další otázky, jako je např. způsob poučení odborného svědka, konkrétně zda by měl být kupříkladu poučován o významu odborného vyjádření z hlediska obecného zájmu či o významu svědecké výpovědi. Také by bylo třeba vyřešit další související otázky jako je úprava podjatosti, mlčenlivosti, způsob výsledku atd. Proto lze spíše přivítat, že se komise pro rekonstrukci trestního řádu od tohoto záměru očividně odchýlila ve prospěch námi uváděné varianty 3), neboť dle paragrafového znění, které je aktuální ke dni 20. 7. 2021, zní navrhované ustanovení o odstraňování vad odborných vyjádření následovně: „*je-li pochybnost o správnosti odborného vyjádření, je nutno požádat zpracovatele o písemné vysvětlení. Nepodaří-li se pochybnosti odstranit, a to ani případným výsledkem zpracovatele, je třeba vyžádat nové odborné vyjádření nebo znalecký posudek*“.

ZÁVĚR

Má-li institut odborného vyjádření sloužit svému účelu, tj. jako neformální alternativa znaleckého posudku, je třeba, aby zákonodárce také pamatoval na všechny aspekty jeho využití, jak činí u znaleckých posudků. Na mezeru v zákoně spočívající v nedostatečné úpravě procesního postavení osob podávajících odborné vyjádření ostatně již před téměř padesáti lety upozorňoval nestor slovenské trestní procesualistiky prof. Mathern.⁷ Ve svém příspěvku jsme nastínili několik možností, které přicházejí v úvahu pro odstranění případných vad odborných vyjádření, přičemž máme za to, že zejména z důvodů právně dogmatických je nejvhodnějším způsobem důsledné respektování jeho povahy jakožto důkazu listinného, s čímž však korespondují i omezené možnosti jeho korekce.

Zoznam použitej literatúry

FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-385-5.

⁶ Podobně např. JELÍNEK, J.: Nad jednou aktuální otázkou dokazování v trestním řízení, *Socialistická zákonnost*, 1982, č. 9, s. 550.

⁷ MATHERN, V. Novela trestného poriadku a jej prínos pre znalecké dokazovanie. *Právni obzor*, 1974, č. 9, s. 770.

- CHMELÍK, J., BRUNA, E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. ISBN 978-80-7408-175-0.
- JELÍNEK, J.: Nad jednou aktuální otázkou dokazování v trestním řízení, *Socialistická zákonnost*, 9/1982, č. 9, s. 547–552. ISSN 0037-8305.
- MATHERN, V. Novela trestného poriadku a jej prínos pre znalecké dokazovanie. *Právny obzor*, 1974, č. 9, s. 761–771.
- PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Vybrané problémy dokazování trestné činnosti v bankovním sektoru a na kapitálovém trhu, *Bulletin advokacie*, 2000, č. 6–7, s. 25–50. ISSN 1210-6348.
- RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J.: K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., *Trestněprávní revue*, 2004, č. 9, s. 256–263. ISSN 1213-5313.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

Kontaktné údaje autorov:

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D.
Policejní akademie České republiky v Praze
Lhotecká 559/7, 143 00 Praha 4-Kamýk
p.borcevsky@polac.cz
Bc. Tereza Ottová
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
nám. Curieových 7, 116 40 Staré Město
tereza.v.ottova@gmail.com

Rekognice osob v trestním řízení jako neodkladný úkon¹

Katedra trestního práva, Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Anotace:

Príspevek se zaměřuje na rekognici (osob) v trestním řízení, která představuje jeden ze zvláštních způsobů dokazování podle § 104b českého tr. řádu a současně jednu z metod kriminalistické praktické činnosti. Pozornost je přitom věnována úzké problematice rekognice prováděné v režimu neodkladného úkonu podle § 160 odst. 4 českého tr. řádu, kdy je podezřelá osoba poznávána v baterii (řadě) výrazně se neodlišujících osob ještě před tím, než je proti ní zahájeno trestní stíhání. V této fázi není zákonem garantováno právo na účast obhájce při rekogničním úkonu, pročež je na místě se ptát, zda jsou právě při neodkladné rekognici dostatečně chráněna práva podezřelého a jak by měl být důkaz z rekognice získaný soudem (i při plném respektu zásady volného hodnocení důkazů) pojímán. Príspevek se současně věnuje otázce, jaká by de lege ferenda měla být role soudce, jenž je obligatorně přítomen neodkladné rekognici.

Klíčová slova: *rekognice osob; neodkladný úkon; právo na spravedlivý proces; znovupoznávání.*

Annotation:

This article focuses on the human line up (of persons) in criminal proceedings, which is one of the special ways of proving according to the article 104b of the Czech Procedural Penal Code and at the same time one of the methods of criminalistic (forensic) practical activity. Attention is paid to the narrow issue of the line-up carried out in the regime of urgent (ie. non-postponable) action according to the article 160 paragraph 4 of the Czech Procedural Penal Code, when the suspect is identified in a battery (a line) of significantly non different persons before criminal proceedings is initiated against him. At this stage, the law does not guarantee the right to a lawyer (barrister) to participate in the line-up, so it is appropriate to ask whether the rights of the suspect are sufficiently protected during this act and how the proof of the human line-up should be taken by a court (even in full respect of the principle of free court evaluation of evidence). At the same time, the paper deals with the question of what de lege ferenda the role of a judge (who is obligatorily present during this non-postponable) should be.

Key words: *human line-up; non-deferrable act; the right to a fair trial; reconnaissance.*

ÚVOD

Rekognice je významnou samostatnou metodou kriminalistické praktické činnosti záležející v důkazně relevantním znovupoznání dříve vlastními smysly vnímané osoby nebo věci, která v praxi výrazně napomáhá efektivnímu vyšetřování závažné – často násilné –

---

¹ Tento text byl zpracován v rámci projektu studentského vědeckého výzkumu „Vývoj finančněprávní a trestněprávní regulace pod vlivem normotvorby Evropské unie“ realizovaného v letech 2020 – 2022 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, SVV 260 493/2020.

trestné činnosti. Současně se prismatem trestního práva jedná o samostatný procesní úkon,² který současný český trestní řád (*dále jen „tr. řád“*) upravuje v rámci zvláštních způsobů dokazování ve svém § 104b.³

Rekognice probíhá zásadně ve dvou obligatorních fázích sestávajících z předchozího výsledku poznávající osoby (subjektu) k popisu dříve vnímané osoby či věci a z následného samotného znovupoznávání určité osoby či věci (tj. poznávaného objektu) mezi objekty přivzatými (u osob hovoříme o tzv. figurantech). Objeví-li se rozpory mezi první a druhou fází rekognice, přistupuje obligatorně i fáze třetí, kterou je následný výslech subjektu s cílem vyjasnění vyskytnuvších se diskrepancí. Lze tak úvodem vytknout před závorku, že podstatou rekognice se stává komparace dříve vnímané osoby či věci zpětně vybavené z paměťové stopy v podobě představy s osobami či věcmi aktuálně vnímanými s cílem zjištění možné shody objektu vnímaného v době trestněprávně relevantní události s objektem představeným při procesním úkonu (tj. primárně za účelem *pozitivní individuální identifikace* osoby či věci jako nezaměnitelné individuality).⁴ Tato možnost individuální identifikace objektu sehrává v trestním řízení často nezastupitelnou roli při vyšetřování trestné činnosti a zjišťování objektivní (materiální) pravdy.⁵ Současně se však jedná o proceduru mísící v sobě nejen aspekty kriminalistické a trestněprávní, nýbrž i psychologické a ústavní, což z rekognice činí nesnadný úkon náchylný k možným procesním pochybením implikujícím zpravidla absolutní neúčinnost z něj obstaraného důkazu. Rekognice je navíc z povahy věci úkonem zásadně neopakovatelným,⁶ protože není možné z ní důkaz získat při pochybení orgánů činných v trestním řízení jejím prostým opakováním.

V praxi se lze s rekogničním úkonem setkat především v přípravném řízení trestním, a to v souvislosti se znovupoznáváním možného pachatele ze strany očitého svědka, který má v baterii simultánně nastoupených osob vybrat na základě znaků anatomicko-morfologických právě osobu dříve viděnou. Existuje však mnoho různých variant a souvisejících členění rekognice, kdy pro ilustraci můžeme zmínit například rozlišování rekognice *in natura* a rekognice fotografické, rozlišování rekognice podle způsobu demonstrace objektů na rekognici simultánní, sekvenční, wildcard či eliminační, nebo samotné základní rozlišování na rekognici živých či mrtvých osob a rekognici věcí či zvířat. Variabilita a mnohost aspektů znovupoznávacího úkonu pak logicky přináší i dlouhou řadu otázek, jimiž je nutné se – i s ohledem na v České republice plánovanou rekodifikaci trestního práva procesního – blíže zabírat. V následujícím příspěvku zaměříme naši pozornost na jednu z možných dílčích otázek rekognice, a to na skutečnost, **zda jsou dostatečně chráněna práva podezřelého u anatomicko-morfologické rekognice, jež je prováděna jakožto neodkladný úkon ještě před samotným zahájením trestního stíhání, tj. ve fázi prověřování.**

---

² Přestože dříve byla rekognice pojmána za zvláštní formu výsledku, kdy změnu přinesla až tzv. velká novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., jež s účinností od 1. 1. 2002 zakotvila rekognici do vlastního procesního ustanovení (a samostatně vyčlenila i další zvláštní způsoby dokazování mnohdy kriminalistického původu).

³ Mezi další zvláštní způsoby dokazování poté zahrnujeme též konfrontaci (§ 104a tr. řádu), vyšetřovací pokus (§ 104c tr. řádu), rekonstrukci (§ 104d tr. řádu) a prověrku na místě (§ 104e tr. řádu).

⁴ Významnou se však stává také identifikace negativní, při níž poznávající totožnost objektu popře. Takový průběh může ve svém důsledku nikoliv výjimečně vést k vyloučení nevinných osob z podezření, a tedy chránit individuální práva každého jedince před neodůvodněným stíháním a odsouzením, nekryje-li se v dané trestní věci vztah trestněprávní se vztahem trestněprocesním. Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (*publikováno pod 37/2002 USn.*).

⁵ Doplňme, že možné je též využití rekognice jako důkazního prostředku v civilním řízení. Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 755/15 (*publikováno pod 5/2016 USu.*).

⁶ Výjimkou je pouze zákonem v § 104b odst. 4 tr. řádu předvídaná možnost provedení zákonodárcem upřednostňované rekognice *in natura* po dříve uskutečněné rekognici podle fotografií, nikoliv však bezprostředně poté.

Rekognice prováděná jako neodkladný úkon (§ 160 odst. 4 tr. řádu)

Rekognice může nabývat povahy neodkladného úkonu podle § 160 odst. 4 tr. řádu, tedy úkonu, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. „*Nebezpečí zmaření, zničení nebo ztráty se zpravidla vztahuje k důkazu samému, popř. k důkazní hodnotě takového důkazu.*“⁷ Rekognice má podle judikatury povahu neodkladného úkonu také tehdy, nejsou-li k dispozici jiné prostředky, jak objasnit skutečnosti podmiňující zahájení trestního stíhání, respektive dále také v situaci, kdy by tyto prostředky, které jsou k dispozici, mohly ohrozit důkazní význam takové rekognice.⁸ Důvodnost přistoupení k neodkladné rekognici je podle starší judikatury dána i tehdy, jestliže trestní stíhání nelze zahájit proto, „*že osoba, která má být obviněna, není ještě známa, nebo jí dosud nebylo možno sdělit obvinění, anebo zahájení trestního stíhání bylo dočasně odloženo.*“⁹ Vymezené generální podmínky pro realizaci úkonu ještě před zahájením trestního stíhání určité osoby mohou v praktické policejní činnosti nabývat různých podob, kdy z těch nejčastějších a praxí již aprobovaných (typizovaných) situací lze zmínit podle našeho názoru především následující:

- 1) Ke znovupoznávání dochází *bezprostředně po činu*, kdy máme k dispozici zadrženou podezřelou osobu a současně očitý svědek (resp. očitý svědek), přičemž potřebujeme získat informaci vedoucí k odůvodněnému závěru, zda podezřelého ihned propustit na svobodu (je-li výsledek rekogničního úkonu negativní), nebo proti němu usnesením zahájit trestní stíhání a současně mnohdy podat skrze státního zástupce soudu návrh na uvalení vazby (je-li výsledek rekogničního úkonu pozitivní).¹⁰
- 2) Ke znovupoznávání dochází ještě před zahájením trestního stíhání pro *důvodně očekávanou neschopnost svědka identifikovat osobu jako pachatele trestného činu až po uplynutí určitého času* nutného pro zjištění dalších skutečností odůvodňujících zahájení trestního stíhání. Důvody si zde lze představit primárně v rovině zdravotní (špatný duševní stav svědka, progresivní zhoršování jeho zdravotního stavu apod.), přičemž je z našeho pohledu významné, aby provedení neodkladné rekognice pro tyto důvody bylo vždy opřeno o konkrétní okolnosti případu (nestačí tak obecný odkaz na možnou neschopnost svědka identifikovat pachatele v budoucnu).
- 3) Ke znovupoznávání dochází po *delším časovém úseku od objasňovaného trestného činu*, kdy v průběhu tohoto úseku se nepodařilo obstarat jiné skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání podezřelé osoby.¹¹ V této situaci je tak rekognici žádoucí provést nejen s cílem možného obvinění předmětné osoby, ale zejména z důvodu, aby narůstající časový úsek nezpůsobil přílišné oslabení paměťové stopy očitého svědka, a tím i zhoršení (až vymizení) znovupoznávacích schopností ve vztahu ke konkrétní osobě a věci. S ohledem na výše konstatované jsme však toho názoru, že podle tohoto bodu by mělo být postupováno velmi obezřetně a výjimečně, zejména tehdy, nastane-li kombinace delšího časového úseku od spáchání činu s dalšími důvody (např. očekávaná rychlejší ztráta identifikačních schopností pro stáří či zdravotní stav osoby).
- 4) Ke znovupoznávání dochází ještě před zahájením trestního stíhání pro *hrozbu vyvíjení nátlaku na svědka*, která není v dané situaci eliminována vzetím osoby do vazby

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2078.

⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. 1 To 29/2002 (*publikováno pod R 33/2003 tr.*).

⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1996, sp. zn. 3 To 937/95 (*publikováno pod R 31/1997 tr.*).

¹⁰ V těchto případech věc nesnese odkladu, znovupoznávání je nezbytné provést ihned, abychom minimalizovali nebezpečí ztráty důkazu a vytýčili další směřování trestní věci. Výhodou rekognice prováděné bezprostředně po činu je především existence čerstvé paměťové stopy u poznávajících. Srov. PROTIVÍNSKÝ, M. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 2, str. 15.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010 (*T 1302*).

z koluzních (či současně dalších) důvodů. Zde je nicméně třeba upozornit, že v praxi si lze nejčastěji představit působení na poznávajícího právě ze strany podezřelého, kterého by však bylo možno podle § 67 tr. řádu do vazby vzít až po zahájení jeho trestního stíhání, a tedy v momentě, kdy by již rekognice nebyla prováděna jako neodkladný úkon.

- 5) Ke znovupoznávání je přistoupeno pro důvodnou obavu, že svědek *nebude v budoucnu dostupný pro provedení rekogničního úkonu na území České republiky*. Tento případ tak cílí především na situace, kdy je důvodně očekáván trvalý odjezd svědka do jiného státu. Vrchní soud v Praze ve svém publikovaném usnesení sp. zn. 2 To 58/02 ze dne 11. 4. 2002 nicméně uvedl, že „*jestliže mají tyto neodkladné úkony (důkazy) klíčový význam pro zjištění skutkového stavu věci, učiní soud vše potřebné k jejich znovuprovedení v hlavním líčení, tj. svědka z ciziny předvolá a vyslechne. Podle okolností provede v hlavním líčení i rekognici in natura - pokud takto nebyla provedena již v přípravném řízení.*“¹² Domníváme se, že citovaný závěr nic nemění na správnosti, aby trvalý odjezd subjektu do zahraničí byl relevantním důvodem pro provedení rekognice jakožto neodkladného úkonu ve fázi prověřování, neboť svědka následně nelze donucovat k návratu ze zahraničí za účelem provedení úkonu, a tedy výsledek oné „snahy“ soudu závisí v zásadě na vůli a ochotě svědka.¹³

U situace výše předstřené pod bodem 1) se dále nabízí praktická otázka, jak postupovat tehdy, máme-li k dispozici více očitých svědků, kteří jsou pravděpodobně schopni provést identifikaci možného pachatele. Domníváme se, že je nezbytné omezit počet neodkladně prováděných znovupoznávacích aktů na minimum nutné pro sdělení obvinění, aby nedocházelo k přílišnému oslabování práv podezřelého (viz dále). Vhodným se z pohledu orgánů činných v trestním řízení jeví výběr svědka, u něhož je s ohledem na zjištěné okolnosti předpokládána vysoká relevance ztotožnění (tj. zejména svědka, který mohl pozorovat trestněprávně relevantní událost po nejdelsí dobu, z nejlepšího místa nebo s mírnou a pro přesnost paměťové stopy přínosnou stresovou zátěží).¹⁴ S ostatními poznávajícími lze provést rekognici až po zahájení trestního stíhání, tj. už rekognici s obviněným, v jejímž rámci je poskytován vyšší standard ochrany práv osoby, proti níž je vedeno trestní řízení.

Poznávající je před provedením neodkladné rekognice poučen a vyslechnut v procesním postavení svědka podle § 158 odst. 9 ve spojení s § 164 odst. 1 tr. řádu¹⁵ a o celém rekogničním úkonu je sepsán protokol o rekognici. Neodkladně provedenou rekognici zásadně není možno později opakovat a protokol o ní může být čten v hlavním líčení k důkazu podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. řádu, a tedy je procesně použitelný v soudním řízení při rozhodování o vině a trestu.¹⁶

Neodkladná rekognice a práva podezřelého

Ve druhé části našeho příspěvku si však položíme otázku, zda jsou skutečně u

¹² Publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*. 2002, č. 9, str. 331.

¹³ Blíže viz NOVOTNÁ, J. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 103. Dále srov. § 44 a § 57 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, v platném a účinném znění.

¹⁴ Ohledně vlivu stresu a jeho hladiny srov. např. DEFFENBACHER, K. A.; BORNSTEIN, B. H.; PENROD, S. D.; MCGORTY, E. K. A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706; BRACE, N. A.; PIKE, G. E.; KEMP, R. I.; TURNER, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification parades. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192

¹⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2005, č. 9, str. 336).

¹⁶ Blíže viz FRYŠTÁK, M.: Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. In: *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, str. 225 a násl.

rekognice realizované v rámci prověřování dostatečně chráněna práva podezřelé osoby, když znovupoznávací procedura nepochybně představuje jeden z tradičních úkonů, jejichž výsledky mnohdy notnou měrou přispívají k následnému rozhodnutí soudu o vině osoby.

Předně je nutno připomenout, že právo na účast obhájce při úkonech prováděných podle § 165 tr. řádu vzniká až v souvislosti se zahájením trestního stíhání (tj. sdělením obvinění), a tedy u neodkladné rekognice není zajištěna přítomnost obhájce hájícího práva poznávaného podezřelého. Tato nepřítomnost obhájce tak ani pochopitelně nemá za následek nepoužitelnost výsledku předmětného úkonu jakožto důkazu v trestním řízení. Vyloučena však není, ba naopak je žádoucí, případná účast advokáta poskytujícího *per analogiam* podle § 158 odst. 5 tr. řádu právní pomoc podezřelému při rekognici.¹⁷ Poskytování právní pomoci nicméně není činností, která by byla plně srovnatelná s účastí obhájce obviněného, a proto advokát nemůže postupovat ani analogicky podle § 41 tr. řádu, stejně jako mu nepřisluší oprávnění vyplývající z § 55 odst. 1 písm. f) tr. řádu co do námitek proti průběhu a obsahu protokolace. Nepochybně tak lze pozorovat kolizi práva na obhajobu podezřelého (resp. práva na řádný a spravedlivý proces) se zájmem státu a celé společnosti na rozkrytí trestné činnosti a potrestání jejich pachatelů. Na druhou stranu je nutné pro úplnost a objektivitu doplnit, že při neodkladné rekognici vyžaduje zákon obligatorní přítomnost soudce, který je (či má být) garantem zákonnosti v této fázi prováděného úkonu. [Stranou nyní ponecháváme zvláštní úpravu *zkráceného přípravného řízení* (§ 179a až § 179h tr. řádu), v němž má podezřelý na základě ustanovení § 179b odst. 2 tr. řádu stejná práva jako obviněný, a tedy podle § 165 odst. 1 tr. řádu má také právo na účast jeho obhájce při úkonech přípravného řízení. Realizace rekognice jako neodkladného úkonu ve zkráceném přípravném řízení je nicméně v praxi spíše ojedinělá, až výjimečná.¹⁸]

Ústavní soud ČR opakovaně řešil otázku procesní použitelnosti, síly i relevance důkazů získaných z úkonů provedených v režimu neodkladných úkonů podle § 160 odst. 4 tr. řádu, jichž se obhajoba nemohla aktivně účastnit. V tomto směru považujeme za zřetele hodný především náleží sp. zn. I. ÚS 2852/14 ze dne 23. 2. 2015, který soud vztáhl explicitně také na rekognici a v němž – mimo další – konstatoval: „*Zvláště v případech, kdy takový důkaz má být rozhodujícím či dokonce jediným důkazem o vině obžalovaného, je naprosto nezbytné, aby se orgány činné v trestním řízení nespolehaly automaticky na možnost použití důkazu v režimu § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu (čtení protokolu o výpovědi svědka), ale vyvinuly aktivní úsilí k opakovanému provedení dotčeného úkonu, jehož by se již obhajoba mohla účastnit, a to nejlépe v řízení před soudem. Teprve pokud toto úsilí bylo marné či onen úkon nelze opakovat z povahy věci, je možné připustit odsouzení obžalovaného založené rozhodující či plnou měrou na důkazu (výpovědi svědka či jiných osob), jehož se obhajoba nemohla účastnit, a to pouze za splnění dalších přísných kumulativních podmínek. [...] Aplikace § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu nesmí sloužit k obcházení práv obhajoby.*“¹⁹ S touto argumentací soudu nelze co do první citované části nesouhlasit. Je ale nutné si uvědomit, že právě rekognice je úkonem zásadně neopakovatelným, kdy po provedení rekognice *in natura* v rámci prověřování již nelze znovupoznávání opakovat v soudním řízení. Proto je nutné se ptát, zda skutečně lze připustit odsouzení obžalovaného založené rozhodující či plnou měrou na důkazu (rekognici), jehož se obhajoba nemohla účastnit?

¹⁷ To jednoznačně konstatoval i Nejvyšší soud ČR. Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (publikováno pod R 50/2013 tr. a v periodiku *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51).

¹⁸ FRYŠTÁK, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*. In: *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, str. 109–112.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (viz 43/2015 USn.; publikováno v periodiku *Bulletin advokacie*, 2015, č. 7–8, str. 56).

Práva poznávaného podezřelého jsou z našeho pohledu při rekognici prováděné v režimu neodkladného úkonu značně oslabena, protože se stavíme kriticky k možnosti, aby důkaz z rekognice získaný ve fázi prověřování byl jediným a dalšími důkazními skutečnostmi nepodpořeným podkladem pro odsuzující rozsudek. Takový postup bychom považovali za porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a současně čl. 6 odst. 1, odst. 3 písm. d) EÚLP, tedy za porušení práva osoby, proti níž se řízení vede, na spravedlivý proces.²⁰ V tomto směru lze ostatně odkázat i na § 2 odst. 5 tr. řádu. Máme za to, že odsouzením osoby výlučně na základě důkazu získaného při neodkladné rekognici by byl přílišně preferován zájem státu na vyšetření trestní věci a na potrestání pachatele, aniž by byla zajištěna dostatečná ochrana osoby podezřelé před rizikem justičního omylu (který notabene byl u rekognice mnohokrát díky DNA prověrkám dřívějších případů potvrzen). Usvědčení osoby ze samostatně stojícího důkazu, jehož podstatou je ke zkresení a chybovosti náchylná paměťová stopa svědka, tak považujeme za velmi riskantní a z důvodu nutnosti ochrany podezřelého také za nepřijatelné. Souzníme však s argumentací Ústavního soudu ČR v tom směru, že k důkazu získanému z neodkladné rekognice je třeba důkazně přihlížet (jsou-li naplněny další požadavky stanovené trestním řádem) a že řízení je možné jako celek považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním důkazu z neodkladné rekognice, jakož i skutečnosti umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.²¹ Nepopíráme tak, že důkaz z neodkladné rekognice se může stát rozhodujícím pro odsouzení obžalovaného, je-li podle závěru soudu dostatečně podpořen dalšími skutečnostmi prokazujícími vinu. Odmítáme však, aby odsouzení bylo postavené výlučně na svědectví poznávajícího z rekognice realizované před zahájením trestního stíhání poznávaného, při níž tento neměl garantována plná práva obhajoby. Naše závěry ohledně ochrany práv podezřelého u neodkladné rekognice tak vystihuje usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 To 94/2007, ze dne 20. 12. 2007, jež říká: „*I když rekognice in natura a jí předcházející svědecký výsledek poznávající osoby byly provedeny jako neodkladné nebo neopakovatelné úkony formálně řádně, nelze jejich důkazní sílu přeceňovat, pokud byly provedeny bez přítomnosti obhájce, popř. obviněného. [...] Jestliže obhajoba nemohla být těmto neodkladným nebo neopakovatelným úkonům přítomna, nelze vinu obviněného založit jen na těchto, byť přípustných, důkazech, pokud nejsou potvrzeny jinými relevantními usvědčujícími důkazy.*“²² V rámci řízení musí nastat alespoň jeden okamžik, kdy obhajoba může být přítomna poznání osoby a aktivně na něj reagovat.²³

ZÁVĚREM (K OTÁZCE ZAPOJENÍ SOUDCE)

V našem příspěvku jsme opakovaně dospěli k závěru, že práva podezřelého coby poznávané osoby jsou v případě neodkladné rekognice značně oslabena. Na to vhodně reaguje i zákonem požadovaná obligatorní přítomnost soudce garantujícího zákonnost procesního úkonu, přestože se prameny zcela neshodnou, zda by soudce měl být účasten všech rekogničních fází.²⁴ Jsme jednoznačně toho názoru, že zásadně ano (tedy že by soudce měl být přítomen při všech fázích úkonu, je-li to možné), neboť pouze tak může dohlédnout na řádné provedení rekognice a zamezit možným pochybením ovlivňujícím výsledek a

²⁰ A na z něj vyplývající minimální právo obviněného (podezřelého) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě. Srov. přiměřeně Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice (stížnost č. 44438/06).

²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13-2 (publikováno pod 175/2013 USn.).

²² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 2 To 94/2007 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2008, č. 6, str. 189).

²³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. I. ÚS 1095/15 (publikováno pod 135/2015 USn.).

²⁴ Viz např. STAŇKOVÁ, L. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 4, str. 79 a násl.

výpovědní hodnotu úkonu. Dále bychom plédovali za širší zapojení soudce do úkonu, aby tento měl s ohledem na jeho erudici možnost do rekognice okamžitě zasáhnout v případech, kdy by docházelo například k nevhodnému kladení otázek poznávajícímu, k neúplnému provedení výsledku nebo k nevhodnému výběru přivzatých osob. Řízení úkonu a rozhodování o konkrétních aspektech jeho realizace v prověřovací fázi by samozřejmě zůstalo v rukou policejního orgánu, nicméně širší zapojení soudce v uvedeném směru by lépe napomohlo alespoň částečně nahradit absenci obhájce podezřelého.²⁵ Na našem stanovisku nic nemění ani případná (a žádoucí) přítomnost právního zástupce podezřelého u neodkladné rekognice. Dokonce se domníváme, že by přítomný soudce měl mít též možnost výjimečně klást otázky poznávajícímu v rámci předchozího, resp. následného výsledku (tj. v první a třetí fázi rekognice), pakliže by sám shledal nutnost takového postupu. Pokud by však došlo k jeho aktivní účasti, měl by být vyloučen z projednání věci v pozdějším soudním řízení *per analogiam* podle § 30 tr. řádu. Za zcela racionální konečně považujeme i názor M. Fryštáka, jenž navrhuje posílení role soudce v tom směru, aby soudce měl možnost přezkoumat návrh státního zástupce k posouzení, zda jeho podáním není obcházen zákon.²⁶ Soudce by tak měl pravomoc zamezit provedení rekognice jako neodkladného úkonu při nesplnění zákonných podmínek k tomuto postupu, čímž by s ohledem na povahu rekognice jako úkonu zásadně neopakovatelného fakticky „uchoval“ možnost zisku procesně použitelného důkazu do pozdějších fází trestního řízení.

Seznam použité literatury

- BRACE, N. A.; PIKE, G. E.; KEMP, R. I.; TURNER, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification paradises. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192
- DEFFENBACHER, K. A.; BORNSTEIN, B. H.; PENROD, S. D.; MCGORTY, E. K. A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706
- FRYŠTÁK, M.: Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. In: *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, str. 225 – 233. ISSN: 1213–5313.
- FRYŠTÁK, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*. In: *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, str. 109–112. ISSN: 1213–5313.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (*publikováno pod 37/2002 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. I. ÚS 1095/15 (*publikováno pod 135/2015 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13-2 (*publikováno pod 175/2013 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (*viz 43/2015 USn.; publikováno v periodiku Bulletin advokacie, 2015, č. 7–8, str. 56*).

²⁵ Přestože postavení obhájce a soudce je třeba i z hlediska jejich rolí v trestním procesu striktně odlišovat.

²⁶ FRYŠTÁK, M. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, str. 109–112.

- NOVOTNÁ, J. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 369 str. ISBN: 978-80-7400-568-8.
- PROTIVÍNSKÝ, M. *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1971, 183 str., ISBN: nepřiděleno
- PROTIVÍNSKÝ, M. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 2, str. 11–15. ISSN: 1210-6348.
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice (stížnost č. 44438/06).
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (*publikováno v periodiku Soudní rozhledy, 2005, č. 9, str. 336*).
- STAŇKOVÁ, L. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 4, str. 79–85. ISSN: 1213-5313.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 str. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1996, sp. zn. 3 To 937/95 (*publikováno pod R 31/1997 tr.*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*publikováno pod R 50/2013 tr. a v periodiku Bulletin advokacie, 2014, č. 1–2, str. 51*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010 (*T 1302*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 755/15 (*publikováno pod 5/2016 USu.*).
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. 1 To 29/2002 (*publikováno pod R 33/2003 tr.*).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 2 To 94/2007 (*publikováno v periodiku Trestněprávní revue, 2008, č. 6, str. 189*).
- Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném a účinném znění.

Kontaktné údaje autora:
JUDr. Mgr. Marek Dvořák
Univerzita Karlova
Právnická fakulta, KTP
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
dvorakmarek1@gmail.com

doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D., JUDr. Miroslava Zajíčková, Ph.D.

Ochrana základních práv osob, proti kterým směřují úkony v přípravném řízení trestním podle české právní úpravy

Právnická fakulta, Univerzita Karlova

Anotace:

Přípravné řízení trestní je charakteristické nižší mírou formálnosti, neveřejností a převažující písemnou formou. Právě tyto znaky ovlivňují transparentnost aplikovaného postupu, či jeho důvodnost, v důsledku čehož se omezuje možnost přezkumu zákonnosti zásahů do základních práv osob, které jsou procesními úkony orgánů činných v přípravném trestním řízení dotčeny. Zákonný rámec zásahů do základních práv podléhá korektivu norem ústavněprávních a mezinárodně lidskoprávních, jako norem vyšší právní síly, které představují základní stavební prvek zaručující ochranu práv a svobod osob v demokratickém právním státě a odrážejí též hodnotový systém společnosti. Cílem tohoto příspěvku je identifikovat ty procesní úkony v přípravném řízení, při nichž dochází k zásahům do ústavně zaručených práv a svobod, přičemž zákonná úprava vykazuje určitý deficit v mechanismu jejich ochrany. Na základě rozboru platné právní úpravy a označení jejich nedostatků činí autoři návrhy de lege ferenda.

Klíčová slova: *základní práva a svobody, přípravné řízení, orgán činný v trestním řízení, zákonnost, přezkum.*

Annotation:

Preparatory criminal proceeding is characterized by a lower degree of formality, its indirectness, non-publicity and predominantly written form. These features affect the transparency of the procedure applied or its reasonableness, which limits the possibility of reviewing the legality of interference with the fundamental rights of persons affected by the procedural actions of the authorities involved in the pre-trial criminal proceedings. The legal framework of interference with fundamental rights is subject to the correction of constitutional and international human rights law norms, as norms of higher legal force, which constitute the basics for guaranteeing the protection of the rights and freedoms of persons in a democratic state governed by the rule of law and also reflect the value system of society. The aim of this paper is to identify those procedural acts in pre-trial proceedings which infringe constitutionally guaranteed rights and freedoms, while the legal regulation shows a certain deficit in the mechanism of their protection. Based on the analysis of the current legal regulation and identification of its shortcomings, the authors make de lege ferenda proposals.

Keywords: *fundamental rights and freedoms, preparatory proceedings, criminal proceeding enforcement authority, legality, review.*

ÚVOD: Specifická povaha přípravného řízení v kontextu ochrany základních práv

Přípravné řízení trestní jako počáteční fáze celého trestního řízení vykazuje již ze své podstaty mnohá specifika, která ho činí v porovnání s pozdějšími stadii trestního řízení

nejméně formálním¹ a tudíž potenciálně ohroženým nedůvodnými a nepřiměřenými zásahy orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTR“) do základních práv osob, které jsou úkonům podrobeny. Základní znaky přípravného řízení, které jeho uzavřenost a nízkou míru formálnosti charakterizují, jsou zejména převažující písemná forma a jeho neveřejnost.² Právě tato charakteristika s sebou nese nebezpečí, že zásahy do základních práv těchto osob, mohou být méně transparentní, s omezenou možností přezkumu jejich důvodnosti, a tedy i zákonnosti. Po jedné z novel trestního řádu³ jsou OČTR nadány pravomocí rozhodovat o některých závažných zásazích do základních práv toliko na základě svého názoru,⁴ který si ze skutkových zjištění učiní. Přitom mohou být tato ranná zjištění často nejasná, nejednoznačná či jednostranná, což vyvolává nebezpečí převahy subjektivního přesvědčení založeného na domněnkách nad všestranným a pečlivým hodnocením shromážděných důkazů. To se může negativně projevit v rozhodování o úkonech, jimž danou osobu v konkrétním případě podrobí. Proto je zapotřebí nastavit přísný korektiv přiměřenosti úkonů realizovaných v přípravném řízení natolik důkladně, aby se stal překážkou zamezující nedůvodným zásahům do základních práv osob. Přípravné řízení trestní a jeho úkony, se musí pohybovat v předem stanoveném rámci, a to jasně ohrančeném požadavkem na prověření existujícího podezření, zda jednání osoby, která je prověřena, lze kvalifikovat jako trestný čin. Pro komparaci lze uvést, že trestní právo Slovenské republiky používá pro prvotní část procesu odhalování trestných činů zajímavý pojem „indikátor“, který vykládá jako „*prvotný poznatok (informácia) o jave, skutočnosti, ktorá sa odchyľuje od normálnej situácie, ktorú dobre poznáme a ktorá zodpovedá dodržiavaniu zákonov....rovnako ho možno chápať ako signál nasvedčujúci vzniku určitej udalosti, vyvolávajúci záujem alebo podozrenie zo strany pozorovateľa,*“⁵ přičemž při jejich získávání hrají velkou roli způsoby, jimiž jsou indikátory získávány. Těmito indikátory jsou jednotlivé nástroje, jejichž aplikace vyplývá ze zákonné úpravy.⁶

Pokud OČTR shledají v konkrétním případě důvodnost existujících podezření, teprve pak mohou přistoupit při respektování požadavku zákonnosti svého postupu a ústavněprávní konformity k opatřování podkladů nezbytných pro podání obžaloby. Postup OČTR musí probíhat pouze takovým způsobem, který na jedné straně sleduje zájem na vyhledání a spravedlivém potrestání pachatele a zajištění důkazů proti němu, zatímco na straně druhé respektuje zaručená základní práva osob a je usměrňován zájmem na dodržení podmínek spravedlivého trestního procesu.^{7,8} Přípravné řízení musí nutně sledovat jako jeden ze základních cílů a limitujících faktorů skutečnost, aby se postup orgánů a zvolené nástroje vyvaroval zásahu do práv osob nad míru, která je z pohledu zákonného omezení základních práv osob ještě přiměřená a v souladu s cílem přípravného řízení, prostá excesivních zásahů do práv osob, které jsou v rámci přípravného řízení objektem jejich úkonů.

OČTR postupuje na základě zásady oficiality, tedy z úřední povinnosti, avšak v rámci trestního procesu musí být policejním orgánem reflektována rovněž zásada přiměřenosti a zdrženlivosti. Klíčovou úlohu strážce zákonnosti v přípravném řízení sehrává státní zástupce,

¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 483.

² Tamtéž s. 480.

³ Zákon č. 86/2015 Sb., účinný od 1. 6. 2015.

⁴ Srov. PETR, T. *Zajištění majetku v trestním řízení* [online]. 2020. [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <http://www.akfipe.cz/zajistení-majetku-obviněného-v-trestním-řízení/>.

⁵ STIERANKA, J., VAŠKO, A. 2021. *Odhalování trestných činů: (nová strategie a přístupy)*. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-512-8, s. 43.

⁶ Tamtéž s. 47.

⁷ K tomu blíže viz nálezy Ústavního soudu: Pl.ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994.

⁸ Viz také GALOVCOVÁ, I. 2020. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-451-0, s. 144.

který nese odpovědnost za to, aby přípravné řízení a jeho úkony probíhaly v zákonném rámci. K tomu účelu je státní zástupce ve vztahu k policejnímu orgánu nadán poměrně obsáhlými pravomocemi.⁹

Odpovědnost za zákonný rámec zásahů nese též zákonodárce, který je povinen v textu trestního řádu formulovat jednotlivé instituty takovým způsobem, aby zákonná konstrukce těmto osobám zásadně zaručovala ochranu základních práv a dávala jim také možnost se proti nim účinně a včas bránit.¹⁰

Moderní trestní řízení a ochrana základních práv

Pro možnost vyvození komplexního závěru a konkretizaci žádoucích legislativních změn je nutné analyzovat stav současné právní úpravy, provést identifikaci ustanovení, která jsou ve světle ochrany základních práv osob nedostačující. Je naší ambicí poukázat na „bílé“ místa v právní úpravě, která umožňují nelegitimní zásahy do základních práv osob. Často je příčinou ne zcela precizní a neucelená, nejednotná koncepce zásahů do základních práv a svobod, včetně absence kontrolních mechanismů, kterými by bylo v konkrétních případech možné ověřit souladnost procesního postupu se základními právy osob.

Požadavek na vytvoření jasného procesněprávního rámce pro ochranu základních práv osob ve fázi přípravného řízení akcentuje zásady řádného a spravedlivého trestního procesu a vyvěrá z esenciální podstaty právního státu, stojící na pilířích čl. 4 a čl. 36 an. Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“),¹¹ jakož čl. 1 a 4 Ústavy ČR.^{12,13} Cílem zákonodárce v demokratickém právním státě tak musí být vytvoření takové právní úpravy, která vyloučí libovůli v postupu OČTŘ a povede k posílení principu právní jistoty.

S tím souvisí také nutnost nastavení právní úpravy tak, aby kladla větší důraz na důvodnost zásahů do základních práv osob v přípravném řízení, a to tím způsobem, aby míra zásahu byla předem uvážena a podrobena testu přímé úměry závažnosti skutkových zjištění. U zásahů, které se přímo dotýkají osobní sféry jednotlivce, musí zákonná omezení respektovat ústavněprávní požadavek na šetření podstaty a smyslu základních práv a svobod. Postup OČTŘ je přípustný výhradně pomocí nástrojů zaručujících jasný a transparentní postup, aby se vyloučily situace, kdy by došlo k narušení základních práv osob bez konkrétních důkazů s pouhým odvoláním se na obsah spisu, nekonkrétní podezření, nebo domnělé skutečnosti.¹⁴ Požadavek na to, aby došlo k zajištění a účinnému uznávání a zachovávání práv a svobod jejich postupnými opatřeními jak vnitrostátními, tak mezinárodními, vyplývá již z preambule a textu samotné Všeobecné deklarace lidských práv.¹⁵

Okruh základních práv osob dotčených zásahy v přípravném řízení

Úvodní ustanovení Ústavy ČR svěřují ochranu základních práv a svobod do rukou soudní moci.¹⁶ Do okruhu základních práv, do nichž OČTŘ v rámci přípravného řízení nutně

⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 184 – 187.

¹⁰ Tamtéž s. 184 – 187.

¹¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Viz nálezy Ústavního soudu I.ÚS 781/04 ze dne 13. 12. 2005.

¹⁴ Viz nálezy Ústavního soudu I.ÚS 781/04 ze dne 13. 12. 2005.

¹⁵ PAVLÍČEK, V., HOFMANNOVÁ, H. 2014. Občanská a lidská práva v současné době. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3, s. 11 – 12.

¹⁶ Článek 4 Ústavy České republiky.

zasahují, řadíme zejména právo na nedotknutelnost osoby, jakož i jejího soukromí,¹⁷ obydlí,¹⁸ telekomunikace,¹⁹ korespondence²⁰ dále právo na respektování soukromého a rodinného života²¹ a v neposlední řadě též právo na nerušené vlastnictví majetku,²² či právo na osobní svobodu.²³ Požadavkem plynoucím jak z mezinárodních, tak ústavněprávních předpisů je vždy přísně trvat na důvodnosti takového zásahu a přistoupit k němu pouze na základě a v mezích zákona a způsobem, který zákon stanoví. A právě zde je nutné poukázat na skutečnost, že ač v přípravném řízení dochází k závažným zásahům do práv osob, tak prolomení ochrany těchto práv je možné v zájmu společnosti na zjištění pachatele trestného činu, s cílem zajistit bezpečnost a ochranu hodnot, na nichž je demokratická společnost v právním státě vystavena, jakož i ochranu práv, do nichž bylo potenciálním skutkem zasaženo, tzv. ve veřejném zájmu, ovšem za přísného dodržení zákonných podmínek, a pouze ve výjimečných případech.

Zákon se však k postupu a přípustnosti úkonů orgánů činných staví poněkud rezervovaně a dostatečně tento postup neprecizuje, a proto v praxi vzniká řada oblastí, kdy zásah do základních práv již ve jménu ochrany veřejného zájmu prolomí ochranu základních práv způsobem, který jejich podstaty a smyslu nešetří. Proto lze vyslovit obavu, že současná právní úprava je tak již poněkud nedostačující k tomu, aby skýtala dostatečnou záruku ochrany výše uvedených základních práv.

Zvláště je nutné v této souvislosti upozornit na článek 4 LZPS, který stanoví rámeček pro zákonná omezení základních práv a svobod, z něhož plyne požadavek, aby ve stejných případech bylo postupováno stejně a omezení základních práv a svobod nebyla zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. K tomu, aby bylo možné toto jednoznačně zajistit i v rámci přípravného řízení trestního, svým charakterem nejméně formalizované a málo transparentní části trestního řízení, je nutné, aby realizace úkonů a postup OČTŘ nevycházel pouze z jejich subjektivního dojmu při hodnocení skutečností, ale aby tento postup a jeho legitimita k prolomení základních práv osoby byla více objektivizována zavedením systému, který bude úkony zasahující do práv osob korigovat a zaručí dosažení rovnováhy mezi potřebou chránit zájmy společnosti zjistit a vyhledávat pachatele protiprávního jednání, a zájmem na ochraně výše uvedených základních práv osob a dá v případě všech obdobných zásahů do základních práv osob rovné možnosti se takovým zásahům bránit kontrolními mechanismy. V tomto ohledu je nutné podrobit zákonný rámeček pro zásahy do základních práv korektivou norem ústavněprávních, jako norem vyšší právní síly, které představují základní stavební prvek zaručující z procesního hlediska realizaci práv a svobod osob v demokratickém právním státě.²⁴ Základní práva a svobody a jejich ochrana jsou základním stavebním kamenem hodnotového systému společnosti a je tak povinností je ochraňovat „*nejen toliko restriktivní interpretací omezujících zákonných ustanovení, ale i silnějšími zásahy tam, kde praxe OČTŘ požadavek restriktivní interpretace ignoruje*“.²⁵

---

¹⁷ Článek 7 odst. 1 LZPS.

¹⁸ Článek 12 odst. 1 LZPS.

¹⁹ Článek 13 LZPS.

²⁰ Článek 8 odstavec 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

²¹ Článek 10 odstavec 2 LZPS.

²² Článek 11 odst. 1 LZPS.

²³ Článek 8 LZPS.

²⁴ PAVLÍČEK, V. Ústavní právo a státověda. 2011. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5, s. 357.

²⁵ ANTOŠ, M., WINTR, J. (eds). 2017. Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017. ISBN 978-80-87975-68-8, s. 59. Srov. též náleze Ústavního soudu Pl. ÚS 2/97 ze dne 2. 7. 1997.

Úkony přípravného řízení a osoby, do jejichž práv je těmito úkony zasaženo

Při bližším zkoumání je reálné vytyčit několik úkonů přípravného řízení, u nichž dochází k nejzávažnějším zásahům do základních práv osob, které jsou jim podrobeny. V tomto ohledu se jedná zejména o instituty domovní prohlídky, vstupu do jiných prostor a na pozemek, zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování, odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zajištění věcí důležitých pro trestní řízení v rámci přípravného řízení, ať již ve smyslu zajištění věci pro důkazní účely, nebo zajištění nástrojů trestné činnosti a jakož i výnosů plynoucích osobám z trestné činnosti, případně zajištění náhradní hodnoty, či sledování osob a věcí.²⁶

Pokud bychom měli označit okruh osob, do jejichž základních práv je v rámci přípravného řízení nejčastěji zasaženo, bude se zpravidla jednat o tzv. osobu podezřelou. Už samotný pojem osoby podezřelé je právně neostrý, který není zákonem přesně definován, a to i přesto, že trestní řád s tímto pojmem na některých místech explicitně pracuje. Jednak na místě, kdy zákon upravuje zadržení či příkaz k zadržení podezřelé osoby v případě, kdy je dán některý z důvodů vazby, a to pouze v naléhavých případech²⁷ a dále v rámci zkráceného přípravného řízení, kdy zákon výslovně upravuje práva podezřelého v tomto typu řízení.²⁸ V ustanovení § 158 odst. 8 TrŘ je použití pojmu podezřelého velmi vágní a odvislé od názoru policejního orgánu, bez formálního sdělení podezření vůči osobě, která podává vysvětlení.²⁹

Vedle osoby podezřelé, mohou být procesními úkony dotčeny na svých základních právech i jiné osoby. Jedná se o poměrně široký okruh dalších osob, zejména o (1) osobu, která má u sebe věc, která může buď sloužit pro důkazní účely, nebo která mohla být, či byla nástrojem, případně výnosem z trestné činnosti, (2) vlastníka či uživatele nemovité věci, který je povinen strpět její ohledání, domovní prohlídku, případně prohlídku jiných prostor a pozemků, (3) osobu, podrobenou osobní prohlídce, (4) adresáta zásilky, kterou je nutné s cílem objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení zadržet a zjistit její obsah a pod.

Domovní prohlídka a pojistky proti neoprávněnému zásahu do práv osob

Pro přípustnost domovní prohlídky³⁰ zákon stanoví dvě základní hodnotící kritéria, a to jednak existenci důvodného podezření, že v obydlí, či jiných prostorech nesloužících k bydlení se nachází věc nebo osoba a druhé kritérium se vztahuje k významu této osoby pro trestní řízení, kdy zákonným požadavkem je, aby se jednalo o věc nebo osobu pro trestní řízení tzv. důležitou. Domovní prohlídka představuje sama o sobě závažný zásah do základního práva osob na nedotknutelnost obydlí, ale i do soukromí osob. Naplnění výše uvedených požadavků pro přípustnost domovní prohlídky v každém jednotlivém případě hodnotí v přípravném řízení soudce, který je na návrh státního zástupce oprávněn domovní prohlídku nařídit. Zákon v tomto ohledu požaduje, aby rozhodnutí o nařízení domovní prohlídky bylo vydáno písemně a bylo řádně odůvodněno. Zákon zakládá povinnost k předchozímu výslechu osoby, u které má být domovní prohlídka vykonána, ve stejném ustanovení však prolamuje tento požadavek výjimkou, zbavující orgány činné v trestním řízení povinnosti k předchozímu výslechu v situacích, hodnocených jako neodkladné, kdy

²⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TrŘ“), srov. § 77b - § 88a TrŘ.

²⁷ Srov. § 76, § 76a TrŘ.

²⁸ § 179b odst. 3 až 6 TrŘ.

²⁹ „...Osoba podávající vysvětlení, s výjimkou podezřelého, je povinna vypovídat pravdu a nic nezamlčet; ...“

³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd., Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1111 – 1117.

současně výslech není možné provést okamžitě.³¹ Zákonodárce tak zakládá zcela zásadní zásah do základních práv na právně neostrých pojmech jako důvodnost podezření, důležitost osoby nebo věci, okamžitost výslechu, či jeho neodkladnost. Z povahy věci vyplývá, že je zde jistá nezbytnost využít tzv. momentu překvapení s cílem, aby osoby podrobené tomuto úkonu v rámci přípravného řízení, kdy k němu zpravidla nejčastěji dochází, neměly časový prostor ke zničení stop a důkazů významných pro další fáze trestního řízení. Na druhé straně narušení ochrany obydlí, jakož i zásah do soukromí osob podrobených těmto úkonům je natolik zásadní, že se nelze spokojit se současným právním stavem, který není schopen neoprávněným zásahům do práv osob zamezit. Zde je nezbytné vyjít z LZPS³² a poukázat na to, že je zapotřebí trvat na tom, aby v tomto ohledu zákon reflektoval její požadavek v tom smyslu, aby meze základních práv a svobod byly skutečně zákonem upraveny natolik jasně, že budou garantovat legitimitu prolomení těchto zásad ve veřejném zájmu a jedině správně nastavenou zákonnou úpravou bude možné zajistit požadavek, aby zákonná omezení základních práv a svobod byla uplatňována stejně ve všech skutkově podobných případech, která vyhovují stanoveným podmínkám a je důležité rovněž zásadně trvat na tom, aby bylo šetřeno podstaty a smyslu těchto práv a text zákona skýtal jednoznačnou a silnou záruku k tomu, aby omezení základních práv nemohla být v přípravném řízení zneužívána k dosažení jiných cílů, než pro něž byla stanovena.

Nedostatky v aplikaci právní úpravy shledal také Ústavní soud, jelikož právě podání ústavní stížnosti proti zvolenému postupu ze strany OČTŘ je pro osobu v kontextu ochrany základních práv jediným dostupným nástrojem k obraně. Nevýhodou takového postupu je však již z jeho podstaty skutečnost, že Ústavní soud posuzuje podanou stížnost toliko z hlediska ústavněprávního, přičemž pohled trestněprávní ani posuzovat nemůže. Pozice Ústavního soudu je zcela specifická, kdy se v rámci justičního systému nachází mimo soustavu soudů a jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti³³ mu právní řád nedává pravomoc přezkoumávat a činit si závěry např. o správnosti skutkových zjištění pro účely trestního řízení. Nezákonná domovní prohlídka je však podstatnou vadou trestního řízení, a v případě, kdy soud zjistí provedení příslušného úkonu přípravného řízení v rozporu se zákonem, je povinen se řádným způsobem vypořádat také s otázkou, do jaké míry jsou důkazy opatřené tímto úkonem pro další stadia trestního řízení použitelné.³⁴ Ústavní soud se v rozhodnutích identifikuje nedostatečná odůvodnění postupu zasahujícího do základních práv osob v situaci, kdy přistupuje k provedení domovní prohlídky při vynechání předchozího výslechu osoby, u níž je prováděna domovní prohlídka opírajíc se formulaci „existence nebezpečí z prodlení“³⁵ a to i v situaci, kdy osobu má před provedením domovní prohlídky v zadržení, proto se nelze odvolávat na to, že by, jak zákon požaduje, okamžitému výslechu bránil snad fakt nepřítomnosti dané osoby a zpravidla tyto důvody nevyplývají ani z obsahu trestního spisu. Ústavní soud ve svém nálezu poukazuje na skutečnost, že se nelze spokojit s pouhým vyjádřením orgánů činných v trestním řízení o tom, že v dané věci existuje tzv. nebezpečí z prodlení,³⁶ jelikož se jedná toliko o parafrázi ustanovení zákona, nikoli o skutečně relevantní důvod k prolomení ochrany základních práv a svobod osoby, u níž je vykonávána domovní prohlídka. Další pochybnosti vznikají v rámci přípravného řízení v otázce neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu,³⁷ což je však stěžejní pro zodpovězení otázky zákonnosti postupu OČTŘ. V neposlední řadě je nutné poukázat na častý jev, kdy se orgány činné v trestním

---

³¹ Srov. § 82 – 85c TrŘ.

³² Srov. čl. 4 LZPS.

³³ čl. 91 ve spojení s čl. 90 Ústavy České republiky.

³⁴ Srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 183/03 ze dne 14.09.2005.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Srov. § 160 odst. 4 TrŘ.

řízení v souvislosti s domovní prohlídkou dostatečně nezabývají vlastnickými vztahy týkajícími se prohlídkou dotčených objektů, často opět s pouhým odkazem na nedostatek času.³⁸ Naopak by mělo být před tím, než dojde k zásahu do ústavně zaručených základních práv, dostatečně spolehlivě zjištěno, zda osoba podrobená domovní prohlídce je uživatelem příslušných prostor a zda je v daném případě způsobilá případně k dobrovolnému vydání věci.³⁹

Je nutné se zamyslet nad tím, zda je správné, že proti provedení domovní prohlídky neexistuje v zákoně účinná obrana proti zásahu do základních práv, a osoba podrobená domovní prohlídce se tak může uchýlit toliko k podání ústavní stížnosti, přičemž v takovém případě musí stěžovatel jednak nejprve splnit podmínky k jejímu podání, jednak bude věc posuzována toliko z hlediska ústavnosti zásahu. Z hlediska úvah *de lege ferenda* by bylo vhodné v otázce domovní prohlídky do zákona vložit účinný institut, který by umožnil přezkum provedení domovní prohlídky co do její proporcionality⁴⁰ ve vztahu ke sledovanému účelu a nastavit zákonná hlediska přiměřenosti domovní prohlídky tak, aby poskytovala účinnou záruku a neumožnila zneužití takového institutu. Ideálním nástrojem by tak bylo umožnění *ex post* soudní kontroly, obdobně jako je tomu např. v ustanovení § 88 odst. 8 TrŘ (srov. níže). Jakkoliv lze mít výhrady ke kontrole *ex-post*, je třeba si uvědomit, že už existence samotné možnosti následného přezkumu působí preventivně již při rozhodování a provádění příkazu k domovní prohlídce. Ke zvážení je též nastavení konkrétnějšího rámce zákonné úpravy, tedy podrobných měřítek proporcionality přímo v textu zákona, kterými by měla být jednak hlediska skutková, zkoumání okolností, za nichž došlo k vydání příkazu k domovní prohlídce, otázka, zda jsou zde jiné důkazy, které poukazují na nezbytnost jejího provedení, limitace obsahu, cíle a rozsahu domovní prohlídky, závažnost trestného činu, k jehož prověření je domovní prohlídka realizována, a v neposlední řadě též způsob provádění domovní prohlídky, či předchozí zhodnocení následků, které by provedení domovní prohlídky pro osoby, do jejichž práv je domovní prohlídka nutně zasaženo, mohla mít.⁴¹ Princip proporcionality často aplikuje jako jeden z argumentačních principů také Ústavní soud, kdy stanoví „*tzv. třístupňovou strukturu (uplatnění kritérií vhodnosti, potřeby a poměrování v kolizi stojících základních práv)*“⁴². Všechny tyto faktory by ve svém součtu zaručovaly, že k domovní prohlídce nebude přistoupeno pouze na základě povrchních důvodů, zásadním způsobem by došlo k posílení právní jistoty a v neposlední řadě by byly pojistkou před libovůlí.

Disbalance v ochraně základních práv v současné právní úpravě

Provedeme-li komparaci jednotlivých ustanovení současného trestního řádu, zjistíme značnou nevyváženost v nastavení míry ochrany základních práv osob mezi jeho jednotlivými instituty v otázce existence možnosti přezkumu zákonnosti zásahu do základních práv osob. Zejména je nutné v tomto ohledu poukázat na koncepci právní úpravy odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 TrŘ, jakož i ustanovení § 88a týkající se vyžádání si lokalizačních a provozních údajů o telekomunikačním provozu cestou *tzv. příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu*. V případě odposlechů si zákonodárce správně uvědomil,

³⁸ Srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 183/03 ze dne 14.09.2005.

³⁹ Srov. § 84 TrŘ

⁴⁰ Srov. KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, M. BOBEK, M. 2012. Evropská úmluva o lidských právech: Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 925.

⁴¹ Srov. KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, M. BOBEK, M. 2012. Evropská úmluva o lidských právech: Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 925 - 926.

⁴² ONDŘEJEK, P. 2011. Intenzita přezkumu základních práv a svobod v ústavním právu. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P. a kol. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, 261 - 269. ISBN 978-80-87284-23-0, s. 261.

že je to závažný úkon, kterým dochází k prolomení článku 13 LZPS ve smyslu zásahu do zpráv podávaných telefonem, či jiným podobným zařízením a do textu zákona správně inkorporoval jednak možnost aplikace odposlechů pouze u trestných činů, které vyhovují zákonným požadavkům, obecně lze říci u závažné trestné činnosti, a současně zákonná koncepce stojí na subsidiárním základu, kdy k provádění odposlechů je možné přistoupit pouze v případě, kdy dosažení tzv. sledovaného účelu by bylo podstatně těžší, či kdy není možné tohoto účelu dosáhnout za užití jiných prostředků, které má vyšetřovací orgán k dispozici.⁴³ S cílem dostat požadavku ochrany základních práv ukládá zákon orgánům činným v trestním řízení, jejichž rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, tedy v přípravném řízení osobě státního zástupce, policejnímu orgánu, či v řízení před soudem předsedovi senátu osobu, která byla objektem odposlechů, tzv. uživatele o skutečnosti, že byl v jeho případě nařízen odposlech a záznam telekomunikačního provozu informovat. V rámci toho mu předá příslušné informace, na jejichž základě byl odposlech umožněn, a to jak označení konkrétního soudu, jež příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydal, tak z hlediska časového délku jeho trvání, ohraničený datem, kdy byla realizace odposlechů ukončena. Osobu uživatele současně příslušný orgán poučí o jejím právu obrátit se na Nejvyšší soud ČR s návrhem na přezkum příkazu k odposlechu, přičemž je mu k tomuto postupu zákonem stanovena lhůta 6 měsíců ode dne, kdy mu informace o provedení odposlechů jeho telekomunikační stanice byla doručena.

Ustanovení § 88a je ve vztahu speciality k § 158d odst. 9, kterýžto cílí na vyžádání informací podléhajících telekomunikačnímu tajemství, jakož i údajů vyplývajících z chráněných osobních a zprostředkovacích dat, zejména týkajících se poštovních či jiných dopravovaných zásilek, prolamujících povinnost mlčenlivosti uloženou příslušnými právními předpisy osobám, které takové zásilky dopravují.⁴⁴ Ustanovení § 158d představuje ze své podstaty, kdy umožňuje policejnímu orgánu získávat poznatky o osobách a věcech tzv. utajeným způsobem za užití technických a jiných prostředků, tedy sledováním osob a věcí, závažný zásah do základních práv. V porovnání s výše uvedenými ustanoveními § 88 a § 88a TrŘ však současná právní úprava § 158d nezakládá obdobně jako v případě odposlechů po skončení činnosti sledovanou osobu o užití tohoto postupu informovat a neumožňuje jí tak ani účinně se proti takovému sledování bránit podáním žádosti o přezkum zákonnosti příkazu u Nejvyššího soudu.

V praxi často dochází také ke sledování emailové komunikace, ovšem možnost bránit se proti takovému zásahu majiteli emailové schránky trestní řád neposkytuje. Pod pojmem korespondence, bez rozdílu, zda soukromá, či pracovní, jehož ochrana vyplývá z čl. 8 EÚLP spadá nikoli pouze fyzická korespondence v podobě dopisu, ale rovněž telefonické hovory a právě emailová komunikace, či informace týkající se historie navštěvovaných webových stránek.⁴⁵ Proto je žádoucí, aby de lege ferenda byl tento nežádoucí stav odstraněn, přičemž k současné neekvivalentnosti právní úpravy neexistuje žádný legitimní důvod, jedná se spíše o mezeru v právní úpravě.

Pokud nahlédneme do právní úpravy Spolkové republiky Německo, zde je při hodnocení splnění podmínek pro sledování telefonních hovorů určité osoby aplikován korektiv formální a materiální ústavnosti takového postupu, přičemž zákon zakládá požadavek, že vyšetřování by za aplikace jiného postupu bylo tzv. beznadějně, neboli aplikuje subsidiaritu takového postupu, zasahujícího do základních práv a tento umožňuje v situacích,

---

⁴³ Tamtéž, s. 331.

⁴⁴ Tamtéž, s. 1229.

⁴⁵ Srov. KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, M. BOBEK, M. 2012. Evropská úmluva o lidských právech: Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3, s. 878. Za připomenutí stojí též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Heglás proti České republice, zejména kritiku české právní úpravy v bodech 60, 61 a 74.

kdy cíle sledovaného vyšetřování by nebylo možné dosáhnout jiným způsobem.⁴⁶ Co se týká zásahů do práva na ochranu soukromí v rámci vyšetřovacích úkonů v SRN je vhodné upozornit na zajímavou koncepci, která by se mohla stát inspirací pro českou právní úpravu, aplikující institut tzv. posouzení zájmů, která při rozhodování o přípustnosti zásahu dává předem na mísku vah zájem osoby na ochraně jejího soukromí a veřejný zájem státu na vyšetřování trestné činnosti.⁴⁷ Německá koncepce pro hodnocení použitelnosti důkazů stanoví tři stupně podle intenzity zásahu do soukromí osob a váže je přímo na použitelnost důkazů takto získaných podle typu sledované telekomunikace:⁴⁸

1. stupeň – sociální komunikace, např. obchodní jednání;
2. stupeň – tzv. jednoduchá soukromá komunikace, např. standardní soukromé rozhovory;
3. stupeň – intimní soukromí, např. rozhovor mezi manžely doma v ložnici.⁴⁹

První stupeň zásadnější ochraně nepodléhá, pokládá se za v podstatě běžnou nesoukromou komunikaci. U druhého stupně je však již zapotřebí podrobit charakter komunikace výše uvedenému testu posouzení zájmů na ochraně práv, tedy poměřit zájmy trestního stíhání se zájmem na ochranu soukromí. Komunikace zařazená do 3. stupně stojí mimo jakoukoliv možnost prolomení základních práv, jelikož každý občan má zaručenu nedotknutelnost jádra svého soukromého života, a proto je komunikace sem spadající ze zásahu ze strany orgánů veřejné moci vyloučena.⁵⁰

Zajištění věci a koncepce tzv. zúčastněné osoby

Někdy o rozsahu práv rozhoduje status dotčené osoby. Příkladem budiž tzv. zúčastněná osoba. Zúčastněnou osobu definuje § 42 odst. 1 TrŘ jako *toho, jehož věc nebo část majetku byla zabráná nebo podle návrhu má být zabráná*. Takové osobě je pak přiznána řada práv (má možnost se k věci vyjádřit; může být přítomen při hlavním líčení a veřejném zasedání, může činit při nich návrhy, nahlížet do spisů a podávat v případech trestním řádem stanovených opravné prostředky).

Z definice zúčastněné osoby je zřejmé, že výkon jejích práv je závislá na okamžiku, kdy je (a) podán návrh na zabrání věci (části majetku) nebo (b) k zabrání dojde, neboť i bez návrhu státního zástupce je v odůvodněných případech možné, aby o zabrání věci rozhodl soud.⁵¹ Státní zástupce může návrh na zabrání věci učinit např. i v závěrečné řeči. Tím se ocitá osoba, do jejíhož práva bylo zajištěním věci zasaženo, ve velmi nevýhodném postavení, kdy je jí po celou předcházející část trestního řízení právo na status zúčastněné osoby upřeno. Zákonná formulace tak v tomto vyžaduje zásadní změnu s cílem napravit tuto zásadně vadnou koncepci, která má často pro práva osob podrobených zajištění věci velmi negativní právní důsledky.

Je sice pravdou, že osoba, jejíž věc byla zajištěna, má právo proti usnesení o zajištění podat stížnost, ale zdaleka nemá tolik práv jako zúčastněná osoba a není schopen příliš ovlivnit průběh trestního řízení, alespoň ve vztahu k nakládání se zajištěnou věcí.⁵² To je

⁴⁶ GOLOVNENKOV, P. 2001. Klausur Nr. 3 Big Brother:Überwachung total. In: HELLMANN, U. Fallsammlung zum Strafprozessrecht: Juristische Examens Klausuren. Heidelberg: Springer-Verlag, 2001. ISBN 3-540-67960-X, 77 - 88.

⁴⁷ BEULKE, W. 2004. Straffprozessrecht. 7., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2004. ISBN 3-8114-9005-2, s. 259.

⁴⁸ Tamtéž s. 259.

⁴⁹ Tamtéž, s. 259.

⁵⁰ Tamtéž, s. 259.

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. 2013. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd., Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 504.

⁵² S výjimkou žádosti o zrušení a omezení zajištění (§ 79f TrŘ).

s podivem, když např. i poškozený, který uplatňuje majetkový nárok, může být prostřednictvím zmocněnce účasten vyšetřovacím úkonům přípravného řízení, klást vyslýchaným otázku (§ 51 odst. 2 a 3 TrŘ), má právo prostudovat spis při skončení vyšetřování (§ 166 odst. 1 TrŘ).

Přitom zajištění věci je ze své povahy nutné hodnotit jako poměrně závažný zásah do vlastnického práva, zaručeného jako čl. 11 LZPS, tak čl. 1 Dodatkového protokolu k EÚLP.⁵³ Absence možnosti uplatnění a realizace práv v rozsahu práv zúčastněné osoby, která jsou z důvodu mezery v právní úpravě osobě, jejíž věc byla zajištěna upírána, jí znemožňují účinnou ochranu majetku, který je takto zajištěn. Současná právní úprava tak svou koncepcí ohrožuje uplatnění základních práv a nenaplnuje požadavek Úmluvy. K této otázce se vyjádřil extenzivně také Ústavní soud,⁵⁴ ve svém nálezu, kdy stěžovatelka namítala, že jako na zúčastněnou osoba dle ustanovení § 42 TrŘ musí být nazíráno také na osobu, která sice není vlastníkem věci, které byly v rámci trestního řízení zajištěny, ale je toliko zástavním věřitelem, argumentujíc sjednáním propadlé zástavy, kdy označovala sama sebe jako osobu v postavení „*tzv. kvazivlastníka zastavených nemovitostí*“.⁵⁵ Ústavní soud vyslovil názor, že *takovou pohledávku je nutné považovat za majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu*⁵⁶ a potvrdil, že postupem OČTŘ, jímž bylo stěžovatelce upřeno postavení zúčastněné osoby bylo zásadně zasaženo do jejích procesních práv, v důsledku čehož jí nebylo umožněno participovat na trestním řízení a hájit tak v jeho rámci svá majetková práva, OČTŘ ignorovaly zcela její oprávněné majetkové zájmy, čímž jí znemožnili plné uplatnění jejích procesních práv, „*ve fázi přípravného řízení právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí, právo se k věci vyjádřit a právo podávat opravné prostředky*“.⁵⁷ Z uvedené citace je též zjevné, že Ústavní soud rozšiřuje práva zúčastněné osoby i do fáze přípravného řízení, tedy do doby předcházející návrhu na zabránění věci.

ZÁVĚR

Výše uvedené nezbytně vede k úvaze, zda není na místě ochranu základních práv v rámci trestního řádu unifikovat, a do nového návrhu trestního řádu⁵⁸ inkorporovat ustanovení, které by pod sebe subsumovalo ochranu základních práv a svobod vícero institutů trestního řádu, u nichž z důvodu kontroly zásahu do základních práv a zaručení jejich ochrany je nezbytné zásadně trvat na možnosti přezkumu ze strany soudu, přičemž jako nejvhodnější se v této věci jeví přezkum soudem ex post, který již má v právní úpravě praxi a je zavedeným prostředkem kontroly v rámci některých výše zmíněných institutů cestou návrhu na přezkoumání zákonnosti příkazu.⁵⁹ „*Pokud totiž dospějeme k závěru, že minimalismus a sebeomezení soudů musí nutně znamenat oslabování ochrany základních práv, je na místě prosazovat větší úlohu obecných i ústavních soudů*“.⁶⁰

De lege ferenda by tak s cílem dosažení stejného stupně ochrany a přezkumu zásahu do základních práv napříč instituty trestního řádu mělo dojít jednak k rozšíření tohoto práva

⁵³ Článek 17 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/20 ze dne 7. 7. 2020.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Srov. Přípravovaná legislativa. Trest Online [online]. [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/pripravovana/>.

⁵⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 333.

⁶⁰ ONDŘEJEK, P. 2011. Intenzita přezkumu základních práv a svobod v ústavním právu. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P. a kol. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, 261 - 269. ISBN 978-80-87284-23-0, s. 79.

na vícero institutů, jednak ke stanovení jednoznačného okamžiku pro povinnost orgánů provádějících zásah informovat osobu podrobenou zásahu o tom, že z důvodu veřejného zájmu v demokratické společnosti je, či bylo tím kterým úkonem do jejich základních práv zasaženo.

Trestní řád tak ve svém důsledku v současnosti činí zcela zásadní nedůvodné rozdíly mezi jednotlivými ustanoveními⁶¹ a současná právní úprava již neodpovídá standardům moderního trestního procesu, založeného na hledání rovnováhy mezi zájmem společnosti na stíhání činů narušujících společenskou hodnotu a veřejný zájem v demokratické společnosti na straně jedné a úctě a potřebě chránit základní práva osob zaručená ústavním právem a mezinárodními smlouvami. Z toho důvodu by bylo žádoucí z pohledu de lege ferenda v rámci připravované nové právní úpravy inkorporovat do zákona vhodné přezkumné mechanismy spolehlivě zaručující naplnění těchto požadavků.

Seznam použité literatury

- ANTOŠ, M., WINTR, J. (eds). 2017. Omezování svobod z důvodu veřejného zájmu. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017. ISBN 978-80-87975-68-8.
- BEULKE, W. 2004. Straffprozessrecht. 7., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2004. ISBN 3-8114-9005-2.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- GALOVCOVÁ, I. 2020. Vazba v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-451-0.
- GOLOVNENKOV, P. 2001. Klausur Nr. 3 Big Brother: Überwachung total. In: HELLMANN, U. Fallsammlung zum Strafprozessrecht: Juristische Examens Klausuren. Heidelberg: Springer-Verlag, 2001. ISBN 3-540-67960-X.
- KMEC, J. KOSAR, D. KRATOCHVÍL, M., BOBEK, M. 2012. Evropská úmluva o lidských právech: Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
- MORAVEC, O. 2011. Odpovědnost vrcholných soudů za ochranu základních práv. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, 251 - 261. ISBN 978-80-87284-23-0, s. 257
- ONDŘEJEK, P. 2010. Ochrana základních práv a variabilita odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu. In: ŠTURMA, P., ONDŘEJEK, P. Ochrana lidských práv: úloha parlamentů a soudů. 76 - 92. ISBN 978-80-7630-000-2.
- ONDŘEJEK, P. 2011. Intenzita přezkumu základních práv a svobod v ústavním právu. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P. a kol. Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, 261 - 269. ISBN 978-80-87284-23-0.
- PAVLÍČEK, V. 2011. Ústavní právo a státověda. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5, s. 357.

---

⁶¹ Srov. § 88a, § 88 a 158d TrŘ.

- PAVLÍČEK, V., HOFMANNOVÁ, H. 2014. Občanská a lidská práva v současné době. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3.
- PETR, T. Zajištění majetku v trestním řízení [online]. In: 18. 5. 2020 [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: <http://www.akfipe.cz/zajisteni-majetku-obvineneho-v-trestnim-rizeni/>.
- STIERANKA, J., VAŠKO. A. 2021. Odhaľovanie trestných činov: (nová stratégia a prístupy). Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-512-8.
- ŠÁMAL, P. a kol. 2013. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd., Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Tomáš Grívna, Ph.D.,
JUDr. Miroslava Zajíčková, Ph.D.
Univerzita Karlova
Právnická fakulta
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Tomas.grivna@akgs.cz

JUDr. Tomáš Horeháj

Práva a postavenie obetí v prípravnom konaní v Slovenskej a Českej republike - komparatívna štúdia¹

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Anotácia:

V príspevku sa snažíme hlbšie načrieť do platnej právnej úpravy zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako i zákona č. 415/2003 Sb. o obetiach trestných činov a o zmene niektorých zákonov v podmienkach Slovenskej, ako i Českej republiky. Hlavným cieľom článku je, na základe analýzy súčasného stavu de lege lata, ako aj porovnaním jednotlivých právnych úprav pomoci a ochrany obetí trestnej činnosti a tiež komparáciou označených právnych predpisov poskytnúť návrhy na zlepšenie prístupu k obetiam trestnej činnosti na území Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: *obeť, práva obete, potreby obete, odškodnenie, peňažná pomoc.*

Annotation:

In the article we try to look deeper into the Act No. 274/2017 Coll. on victims of crime as well as into the Act No. 415/2003 Coll. on victims of crime in conditions of the Slovak and Czech republic. The main goal of the article is to analyze the current state of de lege lata and to compare the legislative field of help and protection of the victims as well as to compare the above-mentioned legal acts with the aim of the proposal of better attitude towards the victims of crime in the Slovak republic.

Key words: *victim, victim's rights, victim's needs, compensation, financial assistance.*

ÚVOD

Je povinnosťou každého členského štátu Európskej únie zabezpečiť adekvátnu ochranu svojich občanov pred viktimizáciou, a to nielen formou represie, ale predovšetkým preventívnym pôsobením. Za týmto účelom boli na poli európskych politík prijaté viaceré legislatívne akty v oblasti viktimológie. Medzi najvýznamnejšie legislatívne akty upravujúce práva obetí na úrovni EÚ patrí: Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV15, Európsky dohovor o odškodňovaní obetí násilných trestných činov a Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2004/80/ES o odškodňovaní obetí trestných činov.

Od 1. januára 2018 nadobudol na Slovensku účinnosť zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obetiach“). Týmto zákonom sa do slovenského právneho poriadku preniesli európske štandardy vo vzťahu k právam a ochrane obetí trestných činov a tento zákon je zároveň i vykonávacím predpisom vyššie spomenutých smerníc. Zákon

---

¹ Príspevok je spracovaný ako výstup VÝSK. 255 s názvom „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

zavádza i pojmy ako “obet’ trestného činu”, “obzvlášť zraniteľná obet’” či “domáce násilie”. Okrem toho upravuje práva obetí nezávisle od práv osoby poškodenej na účely už prebiehajúceho trestného konania - najmä právo na odbornú pomoc, vrátane pomoci právnej a psychologickkej, práva na ochranu pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou či právo na odškodnenie. V prípade trestného konania vystupuje takáto obet’ v postavení svedka, poškodeného alebo oznamovateľa a jej práva sú osobitne upravené v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok”). Do prijatia zákona o obetiach v podmienkach Slovenskej republiky absentovala ucelená právna úprava týkajúca sa ochrany, poskytovania pomoci a odškodňovania obetí trestných činov. Požiadavky na zabezpečenie osobitnej starostlivosti o obeť trestných činov, ktoré presahovali úpravu trestného konania, boli čiastkovo riešené v Trestnom poriadku, ale najmä v iných osobitných zákonoch v gescii viacerých rezortov.²

S účinnosťou od 01.08.2013 došlo v Českej republike k prijatiu zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (ďalej len „zákon o obětech TČ”), ktorý sa, rovnako ako zákon o obetiach, stal vykonávacím právnym predpisom európskeho práva. Jedným z hlavných impulzov pre zavedenie zákona o obětech bol záväzok zo strany Českej republiky implementovať dokumenty prijaté na podporu obetí trestných činov na európskej úrovni.³ Zákon napomohol k zvýšeniu pravdepodobnosti uspokojenia nárokov poškodených vo vyššej miere, ako tomu bolo pred jeho prijatím.⁴ V českej legislatíve do momentu prijatia spomínaného zákona absentovala právna norma, ktorá by upravovala dôležité otázky, ako napríklad správanie sa orgánov činných v trestnom konaní k obetiam. Česká právna úprava vychádzala z overených viktimologických poznatkov, ktoré potvrdzujú, že psychologický dopad trestného činu na obeť často prevyšuje samotnú spôsobenú (ne)majetkovú ujmu. Každá obeť individuálne prežíva spôsobenú ujmu v odlišnej intenzite a podobách. Na základe tohto východiska možno predpokladať zníženú mieru latentnej kriminality.

Vymedzenie pojmov a ich komparácia

Poškodeným na účely trestného konania⁵ je každá fyzická osoba, ktorej bolo ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková alebo iná škoda alebo ublížené iným spôsobom v dôsledku trestného činu. Pod ublížením na zdraví sa rozumie konanie, ktoré spôsobilo zranenie - od modrín, odrením až po vážnejšie zranenia. Ublížené iným spôsobom sa vzťahuje najmä na ohrozenie alebo zásah do iných práv, napr. práva na súkromie (šírenie nepravdivej správy či vyhrážanie, obmedzovanie osobnej slobody). Identické postavenie poškodeného je v trestnom konaní priznané i právnickým osobám, v prípade ak im bola trestným činom napr. spôsobená majetková škoda alebo v prípade ak sa páchatel’ trestným činom na ich úkor obohatil.⁶ Naproti tomu, obeťou⁷ sa rozumie len fyzická osoba, t. j. každý, kto sa cíti ako obeť trestného činu sa za ňu aj považuje, a to až dovtedy, kým nie je preukázaný opak alebo nie je zrejmé, že ide o zneužitie postavenia obeť - tzv. prezumpcia statusu obeť⁸. Pôjde najmä o prípady, keď sa trestný čin nestal alebo keď sa niekto snaží získať „výhody“ z postavenia obeť (napr. požaduje odškodnenie za škodu, ktorá nebola spáchaná v príčinnej súvislosti s trestným činom). Obeťou sú aj príbuzní osoby, ktorá v dôsledku trestného činu zomrela. Pod príbuzným je potrebné rozumieť rodičov, deti,

² ZÁHORA, J. 2018. Zákon o obetiach. Komentár. s. 11 a 57.

³ JELÍNEK, J., a kol. Zákon o obětech trestných činů. s. 11.

⁴ JELÍNEK, J., a kol. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. s. 4.

⁵ § 46 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

⁶ § 46 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

⁷ § 2 ods. 1 písm. b) 1. bod zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

⁸ § 3 ods. 1 zákona č. 274/2017 Z. z.

súrodencov, manžela/ku, osvojenca, osvojiteľa, osobu, ktorá žila so zomrelým v jednej domácnosti alebo bola na ňom závislá.

S účinnosťou od 01.08.2013 sú obeťami⁹ v ČR fyzické osoby, ktorým bolo (alebo malo byť) trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková alebo nemajetková ujma alebo na ktorých úkor sa páchatel' trestným činom obohatil. Zákon o obětech TČ rovnako ako slovenský zákon o obetiach za takúto považuje pozostalého manžela, druhu, registrovaného partnera, osvojenca, osvojiteľa, súrodenca či príbuzného v priamom pokolení po obeti, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť. Paralelu možno zhliadnuť i v prezumpcii viktimizácie, kde česká viktimológia za obeť považuje taktiež každú fyzickú osobu, ktorá sa cíti byť obeťou spáchaného trestného činu, dovedy, kým nevyjde najavo opak, resp. kým nejde o zneužitie tohto zákonom priznaného statusu (tzv. presumpcie viktimizácie), pričom na postavenie obete nemá vplyv, či bol páchatel' daného trestného činu obvinený, obžalovaný a odsúdený alebo nie.

Slovenská právna úprava odlišuje aj kategóriu tzv. *obzvlášť zraniteľných obetí*¹⁰. Sem patria najmä deti, osoby staršie ako 75 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, obe domáceho násillia, obchodovania s ľuďmi, niektorého z trestných činov terorizmu, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti (napr. znásilnenie, sexuálne zneužívanie), obe nenávisťne motivovaných trestných činov, ako aj obe iných trestných činov, ktoré sú vystavené vyššiemu riziku druhotnej alebo opakovanej viktimizácie (t.j. vzniku ďalšej ujmy v dôsledku trestného činu, napr. vo forme opakovaného vyhrážania, zastrášovania alebo pokračovania v páchaní trestného činu páchatel'om, necitlivého správania štátnych orgánov alebo ich nečinnosti pri zabezpečovaní ochrany). Toto vyššie riziko je zisťované na základe individuálneho posúdenia a previazané najmä na vzťah obete k páchatel'ovi alebo závislosti od páchatel'a. Obzvlášť zraniteľným obetiam prislúchajú ďalšie práva a zvýšená ochrana vyplývajúca z ich postavenia.

Česká právna úprava taktiež priznáva tejto špecifickej kategórii zvýšenú právnu ochranu¹¹, pričom do okruhu tzv. *zvlášť zraniteľných obětí* identicky zaraďuje: popri deťoch (t.j. osôb mladších ako 18 rokov bez ohľadu na charakter trestnej činnosti, obeťou ktorej sa stali) a obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, rovnako i osoby s fyzickým, psychickým alebo mentálnym hendikepom alebo s takým zmyslovým poškodením, ktorý môže tejto osobe brániť v jej plnom uplatnení v spoločnosti, ako aj obe trestných činov proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti (napr. trestných činov znásilnenia, sexuálneho nátlaku, pohlavného zneužitia apod.) alebo trestných činov, ktoré zahŕňajú násillie či hrozbu násillia, v prípade, ak je v konkrétnom prípade súčasne dané zvýšené riziko vzniku druhotnej ujmy (tzv. druhotnej/sekundárnej viktimizácie), a to predovšetkým s ohľadom na vek tejto obete, jej pohlavie, rasu, národnosť, sexuálnu orientáciu, náboženské vyznanie, zdravotný stav, rozumovú vyspelosť, vyjadrovacie schopnosti, životnú situáciu, v ktorej sa nachádza, alebo s ohľadom na jej vzťah k podozrivému alebo závislosť na ňom.

S priznaním statutu (ob)zvlášť zraniteľnej obete tak zákon č. 45/2013 Sb., ako aj zákon č. 274/2017 Z. z. spája okrem iného právo na bezplatné poskytnutie tzv. špecializovanej odbornej pomoci zo strany príslušných subjektov poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov¹², a to bez zbytočného odkladu na žiadosť obete. Taktiež im prislúcha právo na obzvlášť šetrné a ohľaduplné vedenie výsluchu osobou k tomu vyškolenou¹³, právo žiadať, aby v ktoromkoľvek štádiu trestného konania (napr. i po začatí trestného stíhania), aby

⁹ § 2 ods. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

¹⁰ § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

¹¹ 2 ods. 4 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

¹² § 5 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, § 6 ods. 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

¹³ § 20 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

pri procesných úkonoch, ktorých sa osoba poškodeného zúčastní, boli vykonané potrebné opatrenia vedúce k zabráneniu kontaktu obete s osobou podozrivou zo spáchania trestného činu alebo voči ktorej sa vedie trestné konanie¹⁴, rovnako aj právo žiadať v rámci prípravného konania uskutočnenie výsluchu, vrátane zaistenia jeho tlmočenia, osobou rovnakého alebo i opačného pohlavia¹⁵.

Práva poškodeného a obete v prípravnom konaní na Slovensku

Prípravné konanie nasleduje po uznesení policajta (vyšetrovateľa alebo povereného príslušníka PZ) o začatí trestného stíhania. Pre jeho začatie nemusí byť známe, kto je páchatelom trestného činu, postačujúce je to, že sa stal skutok, ktorý považuje policajt za trestný čin.

Hlavnou úlohou tohto štádia trestného konania je získať a zabezpečiť všetky dôkazy, ktoré budú následne použité v ďalšom konaní, t. j. konaní pred súdom. Tieto slúžia na objasnenie toho, či sa skutok, ktorý má znaky trestného činu stal, komu a aká škoda vznikla a kto je potenciálnym páchatelom. V závislosti od závažnosti spáchaného činu sa rozlišuje aj typ (skráteneho) vyšetrovania. Poškodenému (obeti) plynú práva jednak zo zákona obetiach, ako aj oprávnenia, ktoré mu priznáva Trestný poriadok, ktoré nižšie rozoberieme.

Právo na informácie v zrozumiteľnej forme

Poškodený, ako i obeť na účely trestného konania má právo aktívnej účasti¹⁶ v trestnom konaní, a to hneď po jeho začatí. V prvom rade má právo byť vypočutý a právo byť informovaný o stave trestného konania, o jeho začatí, prerušení, ako i vznesení obvinenia konkrétnej osobe. Taktiež má právo na to, aby mu boli jednotlivé rozhodnutia doručené. Rovnako tak má právo kedykoľvek sa obrátiť na orgány činné v trestnom konaní, ktoré sú povinné poskytnúť informácie o tom, v akom štádiu sa nachádza konanie a aké úkony z ich strany boli vykonané. V prípade, ak obeť nerozumie dobre po slovensky, má právo na tlmočníka a preklad rozhodnutí do jazyka, ktorému rozumie¹⁷. K významným právam poškodeného/obete v trestnom konaní patrí právo na to, aby ho orgán činný v trestnom konaní alebo súd informovali o prepustení alebo úteku obvineného z väzby, poprípade jeho prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo úteku z jeho výkonu¹⁸.

Právo nazerat' do spisov a preštudovat' si ich, robiť si z nich výpisky a poznámky, podat' návrhy na doplnenie vyšetrovania

Obeť má taktiež právo byť vypočutá, má právo podávať návrhy na doplnenie vyšetrovania, právo predkladať a navrhovať dôkazy, ktoré pokladá za relevantné a v prípade, ak má policajt alebo prokurátor za to, že už zozbierali všetky dôkazy a majú v úmysle ukončiť vyšetrovanie, sú povinní umožniť obeti v postavení poškodeného nahliadnuť do vyšetrovacieho spisu, robiť si z neho odpisy, výpisy a podať návrhy na doplnenie.

Pre účely väčšiny úkonov (napr. nahliadnutie do spisu, podávanie rôznych návrhov) sa poškodený môže nechať zastupovať splnomocnencom, ktorý ho bude robiť namiesto neho. Splnomocnenec nemusí byť právnik a môže to byť tá istá osoba ako dôverník. jeho úlohou je poskytnutie najmä morálnej podpory.

---

¹⁴ § 17 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

¹⁵ § 19 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

¹⁶ § 46 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

¹⁷ § 4 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

¹⁸ § 8 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Právo aktívnej účasti na trestnom konaní

Nad prípravným konaním vykonáva dozor prokurátor. V prípade, ak nastanú pochybnosti o postupe policajta alebo priesťahoch v konaní, obeť môže **požiadať dozorového prokurátora o preskúmanie postupu policajta**. Túto žiadosť je policajt povinný predložiť prokurátorovi, ktorý ju preskúma a následne Vám doručí informáciu o tom, k čomu dospel. Poškodený má dispozičné právo vo vzťahu k uplatneniu vlastných oprávnení v trestnom konaní, teda sa môže svojich procesných práv aj vzdať¹⁹. Orgány činné v trestnom konaní a súd, okrem plnenia oznamovacej povinnosti²⁰ nemôžu nijakým iným spôsobom pôsobiť na poškodeného, aby sa svojich práv v konaní vzdal.

Právo na ochranu pred druhotnou viktimizáciou alebo opakovanou viktimizáciou

Významným právom, ktorý bol prevzatý najmä podľa vzoru európskeho práva a medzinárodne uznávanej viktimologickej praxe, je právo na ochranu pred druhotnou alebo opakovanou viktimizáciou²¹. **Sekundárnou (druhotnou) viktimizáciou** sa najvšeobecnejšie rozumie ujma obeti, ktorá nebola spôsobená ako priamy následok trestného činu, ale vznikla po dlhšom časovom odstupe od jeho spáchania; v dôsledku konania/nekonania jednotlivcov alebo inštitúcií, s ktorými prišla obeť do kontaktu po spáchaní činu. **Opakovaná viktimizácia** sa na druhej strane rozumie taká ujma, ktorú obeti opakovane spôsobí ten istý páchateľ; a to v dôsledku pokračujúceho konania páchateľa, ktoré spočíva v pôsobení na obeť rôznymi formami vyhrážania sa, zastrášaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, mstením sa alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú/psychickú integritu obeť²².

Právo na sprievod dôverníka a právo dať sa zastúpiť splnomocnencom

Jedným z významných inštitútov, ktorý má prispieť k zlepšeniu postavenia poškodeného v rámci trestného konania, predovšetkým k zvýšeniu ochrany jeho práv, je i právo poškodeného ako obeť trestného činu na sprievod dôverníka²³. Pre účely väčšiny procesných úkonov (napr. výsluch svedka, nahliadnutie do spisu, podávanie rôznych návrhov) sa obeť môže nechať zastupovať splnomocnencom²⁴, ktorý tento bude robiť namiesto nej. Na rozdiel od dôverníka, ktorý je skôr morálnou podporou obeť, je splnomocnenec okrem iného oprávnený za poškodeného realizovať návrhy (napr. na priznanie nároku na náhradu škody apod.), podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky. Splnomocnenec sa môže v mene poškodeného zúčastniť všetkých procesných úkonov, ktorých sa môže zúčastniť poškodený, pričom od 01.08.2013 má právo už od začatia trestného stíhania žiadať, aby bola zo strany príslušného orgánu činného v trestnom konaní vopred vyrozumená o všetkých procesných úkonoch. Splnomocnenec pritom nemusí byť právnikom a môže to byť tá istá osoba ako dôverník.

Právo na náhradu škody a právo na odškodnenie

Napokon, obeť má i právo uplatniť nárok na náhradu škody, ktorá jej v dôsledku spáchania trestného činu vznikla²⁵. Poškodený je oprávnený navrhnúť súdu, aby v konečnom rozhodnutí (odsudzujúcom rozsudku) uložil obvinenému povinnosť nahradiť trestným činom spôsobenú ujmu.. Z návrhu pritom musí byť zrejmé z akých dôvodov a v akej výške si poškodený škodu uplatňuje, pričom dôvod a výšku je povinný objektívne doložiť, o čom sú

¹⁹ § 46 ods. 7 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²⁰ § 49 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²¹ § 8 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

²² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obeť (a svedkům) trestných činů*, s. 12.

²³ § 48a zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²⁴ § 53 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

²⁵ § 46 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

orgány činné v trestnom konaní ho informovať. Ustanovenie § 46 ods. 4 Trestného poriadku upravuje aj nemožnosť uplatnenia tohto nároku v prípade, ak už o ňom bolo rozhodnuté v civilnom procese alebo inom príslušnom konaní. Vzhľadom k tomu, že dĺžka trestného konania je podmienená rôznymi trestnými činmi, ktoré majú rôznu mieru závažnosti aj lehota na uplatnenie tohto nároku je rozdielna. Nárok na náhradu škody je možné uplatniť len do skončenia vyšetrovania. Je dôležité, aby obeť túto lehotu nezmeškala a nárok si uplatnila najneskôr v tomto štádiu, inak o ňom súd v tzv. adhéznom konaní nemusí rozhodnúť.

Naviac, obeť násilných trestných činov si môžu po začatí trestného konania uplatniť na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky nárok na odškodnenie²⁶. Ide o nóvum, ktoré do právneho poriadku zaviedol zákon č. 217/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 231/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Odškodnenie sa poskytuje za ujmu na zdraví a v prípade niektorých trestných činov aj za nemajetkovú ujmu. Podľa zákona o obetiach je **obeťou násilného trestného činu fyzická osoba**, ktorej bola **úmyselným násilným trestným činom spôsobená ujma na zdraví**; ak táto osoba v dôsledku tohto činu zomrela (ďalej len „zomretý“), obeťou násilného trestného činu je aj pozostalý manžel po zomretom a pozostalé dieťa po zomretom, a ak ich niet, pozostalý rodič po zomretom, a osoba, ktorá žila so zomretým najmenej po dobu jedného roka pred smrťou v spoločnej domácnosti a ktorá sa so zomretým starala o spoločnú domácnosť, alebo osoba, ktorá bola odkázaná výživou na zomretého, ak odsek 3 neustanovuje inak. **spôsobená nemajetková ujma** trestným činom obchodovania s ľuďmi, znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo nedobrovoľného zmiznutia. Oprávnenou osobou na získanie odškodnenia je občan SR, občan iného členského štátu Európskej únie, osoba bez štátnej príslušnosti, ktorá má na území Slovenskej republiky alebo na území iného členského štátu trvalý pobyt, cudzí štátny príslušník za podmienok a v rozsahu ustanovenom medzinárodnou zmluvou a osoba, ktorá má v Slovenskej republike udelený azyl, doplnkovú ochranu, dočasné útočisko, pobyt alebo tolerovaný pobyt.

Zákon tiež ustanovuje za akých podmienok obeť neprináleží právo na odškodnenie; ide o prípady, ak jej bola **ujma na zdraví plne uhradená** inak, ak obeť násilného trestného činu (pozostalý v prípade smrti obeť) **je zároveň páchatelom trestného činu**, v súvislosti s ktorým sa považuje za obeť násilného trestného činu, ak **nedala súhlas na trestné stíhanie podľa § 211 Trestného poriadku**, alebo **nemôže vykonávať oprávnenie poškodeného podľa § 47 ods. 1 Trestného poriadku**. V prípade, ak si obeť násilného trestného činu uplatní nárok na odškodnenie až po skončení trestného konania, podmienkou vzniku nároku na odškodnenie je **uplatnenie si nároku na náhradu škody od páchatel'a násilného trestného činu v trestnom konaní** - do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania (to neplatí, ak bola trestným činom spôsobená smrť alebo ak ide o ujmu na zdraví spôsobenú trestným činom obchodovania s ľuďmi, znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, týrania blízkej osoby a zverenej osoby alebo nedobrovoľného zmiznutia).

Celková suma odškodnenia poskytnutá podľa zákona o obetiach nesmie v jednotlivom prípade presiahnuť päťdesiat násobok sumy mesačnej minimálnej mzdy platnej na obdobie kalendárneho roka, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu. Pri výpočte odškodnenia ministerstvo vychádza zo zákona č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov; náhradu za sťaženie

---

²⁶ § 9 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

spoločenského uplatnenia ale nemožno zvýšiť. Rozhodujúci pre určenie výšky odškodnenia je v najbežnejšom prípade znalecký posudok vypracovaný na účely trestného konania (s bodovým ohodnotením podľa vyššie označeného zákona), ak takýto nie je k dispozícii, lekársky posudok vyhotovený podľa vyššie označeného zákona.

Ak bola trestným činom spôsobená smrť, obeť násilného trestného činu má nárok na vyplatenie odškodnenia v sume dvadsaťpäť násobku sumy mesačnej minimálnej mzdy platnej na obdobie kalendárneho roka, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu. Ak bola trestným činom spôsobená smrť a v prípade, **ak je len jedna pozostalá obeť, ktorá bola odkázaná výživou na zomretého**, má nárok na vyplatenie odškodnenia vo výške päťdesiat násobku sumy minimálnej mzdy platnej v roku, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu.

Pri trestnom čine obchodovania s ľuďmi, znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania, týrania blízkej osoby a zverenej osoby a nedobrovoľného zmiznutia, má obeť nárok, okrem vyplatenia odškodnenia škody na zdraví, **aj nárok na vyplatenie odškodnenia za spôsobenú nemajetkovú ujmu** v sume desať násobku sumy minimálnej mzdy platnej v roku, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu.

Obeť môže požiadať o poskytnutie odškodnenia na základe písomnej žiadosti. Žiadosť je možné doručiť ministerstvu **už po začatí trestného stíhania**. Je potrebné ale, aby bola doručená najneskôr do jedného roka od právoplatnosti rozsudku alebo trestného rozkazu v trestnom konaní (prípadne iného, zákonom predpokladaného právoplatného rozhodnutia). Uplynutím tejto lehoty nárok na odškodnenie zaniká. Poskytnutím odškodnenia podľa zákona o obetiach **prechádza nárok obete násilného trestného činu na náhradu škody voči páchatel'ovi na štát**, a to **v rozsahu poskytnutého odškodnenia**. Takto uhradenú škodu bude následne ministerstvo vymáhať od páchatel'a.

Práva poškodeného a obeť v prípravnom konaní v Českej republike

Na základe uvedenej analýzy práv a postavenia poškodeného/obetí na Slovensku, môžeme konštatovať, že tak Trestný poriadok, ako aj zákon o obetiach poskytujú tejto obzvlášť zraniteľnej skupine obyvateľov širokú paletu práv. Mnohé z nich sú takmer úplne identické s oprávneniami, ktoré česká trestnoprávna justícia priznáva nielen poškodenému ako subjektu trestného konania, ale i obeť trestného činu. Preto sa v tejto kapitole zameriame len na tie, ktoré sú špecifické pre českú právnu úpravu.

Právo na odbornú pomoc

Prvým z práv, ktoré zákon o obětech TČ upravuje je právo na poskytnutie odbornej pomoci. Odbornú pomoc sú *de iure* povinné poskytovať subjekty zapísané v registri poskytovateľov pomoci obetiam trestných činov, ktorý vedie Ministerstvo spravodlivosti ČR. Akreditované subjekty spĺňajú podmienky najmä odbornosti, t. j. pracujú v nich odborníci, ktorí získali vysokoškolské vzdelanie a prax v tomto odbore. Jednotlivé subjekty sa zvyčajne špecializujú na poskytovanie odbornej pomoci určitej skupine obetí, aby sa mohli konkrétnejšie zamerať na potreby obetí a poskytovať kvalitnejšiu odbornú pomoc.

Služby, ktoré tieto subjekty poskytujú všetkým obetiam ako tzv. **všeobecnú odbornú pomoc** sa týkajú psychologického poradenstva, sociálneho poradenstva, právnej pomoci, poskytovania právnych informácií alebo restoratívnych programov. Tieto subjekty sú povinné odbornú pomoc poskytovať nepretržite počas celého trestného konania, t. j. tak pred zahájením trestného konania, v jeho priebehu, ako aj po jeho skončení až do doby, pokiaľ to vyžaduje situácia.

Psychologické poradenstvo je službou poskytovanou v súvislosti s odborným sociálnym poradenstvom podľa zákona o sociálnych službách. Úlohou psychologického poradenstva je pomoc obetiam pri zorientovaní sa v probléme a vyhľadať efektívne prostriedky

k jeho zvládnutiu. Sociálne poradenstvo v sebe zahŕňa základné a odborné sociálne poradenstvo poskytované oprávnenými subjektmi. Základné sociálne poradenstvo poskytuje informácie smerujúce k riešeniu nepriaznivej sociálnej situácie. Ide o základnú činnosť poskytovania všetkými poskytovateľmi sociálnych služieb. Odborné sociálne poradenstvo sa zameriava na potreby jednotlivých sociálnych skupín a realizuje sa v špecializovaných poradniach.

Poskytovanie právnych informácií a právna pomoc obetiam sú na prvý pohľad veľmi podobné a ich obsahová náplň takmer identická. Pôvodne sa v zákone mala objaviť iba úprava pojmu právna pomoc, ktorú mali poskytovať neziskové organizácie a rovnako tak advokáti. Táto úprava narazila na prekážku z hľadiska možnosti získať dotácie od Ministerstva spravodlivosti, kde neziskové organizácie tieto zdroje mohli ako akreditované subjekty poskytujúce pomoc obetiam získať a advokáti naopak nie, čím by nastala situácia nepriameho financovania právnej pomoci zo strany štátu. Druhá pripomienka proti takémuto zneniu smerovala k tomu, že by nastalo narušenie zásady, podľa ktorej kvalifikované právne služby môžu poskytovať iba advokáti. Výsledkom bolo prijatie dikcie, kde ako podmienka pre každý akreditovaný subjekt pre poskytovanie právnych informácií je osoba s úplným vysokoškolským magisterským vzdelaním v odbore právo v magisterskom študijnom programe, ktorá bude figurovať ako garant poskytovania služieb.

Restoratívne programy sú zamerané na obnovenie stavu, ktorý spáchaním trestného činu bol narušený. Tieto programy tvoria súčasť tzv. **restoratívnej justície**, ktorá zásadným spôsobom mení uhol pohľadu na trestné právo, ktorej cieľom je narovnať vzťah medzi páchatelom a obeťou, prípadne v širšom zmysle vzťah komunit páchatel'a a obeť za účelom ich obnovenia a následnej resocializácie a reintegrácie.

Obzvlášť zraniteľné obete majú nárok na poskytnutie špecializovanej odbornej pomoci vždy bezplatne²⁷. Do **špecializovanej odbornej pomoci obzvlášť zraniteľnej obeť** patrí poskytovanie všeobecnej odbornej pomoci, poskytnutie krízovej psychologickéj intervencie, vyhodnotenie hrozby nebezpečenstva života alebo zdravia sprostredkovanie poskytovania sociálnych služieb v zariadení núdzového bývania a špecializovaného sociálneho poradenstva, ak život alebo zdravie obzvlášť zraniteľnej obeť je bezprostredne ohrozené. Predpokladom pre poskytnutie takejto pomoci je podanie žiadosti, ktorá ale môže byť aj formálna, zákon nepredpisuje jej písomnú formu ani iné náležitosti. Je na zvážení subjektu zapísaného v registri poskytovateľov pomoci obetiam trestných činov, aby posúdil potrebu pomoci konkrétnej obeť.

Právo na zaistenie ochrany bezpečia a súkromia

V súvislosti s prijatím zákona o oběť TČ bola medzi základné zásady trestného konania implementovaná, okrem iných, i povinnosť orgánov činných v trestnom konaní viesť trestné konanie vždy s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému a jeho osobe.

Jedným z prostriedkov zákonodarcu, ktorý mal viesť k posilneniu ochrany bezpečia obeť v procesnom postavení poškodeného na účely trestného konania je, predovšetkým u obeť násilných, sexuálnych trestných činov a detských obeť, opatrenie orgánov činných v trestnom konaní, aby zabránili zbytočnému kontaktu obeť s páchatelom pri uskutočňovaní procesných úkonov a zamedzili tak riziku vzniku opakovanej viktimizácie (napr. zavedením špeciálnych výsluchových miestností). Uvedené opatrenie by nemalo byť aplikované len na základe žiadosti poškodeného, prípadne jeho splnomocnenca, ale i na základe odporúčania znalca z odboru psychológie alebo psychiatrie, ktorý už vypracoval znalecký posudok pre účely trestného konania a dospel v ňom k záveru, že obeť hrozí obava z opakovanej alebo aj druhotnej viktimizácie v podobe ujmy na zdraví, a to aj psychického rázu.

Ďalším z významných inštitútov slúžiacich na ochranu bezpečia obeť je inštitút vykázania zo spoločného obydľia. Ide o právomoc Policie ČR, ktorá vyplýva zo zákona o Polícii

---

²⁷ § 5 zákona č. 45/2013 Sb. o oběť trestných činů.

Českej republiky. Vykázaním sa rozumie opatrenie policajta spočívajúce v možnosti vypovedať násilnícky sa správajúcu osobu po dobu 10 dní z bytu alebo domu spoločne obývaného s ohrozenou osobou, ako aj z iného bezprostredného okolia.

K posilneniu ochrany a bezpečnosti obetí v procesnom postavení svedkov, patrí aj poskytovanie zvláštnej ochrany a pomoci svedkom, ktorým podaním svedeckej výpovede hrozí ujma na zdraví alebo vážne nebezpečenstvo porušenia ich základných práv a ľudských slobôd. Orgány činné v trestnom konaní sú v takýchto prípadoch povinné prijať opatrenia za účelom utajenia totožnosti a podoby svedka. Ide o opatrenie znemožňujúce zastrašenie alebo iné ovplyvňovanie svedkov a rovnako tak je prostriedkom prevencie pred opakovanou viktimizáciou.

Konkrétnym prejavom posilnenia ochrany a bezpečnosti obetí trestných činov je taktiež aj právo na súkromie. V tejto súvislosti sú orgány činné v trestnom konaní povinné nezverejňovať údaje o osobných a rodinných pomeroch poškodeného, ktoré sú uvádzané pri spísaní protokolu o realizácii jednotlivých procesných úkonov. Ide pritom o údaje týkajúce sa bydliska a doručovacej adresy, miesta výkonu povolania alebo podnikania poškodeného, svedka zákonného zástupcu splnomocnenca alebo dôverníka, taktiež aj informácie o osobných, rodinných a majetkových pomeroch. Predmetné údaje nebudú na žiadosť obetí do protokolu uvádzané v prípade, ak obeť alebo jej splnomocnenec (zákonný zástupca) budú mať pochybnosti o garancii bezpečnosti, pričom oboznamovať sa nimi v danej veci budú môcť iba orgány činné v trestnom konaní a úradníci Probačnej a mediačnej služby.

Jedným z prostriedkov rehabilitácie a restorácie poškodeného bolo zakomponovanie tzv. prehlásenie obete o dopadu trestného činu na jej život - tzv. *victim impact statement*²⁸. Ide o oprávnenie, ktoré slovenská viktimológia nepozná a obeť, v ktoromkoľvek štádiu trestného konania, ním vyjadruje pocity a potreby vyvolané v dôsledku spáchania trestného činu. Predmetné prehlásenie môže slúžiť ako aj dôkazný prostriedok a ovplyvniť aj otázku viny a výšky trestu pri rozhodovacej činnosti súdu.

Právo na peňažnú pomoc od štátu

Ak bolo obeti trestného činu ublížené na zdraví alebo ak jej bola v dôsledku násilného trestného činu spôsobená ťažká ujma na zdraví, resp. ak sa stala obeťou trestného činu v sexuálnej oblasti, ktorým jej mala vzniknúť nemajetková ujma, má za podmienok ustanovených v šiestom diely zákona o obětech, nárok na poskytnutie peňažnej pomoci²⁹ zo strany štátu. Účelom tejto pomoci je poskytnúť finančnú sumu, ktorá má slúžiť k preklenutiu zhoršenej sociálnej oblasti života obete v dôsledku spáchaného trestného činu.

Peňažnú pomoc poskytuje a vypláca na základe žiadosti obete Ministerstvo spravodlivosti ČR. Žiadosť pritom musí byť ministerstvu doručená v lehote dvoch rokov odo dňa, kedy sa obeť dozvedela o ujme spôsobenej jej trestným činom, najneskôr je potrebné ju podať ale do piatich rokov odo dňa spáchania trestného činu.

Oprávneným žiadateľom o peňažnú pomoc od štátu je jednak občan ČR, osoba, ktorá sa obvykle zdržiava na území ČR, občan ČR, ktorý nemá trvalý pobyt na území ČR, ale stali sa na tomto území obeťou, cudzinci alebo občania iného členského štátu EÚ, ktorý sa na území ČR stali obeťou, cudzinci, ktorí na území ČR pobývajú v súlade so zákonom nepretržite aspoň 90 dní a stali sa obeťou na území ČR a požiadali o azyl alebo o medzinárodnú ochranu a v neposlednom rade ostatní cudzinci, to ale len za podmienok a v rozsahu medzinárodnej zmluvy, ktorou je ČR viazaná.

Pokiaľ ide o rozsah peňažnej pomoci, zákon obetiam ublíženia na zdraví priznáva paušálnu sumu vo výške 10.000,- Kč alebo sumu, ktorá zodpovedá preukázanú stratu na zárobku (v prípade, ak je obeť zamestnaná) alebo preukázané vynaložené náklady na liečenie.

²⁸ § 22 zákona č. 45/2013 Sb. obětech trestných činů.

²⁹ § 23 zákona č. 45/2013 Sb. obětech trestných činů.

Suma sa ale znižuje o súčet všetkých peňažných plnení, ktoré boli obeti poskytnuté z iných zdrojov, pričom maximálna možná suma nesmie presiahnuť celkovú výšku 200.000,- Kč. V prípade spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví možno obeti priznať paušálnu sumu vo výške 50.000,- Kč. alebo sumu, ktorá zodpovedá preukázanej stratu na zárobku (v prípade, ak je obeť zamestnaná) alebo preukázané vynaložené náklady na liečenie. V prípade pozostalých žiadateľov po obeti, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, majú títo nárok na poskytnutie peňažnej pomoci vo výške 200.000,- Kč a v prípade, ak ide o spolu žijúceho súrodenca do výšky 175.000,- Kč, pričom súčet takto poskytnutého odškodnenia nesmie presiahnuť sumu 600.000,- Kč (inak sa táto suma primerane skráti).

Zákon do okruhu žiadateľov o poskytnutie peňažnej pomoci zaraďuje i obeť sexuálnych deliktov, ako aj detské obeť trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, ktorým bola spôsobená nemajetková ujma. Tieto obeť majú nárok na poskytnutie peňažnej pomoci v súvislosti s poskytnutím náhrady nákladov spojených so psychoterapiou, fyzioterapiou či inej odbornej zdravotnej služby, a to až do celkovej výšky 50.000,- Kč. Nárok obetí na náhradu škody či nemajetkovej ujmy voči páchatelovi okamihom poskytnutia peňažnej pomoci prechádza na štát, a to v rozsahu poskytnutej peňažnej pomoci.

ZÁVER

Po analýze a komparácii práv garantovaných zákonom č. 274/2017 Z. z., ako i zákonom č. 514/2003 Sb. môžeme konštatovať, že katalóg oprávnení vedie k posilneniu ochrany a k naplneniu potrieb obetí tak na Slovensku, ako aj v Českej republike. Slovenská trestnoprávna legislatíva pojem "obeť" trestného činu až do roku 2017 nepoznala, od roku 2018 sa táto situácia zmenila a prijatím zákona o obetiach bol do právneho poriadku okrem pojmu „obeť“ aj pojem „obzvlášť zraniteľná obeť“, ktoré v ňom v minulosti absentovali. Vznikol katalóg práv obete trestného činu a „Zákon o obetiach“ vymedzuje aj rozsah služieb odbornej pomoci. Jeho návrh reagoval na požiadavky z praxe a prebral aj doterajšiu právnu úpravu odškodňovania osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Po analýze a komparácii práv garantovaných zákonom č. 274/2017 Z. z., ako i zákonom č. 514/2003 Sb. môžeme konštatovať, že katalóg oprávnení vedie k posilneniu ochrany a k naplneniu potrieb obetí tak na Slovensku, ako aj v Českej republike. Mnohé z týchto si vzájomne korešpondujú, avšak na Slovensku stále absentujú niektoré významné právne inštitúty, ktoré u našich susedov fungujú už takmer dekádu - najmä právo obetí na restoratívne programy, právo na kvalitnejšie zaistenie ochrany bezpečia a súkromia obetí, alebo právo na odškodnenie majetkovej ujmy (v podobe preplatenia nákladov na psychoterapiu, fyzioterapiu a pod.).

Zoznam použitej literatúry

- ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P. a kol. 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- GŘIVNA, T. – ŠÁMAL, P. – VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.*, Praha: C.H. Beck, 2014, 544 s., ISBN: 978-80-7400-513-8.
- HOLOMEK, J. 2013. *Viktimologie. I. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, ISBN 978-80-7380-446-6. 164 s.
- IVOR, J., KLIMEK L., ZÁHORA, J. 2013. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Eurokódex, s. r. o, 2013. 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. 2012. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a*

kriminologického pohledu. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 251 s. ISBN 978-80-87576-39-7. Kluwer. 416 s. ISBN 978-80-8168-850-8.

ZÁHORA, J. 2018. *Zákon o obetiach trestných činov – komentár*. Banská Bystrica: Wolters.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Kontaktné údaje autora/autorov:

JUDr. Tomáš Horeháj
externý doktorand Katedre kriminológie A PZ
Sklabinská 8414/1, 835 17 Bratislava
tomas.horehaj@akademiapz.sk

prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD., doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Osobitosti vyšetrovania prania špinavých peňazí v kontexte finančnej podpory terorizmu¹

*Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta TU*

Anotácia:

Obsahom tohto príspevku je priblížiť ešte stále novú skutkovú podstatu terorizmu. V prvej časti popisujem základné legislatívne východiská, ktoré sú nevyhnutné ak sa máme touto problematikou zaoberať seriózne. Ďalšie časti poukazujú na aktuálny stav a spôsoby boja proti terorizmu, ktoré sú zamerané na prostredie Slovenskej republiky v kontexte možnej finančnej podpory terorizmu.

Kľúčové slová: *Teror, terorizmus, teroristická organizácie, boj proti terorizmu, protiteroristické zákony, obrátené bremeno dôkazov, ľudské práva, pranie špinavých peňazí.*

Annotation:

Content of this paper is to bring information on new felonies of the terrorism under Criminal Code. In first part is describes basic legislative bases, that are necessary if we want serious dealt by this problem. Additional parts suggest the actual state and the last stage analyze manners fight against terrorism in the Slovak republic in the context of financial support for terrorism.

Key words: *Terror, terrorism, terrorist organizatio, fight against terrorism., anti- terror laws, reversal of the burden of proof, human rights, money laundering.*

ÚVOD

Vo všeobecnosti z trestnoprávneho hľadiska je za teroristický čin považovaný taký čin, ktorým sa porušuje medzinárodné humanitárne právo. V praxi často dochádza k zamieňaniu pojmu terorizmus s pojmom teror a aj štáty, ktoré pristúpili k niektorému z množstva medzinárodných dohovorov, ktoré sa venujú terorizmu chápu tento pojem rôzne.²

Významný krok pri definovaní terorizmu predstavoval Dohovor o predchádzaní a potláčaní terorizmu, ktorý definoval terorizmus ako: „Každý trestný čin smerujúci proti štátu, ktorého úmyslom je vytvoriť v mysliach jednotlivých osôb alebo skupín osôb alebo verejnosti stav teroru.“³ Ide o prvú právne záväznú definíciu terorizmu, ktorý možno definovať:

- násilný trestný čin namierený proti životu a zdraviu civilistov
- za terorizmus sa nepovažuje legálny spôsob boja v ozbrojenom konflikte
- vyvolanie strachu a určitý politický cieľ ako typický znak teroristického činu

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu VEGA MŠVVaŠ SR číslo 1/0162/21 s názvom "Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky", zodpovedná riešiteľka doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

² Viac Crenshaw M.: Terrorism and International Cooperation, Institute for East-West Security Studies, New York (1989), s. 5.

³ Ani uznávaný Oxfordský anglický slovník, nepredstavuje vhodnú a využitelnú definíciu na súčasný terorizmus. Definícia je príliš obširna, deskriptívna a dostatočne nevysvetľuje pojem terorizmu.

Ďalšia snaha o definovanie terorizmu sa formuje v Medzinárodnom dohovore o potláčaní financovania terorizmu, kde sa za teroristický čin považuje „každý čin spáchaný s úmyslom spôsobiť smrť alebo závažné telesné zranenie osobe, pričom cieľom tohto činu je zastrašiť obyvateľstvo alebo prinútiť vládu vykonať alebo zdržať sa nejakého činu.“

Významnú definíciu, ktorá sa pokúša o generálnu definíciu pojmu prináša Rezolúcia OSN, ktorá stanovuje že „akýkoľvek akt medzinárodného terorizmu predstavuje hrozbu medzinárodnému mieru a bezpečnosti“. Tento dokument deklaruje, že akty, metódy a praktiky terorizmu sú nezlučiteľné s cieľmi a zásadami OSN.

Snaha o právne vymedzenie terorizmu však existuje aj na národnej úrovni, napríklad podľa Trestného zákona USA sa definuje pojem medzinárodný terorizmus ako „činnosti, ktoré sa týkajú násilných činov alebo činov ohrozujúcich ľudský život, ktoré sú porušením trestných zákonov Spojených štátov amerických alebo akéhokoľvek štátu, alebo by boli trestným konaním, ak by sa spáchali v jurisdikcii Spojených štátov amerických alebo ktoréhokoľvek štátu, s cieľom zastrašiť alebo prinútiť civilné obyvateľstvo niečo konať/strpieť, ovplyvňovať politiku vlády zastrašovaním alebo nátlakom, alebo ovplyvniť správanie vlády hromadným ničením, atentátom alebo únosom. Podmienkou je, že takéto konanie sa vyskytuje primárne mimo územnej jurisdikcie Spojených štátov alebo prekračuje jeho národné hranice“.⁴

V dnešnej dobe však univerzálna definícia terorizmu absentuje, pričom v niektorých dohovoroch sa takáto definícia nevyskytuje. Prijaté právne úpravy majú charakter ad hoc predpisov, ktoré spravidla len reagujú na spáchaný teroristický útok. Terorizmu sa však začína prisudzovať stále väčšia vážnosť a medzi právnymi teoretikmi sa objavujú názory, že trestný čin terorizmu by mal byť zaradený medzi zločiny proti ľudskosti Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu. Definícia terorizmu je však nevyhnutná pre zabezpečenie efektívnej medzinárodnej spolupráce pri stíhaní teroristických činov.

V podmienkach SR dôležitým cieľom bolo:

- definovanie trestných činov terorizmu (§ 140b) ako trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297, trestný čin teroru podľa § 313 a 314, trestný čin teroristického útoku podľa § 419, trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419b, trestný čin financovania terorizmu podľa § 419c, trestný čin cestovania na účel terorizmu podľa § 419d a zločin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d).
- prepacovanie skutkovej podstaty trestného činu terorizmu a odstránenie určitých aplikačných problémov v praxi. Na tieto problémy bolo poukázané po konzultáciách s orgánmi činnými v trestnom konaní, po skúmaní názorov odbornej verejnosti, na základe priblíženia súdnej praxe a vyplývajúcich z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Skutková podstata trestného činu teroristického útoku podľa §419 Trestného zákona sa považuje za východiskovú. V súčasnosti ostatné skutkové podstaty obsahovo nadväzujú na východiskovú skutkovú podstatu trestného činu terorizmu:
  - Skutková podstata upravujúca trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme obsiahnutá v §419b;
  - Skutková podstata ktorá upravuje trestný čin financovania terorizmu obsiahnutá v §419c.
  - Skutková podstata upravujúca trestný čin cestovania na účel terorizmu obsiahnutá v § 419d⁵.

Trestný zákon sa rovnako zameriava aj na postih založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny § 297 TZ. Ide o statusovú skutkovú podstatu z toho dôvodu, že postihuje

⁴ 18 U.S. Code § 2331 – Definitions.

⁵ JALČ, A. 2019. Súčasný trestnoprávny aspekt boja proti terorizmu. Praha: Leges, 2019, ISBN – 978-80-7502-329-2, s. 48.

aj samotné členstvo v teroristickej organizácii bez nutnosti preukázania iného protispoločenského konania.

Na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu teroru sa vyžaduje splnenie viacerých znakov rovnakého druhu. Primárnym objektom podľa §313 je ústavné zriadenie Slovenskej republiky, sekundárnym objektom je život. Trestný čin teroru obsiahnutý v §313 je subsidiárny k trestnému činu teroristického útoku podľa §419. Podľa §313 trestný čin teroru postihuje toho, kto iného usmrť v úmysle poškodiť ústavné zriadenie republiky.

Aktuálna kazuistika vo vzťahu terorizmu na území SR

Obvinený Štefan K. bol stíhaný a odsúdený za obzvlášť závažný zločin terorizmu a niektoré formy účasti na terorizme a za nedovolenú výrobu a držanie jadrových materiálov a rádioaktívnych látok. Obvinený mal v priebehu novembra 2016 najmenej v piatich prípadoch rozposlať zásielky adresované Okresnému súdu v Poprade, Okresnému súdu v Považskej Bystrici, Ministerstvu spravodlivosti SR, Okresnému súdu v Kežmarku a Krajskému riaditeľstvu Policajného zboru v Prešove spolu s listom obsahujúcim hrozby sudcom, prokurátorom a príslušníkom polície. Zásielky boli v niektorých prípadoch kontaminované rádioaktívnou látkou - rádionuklidom amerícia (americium) ^{241}Am . Senát ŠTS v Pezinku mu uložil úhrnný trest odňatia slobody na doživotie so zaradením do ústavu na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia.

Smernica EÚ z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu

Smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/541 z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/475/SVV a mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV sa snažila EÚ reagovať na neustále sa vyvíjajúcu hrozbu terorizmu, posilňovať právny rámec EÚ na predchádzanie teroristickým útokom kriminalizáciou činností, ako je výcvik a cestovanie na účely terorizmu, ako aj organizovanie alebo uľahčovanie takéhoto cestovania. Posilňujú sa ňou aj práva obetí terorizmu.

Touto smernicou sa tak posilňuje a aktualizuje existujúce rámcové rozhodnutie 2002/475/SVV, najmä tým, že za trestný čin sa podľa nej považuje:

- cestovanie na účely terorizmu, a to najmä s cieľom bojovať proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov. Vďaka kompromisu, ktorý sa podarilo dosiahnuť, sa zabezpečí, aby bolo napríklad cestovanie do oblastí postihnutých konfliktom s úmyslom zapojiť sa do činností teroristickej skupiny alebo cestovanie do členského štátu EÚ so zámerom spáchať teroristický útok trestné;
- organizovanie a uľahčovanie takýchto ciest, a to aj prostredníctvom logistickej a materiálnej podpory, napríklad kúpou cestovných lístkov alebo plánovaním ciest;
- absolvovanie výcviku na teroristické účely, napríklad vyrábanie alebo používanie výbušnín, strelných zbraní, škodlivých alebo nebezpečných látok, v ktorom sa odráža existujúce ustanovenie o vedomom poskytovaní takéhoto výcviku;
- poskytovanie alebo zhromažďovanie finančných prostriedkov so zámerom alebo vedomím, že sa majú použiť na páchanie teroristických trestných činov a trestných činov spojených s teroristickými skupinami alebo činnosťami.

Smernicou sa tiež dopĺňajú súčasné právne predpisy týkajúce sa práv obetí terorizmu.

Kompromisné znenie zahŕňa v tejto súvislosti súbor služieb zameraných na splnenie osobitných potrieb obetí terorizmu, akou je napríklad právo na poskytnutie okamžitého prístupu k odborným podporným službám, ktorými sa zabezpečuje lekárska a psychosociálna starostlivosť, alebo na získanie právneho či praktického poradenstva a pomoci s podávaním nárokov na náhradu škody. Posilnené budú aj mechanizmy reakcie na núdzové situácie, ktoré sa uplatňujú bezprostredne po útokoch.

V smernici sa počíta aj s posilnenými pravidlami výmeny informácií medzi členskými štátmi, ktoré sa týkajú teroristických trestných činov a boli zhromaždené v rámci trestných konaní.

Transpozičná lehota pre členské štáty je do 8. septembra 2018. Návrh bol predložený v súvislosti s obnovenou stratégiou vnútornej bezpečnosti EÚ a v nadväznosti na výzvu Rady na urýchlené opatrenia po útokoch v Paríži, ku ktorým došlo 13. novembra 2015. Zohľadňujú sa v ňom požiadavky vyplývajúce z niekoľkých medzinárodných textov:

- rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 2178 (2014) a dodatkového protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu, ktoré sa zameriavajú na boj proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov;
- nariadením Finančnej akčnej skupiny (FATF) v súvislosti s financovaním terorizmu.

V súčasnosti hodnotiť predmetnú smernicu by asi bolo ešte veľmi skoro, ale možno konštatovať, že členské štáty sa nevedeli dohodnúť na výraznejších legislatívnych zmenách v boji proti terorizmu (zrýchlená výmena „citlivých“ informácií medzi členskými štátmi, zlepšiť kontroly na vonkajších hraniciach schengenského priestoru, prehĺbiť justičnú spoluprácu). Prijatú smernicu však treba chápať aj v kontexte smernice 2016/681 z 27. apríla 2016 o využívaní údajov zo záznamov o cestujúcich (PNR). Smernica upravuje poskytovanie údajov z PNR, ktoré sa týkajú cestujúcich na medzinárodných linkách, zo strany leteckých spoločností členským štátom, ako aj spracúvanie týchto údajov príslušnými orgánmi. V smernici sa ustanovuje, že zhromaždené údaje zo záznamov o cestujúcich možno spracúvať len na účely prevencie, odhaľovania, vyšetrovania a stíhania teroristických trestných činov a závažnej trestnej činnosti.

Súčasný návrh z pozície práva EÚ

Pranie špinavých peňazí a financovanie terorizmu predstavujú závažné ohrozenie integrity hospodárstva a finančného systému EÚ, ako aj bezpečnosti jej občanov. Podľa odhadov Europolu sa približne 1 % ročného hrubého domáceho produktu EÚ „využíva pri podozrivých finančných činnostiach“. V nadväznosti na niekoľko významných prípadov údajného prania špinavých peňazí týkajúcich sa úverových inštitúcií v Únii prijala Komisia v júli 2019 balík, v ktorom analyzovala účinnosť a efektívnosť režimu EÚ v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu v jeho vtedajšej podobe, pričom dospela k záveru, že sú potrebné reformy. V tejto súvislosti sa v stratégii EÚ pre bezpečnostnú úniu na roky 2020 – 2025 zdôraznil význam posilnenia rámca EÚ pre boj proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu s cieľom chrániť Európanov pred terorizmom a organizovanou trestnou činnosťou.

Komisia 7. mája 2020 predložila akčný plán v oblasti komplexnej politiky Únie na predchádzanie praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu. V uvedenom akčnom pláne sa Komisia zaviazala prijať opatrenia zamerané na posilnenie pravidiel EÚ v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu a ich vykonávania, a to prostredníctvom šiestich priorít alebo pilierov:

1. zabezpečenie účinného vykonávania existujúceho rámca EÚ v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu,
2. vytvorenie jednotného súboru pravidiel EÚ pre oblasť boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu,
3. zavedenie dohľadu v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu na úrovni EÚ,
4. zriadenie mechanizmu podpory a spolupráce pre finančné spravodajské jednotky (FIU),
5. presadzovanie ustanovení trestného práva na úrovni Únie a výmeny informácií,

6. posilnenie medzinárodného rozmeru rámca EÚ v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu.

Zatiaľ čo prvý, piaty a šiesty pilier akčného plánu sa vykonávajú, ostatné piliere si vyžadujú legislatívne opatrenia. Návrh prepracovaného znenia nariadenia (EÚ) 2015/847 je súčasťou balíka štyroch legislatívnych návrhov v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu, ktorý sa považuje za jeden súdržný celok, ktorým sa vykonáva akčný plán Komisie zo 7. mája 2020 a vytvára sa nový a súdržnejší regulačný a inštitucionálny rámec v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu v EÚ. Balík zahŕňa:

- návrh nariadenia o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu ,
- návrh smernice , ktorou sa zriaďujú mechanizmy, ktoré by členské štáty mali zaviesť s cieľom predchádzať využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, a ktorou sa zrušuje smernica (EÚ) 2015/849 ,
- návrh nariadenia, ktorým sa zriaďuje Úrad EÚ pre boj proti praniu špinavých peňazí (AMLA) , a
- tento návrh prepracovaného znenia nariadenia (EÚ) 2015/847, ktorým sa rozširujú požiadavky na vysledovateľnosť tak, aby zahŕňali aj kryptoaktíva.

Týmto legislatívnym návrhom spolu s návrhom smernice, ktorou sa zriaďujú mechanizmy, ktoré by členské štáty mali zaviesť s cieľom predchádzať využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, a ktorou sa zrušuje smernica (EÚ) 2015/849, a návrhom nariadenia o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu sa v súčasnosti podľa Komisie spĺňa cieľ, ktorým je vytvorenie jednotného súboru pravidiel EÚ (druhý pilier).

Európsky parlament aj Rada podporili plán, ktorý v akčnom pláne z mája 2020 stanovila Komisia. Európsky parlament vo svojom uznesení z 10. júla 2020 vyzval na posilnenie pravidiel Únie a uvítal plány na prepracovanie inštitucionálneho usporiadania EÚ v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu . Rada ECOFIN prijala 4. novembra 2020 závery podporujúce každý z pilierov akčného plánu Komisie .

Potreba harmonizovaných pravidiel na celom vnútornom trhu je podložená dôkazmi uvedenými v správach, ktoré vydala Komisia v roku 2019. V týchto správach sa zistilo, že zatiaľ čo požiadavky smernice (EÚ) 2015/849 sú ďalekosiahle, ich nedostatočná priama uplatniteľnosť a podrobnosť viedli k roztrieštenosti pri ich uplatňovaní na vnútroštátnej úrovni a k rozdielnym výkladom. Táto situácia neumožňuje účinne riešiť cezhraničné situácie, a preto nie je vhodná na primeranú ochranu vnútorného trhu. Vytvára tiež dodatočné náklady a záťaž pre prevádzkovateľov poskytujúcich cezhraničné služby a spôsobuje regulatórnu arbitráž.

S cieľom predchádzať ich možnému využívaniu na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, ako aj odhaľovať a vyšetrovať takéto ich možné využívanie bolo prijaté nariadenie (EÚ) 2015/847, ktorého cieľom je zabezpečiť úplnú vysledovateľnosť prevodov finančných prostriedkov, pričom sa ním zabezpečuje prenos informácií v rámci celého platobného reťazca, a to stanovením systému, ktorým sa poskytovateľom platobných služieb ukladá povinnosť uvádzať pri prevodoch finančných prostriedkov údaje o platiteľovi a príjemcovi. Nariadenie (EÚ) 2015/847 sa však v súčasnosti uplatňuje len na prevod finančných prostriedkov, ktoré sú v článku 4 bode 25 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2015/2366 vymedzené ako „bankovky a mince, bezhotovostné peniaze a elektronické peniaze“, a nie na prevod virtuálnych aktív. Až v roku 2018 boli prijaté nové medzinárodné normy s cieľom vytvoriť požiadavku na výmenu informácií pri prevode virtuálnych aktív, ktorá by mala rovnakú povahu ako požiadavky, ktoré existujú pre výmenu informácií pri prevode finančných prostriedkov.

Až doteraz boli prevody virtuálnych aktív mimo rozsahu pôsobnosti právnych predpisov Únie o finančných službách, v dôsledku čoho boli držiteľia kryptoaktív vystavení rizikám prania

špinavých peňazí a financovania terorizmu, keďže toky peňazí pochádzajúcich z nezákonnej činnosti sa môžu uskutočňovať prevodmi kryptoaktív a poškodzovať integritu, stabilitu a povesť finančného sektora, a tak ohrozovať vnútorný trh Únie, ako aj medzinárodný vývoj v oblasti prevodov kryptoaktív. Pranie špinavých peňazí, financovanie terorizmu a organizovaná trestná činnosť zostávajú významnými problémami, ktoré by sa mali riešiť na úrovni Únie.

Vzhľadom na to, že na prevody virtuálnych aktív sa vzťahujú podobné riziká prania špinavých peňazí a financovania terorizmu ako na elektronické prevody finančných prostriedkov, musia podliehať požiadavkám rovnakej povahy, a preto sa zdá logické použiť na riešenie týchto spoločných otázok rovnaký legislatívny nástroj. Nariadenie (EÚ) 2015/847 sa preto teraz musí doplniť tak, aby sa primeraným spôsobom vzťahovalo aj na prevody virtuálnych aktív. (EÚ) 2015/847 by sa teraz malo v záujme zachovania jeho jasnosti prepracovať.

V balíku opatrení Komisie v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí z roku 2019 sa poukázalo na to, ako dokázu páchatelia trestnej činnosti zneužívať rozdiely medzi režimami jednotlivých členských štátov v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu. Vzhľadom na cezhraničnú povahu mnohých prípadov prania špinavých peňazí a financovania terorizmu je na predchádzanie týmto trestným činom nevyhnutná dobrá spolupráca medzi vnútroštátnymi orgánmi dohľadu a FIU. Mnohé subjekty, na ktoré sa vzťahujú povinnosti v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí, vykonávajú cezhraničné činnosti, pričom rozdielne prístupy vnútroštátnych orgánov dohľadu a FIU im bránia v dosahovaní optimálnych postupov v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu na úrovni skupiny. Najmä cezhraničné prevody finančných prostriedkov a hodnôt medzi členskými štátmi EÚ možno účinne regulovať len na úrovni EÚ.

Prevody virtuálnych aktív v súčasnosti nepatria do rozsahu pôsobnosti právnych predpisov Únie o finančných službách. Vzhľadom na neexistenciu takýchto pravidiel sú držiteľia kryptoaktív vystavení rizikám prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, keďže toky peňazí pochádzajúcich z nezákonnej činnosti sa môžu uskutočňovať prevodmi kryptoaktív a poškodzovať integritu, stabilitu a povesť finančného sektora, a tak ohrozovať vnútorný trh Únie, ako aj medzinárodný vývoj v oblasti prevodov kryptoaktív. Pranie špinavých peňazí, financovanie terorizmu a organizovaná trestná činnosť zostávajú významnými problémami, ktoré by sa mali riešiť na úrovni Únie.

Návrh nariadenia o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/193 sa už uvádza vymedzenie pojmu „služba kryptoaktív“, ktorý sa vzťahuje na zoznam služieb a činností súvisiacich s kryptoaktívami, ktorý primerane odzrkadľuje úplný súbor činností, na ktoré sa vzťahujú nové normy FATF; ako aj vymedzenie pojmu „kryptoaktívum“, ktorý je vymedzený ako „digitálne vyjadrenie hodnoty alebo práv, ktoré možno prenášať a elektronicky uchovávať s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií alebo podobnej technológie“ a ktorý by takisto mal zodpovedať vymedzeniu pojmu „virtuálne aktíva“ stanovenému v odporúčaní Finančnej akčnej skupiny (FATF).

Krádeže kryptomien vo svete

S rastúcou hodnotou bitcoinu na trhu sa čoraz častejšie objavujú aj ich krádeže. V marci 2012 bolo odcudzených 50 tisíc bitcoinov. Hackerom sa podarilo prelomiť ochranu internetového hostingu a bitcoiny previedli do svojich vlastných peňaženiek. Podobne dopadli aj burzy Bitomat, prípadne peňaženka MyBitcoin, kedy zmizol z jej účtu polovica bitcoinov (asi 78 tisíc). V poslednom čase zarezonovala najmä krádež bitcoinov na digitálnej burze Bitfinex, sídliacej v Hongkongu, ktorá musela v dôsledku útokov hackerov zastaviť

obchodovanie. Zmizli z nej Bitcoin v hodnote 65 miliónov dolárov, v prepočte asi 59 miliónov eur.⁶

Riziká spojené s bitcoinom sú verejnosťou čím ďalej viacej rozoberané. V tomto období dochádza aj k obchodom v rámci tzv. „ilegálneho chodníku“, čo je názov pre ilegálne servery, napr. Silk Road, na ktorom sa predávali drogy a zbrane. Na tento server sa dalo pripojiť iba anonymne a predaj fungoval na báze doporučení a referencií. Pre Silk Road boli bitcoiny ako stvorené – anonymné a ťažko zdaniteľné. A na trhu tak začala rásť hodnota tejto novej meny.

Z hľadiska bezpečnosti sa v súčasnosti považuje prelomenie bezpečnostných prvkov celej bitcoinovej siete za veľmi ťažko realizovateľné. Preto dochádza najčastejšie ku krádeži z nezabezpečeného počítača. Páchatel' napríklad najprv nainštaluje špeciálny škodlivý software, ktorý mu umožňuje ovládať počítač. Bitcoin poškodeného si potom štandardnou cestou prevedie do svojej napr. elektronickej peňaženky. K spusteniu poškodzujúceho kódu môže prísť napríklad elektronicou poštou. Možnosti útoku tak zodpovedajú klasickým počítačovým vírusom. K ochrane proti takýmto krádežiam sa používajú okrem štandardnej softwarovej ochrany aj napríklad hardwarová peňaženka s názvom Trezor⁷. Populárnym sa tiež stáva tzv. papierová peňaženka. Tieto „peňaženky“ sa nedajú „hacknúť“, nie je nutné sa spoliehať na bezpečnosť serveru tretej strany atď. Na druhej strane, ale so sebou nesú podobné riziká ako papierové peniaze, t. j. môžu byť fyzicky odcudzené, zničené ohňom a pod. k získaniu takejto „bankovky“ je potrebné nájsť poskytovateľa papierových peňaženiek. Po zadaní údajov užívateľ na monitore uvidí takúto „bankovku“, ktorá v ľavej časti obsahuje adresu a QR kód, ktorý umožňuje sledovať a prijímať transakcie. V pravej časti súkromný kľúč a QR kód pre odoslanie peňazí z účtu.

ZÁVER

V súlade s medzinárodnými dokumentami, ktorými je SR viazaná bola do Trestného zákona doplnená zákonom 421/2002 Z. z. osobitná skutková podstata trestného činu terorizmu ako trestného činu, ktorý nadobúda širší medzinárodný charakter a vážne ohrozuje základné práva a slobody. Zákomom č. 576/2009 Z. z. sa názov tohto trestného činu doplnil slovami "a niektoré formy účasti na terorizme". Popri genocídiu sa tento trestný čin tak stal jedným z najzávažnejších trestných činov proti ľudskosti. V súčasnosti tak dochádza k rozšíreniu a redefinovaniu tejto skutkovej podstaty a v budúcnosti už budú potenciálny páchatelia stíhaný opäť novelizovanou skutkovou podstatou.

V súvislosti s rešpektovaním základných zásad trestného konania v oblasti boja s terorizmom je možné bezpochyby vysloviť konštatovanie, že je viac ako zjavné, že legislatíva jednotlivých štátov sa skutočne uberá smerom obchádzania základných trestnoprocesných princípov. Predmetný stav je pritom potrebné vnímať ako osobitne kritický. V tomto smere pritom možno identifikovať uplatňovanie určitej nepriamej úmery – čím viac protiteroristickej legislatívy existuje, tým zásadnejším spôsobom sú potlačované nielen základné zásady trestného práva procesného ale tiež ľudské práva ako také.

Otázok spojených s kryptomenami je niekoľko, od právneho statusu, techniky ochrany takejto meny až po spôsob jej ochrany pred rizikami spojenými so zneužívaním na financovanie organizovaného zločinu, prípadne terorizmu. Napríklad Čína v tomto roku zakázala

⁶ Finweb, <http://finweb.hnonline.sk/financie-a-burzy/804121-dalsia-rana-pre-bitcoin-hackeri-ukradli-menu-zakmer-59-milionov-eur>, 03.11.2021.

⁷ Ide o malé zariadenie (tzv. hardwarová peňaženka), podobné USB, v ktorom sa skrýva malý jednoúčelový počítač. Trezor zabezpečuje, že pri pokuse odoslať bitcoiny z počítača, ku ktorému je Trezor pripojený, musí dôjsť ešte k fyzickému stlačeniu potvrdzovacieho tlačidla na samotnom zariadení. Trezor tak funguje na princípe, že aj v prípade zasiahnutia počítača pirátskym softwarom, privátne kľúče k adresám sú uložené mimo neho.

jednotlivcom a organizáciám získavať finančné prostriedky prostredníctvom primárnej ponuky mincí (ICO), ktorá sa používa na vydávanie nových kryptomien. Otázok je teda zatiaľ v súvislosti s kryptomenami viacej ako odpovedí.

S kryptomenami úzko súvisia aj problémy s ich krádežou vo virtuálnom priestore. Stopy takejto trestnej činnosti sú vo väčšine prípadov minimálne a šanca tak na zadržanie páchatel'a veľmi nízka. Odpoveďou zákonodarcu je snaha regulovať tento segment tak, aby začali mať OČTK prehľad o vlastníkoch takýchto mien a obchodoch, ktoré sa s nimi vykonávajú. V súčasnosti sme iba na začiatku tohto procesu a možno predpokladať zosilňovanie snáh o reguláciu a postihovanie protiprávneho konania vo virtuálnom priestore. Vo vzťahu k terorizmu sú virtuálne meny v súčasnosti ideálnym platobným prostriedkom na obstaranie výbušnín, zbraní a iných prostriedkov slúžiacich na páchanie teroristických útokov. Preto snahu EÚ (Komisie) možno iba privítať, že novelizuje právny rámec, ktorý bude postihovať nielen pranie špinavých peňazí vo vzťahu k legálnym platidlám, ale už aj vo vzťahu ku kryptomenám. Na túto legislatívnu iniciatívu po jej schválení bude reagovať aj zákon 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý bude transponovať nové inštitúty vo vzťahu ku kryptomenám.

Zoznam použitej literatúry

- IVOR, J. a kol.: Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2006, cit. 1, str. 141, ISBN 9788080783082.
- KRATOCHVÍL, V. et al.: Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
- MADLIAK, Jozef et al.: Trestné právo hmotné: Všeobecná časť. 1.vyd. Košice: Vydavateľstvo UPJŠ, 2006. 456 s. ISBN 978-80-7097-695-1.
- CRAWSHAW, R., DEVLIN, B., WILLIAMSON, T.: Human Rights and Policing – Standards for Good Behaviour and a Strategy for Change, Kluwer Law International, 1998, ISBN 9789041110152.
- LOFTUS, E.: Eyewitness Testimony, Harvard University Press, London, 1979, ISBN-13: 978-0674287778.
- MARTÍNEZ, E. F.: Svedecký dôkaz, znalecký dôkaz. In: Seminár v rámci spoločného vzdelávania policajtov, prokurátorov a sudcov v oblasti boja proti korupcii. Omšenie, 20. – 22. 3. 2002. In: <http://www.government.gov.sk>.
- MATHERN, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese. Prvé vydanie. Bratislava: Obzor, 1984.
- McSHERRY, B.: The Introduction of Terrorism- Related Offences in Australia: Comfort or Concern?, 2005, ISSN:1321-8719.
- REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Vydání 1. Praha: ORAC, 2002, ISBN 80-86199-57-6.
- REPÍK, B.: K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého. In: Bulletin advokacie, č. 2/2007, ISBN 978-80-210-6814-8.

- STRÉMY, T.: 11 of September and its consequences in Australian law, In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Bratislave 23. a 24 novembra 2006 na tému „Terorizmus a medzinárodne právo, BVŠP, 2007, ISBN 978-80-969320-2-3.
- SYROVÝ, I.: Použitie nezákonne získaného dôkazu v trestnom práve. In: Bulletin slovenskej advokácie, č. 3/2007, ISSN 1335-1079.
- ŠTURMA, P., NOVÁKOVÁ, J., BÍLKOVÁ, V.: Medzinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu, Praha: C.H.Beck, 2003, ISBN 8071793051.
- WILLIAMSON, T. M.: Suspicion and Silence: the Right to Silence in Criminal Investigations, Blackstone Press, London, 1994, ISBN 0 7311 3018 9.

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Katedra trestného práva a kriminológie
Hornopotočná 23
918 43 TRNAVA
e-mail: eva.szabova@truni.sk
prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Katedra trestného práva a kriminológie
Hornopotočná 23
918 43 TRNAVA
e-mail: adrian.jalc@truni.sk

npor. JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M., JUDr. Petra Krivosudská, LL.M.

Dohoda o vine a treste a jej vplyv na naplnenie účelu trestu¹

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia:

Konanie o dohode o vine a treste je veľmi účelné a urýchľuje, resp. zefektívňuje, trestné konanie. Pri splnení všetkých podmienok, ktoré sú jasne dané - v prípade procesnej stránky v § 232 a § 233 Zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov a v prípade ak hovoríme o hmotnoprávnej stránke v § 39 ods. 2 písm. d), a ods. 4 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov. Autorky sa na základe uvedeného, v predkladanom príspevku, budú venovať náležitostiam dohody o vine a treste a vplyvu dohody o vine a treste na naplnenie účelu trestu.

Kľúčové slová: *dohoda o vine a treste, trest, účel trestu, trestné konanie, prokurátor.*

Annotation:

The procedure for an agreement on guilt and punishment is very effective and speeds up, resp. streamlines criminal proceedings. If all the conditions are clearly met - in the case of the procedural aspect in § 232 and § 233 of Act no. 301/2005 Coll. as amended and in the event that we are talking about the substantive aspect in § 39 para. 2 letter d), and par. 4 of Act no. 300/2005 Coll. as amended. Based on the above, the authors will deal with the essentials of the guilt and punishment agreement and the impact of the guilt and punishment agreement on the fulfillment of the purpose of the sentence.

Key words: *guilt and punishment agreement, punishment, purpose of punishment, criminal proceedings, prosecutor.*

ÚVOD

Dohody sa stali neoddeliteľnou súčasťou práva od staroveku až po súčasnosť. Stali sa najtypickejším a najvyužívanejším právnym úkonom, ktorý spočíva vo vzájomných a obsahovo zhodných prejavoch vôle, najmä, dvoch alebo viacerých strán. Tento prejav vôle smeruje k vzniku, zániku alebo zmene taxatívne stanovených práv a povinností, ktoré právne normy s prejavom vôle spájajú.² Dohody sa využívajú aj v rámci trestného konania. Následne sa budeme v ďalšom texte venovať práve dohode o vine a treste, ako inštitútu, ktorý zefektívňuje trestné konanie.

Efektívnosť prípravného konania možno najdôslednejšie vyjadriť pomocou zmapovania rýchlosti prípravného konania a s ňou súvisiacimi objektívnymi a subjektívnymi okolnosťami, ktoré majú možnosť ju ovplyvňovať.³ Dohoda o vine a treste, tak ako sme už uviedli, patrí

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

² BALGA, J. 2015. *Systém dohody o vine a treste v maďarskom trestom práve*. In MARKOVÁ, V. 2015. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: 3. ročník interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou poriadanej Katedrou trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave dňa 19. marca 2015. Bratislava: Akadémia PZ - K trestného práva, 2015, s. 153.

³ DRUGDA, J. 2020. *Vývoj právnej úpravy vybraných inštitútov prípravného konania*. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, s. 43.

medzi odklony, ktoré zefektívňujú trestné konanie. Práve efektívnosť je kritériom vyjadriteľným v podmienkach komparácie určitých javov, ako kategória porovnávania určitých množín, či javov.⁴

Odklony sú vo všeobecnej rovine považované za pozitívne riešenie ako pre páchatel'a trestného činu, tak aj pre obeť trestného činu. Prostredníctvom odklonov v trestnom konaní je možné urýchliť trestné konanie a tak bezpodmienečne naplniť ich opodstatnenie, a to rýchlosť a efektívnosť. Dovolili sme si zvoliť tento inštitút odklonu pre spracovanie práve z dôvodu nášho záujmu o mieru vplyvu aplikácie dohody o vine a treste na naplnenie účelu trestu.

Podstatou konania o dohode o vine a treste je zváženie jednotlivých predpokladov pre uzavretie dohody medzi prokurátorom a obvineným o skutku a jeho právnej kvalifikácii a o druhu a výmere trestu. Je úplne prirodzené, že záujmom obvineného v dohodovacom konaní je získanie čo najpriaznivejšieho trestu, avšak považujeme za nevyhnutné uviesť, že ide o dvojstranný konsenzuálny úkon, pričom hlavným aktérom celého konania je práve prokurátor. To znamená, že ak by aj obvinený chcel vyjednávať, je limitovaný ochotou prokurátora pristúpiť na uvedené podmienky, pričom tento je povinný vychádzať zo zákonných ustanovení, ktoré jednoznačne ohraničujú jeho možnosti.

Samotné úkony trestného konania treba rozlišovať od inštitútu rozhodnutia v trestnom konaní, nakoľko samotný zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej už len „TP“) ich odlišuje. O úkonoch pojednáva tretia hlava prvej časti TP a o rozhodnutiach zas siedma hlava prvej časti TP. Úkony v trestnom konaní môžeme definovať ako činnosť orgánov činných v trestnom konaní, súdu a osôb príslušných vykonávať úkony trestného konania, s ktorou Trestný poriadok spája určité právne účinky (vznik, zmenu alebo zánik trestno-procesných vzťahov).⁵

Obvinený sa akceptáciou dohody o vine a treste vzdáva práva na prejednanie veci súdom na hlavnom pojednávaní. Konanie o dohode o uznaní viny a prijatí trestu môže prokurátor začať z vlastnej iniciatívy alebo na podnet obvineného. Význam dohody o vine a treste tkvie najmä, v skutočnosti, že správne vedené a štruktúrované dohody o vine a treste sú prospešné pre obvineného, štát, ktorý v konaní zastupuje prokurátor, pre obeť, ktorej sa zvyšuje možnosť domôcť sa v trestnom konaní odškodnenia - náhrady škody spôsobenej trestným činom, a samozrejme i pre súdnicstvo.⁶ Dohoda medzi obvineným a prokurátorom je však právoplatná až po „odobrení“ súdom, ktorému sa dohoda predkladá na schválenie.

Dovolíme si poznamenať, že tak ako aj odborníci z aplikačnej praxe prízvukujú, ide o jednu z foriem rozhodnutí, ktoré sú v zmysle legislatívy počas prípravného konania prijímané. Máme za to, že je potrebné poukázať aj na fakt, že daný odklon je zároveň prospešný aj z hľadiska občanov, pretože vedie k úspore verejných financií, t. j. peňazí daňových poplatníkov, a najmä k rýchlejšiemu odsúdeniu páchatel'ov trestných činov rozsudkom a tým k uzavretiu trestných prípadov.

Cieľom predkladaného príspevku je charakterizovať samotný odklon - dohodu o vine a treste a účel trestu - ako ochranného prvku spoločnosti pred páchatel'mi trestných činov a následne, opodstatnene, i ich vzájomnú koreláciu. Tiež je cieľom vymedziť pozitíva i negatíva tohto inštitútu a jeho aplikácie v praxi. Predkladané informácie v príspevku vychádzajú z odbornej literatúry, ale i z názorov odborníkov pôsobiacich v aplikačnej praxi, ktorí sa zaoberajú práve aplikáciou odklonu - dohody o vine a treste.

---

⁴ MIHÁLIK, S. 2020. *Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania*. In ČENTĚŠ, J. (ed.) a kol. 2020. *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, s. 96.

⁵ VOJTUŠ, F., VINCENT, F., KURILOVSKÁ, L. 2020. *K možnosti prokurátora vydať pokyn na vydanie uznesenia v prípravnom konaní*. In: *Policajná teória a prax*, roč. 28, č. 4, 2020, s. 35.

⁶ MALOŠOVÁ, G. 2006. *Dohoda o vine a treste*. [online]. [cit. 2021.11.06.]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/dohoda-o-vine-a-treste.htm>.

Dohoda o vine a treste - súčasná právna úprava v Slovenskej republike

Z už uvádzaných skutočností vyplýva, že dohoda o vine a treste prezentuje osobitný spôsob konania, ktorý spočíva v odchylení sa od prejednávania trestnej veci na hlavnom pojednávaní. Kľúčovou právnou úpravou je v tomto prípade § 232 a § 233 TP a § 39 ods. 2 písm. d), a ods. 4 Zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej už len „TZ“).

Na uvádzanú právnú úpravu nadväzuje tiež vyhláška Ministerstva spravodlivosti č. 619/2005 Z. z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu (ďalej už len „Vyhláška“), ktorá upravuje skutočnosti relevantné pre uzavretie samotnej dohody (ochota obvineného, nákladnosť súdneho konania, pravdepodobnosť usvedčenia v konaní pred súdom, prejavenu ľútosť a pod.).

Pre stručnosť a základné vymedzenie je možné uviesť, že pri dohode o vine a treste sú základnými zákonnými predpokladmi nasledovné: kvalifikácia skutku ako trestného činu, ktorá vyplýva z výsledkov vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, preukázateľnosť, že skutok spáchal obvinený, priznanie obvineného, uznanie viny obvineným a pravdivosť priznania, ktorá je odvoditeľná z prístupných dôkazov. Pri aplikácii dohody o vine a treste je možné, aby bol páchateľovi znížený trest odňatia slobody až o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby.⁷

Z platnej právnej úpravy vyplýva, že dohoda o vine a treste:

- nie je podmienená osobou páchateľa, právnou kvalifikáciou skutku, druhom trestného činu, ani druhom a výškou uloženého trestu,
- nie je alternatívou k potrestaniu, samozrejme, okrem prípadov dohody o upustení od potrestania,
- jej uzavretím nedochádza k ukončeniu trestného stíhania, o schválení návrhu na dohodu o vine a treste rozhoduje súd.⁸

V prípade spáchania viacerých trestných činov je ďalšou podmienkou pre využitie tohto inštitútu uznanie viny zo spáchania skutku, ktorý je najzávažnejší z tých, ktoré sú doteraz získanými dôkazmi už preukázateľné. Vina obvineného vyplýva z ďalších získaných dôkazov a uznanie viny odôvodňuje výrok o treste, prípadne aj iné výroky, ktoré v ňom majú základ.

Je neodmysliteľnou súčasťou konania dohody o vine a treste, aby sa vyhodnocovala aj ochota obvineného spolupracovať pri vyšetrovaní iných obvinených, pričom táto skutočnosť vyplýva priamo z Vyhlášky. Je potrebné, aby obvinený sám prejavil ochotu usvedčovať iných obvinených. Dovoľme si uviesť, že práve zavedenie inštitútu dohody o vine a treste malo motivovať členov zločineckých skupín usvedčovať svojich bývalých spolupracovníkov, pričom určite existujú prípady, v ktorých práve dohoda o vine a treste zohrala významnú úlohu pri následnom zisťovaní skutočností dôležitých pre obvinenie iných osôb.

Prokurátor pri zvažovaní vhodnosti konania o dohode o vine a treste a pri vyjednávaní dohody s obvineným, okrem v predchádzajúcom odseku spomenutých podmienok, berie do úvahy všetky relevantné skutočnosti pre danú vec. Avšak najmä ochotu obvineného spolupracovať pri vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní iných obvinených, minulosť obvineného, najmä skoršie odsúdenie, povahu a závažnosť trestného činu, ktorý je predmetom obvinenia. Tiež prejavenu ľútosť a pocit viny obvineného, jeho ochotu dobrovoľne prevziať zodpovednosť za svoje konanie. „... prejavy ľútosť páchateľa nad spáchaním trestného činu môžu byť rôzne, pričom sú závislé od osobnosti páchateľa, úrovne jeho emocionálnej

⁷ STRÉMY, T., BALOGH, T., TURAY, L. 2020. *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava: C.H. Beck, 2020, s. 106.

⁸ KORGÓ, D., MARKOVÁ, V. a kol. 2017. *Trestné právo procesné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 432.

inteligencie, ako i od povahy, spôsobu spáchania trestného činu a jeho následku. Ľútosť je potrebné definovať ako inteligenčnú a emočnú antipatiu k minulej osobnej aktivite a správaniu. Skutočnosť, že niekto neprejavuje ľútosť spôsobom, akým sa to všeobecne predpokladá, neznamená, že žiadnu ľútosť vôbec necíti. K hodnoteniu vnútorného postoja páchatel'a k spáchanému trestnému činu nemožno pristupovať paušálne bez zohľadnenia všetkých vyššie uvedených vplyvov a okolností, ktoré nepochybne determinujú prejavy tohto postoja navonok.⁹

Prokurátor zvažuje i záujem obvineného na rýchlom a primeranom skončení trestnej veci, pravdepodobnosť usvedčenia obvineného v súdnom konaní, pravdepodobný dosah súdneho konania na svedkov, pravdepodobný trest alebo iné dôsledky v prípade, že obvinený bude usvedčený v súdnom konaní. Sleduje aj verejný záujem, na základe ktorého by sa prípad mal prejednať v súdnom konaní na základe obžaloby podanej prokurátorom, náklady súdneho konania vrátane nákladov na prípadné odvolacie konanie, potrebu zabrániť oneskorenému skončeniu iných rozpracovaných trestných vecí, dosah na právo poškodeného a ochotu obvineného nahradiť škodu, ktorú spôsobil trestným činom.¹⁰

Z teoretického pohľadu odborníkov z aplikačnej praxe nie je uzavretie dohody o vine a treste limitované a je ju možné uzavrieť s každým obvineným a za akýkoľvek trestný čin. Jedinou prekážkou pre jej neuzavretie je nesplnenie zákonných podmienok a podmienok uvedených v už spomínanej Vyhláške.

Dohoda o vine a treste je v Slovenskej republike prípustná v konaní o akomkoľvek spáchanom trestnom čine. Dovoľme si uviesť pre porovnanie, že v podmienkach Českej republiky je to inak a dohoda o vine a treste je prípustná o akomkoľvek spáchanom trestnom čine, s výnimkou konania o obzvlášť závažnom zločine a konania proti ušlému.¹¹ To je významným rozdielom oproti slovenskej úprave. V Českej republike tiež nie je možné využívať inštitút dohody o vine a treste v prípade mladistvých, a to z dôvodu ich „neplnoprávnosti“. Slovenská právna úprava, na rozdiel od uvedeného takýto postup, za dodržania jasných podmienok, umožňuje aj v prípade trestnej činnosti mladistvých.

Konanie o dohode o vine a treste v prípravnom konaní

V prípravnom konaní môže jedine prokurátor začať a viesť konanie o dohode o vine a treste a v prípade jej uzavretia ju predložiť súdu na schválenie. Prokurátor môže začať konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo jeho obhajcu, ale aj bez takéhoto návrhu z vlastnej iniciatívy tak, ako už bolo v texte uvedené. Prokurátor však môže konať aj na podnet súdu, ktorý vráti vec prokurátorovi pri predbežnom prejednaní obžaloby na konanie podľa § 232 a § 233 TP.

V prípade už uvedených zákonných podmienok pre začatie konania o dohode o vine a treste, v prvej časti tohto príspevku, na konanie o dohode o vine a treste prokurátor predvolá obvineného. Upovedomí o mieste a čase konania obhajcu obvineného a poškodeného. Ak je obvineným mladistvý v čase konania predvolá prokurátor aj zákonného zástupcu obvineného a orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Je potrebné, aby z priebehu tohto konania bola spísaná zápisnica.

V prípade, ak nie sú splnené zákonné podmienky, prokurátor po prijatí podnetu od obvineného alebo jeho obhajcu tento neprijme a písomne vyrozumie obvineného. Rovnopis oznámenia založí do spisu.

Konanie o dohode o vine a treste môže byť skončené nasledovnými spôsobmi.

⁹ Rozhodnutie trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo dňa 14.12.2010 (Jtk 20/2010).

¹⁰ Vyhláška č. 619/2005 Z. z. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznání viny a prijatí trestu.

¹¹ § 175a ods. 8 zákona č. 141/1961 Sb. Zákona o trestním řízení soudním (Trestní řád).

- V konaní dôjde medzi prokurátorom a obvineným k uzatvoreniu dohody o vine a treste a ďalších výrokoch. V prípade tohto postupu prokurátor podá návrh súdu na schválenie. Ak nedošlo k dohode o náhrade škody, prokurátor priamo v dohode o vine a treste navrhne, aby súd poškodeného odkázal s nárokom na náhradu škody alebo jej časti na civilný proces alebo na iné konanie. Dohodou sa rozumie aj dohoda o upustení potrestania a ak ide o mladistvého, aj podmienené upustenie od potrestania vrátane výchovných oparení.
- Obvinený v rámci konania o dohode o vine a treste uzná vinu zo spáchania stíhaného skutku v celom rozsahu, ale nedôjde k dohode o treste. V tomto prípade prokurátor podá obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok, jeho právnu kvalifikáciu, uznanie viny a požiada súd, aby vykonal hlavné pojednávanie a rozhodol o treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.
- Obvinený v rámci konania o dohode uzná vinu len sčasti. V tomto prípade podá prokurátor obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok, jeho právnu kvalifikáciu a uznanie viny v tomto rozsahu, ako aj skutok a jeho právnu kvalifikáciu, ktorý obvinený nepriznal a požiada súd, aby vykonal hlavné pojednávanie v rozsahu, v ktorom obvinený spáchanie skutku nepriznal. Prokurátor požiada, aby v ďalšom potrebnom rozsahu súd rozhodol o vine, treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.
- Dôjde k dohode o vine a treste, ale nedôjde k dohode o ochrannom liečení, ochrannej výchove, ochrannom dohľade alebo zhabaní veci. V tomto prípade prokurátor podá popri návrhu dohody o vine a treste aj samostatný návrh na uloženie ochranného opatrenia.
- Nedôjde k dohode o vine a treste. Prokurátor v takomto prípade vráti vec policajtovi na ďalšie konanie, ak nastane potreba doplnenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Postup pri vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní môže upraviť prokurátor pokynom. Ak bolo skončené vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, za procesného stavu, kedy bol zistený skutkový stav bez dôvodných pochybností, v tomto prípade prokurátor urobí o tom záznam v zápisnici a po vykonaní nevyhnutných úkonov v konaní podá obžalobu.¹²

Je potrebné, aby dohoda o vine a treste obsahovala aj podstatné náležitosti, ktoré sú uvedené v § 232 ods. 8 písm. a) až e) TP:

- označenie účastníkov dohody, dátum, miesto a čas jej spísania,
- opis skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo tak, aby skutok nemohol byť zamenený s iným skutkom, právnu kvalifikáciu trestného činu, ktorý bol skutkom spáchaný, a to aj s uvedením príslušného ustanovenia TZ,
- druh, výmeru a spôsob výkonu trestu,
- rozsah a spôsob náhrady škody, ak bola činom spôsobená,
- ochranné opatrenie, ak prichádza do úvahy jeho uloženie.

Konanie o dohode o vine a treste v súdnom konaní

Vo väčšine prípadov súd dohodu o vine a treste schváli, no nie je vylúčené, aby návrh na schválenie odmietol, pričom sa to v ojedinelých prípadoch aj stáva. Dôvodom na odmietnutie návrhu je závažné porušenie procesných predpisov, najmä práva na obhajobu, alebo ak je dohoda zrejme neprímeraná. Okrem uvedeného môže súd dospieť k záveru, že síce dohoda nie je neprímeraná, ale nepovažuje ju za spravodlivú. Z uvedeného vyplýva, že súd v predmetnom konaní nie je len „figurantom“, ktorý položí taxatívne vymedzené otázky a schváli dohodu,

¹² ČENTÉŠ, J. 2008. *Poznátky z uplatňovania prípravného konania po 1. 1. 2006*. In: *Predsúdne konanie: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25. septembra 2008*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008, s. 128.

práve naopak, ingerencia súdu môže byť pomerne výrazná, ak nepovažuje dohodu za spravodlivú alebo sa mu zdá byť celkom neprimeraná.

Avšak v nadväznosti na dané si dovoľíme uviesť, že odborníci, ktorý považujú dohodu o vine a treste za „nie celkom vhodné riešenie trestnej veci“ to deklarujú nasledovnou skutočnosťou. Súd nikdy nemôže pri schvaľovaní dohody o vine a treste brať do úvahy iba priznanie obvineného (priznanie - koruna dôkazov), ale musí posudzovať aj okolnosti, ktoré potvrdzujú pravdivosť jeho priznania, musí skúmať obsah prednesených výrokov, aby sa nestalo, že by sa priznaním obvineného sa de facto vytvárala fikcia zistenej pravdy. Súd môže uznať ako vykonané dôkazné prostriedky, ktoré sú navrhnuté alebo obsiahnuté v obžalobe (v návrhu) alebo predložené ktoroukoľvek zo strán, súčasne realita justičnej praxe vo všetkých krajinách, kde sú zavedené dohody, presvedčivo ukazuje, že takéto overovanie pravdivosti priznania sa buď vôbec nekoná alebo je celkom formálne.¹³

Konanie o návrhu dohody o vine a treste v konaní pred súdom sa začína doručením návrhu tejto dohody na príslušný súd. Spolu s návrhom je doručený súdu aj celý trestný spis. Tento návrh následne preskúma predseda senátu a sústreďuje sa najmä na to, či je možné:

- určiť termín verejného zasadnutia na rozhodnutie o návrhu dohody o vine a treste alebo
- návrh dohody o vine a treste odmietnuť, ak zistí závažné porušenie procesných predpisov, najmä porušenie práva na obhajobu, alebo ak navrhovaná dohoda o vine a treste je zrejme neprimeraná. Ak sa koná o obzvlášť závažnom zločine, za ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť rokov, rozhodnutie o zrejmej neprimeranosti dohody o vine a treste robí senát na neverejnom zasadnutí.

V uznesení o odmietnutí návrhu je potrebné uviesť, o ktoré konkrétne zistenia sa rozhodnutie opiera. Proti tomuto uzneseniu je prípustná sťažnosť. Ak uznesenie o odmietnutí návrhu dohody o vine a treste nadobudlo právoplatnosť, vracia sa vec do štádia prípravného konania, ak TP neustanovuje inak. V prípade podania obžaloby a následného hlavného pojednávania, priznanie ku skutku obvineným v predchádzajúcom konaní o dohode o vine a treste, nie je možné použiť ako dôkaz.

Návrh dohody o vine a treste sa prejedná na verejnom zasadnutí, ak zákon neustanovuje inak. Ak súd neodmietol návrh prokurátora na dohodu o vine a treste podľa § 331 ods. 1 písm. b) TP, doručí návrh obvinenému, jeho obhajcovi, poškodenému a jeho splnomocnencom. Ak mladistvý v čase konania verejného zasadnutia nedovrší devätnásť rok svojho veku, doručí sa návrh aj jeho zákonnému zástupcovi a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Ak mladistvý nedovrší v čase konania osemnásť rok svojho života, súd zistí, či jeho obhajca a zákonný zástupca súhlasia s dohodou o vine a treste.

Rovnopis návrhu dohody o vine a treste spolu s upovedomením alebo s predvolaním na verejné zasadnutie treba doručiť tak, aby prokurátor, obvinený a jeho obhajca mali na prípravu na verejné zasadnutie od doručenia návrhu na dohodu o vine a treste aspoň päť pracovných dní. Túto lehotu možno skrátiť len s ich súhlasom. U ostatných osôb, ktoré sa na verejné zasadnutie predvolávajú alebo sa o ňom upovedomujú, treba zachovať aspoň trojdňovú lehotu. Verejné zasadnutie o návrhu na dohodu o vine a treste sa vykoná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu, zapisovateľa, prokurátora, obvineného, a ak má obvinený obhajcu, aj za stálej prítomnosti obhajcu. Po otvorení verejného zasadnutia prokurátor prednesie návrh na dohodu o vine a treste.

Po prednesení návrhu dohody o vine a treste predseda senátu zistí prostredníctvom otázok, ktoré sú taxatívne vymedzené v § 333 ods. 3 TP, či obvinený:

- rozumie podanému návrhu na dohodu o vine a treste,

---

¹³ MUSIL, J. 2008. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*. Kriminalistika. Roč. 41, č. 1, 2008, s. 15.

- súhlasí, aby sa jeho trestná vec prejedнала touto skrátenou formou, čím sa vzdáva práva na verejný súdny proces,
- rozumie, čo tvorí podstatu skutku, ktorý sa mu kladie za vinu,
- bol ako obvinený poučený o svojich právach, najmä o práve na obhajobu,
- či mu bola daná možnosť na slobodnú voľbu obhajcu a či sa s obhajcom mohol radiť o spôsobe obhajoby,
- rozumel podstate konania o návrhu dohody o vine a treste,
- rozumie právnej kvalifikácii skutku ako trestného činu,
- bol oboznámený s trestnými sadzbami, ktoré zákon ustanovuje za trestný čin/trestné činy jemu kladené za vinu,
- sa dobrovoľne priznal a uznal vinu za spáchaný skutok, ktorý sa v návrhu dohody o vine a treste kvalifikuje ako určitý trestný čin,
- súhlasí s navrhovaným trestom, trest prijíma a v stanovených lehotách sa podriadi výkonu trestu a ochrannému opatreniu a nahradí škodu v rozsahu dohody,
- si uvedomuje, že ak súd prijme návrh na dohodu o vine a treste a vynesie rozsudok, ktorý nadobudne právoplatnosť vyhlásením, nebude možné proti tomuto rozsudku podať odvolanie.

V prípade ak by obvinený na ktorúkoľvek otázku odpovedal záporne alebo z iného dôvodu predložený návrh súd neschválil, vec sa vracia prokurátorovi formou uznesenia do prípravného konania. Predpokladom a zákonnou podmienkou na schválenie dohody o vine a treste súdom je fakt, aby obvinený na všetky taxatívne uvedené otázky odpovedal kladne.

Súd môže rozhodovať len o skutku, jeho právnej kvalifikácii, primeranosti trestu, ochrannom opatrení vo vzťahu k obvinenému, ako aj o výroku na náhradu škody v rozsahu uvedenom v návrhu na dohodu o vine a treste, ak obvinený odpovedal na všetky otázky „áno“.

Po vyjadrení obvineného ku všetkým otázkam, ako aj po vyjadrení strán k otázkam, ktoré sa ich priamo týkajú sa súd odoberie na záverečnú poradu. Ak súd dohodu o vine a treste nepovažuje za spravodlivú oznámi svoje výhrady stranám, ktoré môžu navrhnúť nové znenie dohody o vine a treste. Na tento účel súd preruší verejné zasadnutie na potrebný čas.

Ak sa strany dohodnú, súd dohodu o vine a treste schválil. Proti tomuto rozsudku nie je prípustné odvolanie ani dovolanie, okrem dovolania, v rámci ktorého sa napadá zásadným spôsobom porušené právo na obhajobu. Rozsudok nadobúda právoplatnosť vyhlásením. Ak s dohodou o vine a treste nesúhlasí poškodený, odkáže sa so svojím nárokom na návrhu škody alebo jej časti na civilný proces alebo iné konanie.¹⁴

Ak sa strany nedohodnú, súd dohodu v navrhovanom rozsahu neschválil. Ak súd dohodu o vine a treste v navrhnutom rozsahu neschválil alebo obvinený odpovedal na niektorú otázku „nie“, uznesením vráti vec prokurátorovi do prípravného konania, ak TP neustanovuje inak. Ak je obvinený vo väzbe a súd zároveň nerozhodol o prepustení obvineného na slobodu, pokračuje väzba v prípravnom konaní, ktorá však nesmie spolu s väzbou už vykonanou v prípravnom konaní presiahnuť lehotu uvedenú v § 76 ods. 7 TP.

Považujeme za podstatné uviesť, tak ako nám to bolo zdôraznené odborníkmi z aplikačnej praxe, že zákon nerozlišuje, či dohodu uzavrel obvinený alebo spolupracujúci obvinený. V zmysle § 39 ods. 2 písm. d) a ods. 4 TZ, môže v konaní o dohode o vine a treste súd uložiť trest odňatia slobody znížený o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby. Táto hranica je teda zákonnou limitáciou prokurátora pri vyjednávaní o výške trestu.

Dohoda o vine a treste optikou angloamerického „plea bargaining“, možné negatíva aplikácie dohody o vine a treste

¹⁴ KORGÓ, D., MARKOVÁ, V., a kol. 2017. *Trestné právo procesné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 434.

V angloamerickom právnom systéme zohráva veľmi významnú úlohu proces „plea bargaining“. Tento postup je charakteristický uzatvorením dohody o priznaní viny, resp. vyjednávanie priznania viny. Je možné konštatovať, že sa stal vzorom aj pre slovenského zákonodarcu pri úprave dohody o vine a treste. Napriek tomu vykazuje tento proces značné odlišnosti, nielen v podmienkach aplikácie, ale aj v samotnej úlohe v právnom systéme.

Z historického hľadiska nemá proces „plea bargaining“ v angloamerickom právnom systéme dlhú históriu, keďže sa vyvinul až v priebehu 19. storočia.¹⁵ Až do tohto obdobia bol trestný proces rýchly a lacný a nebolo potrebné hľadať nové spôsoby fungovania trestnej justície. Avšak s rozvinutím rôznych procesných pravidiel sa trestný proces začal stávať zdĺhavým a komplikovaným, čo malo za následok aj zvyšovanie nákladov súvisiacich s jeho vykonaním. Aj z toho dôvodu bol zavedený systém „plea bargaining“, ktorý mal „doviesť“ obvinených k tomu, aby priznali vinu a tak sa vyhli zdĺhavému a drahému trestnému procesu.

Následne si dovoľíme poukázať na niekoľko vybraných dôvodov, ktoré predovšetkým v USA viedli k tomu, že väčšina trestných vecí je v súčasnosti vybavovaná prostredníctvom „plea bargaining“.

- Vzostup profesionality polície a verejných žalobcov, ktorí objasňovali a vyberali svoje prípady oveľa starostlivejšie a preto zostalo len niekoľko skutočných sporov o vinu alebo nevinu pre rozhodnutie poroty.
- Nárast špecializácie a profesionalizácie na strane obhajoby a rozšírenie práva na obhajcu, čo znamenalo, že oveľa viac obvinených malo svojho obhajcu, ktorý si uvedomoval, že môže pomôcť svojmu klientovi už v predsúdnom štádiu.
- Zmeny v porotnom súdnom procese od relatívne jednoduchého konania až k pomerne zložitému, ťažkopádne a drahému konaniu, ktoré súčasná americká spoločnosť odmieta zabezpečovať.
- Revolúcia v chápaní riadneho zákonného procesu, ktorá kladie ďalšie požiadavky na úrad verejného žalobcu a poskytuje obvinenému ďalšie práva, ktoré posilňujú jeho pozíciu pri vyjednávaní priznania viny.
- Expanzia trestného práva hmotného a obzvlášť novej trestnej legislatívy, ktorá nemá vždy plnú podporu spoločnosti.
- Želanie verejných žalobcov a sudcov, aby dosiahli taký rozsudok, ktorý by z ich pohľadu lepšie vyhovoval potrebám určitého páchatel'a, ako inak povoľujú prísne trestné zákony.¹⁶

Postupom času sa proces „plea bargaining“ stal základným kameňom angloamerickej trestnej justície. Jedným z dôvodov je i skutočnosť, že rovnako ako v Anglicku, tak aj v USA sú všetky delikty vybavované v rámci súdnej oblasti. Angloamerický právny systém nepozná oblasť správneho práva a kategóriu priestupkov v našom ponímaní a z toho dôvodu sa všetkými protiprávnymi činmi musí zaoberať justícia. Na základe daného je samozrejmé, že nie všetkými deliktami sa môže zaoberať súd a väčšina z nich preto musí byť nevyhnutne vyriešená mimosúdny spôsobom. Práve sem spadá proces „plea bargaining“. V angloamerickom práve sa zločiny (offences) delia na tzv. indictable offences (pripúšťajú konanie pred porotou) a tzv. petty offences (môžu byť prejednávané sumárne, zmierovacími sudcami bez poroty). Indictable offences sa ďalej členia na treasons, felonies a misdemeanors.¹⁷

Považujeme za dôležité podotknúť, že počet obžalovaných a ich trestných vecí v Anglicku a v USA však nepredstavuje trestné činy v našom ponímaní, ale ide o menej závažné protispoločenské konania, ktoré by sme u nás mohli označiť termínom „priestupok“. Dá sa tiež

---

¹⁵ LANGBEIN, J. H. *Understanding the short history of of plea bargaining*. Law & Society Review, No. 13, 1979, s. 261.

¹⁶ LAFAYE, W. R., ISRAEL, J. H. *Criminal procedure*. St. Paul: West Publishing Company, 1985, s. 767.

¹⁷ SOLNAŘ, V., FENYK, J., ČÍSAŘOVÁ, D. 2003. *Základy trestní odpovědnosti*. Systém českého trestního práva, Praha: Nakladatelství ORAC, 2003, s. 44.

povedať, že inštitút priznania viny funguje aj v našom správnom konaní (napr. ak delikvent súhlasí so zaplatením pokuty v blokovom konaní, „de facto“, priznáva vinu k spáchanému protiprávnemu konaniu a vec je vybavená bez potreby vykonávania dôkazov v konaní pred správnym orgánom).

Odborníci, ktorí presadzujú aplikáciu dohody o vine a treste sa zhodujú na tom, že dohoda medzi páchatelom a prokurátorom môže prispieť k resocializácii páchatela, keďže tento úkon je prejavom jeho vôle prevziať zodpovednosť za spáchaný trestný čin. Na mieste je však otázka: „*Je to naozaj tak?*“ Dovolíme si konštatovať, že odpoveď na túto otázku je veľmi diskutabilná a až v niektorom momente filozofická. Účelom trestu je, okrem iných funkcií, aj vytvorenie podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život, teda realizácia individuálnej prevencie. Samotným výkonom trestu (t.j. výkonom každého trestu, ktorý je možné v zmysle § 32 TZ páchatelovi uložiť) sa má zabezpečiť náprava odsúdeného. Náprava odsúdeného však nie je možná bez predchádzajúceho skutočného, internalizovaného uznania viny a oľutovania spáchaného trestného činu. Vzhľadom na samotný konštrukt inštitútu dohody o vine a treste, čo do podmienok jeho uplatnenia, možno mať isté pochybnosti o miere pravdivosti a úprimnosti uznania viny zo strany obvineného. S čím nevyhnutne následne dochádza k narušeniu naplnenia účelu uloženého trestu. Obvinený síce uzná vinu a prijme trest, avšak či si naozaj uvedomuje mieru svojho zavinenia je v mnohých prípadoch otázne a práve uvádzané ovplyvňuje účel a podstatu trestu samotného.

Uzavretie dohody o vine a treste predstavuje pre obvineného výlučne výsledok posúdenia pomeru výhod prijatia dohody a nevýhod jej odmietnutia. Ako uvádzajú niektorí autori, postup obvineného v dôsledku toho stráca priamy resocializačný charakter a štát sa tak stáva „obchodníkom so spravodlivosťou“, poskytujúcim za uľahčenie a zjednodušenie vyriešenia trestnej veci výhodu uloženia menej prísneho trestu.¹⁸

Účel trestu a individualizácia trestu

Filozofi poukazujú na to, že „právna veda potrebuje skúmať účinnosť legislatívnych opatrení a foriem právnej regulácie spoločenských vzťahov“.¹⁹ Právnici tiež nepochybujú, že „v súčasných podmienkach skúmanie účinnosti právnych predpisov, foriem ich vplyvu na sociálne vzťahy sa stalo jednou z hlavných úloh právnej vedy“ a „jednou z hlavných úloh vedy trestného práva a kriminológie je skúmanie účinnosti právnych opatrení používaných v boji proti kriminalite a tiež vedecké odôvodnenie pre ďalšie zlepšovanie systému a praxe aplikovania trestov stanovených Trestným zákonom“.²⁰

Pre zlepšenie systému trestov a jeho konkrétnych druhov má veľký význam výskum účinnosti trestu a možnosti zvýšenia tejto účinnosti. Odborníci tvrdia, že „účinnosť trestu je stupeň reálnej bezpečnosti spoločnosti“.²¹ Účelom výkonu trestu je chrániť spoločnosť pred páchatelmi trestnej činnosti, zabrániť odsúdeným v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvárať podmienky umožňujúce podporovať a rozvíjať pozitívne osobnostné rezervy pre ich resocializáciu, aby viedli riadny život.²²

¹⁸ ŠRÁMEL, B. 2014. *Dohoda o vine a treste vo svetle angloamerického „plea bargaining“*. In: PRÁVNÍK 2/2014, s. 166.

¹⁹ GLEZERMAN, G. 1970. *Istoričeskij materializm i problema social'nyh issledovanij*. «Kommunist», 1970, № 4, s. 78.

²⁰ ZLOBIN, G. A. 1965. *O metodologii izučeniya effektivnosti uholovnoho nakazaniya v sovetskom uholovnom prave i kriminologii*. V kn.: *Voprosy predupreždenija prestupnosti*. Vyp. I. M., 1965, s. 51.

²¹ JAKOVLEV, A. M. 1964. *Ob effektivnosti ispolnenija nakazaniya*. «Sovetskoe gosudarstvo i pravo», 1964, № 1, s. 101.

²² § 1a zákona č. 475/2005 Z. z. Zákona o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Odborníci sa zhodujú na tom, že vytvorenie podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život, je dôležitá, zároveň veľmi náročná a problematická zložka účelu trestu. Na zabezpečenie výchovných cieľov možno použiť rôzne prostriedky. Môžu to byť jednak pozitívne metódy, ktorými sa priamo sleduje výchovný cieľ (napr. podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody, podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom) alebo môže ísť o výchovnú činnosť vo výkone trestu odňatia slobody.²³

Výchova páchatel'a k tomu, aby viedol riadny život, predstavuje pomerne náročný, v praxi nie vždy realizovateľný účel trestu. Výchovné pôsobenie trestu, najmä trestu odňatia slobody, sa v praxi často spochybňuje, dokonca pôsobenie trestu odňatia slobody môže byť v niektorých prípadoch aj negatívne. V historickom kontexte poznamenávame, že v minulosti bola individuálna prevencia sformulovaná slovami „vychovať ho k tomu, aby viedol riadny život“.²⁴

Avšak dovoľíme si konštatovať, že úspech pri prevýchove páchatel'a nezáleží len na spoločnosti. Tento úspech závisí najmä od toho, že páchatel' je nielen objektom výchovného pôsobenia, ale aj jeho aktívnym účastníkom a sám sa podieľa na pozitívnych zmenách svojej osobnosti.

ZÁVER

Vo vzťahu k individualizácii trestu sa odborníci zhodujú na skutočnosti, že pri výbere trestu by sa nemalo vychádzať iba zo spáchaného trestného činu, ale malo by sa vychádzať i z individuálnych charakteristík páchatel'a. Dovoľujeme si uviesť, že pri výbere trestu a jeho výmere pri aplikácii inštitútu dohody o vine a treste nadobúda význam individuálna charakteristika páchatel'a vo vzťahu k účelu trestu osobitný význam. Po zvážení uvádzaného si preto dovoľujeme navrhnúť, aby každý obvinený, ktorý využíva inštitút dohody o vine a treste pri spáchaní zločinu alebo obzvlášť závažného zločinu, bol povinne podrobený psychologickému vyšetreniu, ktoré by objektivizovalo záver, že uloženie trestu pod zákonom stanovenú dolnú hranicu trestnej sadzby je oprávnené a neovplyvní naplnenie účelu trestu.

V nadväznosti na uvádzané konštatujeme, že trestanie a napĺňanie účelu trestu je filozoficko-psychologickým aspektom, na ktorý by právo malo reflektovať. Pretože trestné právo samostatné ho nemá predpoklad vyriešiť.

Zoznam použitej literatúry

BALGA, J. 2015. Systém dohody o vine a treste v maďarskom trestom práve. In MARKOVÁ, V. 2015. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi : 3. ročník interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou poriadanej Katedrou trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave dňa 19. marca 2015. Bratislava: Akadémia PZ - K trestného práva, 2015, s. 153-161. ISBN 978-80-8054-636-6.

ČENTÉŠ, J. 2008. Poznatky z uplatňovania prípravného konania po 1. 1. 2006. In: Predsúdne konanie: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25. septembra 2008. Bratislava: Akadémia PZ, 2008, s. 127-137.

---

²³ IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo hmotné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : IURA EDITION, 2010, s. 348.

²⁴ § 23 zákona č. 140/1961 Zb. Trestného zákona v znení neskorších právnych predpisov.

- DOMNITSKA, V. 2014. Účinnosť trestu a podmienky na jej zvýšenie. In: Policingová teória a prax, roč. 22, č. 2 (2014), s. 129-141. ISSN 1335-1370.
- DRUGDA, J. 2020. Vývoj právnej úpravy vybraných inštitútov prípravného konania. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, s. 42-48.
- GLEZERMAN, G. 1970. Istoričeskij materializm i problema social'nyh issledovanij. «Kommunist», 1970, № 4, s. 78.
- HAVRLETOVÁ, D. 2010. Ako trestať? Filozofia trestu. In Správne delikty a správne trestanie v stredoeurópskom právnom priestore – súčasnosť a vízie: zborník príspevkov z odborného seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 26. októbra 2010. Bratislava : Paneurópska vysoká škola, Žilina: Eurokódex, 2010, s. 60-75. ISBN 978-80-8944-735-0.
- IVOR, J. a kol. 2010. Trestné právo hmotné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : IURA EDITION, 2010, 532 s. ISBN 978-80-8078-308-2.
- JAKOVLEV, A. M. 1964. Ob effektivnosti ispolnenija nakazanija. «Sovetskoe gosudarstvo i pravo», 1964, № 1, s. 101.
- KORGO, D., MARKOVÁ, V., a kol. 2017. Trestné právo procesné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 518 s. ISBN 978-80-7380-650-7.
- LAFAVE, W. R., ISRAEL, J. H. Criminal procedure. St. Paul: West Publishing Company, 1985, s. 767.
- LANGBEIN, J. H. Understanding the short history of of plea bargaining. Law & Society Review, No. 13, 1979, s. 261.
- MALOŠOVÁ, G. 2006. Dohoda o vine a treste. [online]. [cit. 2021.11.06.]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/dohoda-o-vine-a-treste.htm>.
- MIHÁLIK, S. 2020. Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, s. 96-106. ISBN 978-80-7160-577-5.
- MUSIL, J. 2008. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. Roč. 41, č. 1, 2008, s. 3-26.
- Rozhodnutie trestnoprávneho kolégia Krajského súdu v Žiline zo dňa 14.12.2010 (Jtk 20/2010).
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. 2003. Základy trestní odpovědnosti. Systém českého trestního práva. Praha: Nakladatelství ORAC, 2003, 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
- STRÉMY, T., BALOGH, T., TURAY, L. 2020. Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť. Bratislava: C.H. Beck, 2020, 240 s. ISBN 978-80-89603-81-7.
- ŠRÁMEL, B. 2014. DOHODA O VINE A TRESTE VO SVETLE ANGLOAMERICKÉHO „PLEA BARGAINING“. In: PRÁVNÍK 2/2014, s. 160-172. ISSN 0231-6625.

VOJTUŠ, F., VINCENT, F., KURILOVSKÁ, L. 2020. K možnosti prokurátora vydat' pokyn na vydanie uznesenia v prípravnom konaní. In: Policajná teória a prax, roč. 28, č. 4, 2020, s. 27-45. ISSN 1335-1370.

Vyhláška č. 619/2005 Z. z. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov.

Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (Trestní řád).

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov.

Zákon č. 475/2005 Z. z. Zákon o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ZLOBIN, G. A. 1965. O metodologii izučeniya effektivnosti uholovnoho nakazaniya v sovetskom uholovnom prave i kriminologii. V kn.: Voprosy predupreždeniya prestupnosti. Vyp. I. M., 1965, s. 51.

Kontaktné údaje autorov:

npor. JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

Katedra kriminológie

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava 35

patricia.krasna@akademiapz.sk

JUDr. Petra Krivosudská, LL.M.

Katedra kriminológie

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava 35

petra.krivosudska@akademiapz.sk

**Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD., JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M.,
MBA**

Vybrané aplikačné problémy prípravného konania v súčasnosti¹

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Ústav štátu a práva SAV

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Úrad špeciálnej prokuratúry GP SR

Anotácia:

V predkladanom príspevku jeho autori analyzujú aktuálny stav prípravného konania a cieľ rekodifikácie Trestného poriadku, ktorým bolo zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu. Konštatujú, že tento cieľ sa podarilo naplniť len sčasti a na jeho dosiahnutie sú nevyhnutné ďalšie legislatívne zmeny, ktoré autori popisujú. Základný problém zdĺhavého, sformalizovaného a mnohokrát aj málo efektívneho trestného konania autori vidia v zdĺhavom prípravnom konaní, ktorého základnou príčinou sú najmä opakované výsluchy svedkov a zdĺhavosť hlavného pojednávania autori vidia predovšetkým vo formálnom čítaní listinných dôkazov, ktorých obsah je všetkým subjektom dobre známy.

Kľúčové slová: *prípravné konanie, rekodifikácia, výsluchy svedkov, listinné dôkazy.*

Annotation:

In the given article, the authors analyze current state of preparatory proceedings and the aims of Criminal Procedure Code's recodification, such as making procedures more efficient, faster and more effective. They come to the conclusion that these aims were fulfilled only partially so far and therefore more legislative changes described by authors in the article are necessary. The authors consider lengthy preparatory proceedings as main problem causing lengthened, too formalized and often ineffective criminal proceedings. The mentioned preparatory proceedings include repeated interrogations of witnesses and especially formal reading of documentary evidence, although all of the subjects are familiar with its contents.

Key words: *preparatory proceedings, recodification, interrogations of witnesses, documentary evidence.*

ÚVOD

Zo spätného pohľadu do dôvodovej správy rekodifikovaného Trestného poriadku, zákona č. 301/2005 Z. z. v jeho pôvodnom znení z roku 2006 vyplýva, že základným cieľom tejto rekodifikácie bolo zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu, čím sa mala zabezpečiť účinnejšia ochrana práv a oprávnených záujmov fyzických

---

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

osôb a právnických osôb, ako aj ochrana celospoločenských záujmov. Navrhovaná rekodifikácia ďalej predpokladala, že v trestnom procese bude oproti doterajšiemu stavu viacero koncepčných i štrukturálnych zmien.

Koncepcné zmeny boli zamerané na to, že naznačené ciele sa mali dosiahnuť čo najdôslednejším rešpektovaním základných práv a slobôd, ale zároveň pri zohľadnení celospoločenských záujmov na účinnom boji s kriminalitou.

Štrukturálne zmeny mali spočívať v presune kompetencií medzi orgánmi činným v trestnom konaní (policajt a prokurátor) a súdom, ktorý ako nezávislý štátny orgán už má len meritórne rozhodovať vo veci. Rozdelenie úloh medzi policajtom, ktorý má samostatne, iniciatívne a kompetentne vykonáva úlohy v prípravnom konaní (so zásahoch do základných práv a slobôd sudcom pre prípravné konania) a prokurátorom, ktorý v má prípravnom konaní rozhodovať, vykonávať dozor, podávať obžalobu a súdu tiež návrh na schválenie dohody o vine a treste, malo taktiež umožniť dosiahnutie naznačených cieľov.

V súdnom konaní malo dôjsť k výraznému posilneniu jeho kontradiktórnych prvkov. Počítalo sa s tým, že dôjde k výraznému odbremeneniu predsedu senátu od t'archy vedenia procesu a súčasného vykonávania dôkazov. Proces mal síce naďalej viesť a o dokazovaní rozhodovať predseda senátu (samosudca), avšak samotné dôkazy mali vykonávať strany. Podľa zamýšľanej rekodifikovanej právnej úpravy sa tým mala posilniť ich ingerencia pri dokazovaní. Mali sa tým tiež zvýšiť nároky na pripravenosť a prácu prokurátora i obhajcu. Obhajca v prípravnom konaní môže prejavovať svoju aktivitu pri výsluchoch, navrhovaním dôkazov atď. Na hlavnom pojednávaní má ale sám viesť výsluchy osôb, ktoré budú vypočuté na jeho návrh. Rovnako by mal svoju aktivitu prejavovať poškodený (jeho splnomocnenec).

Návrh tiež predpokladal, že podstatná časť trestných vecí sa bude vybavovať mimo hlavného pojednávania. Nepochybne veľkú úlohu aj do budúcnosti malo mať vybavovanie vecí trestným rozkazom. Podstatne širšie uplatnenie malo nájsť vybavovanie vecí podmieneným zastavením trestného stíhania a zmierom, a to aj v prípravnom konaní. Veľký význam malo nadobudnúť novo navrhované vybavovanie vecí dohodou o uznaní viny a prijatí trestu medzi prokurátorom a obvineným, ktorá spočíva v uznaní viny obvineným a akceptovaní navrhovaného trestu. Táto dohoda, ktorá bola v navrhovanom zákone úplne novým prvkom, je striktné viazaná na súhlas súdu, ktorý sa musí presvedčiť, či obvinený pochopil podstatu priznania sa k spáchanému skutku, a úplnú akceptáciu uloženého trestu a či pochopil, že proti takejto dohode nebude môcť podať opravný prostriedok. Tieto formy skráteného konania mali podstatne odbremeniť súdy od pojednávania vecí v hlavnom pojednávaní, ktoré však naďalej zostáva základnou formou rozhodovania a obvinený vždy môže na ňom trvať. Zvýšenie kontradiktórnosti v konaní pred súdom malo viesť k zdôrazneniu významu a postavenia procesných strán, posilneniu práv obhajoby a poškodeného na jednej strane, ale aj k posilneniu postavenia obžaloby a najmä zodpovednosti prokurátora za trestné veci predložené súdu.

Nakoniec k zmenám malo dôjsť aj v odvolacom konaní, v rámci ktorého sa počítalo s obmedzením revízného princípu a beneficia cohaesionis, ale zároveň s posilnením apelačného princípu.

Sumarizujúc 15 ročnú účinnosť rekodifikovaného Trestného poriadku možno konštatovať, že cieľ tejto rekodifikácie - zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu sa podarilo naplniť len sčasti a len do takej miery, že ďalšie zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu je nevyhnutné.

Jednoznačne pritom možno konštatovať, že najväčšie nedostatky pri dosahovaní uvedeného cieľa sú v právnej úprave a v aplikačnej praxi predsúdneho konania, týkajúcej sa najmä výsluchov svedkov, ktorí sú naďalej v tomto štádiu konania neúnosne opakovane vypočúvaní, čo potom celé trestné konanie formalizuje a predlžuje.

Nadväzne najzásadnejšou príčinou zbytočne zdĺhavého hlavného pojednávania sú mnohokrát formálne a celé dni trvajúce čítania listinných dôkazov napriek tomu, že tieto listiny

sú všetkým subjektom trestného konania známe v celom ich rozsahu, pretože boli predmetom časovo zdĺhavého preštudovania spisov v prípravnom konaní v zmysle § 208 Trestného poriadku a dokonca sa s nimi oprávnené subjekty (aj opakovane) oboznámili v prípravnom konaní formou nazerania do spisov podľa § 69 Trestného poriadku. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť aj tú skutočnosť, že sa tak deje aj napriek tomu, že tieto listiny boli vydané prevažne obvinenými a poškodenými, alebo boli najmä od obvinených získané formou domových prehliadok a prehliadok iných priestorov a pozemkov.

Identifikujúc tieto a ďalšie príčiny nedosiahnutého cieľa rekonštitúovaného Trestného poriadku konštatujeme, že tento cieľ možno dosiahnuť, podľa nášho názoru, najmä týmto spôsobom, zohľadňujúc pritom historické súvislosti, stav de lege lata a de lege ferenda.

Novelizácia Trestného poriadku týkajúca sa výsluchov svedka, podozrivého a obvineného

V trestnom konaní je svedkom fyzická osoba rozdielna od obvineného alebo podozrivého, ktorá bola vyzvaná orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom, aby vypovedala o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie, ktoré sama vnímala (poznala, pozorovala) svojimi zmyslami, teda videla, počula, atď., alebo tak vypovedá z vlastnej iniciatívy alebo z iniciatívy iného subjektu. Svedok je nezastupiteľný inou osobou, pretože toto jeho postavenie je vytvorené situáciou, ktorú pozoroval a vnímal.²

Z historického hľadiska je potrebné poznamenať, že do roku 2010 tak z hľadiska výkladu Trestného poriadku, ako aj prevažujúcej aplikačnej praxe vyplývala možnosť oprieť obžalobu o svedecké výpovede vykonané pred vznesením obvinenia, ak boli získané po začatí trestného stíhania (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku) podľa druhej hlavy Trestného poriadku. Výsluchom takýchto svedkov mohli byť relevantne a procesne akceptovateľne zistené také okolnosti, na základe ktorých mohol vyšetrovateľ vzniknúť obvinenie voči konkrétnej osobe v zmysle § 206 ods. 1 Trestného poriadku. Len ak sa vo vzťahu ku skutkom, pre ktoré bola podaná obžaloba, vykonávali úkony tvoriace obsah prípravného konania bez toho, aby bolo začaté trestné stíhanie podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, išlo o podstatnú chybu konania, ktoré predchádzalo podaniu obžaloby. Výsledky predsúdneho konania, ktoré boli touto chybou zaťažené, boli aj v tomto čase nepoužiteľné v konaní pred súdom. Uvedenú chybu nebolo možné napraviť v súdnom konaní a jej odstránenie vyžadovalo, aby vec bola vrátená prokurátorovi. Uznávaným bol argument, že začatie trestného stíhania (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku), ako právny inštitút, sa nachádza v Trestnom poriadku práve za účelom určenia procesného začiatku určitého štádia trestného konania, po ktorom môžu orgány činné v trestnom konaní vykonávať procesné úkony s plnou procesnou použiteľnosťou, ako úkony zákonné, vrátane všetkých úkonov uvedených v šiestej hlave prvej časti Trestného poriadku. Ak boli výsluchy svedkov vykonané po začatí trestného stíhania a boli vykonávané v súlade s ustanovením § 127 a nasl. Trestného poriadku, potom nebol dôvod opakovať ich po vznesení obvinenia, keďže Trestný poriadok takýto postup orgánom činným v trestnom konaní neukladal a doposiaľ neukladá. To platilo o to viac, ak sa obvinenému alebo obhajcovi obvineného umožnilo, aby oznámil prípadné zopakovanie procesných úkonov vrátane výsluchov svedkov a obvinený, resp. jeho obhajca toto právo nevyužil, dokonca, ak na súde prehlásil, že súhlasí s čítaním výpovedí svedkov uvedených v obžalobe. Pokiaľ teda išlo o takéto výsluchy svedkov, tieto boli úplne procesne akceptovateľným spôsobom vykonané po začatí trestného stíhania, hoci pred vznesením obvinenia, a nebolo potrebné ich zopakovať po vznesení obvinenia, keďže, čo je najpodstatnejšie, ako to už bolo uvedené, obžalovaný, ani jeho obhajca v priebehu

---

² ČENTÉŠ, J. a kol. Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, r. 2012, s. 370.

prípravného konania výsluchy uvedených svedkov nenamietali, nežiadali tieto zopakovať a takto vypočutí svedkovia boli následne vypočúvaní až na súde.

Paradoxne, k zmene akceptovania tohto právneho stavu nedošlo v dôsledku zmeny Trestného poriadku, ale v dôsledku prijatia judikátu Najvyšším súdom SR R 30/2010, podľa ktorého, obžaloba v trestnej veci síce môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“ podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, avšak ak je výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorý chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť až po vznesení obvinenia, alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť, a tak zachovať právo obvineného na obhajobu a právo na kontradiktórny postup. Výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov, ktoré majú v zmysle § 263 ods. 3 písm. b) Trestného poriadku charakter neodkladného alebo neopakovateľného úkonu; taký charakter majú napr. aj výpovede svedkov mladších ako 15 rokov. Ak obvinený po vznesení obvinenia sám alebo prostredníctvom obhajcu žiada zopakovať výsluchy iných svedkov, je na úvahe orgánov činných v trestnom konaní, aby po posúdení dôkaznej situácie vo veci rozhodli o potrebe vykonania kontradiktórneho výsluchu svedka.

Postupná prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov však ustálila súčasný stav, a teda, že po vznesení obvinenia je opätovne vypočúvaná väčšina svedkov, a tak sú v prípravnom konaní svedkovia vypočúvaní minimálne tri krát, teda v štádiu pred začatím trestného stíhania, po začatí trestného stíhania a po vznesení obvinenia. Navyše to neplatí, ak sú postupne vznášané obvinenia ďalším osobám, pretože po takýchto vznesených obvineniach sú uvádzaní svedkovia vypočúvaní opäť, a to aj štyrikrát, päťkrát i viac, podľa počtu postupne vznesených obvinení, čo možno označiť niekedy za situáciu priam absurdnú a svedkami dôvodne nepochopenú.

Riešením je legislatívna zmena, v rámci ktorej sa prikláňame k alternatíve doplniť právnu úpravu tak, aby orgány činné v trestnom konaní mohli už v rámci postupu pred začatím trestného stíhania vypočúvať osoby v procesnom postavení svedka, prípadne využiť inštitút písomného vyjadrenia svedka k obsahu trestného oznámenia alebo ku zaslaným otázkam. Zároveň je potrebné legislatívne upraviť, že takto vypočutú osobu v konkrétnej veci už nebude potrebné „prepočúvať“ po začatí trestného stíhania. V odôvodnených prípadoch by bolo možné už na základe takto vykonaného vyšetrovania zároveň začať trestné stíhanie spolu so vznesením obvinenia konkrétnej osobe, a tým zefektívniť vykonávanie výsluchov v prípravnom konaní a úmerne tomu skrátiť aj čas trvania prípravného konania. Nemožnosť vypočutia osôb v procesnom postavení svedka pred začatím trestného stíhania často spôsobuje aj stav, že orgány činné v trestnom konaní trestné stíhanie reálne nezačínajú preto, že v danom momente skutočne neexistuje dostatočne dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, ale preto, že v rámci postupu pred začatím trestného stíhania vyčerpali pomerne obmedzené možnosti ako trestné oznámenie doplniť, či prvotné podozrenia preveriť procesným spôsobom.

Predpokladom takéhoto postupu je ďalšia výrazná zmena Trestného poriadku, a to zrušenie vydávania formálneho uznesenia o začatí trestného stíhania. Inštitút začatia trestného stíhania vo veci má Slovenská republika v rámci Európskej únie ako jediný štát, pričom aj Česká republika, ktorá vychádzala z rovnakého pôvodného a spoločného Trestného poriadku ako Slovenská republika, rozdeľuje prípravné konanie len na konanie pred vznesením obvinenia a po vznesení obvinenia (bez začatia trestného stíhania), pričom v prvej časti uvádzaného konania sa zhromažďujú dôkazy a následne sa rozhodne, či je dôvod vzniesť obvinenie konkrétnej osobe.

Uvedené sa javí ako efektívne aj z dôvodu potreby kontradiktórnosti konania, kedy obvinený má právo klásť svedkom a poškodeným otázky už v prípravnom konaní. Kontradiktórnosť konania bola u nás implementovaná na základe potreby zjednotenia európskeho trestno-právneho systému, avšak slovenské trestné právo procesné následne po implementácii nepristúpilo aj k úprave procesného inštitútu začatia trestného stíhania, ktorý tým stratil svoje opodstatnenie a efektivitu a práve naopak, komplikuje a zbytočne znásobuje počet výsluchov tej istej osoby, bez zjavného logického dôvodu, čím samozrejme následne predlžuje vedenie prípravného konania. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na právnu úpravu existujúcu asi pred 20 rokmi, kedy sa trestné stíhanie začínalo až vznesením obvinenia alebo sa vec skončila iným spôsobom. Tento postup by tak predstavoval určitý návrat k osvedčenému spôsobu vedenia trestného konania, dôsledne tak reagujúc na analyzované vážne aplikačné problémy a akútne problémy praxe.

V súvislosti s navrhovanými zmenami týkajúcimi sa začatia trestného stíhania, vznesenia obvinenia a výsluchov nemožno opomenúť doplnenie právnej úpravy v Trestnom poriadku o dlhodobo diskutované postavenie a výsluch podozrivého, napr. doplnením Trestného poriadku o nový § 126a, ktorý by mohol znieť: „Ustanovenia § 121 až 126 o výsluchu obvineného sa primerane použijú aj na výsluch podozrivého zo spáchania trestného činu, na jeho konfrontáciu s inými osobami a na rekogníciu.“.

Aplikačná prax, v kontexte vyššie uvedeného, vedie k potrebe v Trestnom poriadku obsiahlejšie a jednoznačnejšie upraviť postavenie a pravidlá výsluchu podozrivého. Je tiež dôležité upraviť pravidlá pre následné procesné použitie výsluchu podozrivého i prípadného obrazovo-zvukového záznamu z jeho výsluchu, rovnako ako obvineného. Tiež je potrebné precizovať, do akej miery obvinený alebo podozrivý, ktorý bol riadne (pri dodržaní jeho práva na obhajobu) vypočutý za použitia technického zariadenia, bude musieť byť opätovne vypočutý aj na hlavnom pojednávaní, prípadne za splnenia akých podmienok bude obrazovo-zvukový záznam z výsluchu obvineného alebo podozrivého vykonaný/prehratý ako dôkaz na hlavnom pojednávaní (§ 258 ods. 4 Trestného poriadku), respektíve, či a za akých podmienok bude obrazovo-zvukový záznam z výsluchu podozrivého prípustný ako dôkaz v súdnom konaní.

V tomto smere je inšpiratívnou právnou úpravou použitá v § 179a až 179h Trestného poriadku Českej republiky, najmä:

- § 179b ods. 2 prvá veta: „Ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný (§ 33 ods. 1, 2).“;
- § 179b ods. 3 posledná veta: „Na postup při výslechu podezřelého se přiměřeně užijí ustanovení o výslechu obviněného“ a
- § 314d ods. 2 prvá veta: „Při hlavním líčení ve zjednodušeném řízení samosoudce vyslechne obviněného; na přečtení protokolu o výslechu podezřelého (§ 179b odst. 3) se užije § 207 odst. 2 obdobně.“.

Najmä v kontexte možnej novelizovanej právnej úpravy postavenia a výsluchu podozrivého je aktuálnou zmena úpravy pravidiel účasti podozrivého, obvineného a obhajcu na úkonoch prípravného konania, napr. týmto spôsobom:

§ 213 Účasť podozrivého, obvineného a obhajcu na úkonoch prípravného konania

(1) Ak je v prípravnom konaní vykonávaný dôkaz, pri ktorom je možné očakávať, že ho nebude možné vykonať v konaní pred súdom, policajt môže umožniť účasť na takom vyšetrovacom úkone podozrivému a obvinenému. Ak má v čase takéhoto úkonu podozrivý alebo obvinený obhajcu, policajt môže účasť na takom úkone umožniť len obhajcovi.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nepoužije pri vykonávaní neodkladných a neopakovateľných úkonov.

Z hľadiska správnej aplikácie čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „Dohovor“) vo svetle rozhodovacej činnosti ESLP by bolo nutné vyriešiť aj otázku tzv. kontradiktórneho výsluchu svedka už v prípravnom konaní, a to v prípade tej alternatívy, ak by nebolo vznášané obvinenie - sú totiž prípady, keď výsluch svedka nebude možné vykonať v konaní pred súdom (chorá osoba, osoby vysokého veku, cudzinec, ktorý sa náhodne nachádza na území Slovenskej republiky v čase spáchania skutku, obzvlášť zraniteľná obeť, ktorú je vhodné vypočúvať len raz a pod.).

Do rozhodnutia Veľkej komory ESLP vo veci Al Khawaja a Tahery proti Spojenému kráľovstvu z 15.12.2011 platil (s určitými odchýlkami) všeobecný princíp v rozhodovacej činnosti ESLP vo vzťahu ku právu inkriminovanej výpovede svedka, ktorý súd štandardne vo svojich rozhodnutiach formuloval (napr. odseky 100 až 102 o výklade prístupu súdu k právu na obhajobu v zmysle čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru z rozhodnutia ESLP vo veci Caka proti Albánsku) nasledovne:

- prípustnosť dôkazov sa riadi vnútroštátnym právom a je na vnútroštátnych súdoch, aby zhodnotili dôkazy vykonané pred nimi,
- dôkazy sa štandardne majú vykonať na verejnom pojednávaní, za prítomnosti obvineného a prihliadnutím na kontradiktórnu povahu sporu. Z tohoto princípu existujú výnimky, ktoré ale nemôžu ohroziť práva obhajoby. Všeobecne platí, že odseky 1 a 3 písm. d) článku 6 Dohovoru vyžadujú, aby obžalovaný mal adekvátnu a vhodnú možnosť spochybníť svedkov a klásť svedkom otázky v momente, keď vypovedajú alebo v neskoršom štádiu konania,
- za niektorých okolností môže byť pre súdy nevyhnutné, aby použili výpovede vykonané počas vyšetrovacej fázy konania. Ak obvinený mal dostatočnú a adekvátnu možnosť spochybníť tieto výpovede, či už vtedy, keď boli urobené alebo neskôr, ich použitie sa neprieči zárukám čl. 6 ods. 1, 3 písm. d) Dohovoru. Práva obhajoby sú obmedzené v rozsahu, ktorý je nezlučiteľný s požiadavkami čl. 6 Dohovoru len vtedy, ak je odsúdenie výlučne alebo v rozhodujúcej miere (tzv. sole or decisive rule) založené na výpovedi svedka, ktorého obvinený nemohol vypočúvať alebo dať vypočúť, či už počas vyšetrovania alebo súdneho pojednávania.

V rozhodnutí Veľkej komory vo veci Al Khawaja a Tahery proti Spojenému kráľovstvu súd pravidlo výlučného alebo rozhodujúceho dôkazu modifikoval a za výnimočných okolností pripustil aj odsúdenie založené výlučne alebo do rozhodujúcej miery na výpovedi svedka, ktorého obvinený nemohol vypočúvať, ak boli poskytnuté osobitné procesné záruky.

Z uvedenej judikatúry vyplýva, že ESLP stále uprednostňuje výpoveď svedka na verejnom pojednávaní súdu. Len za istých okolností, ako výnimku, pripúšťa prečítanie výpovede z prípravného konania za predpokladu, že práva obhajoby boli rešpektované. Takýto prístup súdu má pôvod v tom, že v Európe existujú rôzne právne úpravy, platí však univerzálne, že svedok má byť v zásade v prítomnosti obvineného, prípadne obhajcu, vypočúvaný na verejnom súdnom pojednávaní.

Skutočnosť, či obvinený má obhajcu je podstatná, pretože jeho prítomnosť pri výsluchu je tou zárukou, na základe ktorej je možné považovať výsluch za vykonaný v súlade s čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru. Tomuto názoru nasvedčuje aj napr. rozhodnutie vo veci Verdam proti Holandsku o neprípustnosti sťažnosti č. 35253/97 zo dňa 31.8.1999 a mnohé ďalšie.

Je však potrebné poukázať aj na tie rozhodnutia ESLP, podľa ktorých samotná skutočnosť, že obžalovaný nemal možnosť klásť svedkovi otázky, nemôže absolútne spôsobiť neférovosť procesu, aj keď bol obžalovaný nakoniec odsúdený. Takéto absolútne pravidlo by spôsobilo neprimeranú prekážku výkonu spravodlivosti a otvorilo by možnosť širokého zneužívania až sabotáže trestného konania (Stefan Trechsel, Sarah Summers, Human rights in

criminal proceedings, 2006), a teda aj po rozhodnutí v uvedenej veci Al Khawaja a Tahery sa vyskytli prípady, keď EŠLP judikoval neporušenie práva na spravodlivý proces aj vtedy, keď kontradiktórne netestovaný dôkaz bol rozhodujúci pre odsúdenie (napr. rozsudok EŠLP zo dňa 17.9.2013 vo veci Brzuszczyński proti Poľsku, sťažnosť č. 23789/09).

Je však potrebné podčiarknuť, že úplné vylúčenie kontradiktórnych výsluchov z prípravného konania by nebolo vhodné a akceptovateľné. Je preto dôvodným znenie ustanovenia § 213 Trestného poriadku nastaviť tak, že nejde o právo obhajcu (podozrivého a obvineného) zúčastniť sa výsluchu svedka, ale o predvídavosť orgánov prípravného konania a ich možnosť takúto účasť umožniť, aby tak bola zabezpečená využiteľnosť takýchto výsluchov v súdnom konaní. Tým by sa rešpektovalo pravidlo „sole or decisive rule“ formulované judikatúrou EŠLP v podobe judikovanej pred rozhodnutím vo veci Al Khawaja a Tahery.

Zreteľa hodnou je tiež novelizácia § 121 ods. 5 Trestného poriadku - doplnenie možnosti vykonať výsluch s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu tak, aby bolo možné vykonať výsluch s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu aj pri iných obvinených osobách ako len pri obvinených mladších ako 18 rokov s následnou možnosťou prehratia takého záznamu z výsluchu na hlavnom pojednávaní podľa pravidiel ustanovených v § 258 ods. 4 Trestného poriadku.

Vo vzťahu k navrhovanej úprave § 121 ods. 5 Trestného poriadku, je v súlade s cieľom Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016), ktorým sa sleduje povinné vyhotovenie audiovizuálneho záznamu výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov uvedeným v bode 42 preambuly, a to zabezpečiť „dostatočnú ochranu detí, ktoré nie sú vždy schopné pochopiť obsah výsluchov“, dôvodným tento cieľ doplniť do navrhovanej dikcie zákona ako zákonné kritérium pre rozhodnutie o tom, či sa v trestnom konaní má výsluch obvinenej osoby mladšej ako 18 rokov vykonať s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu. Navrhované znenie § 121 ods. 5 Trestného poriadku v tomto smere ide nad rámec smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní (ďalej len „smernica“). Smernica (EÚ) 2016/800 v ustanovení čl. 9 ods. 1 ukladá povinnosť vyhotovenia záznamu výsluchu dieťaťa počas trestného konania v prípade „ak je to primerané vzhľadom na okolnosti prípadu, berúc do úvahy okrem iného i to, či je obhajca prítomný alebo nie a či je dieťa pozbavené osobnej slobody alebo nie, pričom v prvom rade sa vždy zohľadnia najlepšie záujmy dieťaťa.“ Súčasne čl. 9 ods. 2 smernica (EÚ) 2016/800 pripúšťa aj možnosť, že záznam sa nevyhotoví a v takom prípade je potrebné zaznamenať výsluch „iným vhodným spôsobom, napríklad prostredníctvom písomnej zápisnice“.

Navrhované ustanovenie § 121 ods. 5 Trestného poriadku upravuje výnimku z použitia technického zariadenia „ak tomu nebránia závažné dôvody“. Tieto závažné dôvody však nie sú bližšie definované ani v zákonomnom texte, preto je potrebné ich vymenovať aspoň demonštratívne. Ich existencia alebo neexistencia totiž môže byť rozdielne vyhodnotená orgánom činným v trestnom konaní a súdom, čo môže mať potenciálne vplyv na posúdenie zákonnosti tohto úkonu.

Takéto situácie vedú k dôvodnosti doplniť príslušný text o vysvetlenie tohto pojmu, ktorý zrejme bude nadväzovať na pojem „neprekonateľný technický problém“ v zmysle bodu 43 preambuly smernice (EÚ) 2016/800. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že výsluchy obvinených osôb mladších ako 18 rokov sa vždy vykonávajú za prítomnosti obhajcu obvineného, keďže ide o prípady povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku. Ten by mal byť dostatočným garantom zákonnosti vykonania výsluchu obvineného, preto potreba výsluchu obvinenej osoby mladšej ako 18 rokov s využitím technických zariadení

určených na záznam zvuku a obrazu nie je indikovaná až do takej miery ako v prípade, keď je osoba mladšia ako 18 rokov vypočúvaná v postavení podozrivého (podľa súčasnej právnej úpravy ako svedok), pritom z dôkaznej situácie je zrejmé, že takáto osoba je vnímaná ako podozrivý.

Pri dosiahnutí cieľa smernice - zabezpečiť „dostatočnú ochranu detí, ktoré nie sú vždy schopné pochopiť obsah výsluchov“, je oveľa vypuklejšia potreba vykonať výsluch osoby mladšej ako 18 rokov s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu v prípade výsluchu podozrivého (svedka), ako v prípade výsluchu obvineného, pri ktorom slovenský právny systém vyžaduje, aby bol prítomný obhajca obvineného.

Uvedené skutočnosti sú ďalšou argumentáciou odôvodňujúcou zakotviť spomínanú právnu úpravu inštitútu podozrivého do trestného konania, čo umožní dôsledne transponovať do slovenského právneho poriadku všetky smernice Európskej únie v oblasti trestného práva, ktoré garantujú obdobné procesné práva ako má obvinený aj osobám v postavení podozrivého, ktoré však v Slovenskej republike majú často formálne postavenie svedka. Fakticky ale ich orgány činné v trestnom konaní vnímajú ako podozrivých bez zákonom priznaných práv, hoci na základe smerníc Európskej únie by im Slovenská republika procesné práva podozrivého na úrovni procesných práv obvineného mala zabezpečiť formálne v právnom poriadku i de facto v rámci vykonávania úkonov trestného konania pred vznesením obvinenia.

Zvýšenie efektivity a rýchlosti trestného konania novou úpravou zabezpečovania a čítania listinných dôkazov

Listinnými dôkazmi sú v zmysle § 153 ods. 1 Trestného poriadku listiny, ktoré svojím obsahom dokazujú alebo vyvracajú skutočnosť vzťahujúcu sa na objasňovaný skutok, na obvineného alebo inej osoby, ktoré majú k veci vzťah.

Rozumejú sa nimi spravidla dokumenty zachytené na papieri, ale aj na iných podkladových materiáloch, ako napr. na textile, kamennej, kovovej platni, tiež na budovách a pod.³

Podľa § 269 Trestného poriadku sa písomné vyjadrenia, posudky, správy štátnych orgánov a ďalšie listiny, ktorými sa vykonáva dôkaz na hlavnom pojednávaní, prečítajú celé alebo ich časť, ktorá sa týka dokazovanej skutočnosti, a umožní sa do nich nazrieť stranám, a ak je to potrebné, aj svedkom a znalcom.

Problémovými z hľadiska aplikačnej praxe sú dve situácie.

Prvou z nich je situácia, že niekedy, napriek získaniu tisícok strán listín domovými prehliadkami a prehliadkami iných priestorov od obvineného, ktorých obsah je mu veľmi dobre známy, podľa § 208 Trestného poriadku je potrebné aj jemu a jeho obhajcovi po skončení vyšetrovania umožniť v primeranej lehote preštudovať spisy a podať návrhy na doplnenie vyšetrovania. Pojem v primeranej lehote nie je bližšie vymedzený, v prípadoch najmä tzv. závažnej ekonomickej trestnej činnosti sa ňou rozumie aj niekoľko týždňov, pričom v praxi bol evidovaný aj prípad desiatok obvinených a stovák zväzkov vyšetrovacieho spisu, pričom takéto preštudovanie spisov trvalo približne celý jeden rok. K tomu je pritom potrebné pripočítať takémuto preštudovaniu spisov predchádzajúce využívanie obvinenými a ich obhajcami možnosti (aj opakovaného) nazerania do spisov podľa § 69 Trestného poriadku a vyhotovovanie im vyšetrovateľmi kópii vyšetrovacích spisov.

Navrhovanou zmenou by preto mohlo byť vypustenie doposiaľ striktnie zakotveného práva obvineného a obhajcu i ostatných osôb uvedených v § 208 ods. 1 Trestného poriadku preštudovať spisy.

---

³ IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., r. 2010, s. 504.

V súlade s naznačovanou zmenou filozofie prípravného konania, ktorého úlohou má byť vyhľadať a zabezpečiť dôkazy, je jedným z riešení takejto situácie postup, aby po skončení vyšetrovania boli obvinený a jeho obhajca, resp. iné subjekty, najmä poškodený, oboznámení iba so zoznamom zabezpečených dôkazov. Obdobne obvinený a jeho obhajca by mali vopred oznámiť prokurátorovi dôkazy, ktoré navrhujú vykonať v konaní pred súdom, resp. po podaní obžaloby by návrh obvineného na vykonanie dôkazov doručil prokurátorovi a poškodenému súd (§ 34 ods. 2 Trestného poriadku). Dôkazy, ktoré navrhuje prokurátor vykonať v súdnom konaní sú súčasťou obžaloby (§ 235 písm. e) Trestného poriadku). Vo vzťahu ku vzájomnému oboznámeniu strán konania s nimi navrhovanými dôkazmi je vhodný a postačujúci postup upravený v § 240 ods. 3 a 4 Trestného poriadku.

Z pohľadu záujmu štátu na zabezpečení spravodlivosti tak je nevyvážený, nelogický a často až kontraproduktívny stav, keď procesné pravidlá ustanovené štátom vo forme zákona, umožňujú obvinenému a jeho obhajcovi oboznámiť sa po skončení vyšetrovania so všetkými dôkazmi (ich obsahom), ktoré zabezpečil prokurátor ako ich protistrana v súdnom konaní a naopak obvinený a jeho obhajca nimi navrhované dôkazy nemusí prokurátorovi predložiť ani uviesť. Stratégiu obhajoby a navrhované dôkazy si tak môže obvinený a jeho obhajca dôkladne pripraviť na základe preštudovania vyšetrovacieho spisu, čo ich v súdnom konaní zvýhodňuje.

Stav, keď policajť vykoná kompletne dokazovanie a potom ho predloží na preštudovanie obvinenému a jeho obhajcovi, ktorí si následne môžu prispôbiť obhajobné tvrdenia obsahu vyšetrovacieho spisu, sa javí byť ako iracionálny a nezodpovedajúci rovnosti postavenia procesných strán (prokurátora a obžalovaného) v súdnom konaní.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že aj obhajca obvineného má v trestnej veci založený „spis obhajoby“, pričom orgány činné v trestnom konaní ani súd v žiadnom štádiu trestného konania nemajú právo, resp. možnosť sa s týmto spisom oboznámiť, čo je v rozpore so zásadou rovnosti strán zakotvenej v § 2 ods. 14 Trestného poriadku vo fáze kontradiktórneho konania pred súdom za situácie, keď strana obhajoby je vopred (niekoľko týždňov, mesiacov pred hlavným pojednávaním, či verejným zasadnutím súdu) komplexne informovaná o argumentoch a dôkazoch obžaloby, zatiaľ čo druhá strana vôbec.

Z dôvodu odstránenia týchto disproporcií by znenie § 240 ods. 3 Trestného poriadku potom mohlo byť nasledovné:

„Spolu s rovnopisom obžaloby sa osobám uvedeným v odseku 1 doručí výzva, aby bez meškania písomne oznámili súdu a ostatným stranám návrhy na vykonanie dôkazov. Vo výzve sa zároveň upozornia na to, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, môže súd odmietnuť. Obvinený sa upozorní aj na to, že ak na hlavnom pojednávaní navrhuje vypočuť svedkov, ktorých výpovede navrhol prokurátor v obžalobe iba prečítať, je povinný to bez meškania písomne oznámiť súdu, inak ich súd na hlavnom pojednávaní bude môcť prečítať aj bez jeho súhlasu; to neplatí, ak nastala nová okolnosť, ktorá nebola obvinenému v čase doručenia výzvy známa.“

Podľa § 240 ods. 4 Trestného poriadku:

„V návrhu na vykonanie dôkazov podľa odseku 3 treba uviesť okolnosti, ktoré sa majú nimi objasniť, a ak ide o svedka, treba uviesť skutočnosti, na ktoré má byť vypočutý. Dôkazy musia byť označené tak, aby ich bolo možno na hlavnom pojednávaní vykonať okrem prípadov, keď vykonanie dôkazu zabezpečí ten, kto jeho vykonanie navrhol. Ak sa navrhuje výsluch svedka alebo znalca a navrhovateľ oznámi, že nemôže zabezpečiť jeho prítomnosť na hlavnom pojednávaní a žiada preto súd o jeho predvolanie, treba uviesť údaje o jeho totožnosti a bydlisku, inak súd vykonanie tohto dôkazu spravidla odmietne.“

Alternatívnym riešením problému podľa citovaného § 269 Trestného poriadku upravujúceho vykonávanie listinných dôkazov ich prečítaním na hlavnom pojednávaní je právna úprava zakotvená v § 204 Civilného sporového poriadku (CSP), podľa ktorého dôkaz listinou sa vykoná tak, že súd listinu alebo jej časť prečíta alebo oboznámi jej obsah. To neplatí,

ak ide o listinu, ktorej odpis bol strane sporu v priebehu konania doručený a ak listina alebo jej obsah neboli protistranou spochybnené. Ide o podmienky, ktoré musia byť splnené kumulatívne. V prípade splnenia oboch podmienok postačí na takú listinu súdom len odkázať. Vždy však musí byť vykonanie dôkazu listinou zaznamenané (§ 98 a § 99 CSP) a musí byť zrejmé, aké informácie súd z listiny čerpal. Samozrejme, ani v tomto prípade nie sú strany pripravené o právo sa k listine vyjadriť.⁴

Spomínanou alternatívou k vyššie uvádzanej právnej úprave, inšpirovanej citovaným znením CSP, je možnosť pri zachovaní znenia § 208 Trestného poriadku, na hlavnom pojednávaní nečítať čo aj len časti množstva listín, čo v aplikačnej praxi predstavuje aj celé týždne len takéhoto čítania listín, ale iba odkázanie na takéto listiny, ak procesné strany mali možnosť ich preštudovania podľa § 208 Trestného poriadku. Uvádzaná tzv. trojkombinácia oboznamovania sa procesných strán s listinami, a to najprv už uvádzanou formou nazerania do spisov podľa § 69 Trestného poriadku (a ich fotenia), nezriedka aj opakovaného, a zároveň preštudovaním spisov podľa § 208 Trestného poriadku v prípravnom konaní, ako aj ich čítaním podľa § 269 Trestného poriadku na hlavnom pojednávaní, je naďalej skutočne neúnosným stavom v absolútnom rozpore so zásadami rýchlosti a hospodárnosti trestného konania a zároveň nekonečným priestorom pre obštrukcie zo strany obvinených a ich obhajcov, osobitne v prípadoch väzobného trestného stíhania.

V tejto súvislosti je dôvodným dodať, že v zmysle ustálenej civilnej judikatúry, aktuálnej aj pre trestné konanie (uznesenia NS SR sp. zn. 7 Cdo 16/2013, 3 Obo 61/2009, R 59/2008, ZSP 59/2008), aj keď originály listín sú všeobecne ako dôkazný prostriedok vhodnejšie ako ich neoverené kópie, Civilný sporový poriadok (ani Trestný poriadok) v žiadnom ustanovení neukladá súdu povinnosť vykonávať dôkaz listinami výlučne len ich originálom. Následne záleží na voľnej úvahe súdu, ako doklad predložený v kópii bude hodnotiť, predovšetkým s prihliadnutím na to, čo o dôkaze uvedú strany.⁵

ZÁVER

Na základe skôr analyzovaného textu možno záverom zosumarizovať, že ak má byť skutočne dosiahnutý cieľ rekodifikovaného Trestného poriadku, zákona č. 301/2005 Z. z. v platnom znení, a to zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu, ktorý sa doposiaľ nepodarilo naplniť úplne, je potrebné novelizovať najmä tie jeho ustanovenia, ktoré sa v aplikačnej praxi uplatňujú najčastejšie a najmasívnejšie. V príspevku sme identifikovali, že takýmito ustanoveniami Trestného poriadku sú prioritne ustanovenia týkajúce sa výsluchov najmä svedkov, ale aj obvinených a podozrivých v kontexte formálneho začínania trestného stíhania a vznesenia obvinenia a ustanovenia týkajúce sa vykonávania dokazovania prečítaním listinných dôkazov.

V týchto súvislostiach navrhujeme predovšetkým odbúranie doterajšieho ponímania a právnej úpravy začatia trestného stíhania a následného vznesenia obvinenia, sústredením sa len na len vznesenie obvinenia tak, ako je to v právnych úpravách iných európskych štátov, ktoré našou optikou ponímané začatie trestného stíhania vôbec nepoznajú. V tomto smere sme jediným, nedôvodne preformalizovaným štátom s takouto zbytočnou právnou úpravou. Následkom takéhoto zjednodušeného ponímania začiatku trestného stíhania je odbúranie opakovaných výsluchov svedkov, ktorí sú spravidla, podľa súčasnej právnej úpravy Slovenskej republiky, na rozdiel od iných štátov, vypočúvaní minimálne štyrikrát v priebehu celého trestného konania. Navrhovaná právna úprava vedie k záveru, že takýto svedkovia by boli

⁴ ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, r. 2016, s. 753.

⁵ HORVÁTH, E. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., r. 2018, s. 597.

v priebehu celého trestného konania vypočítí spravidla nanajvýš dvakrát, a to raz v predsúdnom konaní a raz v priebehu súdneho konania.

Druhým podstatným alternatívnym návrhom je značná eliminácia vykonávania početných listinných dôkazov na súde len odkazom na nich za predpokladu, že sa s ich obsahom mohli procesné strany oboznámiť predovšetkým v predsúdnom konaní, resp. ak je im obsah týchto listinných dôkazov známy.

Okrem toho konštatujeme, že zefektívneniu trestného konania môžu prispieť mnohé ďalšie dielčie úpravy pri zachovaní všetkých základných práv tak obvineného, ako aj poškodeného, či iných subjektov trestného konania v zmysle medzinárodných štandardov. Z nich aspoň za záverečnú zmienku stojí

- komplexnejšia právna úprava podozrivého,
- doplnenie inštitútu upustenia od trestného stíhania z dôvodu nedostatku verejného záujmu pri prečinoch malej závažnosti, keď následok trestného činu pôsobil najmä na súkromnú sféru poškodeného, a ak pôjde o trestné činy, alternatívne pri ktorých poškodený bude oprávnený podať súkromnú žalobu,
- možné doplnenie inštitútu súkromnej (ob)žaloby, ktorú bude oprávnený podať poškodený na súd s príslušnosťou na konanie v trestných veciach, v ktorých prokurátor upustil od trestného stíhania z dôvodu nedostatku verejného záujmu,
- doplnenie ďalšieho fakultatívneho dôvodu zastavenia trestného stíhania, napr. ak vzhľadom na význam a mieru porušenia alebo ohrozenia chráneného záujmu, ktorý bol dotknutý, spôsob spáchania činu a jeho následok alebo okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný a vzhľadom na správanie obvineného po spáchaní činu, najmä na jeho snahu nahradiť škodu alebo odstrániť iné škodlivé následky činu, je zrejmé, že účel trestného konania bol dosiahnutý,
- explicitne upraviť základné pravidlo pre vybavovanie podnetu na preskúmanie zákonnosti postupu a rozhodnutí policajta alebo prokurátora v tom zmysle, že ak dozorový prokurátor už schválil namietaný procesný postup alebo rozhodnutie policajta (napríklad akceptoval rozhodnutie policajta podľa § 197 ods. 1 písm. a) až d) Trestného poriadku predložené prokurátorovi podľa § 197 ods. 3 Trestného poriadku) a namietaný nedostatok neodstránil sám dozorový prokurátor, bol by povinný podnet bezodkladne predložiť na vybavenie nadriadenému prokurátorovi.

Osobitnú kategóriu úvah by si zasluhovalo obmedzenie využitia mimoriadneho opravného prostriedku podľa § 363 a nasl. Trestného poriadku (napr. len na konkrétne zákonom ustanovené meritórne rozhodnutia, jeho vylúčenie v prípadoch, ak dôvodnosť trestného stíhania bola preskúmaná súdmi v rámci rozhodovania o väzbe v prípravnom konaní, umožniť zrušenie nezákonného rozhodnutia na základe žiadosti o preskúmanie postupu dozorového prokurátora nadriadeným prokurátorom a pod.).

Zoznam použitej literatúry

ČENTĚŠ, J. a kol. Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, r. 2012.

Dôvodová správa k rekodifikovanému Trestnému poriadku.

HORVÁTH, E. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., r. 2018.

IVOR, J. a kol. Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., r. 2010.

ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, r. 2016.

Kontaktné údaje autorov:

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Ústav štátu a práva SAV

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

lucia.kurilovska@flaw.uniba.sk

JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Úrad špeciálnej prokuratúry GP SR

jan.santa@genpro.gov.sk

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

Právo obvineného na informáciu o predvolanej osobe na výsluch

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia:

Príspevok sa zaoberá aktuálnym problémom z aplikačnej praxe, a to interpretáciou § 213 ods. 3 Trestného poriadku orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi. Autor v príspevku analyzuje vplyv interpretácie tohto ustanovenia na právo na obhajobu obvineného.

Kľúčové slová: *obvinený, právo na obhajobu, obhajca, výsluch svedka.*

Annotation:

The article is focused on the problem from the daily practice of interpretation of the Article 213 par. 3 of the Criminal Procedure Code by the criminal authorities and courts. The author analyses the impact of not revealing the identity of witnesses on the right of defence, especially on the equality of arms.

Key words: *accused, defence rights, defence counsel, witness interrogation.*

ÚVOD

Podľa § 213 ods. 2 Trestného poriadku má obhajca obvineného právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyzrozumieť. Rovnako má obhajca právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyzrozumieť. Obhajca sa týchto procesných úkonov nezúčastňuje len pasívne, ale môže aj aktívne. Obvinenému a iným vypočúvaným osobám môže obhajca klásť otázky potom, spravidla keď policajt výsluch skončí. Policajt je povinný obhajcovi včas oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu za predpokladu, že obhajca oznámi policajtovi, že sa chce zúčastniť vyšetrovacieho úkonu, resp. vyšetrovacích úkonov. Výnimka z povinnosti policajta oznámiť obhajcovi čas, miesto konania úkonu a druh úkonu je v prípade, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyzrozumenie obhajcu nemožno zabezpečiť. Ak sa obhajca alebo ním splnomocnený obhajca nedostaví na nariadený úkon, policajt vykoná tento úkon aj bez jeho účasti okrem výsluchu obvineného, ktorý trvá na prítomnosti obhajcu. V zmysle judikatúry je porušením práva obvineného na obhajobu, pokiaľ je v prípravnom konaní dopĺňované vyšetrovanie výsluchom svedka, bez toho, aby bol obhajca vopred upovedomený o dobe a mieste konania výsluchu, hoci požiadal policajta o účasť na vyšetrovacích úkonoch¹ alebo judikatúra považuje za porušenie práva na obvineného na obhajobu, ak jeho obhajca nebol riadne upovedomený o výsluchu svedka, hoci o ňom mal byť upovedomený a tento úkon bol vykonaný v jeho neprítomnosti.² Povinnosť doručovať procesným stranám písomnosti obsahujúce informácie o úkonoch vo veci a umožniť stranám reagovať, treba považovať za súčasť práva na obhajobu, tak ako ďalšie právne postupy, ktoré

---

¹ Porovnaj R 43/1989.

² Porovnaj napríklad R 81/2003.

sa prelínajú celým trestným konaním. Bez úplného uplatnenia práva na obhajobu vo všetkých jeho prejavoch a v jeho úplnom zákonnom vyjadrení nemožno hovoriť o dosiahnutí spravodlivosti.³ Rovnako je podstatné uviesť, že orgán činný v trestnom konaní musí upovedomiť obhajcu aj o tom, koho ide vypočúvať, nielen uviesť termín výsluchu neurčitého svedka.

Rozhodnutia súdnych autorít

K reálnej možnosti využiť právo prítomnosti na vyšetrovacom úkone sa vyjadril Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý v rozhodnutí R 54/2013 zo dňa 19.06.2012 uviedol, že obvinený, respektíve jeho obhajca musia byť riadne o úkone upovedomený, pričom pod riadnym upovedomením sa rozumie miesto a čas vykonania úkonu spolu s uvedením druhu úkonu, ktorý sa má vykonať. Súd tiež uviedol, že len všeobecné oznámenie obvinenému, respektíve jeho obhajcovi, že má možnosť zúčastniť sa na vyšetrovacom úkone, pričom by nebol úkon a jeho vykonanie bližšie špecifikovanie nie je chápané ako reálne poskytnutie možnosti využiť právo účasti na úkone.⁴

Okrem času a miesta vykonania úkonu bol do vydania Stanoviska Tpj 25/2018 trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovenia § 213 ods. 3 Trestného poriadku policajt povinný obvinenému, respektíve jeho obhajcovi oznámiť meno svedka, respektíve údaje, ktoré sú orgánom činným v trestnom konaní známe o svedkovi.

Trestnoprávne kolégium v Stanovisku Tpj 25/2018 (publikované pod č. 58/2018) prijalo výklad, že policajt je povinný obhajcovi oznámiť len druh úkonu, v tomto prípade pôjde o výsluch svedka, a to bez uvedenia mena svedka, ktorého výsluch sa má uskutočniť. Trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky malo za to, že pokiaľ by bolo meno svedka vopred oznámené obhajcovi, mohlo by zamariť prípadné utajenie svedka, pokiaľ by na toto boli splnené podmienky. Toto stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v tomto ohľade nepovažujem za správne riešenie situácie. Ako sa v ňom aj konštatuje, postup podľa § 136 ods. 2 až 5 a § 137 Trestného poriadku musí byť vecne odôvodnený. V zmysle § 136 ods. 2 Trestného poriadku utajenie totožnosti svedka musí byť odôvodnené dôvodnou obavou, že jej oznámením bude ohrozený jeho život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jemu blízkej osobe. Podľa môjho názoru orgán činný v trestnom konaní by mal starostlivo zvážiť, či existuje takáto dôvodná obava a až následne pristúpiť k neuvedeniu totožnosti svedka pred úkonom. Pokiaľ orgán činný v trestnom konaní takto koná automaticky, bez ohľadu na konkrétne okolnosti prípadu, považujeme tento postup za porušenie práva na obhajobu. Vydaním tohto stanoviska sa nesprávnym smerom uberá aj výklad rozhodnutia publikovaného ako R 54/2013 v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

Vzhľadom na vyššie uvedené, tu sa dostávajú do konfliktu dve práva, a to právo na obhajobu obvineného a právo svedka na jeho prípadnú ochranu prostredníctvom utajenia jeho totožnosti. Avšak treba poukázať na to, že v prípade, že by svedkovi skutočne hrozilo nebezpečenstvo, môže mu byť poskytnutá ochrana podľa zákona č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ochrane svedka“). Zákon o ochrane svedka rozlišuje medzi ohrozeným svedkom, chráneným svedkom a ich blízkymi osobami a poskytuje im ochranu v prípade, že im vzniká nebezpečenstvo ohrozenia života alebo zdravia v súvislosti s ich svedeckou výpoveďou alebo poskytnutím dôkazu. Ochrana poskytovaná týmto zákonom je obmedzená na nebezpečenstvo ohrozenia, ktoré

³ Porovnaj aj nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn.: II. ÚS 52/1998.

⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu SR - senát zo dňa 19.12.2012, sp. zn. 1 TdoV 16/2011.

hrozí zo strany osôb páchajúcich zločiny, za ktoré podľa Trestného zákona môže byť uložený trest odňatia slobody na doživotie alebo zločiny, ktoré boli spáchané organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou a trestné činy terorizmu. Ochrana podľa tohto zákona sa poskytuje v prípade, ak nie je možné zabezpečiť bezpečnosť ohrozených osôb iným spôsobom, s tým, že poskytnutie ochrany podľa tohto zákona je dobrovoľné a nie je naň právny nárok.

Právny názor trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uvedený v Stanovisku Tpj 25/2018 ale nie je právne správny, pretože takýto výklad ide proti ustáleným právnym doktrínam Európskeho súdu pre ľudské práva.

Som toho názoru, že postupom orgánov činných v trestnom konaní dochádza k porušovaniu práva na obhajobu obvineného, ktoré má medzi ostatnými právami v trestnom práve azda najvýznamnejšie postavenie. Je jedným z nosných atribútov spravodlivého procesu. *„Legislatívne vyjadrenie a reálne zabezpečenie tohto práva v trestnom konaní svedčí o stupni demokracie v trestnom procese toho-ktorého štátu. Táto právo vyjadruje požiadavku, aby v trestnom procese bola zaručená ochrana práv a záujmov osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie.“*⁵ Zabezpečenie tohto práva je nevyhnutným predpokladom úspešného výkonu spravodlivej justície v právnom štáte. Toto právo je zaručené oprávneným osobám samotnou Ústavou Slovenskej republiky, vo svetle ktorej je potrebné vykladať a aplikovať všetky zákony a podzákonné predpisy. Konkrétne čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky garantuje všetkým oprávneným osobám čas na prípravu obhajoby, ďalej že budú mať možnosť pripraviť si obhajobu a že svoju obhajobu budú môcť predniesť právne významným spôsobom buď osobne, alebo prostredníctvom obhajcu. Podľa právneho názoru Ústavného súdu vyjadrenom v jeho Náleze II. ÚS 34/1999 právo na obhajobu sa zaručuje ako základné právo fyzickej osoby a podlieha všetkým pravidlám, ktoré sa uznávajú pri ochrane základných práv a slobôd.

Účelom práva na obhajobu je teda poskytnutie príležitosti brániť sa obvineniu zo spáchania trestného činu. Zabezpečuje obhajovanie práv obvinených tak, aby boli okrem iného objasnené aj všetky skutočnosti svedčiace v ich prospech a aby sa na ne v konaní a pri rozhodovaní prihliadalo. Právo na spravodlivý súdny proces, ktorého imanentnou súčasťou je aj právo na obhajobu tvorí jadro a podstatu Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“).

V prípade postupu v zmysle predmetného Stanoviska Najvyššieho súdu Slovenskej republiky by orgán činný v trestnom konaní porušil princíp rovnosti zbraní, ktorý je možné považovať za právnu doktrínu ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Napríklad Komisia pre ľudské práva v prípade Jaspers proti Belgicku⁶ rozhodla, že princíp rovnosti zbraní, tak ako aj článok 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru ukladajú obžalobe a vyšetrojúcim orgánom povinnosť oznámiť každý údaj, ktorý vlastní alebo ku ktorému by mohli získať prístup, ktorý môže pomôcť obvinenému zbaviť sa obvinenia alebo znížiť mu trest. Tento princíp sa vzťahuje na údaje, ktoré by mohli podkopať dôveryhodnosť svedkov obžaloby.⁷ V rovnakom duchu Európsky súd pre ľudské práva konštatoval v rozhodnutí Kostovski proti Holandsku: *Ak obhajobe nie je známa totožnosť osoby, ktorú by chcela vypočuť, nemohla by si pozrieť presné údaje, ktoré by jej dovolil právom zistiť, či je táto osoba zaujatá, nepriateľská alebo nedôveryhodná. Svedectvo alebo iné vyhlásenia, ktoré obvineného usvedčujú alebo zbavujú viny, môžu byť dokonca úmyselne nepravdivé alebo jednoducho klamlivé a obhajoba to bude môcť ťažko preukázať, ak nebude mať informácie, ktoré jej dovoľia preveriť spoľahlivosť ich autora alebo vzniesť pochybnosti o jeho dôveryhodnosti. S takouto situáciou*

⁵ Nález III. ÚS 41/2001 z 12. júla 2001.

⁶ Rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva z 14. decembra 1981, číslo sťažnosti 8403/78.

⁷ MOLE, N., HARBY, C.: Sprievodca na aplikáciu článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Rada Európy, 2006. ISBN: 978-80-89141-10-4, s. 41.

je spojené obvykle neodmysliteľné nebezpečenstvo.⁸ Rovnako by len oznámením termínu výsluchu svedka bez toho, aby bolo konkretizované orgánom činným v trestnom konaní, o akého svedka ide, bolo porušené právo na obhajobu v časti práva na efektívnu možnosť prípravy obhajoby, čím by bol porušený článok 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Takého upovedomenie o výsluchu svedka by taktiež trpelo vadou, že obhajca nebol upovedomený "riadne" o plánovaných vykonávaných dôkazoch. Uvedené vyplýva okrem iného aj z rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Edwards proti Veľkej Británii,⁹ podľa ktorého článok 6 ods. 1 Dohovoru vyžaduje, aby vyšetrovacie orgány oznámili obhajobe všetky relevantné dôkazy, ktoré majú k dispozícii, ako v prospech, tak aj v neprospech obvinených.

Možnosť riadnej realizácie práva na obhajobu

Pre riadnu realizáciu práva na obhajobu nestačí, ak je obhajca na úkone prítomný, ale príslušné orgány by mu mali vytvoriť podmienky pre to, aby sa mohol na úkon aj riadne pripraviť. Postup orgánov činných v trestnom konaní v rozpore s uvedením by viedol k porušeniu práva obvineného obhajovať sa prostredníctvom obhajcu. Neobznámenie obhajcu s menom svedka v neposlednom rade predlžuje trestné konanie, a to z dôvodu, že za takýchto okolností môže obhajca legitímne požadovať opätovný výsluch svedka, aby mohol klásť svedkovi relevantné otázky, ktoré nemohol klásť pri prvom výsluchu, pretože sa nemal ako na výsluch pripraviť nepoznajúc jeho totožnosť. Pri výsluchu je teda veľmi dôležitá aktívna rola obhajcu ktorého úlohou je prispieť k náležitému a včasnému objasneniu skutočností, ktoré obvineného zbavujú viny alebo ju aspoň zmiernujú, prípadné iné skutočnosti významné pre trestné konanie.

S súčasnej praxi orgánov činných v trestnom konaní možno badať takýto postup aj vo veľkých tzv. skupinových kauzách, kde sú plánované výsluchy svedkov na dva-tri týždne a obhajcovia sú upovedomovaní len takým spôsobom, že im vyšetrovateľ doručí upovedomenie o dátumoch, hodinách a uvedení, že bude vypočutý „svedok“. Ak je takto plánované vypočúvanie 20 svedkov a ide o trestnú vec, kde je viacero obvinených a stíha sa viacero skutkov, obhajoba ani nemá možnosti posúdiť, na ktorých výsluchoch je potrebné sa zúčastniť, ktoré sa týkajú ich klienta, a ktoré nemajú so skutkom, ktorý sa kladie ich klientovi za vinu žiadny súvis. Okrem porušenia práva na obhajobu, oberania obvinenému a obhajcovi o možnosť pripraviť sa na výsluch svedka, je takýto postup aj nehospodárny. V prípade ustanovených obhajcov sa to dokonca dotýka aj štátneho rozpočtu.

Výsluch svedka za podmienok, že orgán činný v trestnom konaní vedome (účelovo) neoznámil jeho meno v upovedomení obhajcovi (eventuálne obvinenému), by bolo hypoteticky možné zrealizovať len so súhlasom obhajcu (obvineného), čo by zhojilo narušenie práva na obhajobu a takýto dôkaz by bolo možné použiť v konaní pred súdom taktiež iba s výslovným súhlasom obvineného. K uvedenému by bolo vhodné ešte poznamenať, že účelom právnej úpravy práva na obhajobu, a to nie len na národnej úrovni, ale aj medzinárodnoprávnej (napríklad Dohovor), je na prvom mieste chrániť stíhanú osobu pred rizikami zneužitia štátnej moci, čím môže obhajoba obvineného najviac utrpieť, resp. právo na obhajobu môže byť zásadným spôsobom porušené.

ZÁVER

⁸ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Kostovski proti Holandsku, 20. november 1989, odsek 42.

⁹ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva Edwards proti Veľkej Británii, 16. decembra 1992, In: SVÁK, J., Ochrana ľudských práv, Euro kódex 2006, ISBN 80-88931-51-7, s. 481.

Je evidentné, že v analyzovaných procesných situáciách na seba narážajú dve práva, a to právo na obhajobu obvinenej osoby a právo svedka na jeho utajenie pre potrebu jeho ochrany. V najzávažnejších prípadoch ohrozenia svedka, tento požíva ochranu podľa zákona o ochrane svedka, ktorá je podľa nášho názoru dostatočná. Z tohto dôvodu považujem utajovanie totožnosti svedkov nad rámec režimu podľa tohto predpisu za neprimeraný zásah do práva na obhajobu. V prípade, že orgán činný v trestnom konaní neposkytne bližšie informácie ohľadom konkrétneho úkonu (napr. totožnosť svedka, ktorý má byť vypočúvaný), tak máme za to, že si nespĺnil svoju povinnosť upovedomiť obhajcu o úkone riadne a včas. Tento postup orgánov činných v trestnom konaní znemožňuje obhajcovi alebo obvinenému akúkoľvek zmysluplnú prípravu na procesný úkon a takéto konanie je v rozpore so zásadou rovnosti zbraní a možnosti prípravy obhajoby, tak ako je to nespochybniteľne vyjadrené aj v článku 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru.

Zoznam použitej literatúry

MOLE, N., HARBY, C.: Sprievodca na aplikáciu článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Rada Európy, 2006. ISBN: 978-80-89141-10-4.

SVÁK, J., Ochrana ľudských práv, Euro kódex 2006, ISBN 80-88931-51-7.

Judikatúra podľa textu.

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Katedra trestného práva kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. 6, 810 00, Bratislava I

E-mail: ondrej.laciak@flaw.uniba.sk

JUDr. Mgr. Monika Lichnerová

Vývoj inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v prípravnom konaní

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

Anotácia:

Príspevok sa zaoberá historickým vývojom inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v slovenskom právnom poriadku. Jednotlivými legislatívnymi zmenami v priebehu rokov dochádzalo k vývoju inštitútu do jeho dnešnej podoby. Príspevok odráža legislatívne zmeny a poskytuje ich súhrnné zhodnotenie.

Kľúčové slová: *odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, slovenská právna úprava, historický exkurz.*

Annotation:

Publication is focused on historical development of wiretapping and recording of telecommunication traffic in Slovak jurisdiction. Through several legislative changes over the years, the institute has been developed into its current form. Publication reflects the changes and provides their overall evaluation.

Key words: wiretapping and recording of telecommunication traffic, Slovak legislation, historical development.

ÚVOD

„Pravda sa nebojí skúmania“ Sokrates.

Slová starogréckeho filozofa využijem ako úvod do problematiky odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v zmysle jeho historického vývoja s poukazom na aktuálnu právnu úpravu inštitútu. S názorom Sokratesa sa možno stotožniť, avšak dôležité si je položiť i doplňujúcu otázku, na ktorú už odpovedá aj samotný zákonodarca, a to „*Aká je hranica pre poznanie pravdy?*“

V samotnej publikácii bude poukazované ako uvažoval zákonodarca od zaradenia inštitútu odpočúvania do Trestného poriadku, až do rekodifikácie Trestného poriadku v porovnaní s aktuálnou právnu úpravou. Historickým exkurzom bude skúmané, či práve legislatívne zmeny v priebehu rokov, zvýšili efektívnosť prípravného konania.

Počas života Sokratesa neexistovali moderné telekomunikačné prostriedky, ktoré by bolo možné využiť na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Aktuálne žijeme v modernej spoločnosti, demokratickej spoločnosti, kde inštitút odpočúvania, ak je využitý, predstavuje výrazný zásah do základných ľudských práv a slobôd. Na tomto podklade je nutné zdefinovať, za akých okolností je možné využiť tento inštitút čo najefektívnejšie tak, aby splnil svoj účel, a zároveň neprimerane nezasahoval do základných práv a povinností.

Vývoj právnej úpravy

Počas každodenného života sa stretávame s početnými situáciami. Všetky majú spoločnú jednu charakterovú črtu. Nič nie je čierne a biele alebo môžeme povedať, že každá strana má dve mince. Na jednej strane môžeme pozorovať markantný progres vedeckej činnosti

v oblasti technológií. O čom sme kedysi mohli len snívať, je dnes štandardom. Modernizácia je však priamo prepojená s jej využitím a začlenením v praxi. S modernizáciou technológii nastáva aj rozvoj inštitútov trestného poriadku ako je **Odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky**. Na jednej strane pozorujeme progres, na druhej strane, krok späť. Ľudské práva a slobody sú zaručené Ústavou a inými právne záväznými predpismi medzinárodného charakteru. Tieto sú však narúšané práve využitím aplikovaním vedeckého pokroku v praxi. Technologický pokrok súvisí najmä s rozvojom telefónnej prevádzky a internetovej prevádzky, ktoré považujeme za jeden z hlavných kanálov medziľudskej výmeny informácií.¹

Odpočúvanie z historického hľadiska nie je možné jednoznačne zadefinovať na časovej osi. Pod pojmom odpočúvania si ľudia kedysi predstavovali len jednoduchý úkon, kedy tretia osoba načúvala rozhovoru prvých dvoch. Už počas prvej svetovej vojny máme zaznamenané viaceré pokusy odpočúvania, ktoré pomáhali zistiť informácie o nepriateľoch, chystajúcich sa útokoch a iných informáciách, o ktorých by sa protistrana inak nedozvedela. Na začiatku 20. storočia neboli technické vedomosti ani zďaleka na takej úrovni ako sú dnes.

Vývoj odpočúvania na území našej krajiny bol ovplyvňovaný rôznymi spoločensko - politickými aspektmi a ekonomickými zmenami, ktoré mali dôraz na spoločnosť a museli byť premietnuté i v právnom poriadku, a to i z dôvodu, že páchanie trestných činov prebiehalo organizovane a vysoko kvalifikovanými spôsobom. Samotná právna úprava musela byť prispôbená spoločenským podmienkam, aby zamedzila páchaniu najmä, nie však výlučne organizovanej kriminalite.

Prvé právne zmienky o právnej norme odpočúvania boli do právneho poriadku včlenené v Zákone č. 178/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 o Trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok). Platnosť zákona nepriamo platila až do roku 2005, kedy bola nahradená Trestným poriadkom č. 301/2005 Z. z. Práve časovému obdobiu do roku 2005 sa príspevok prioritne zaoberá, nakoľko legislatívne zmeny boli v tomto časovom období najviac výrazné.

Je nutné poznamenať, že do roku 1990 odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky de iure na území Česko – Slovenska neexistovalo, to však neznamená, že nebolo zo strany štátnych orgánov využívané. Tieto súvislosti, nie sú preukázané, avšak sú viac než pravdepodobné, a to najmä nie však výlučne, zo strany spravodajských a bezpečnostných zložiek. Je dôvodné sa domnievať, že do dnešného dňa sú zachované interné zložky, ktoré by tieto tvrdenia potvrdzovali. Podľa gen. Jaroslava Ivora malo dochádzať k vydaniu smerníc pre odpočúvanie už v roku 1949, teda počas revolučných rokov 1948 – 1949, zo strany ministerstva spravodlivosti. V tomto prípade, avšak nie je možné, vzhľadom k nedostatku právnej úpravy prepokladať, že sa jednalo práve o prípravné konania, nakoľko vznik inštitútu neodrážal a nedodržiaval právne normy.²

Pôvodná časová verzia zákona č. 141/1961 o Trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) s účinnosťou od 1. januára 1962, neobsahovala ustanovenie, ktoré by priamo odkazovalo na odpočúvanie v dnešnom zmysle slova.

---

¹ ČENTÉŠ, J. Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C. H. Beck: Bratislava, 2013.

² IVOR, J. Moderné dôkazné prostriedky odhaľovania a dokumentovania kriminality. In Karlovarská právni revue. 2010, roč. 6, č. 4, s. 65.

Predchodcom právnej úpravy odpočúvania z pohľadu zákona č. 141/1961 o Trestnom konaní súdnom, bol § 88³, ktorý vo svojej pôvodnej úprave umožňoval zaistenie vecí bezpečnostnými orgánmi. Na tomto základe boli bezpečnostné orgány oprávnené vykonávať zaisťovacie úkony. Na tento úkon musel byť vopred udelený súhlas prokurátora. V prípade, ak sa jednalo o jedinečný a neopakovateľný úkon, zadováženie príkazu znieslo odklad, avšak do 48 hodín bolo nutné prokurátora o tomto úkone upovedomiť. Bolo povinnosťou prokurátora prešetriť zákonnosť týchto úkonov. Toto ustanovenie bolo od 1. augusta 1965 vypustené.

Samotné odpočúvanie od roku 1990 upravoval § 88, ktorý ako opakovane novozavedený paragraf bol vsunutý do právneho poriadku pod názvom **Odpočúvanie telefónnych rozhovorov**, pričom ustanovenie bolo rozdelené do štyroch odsekov.

Odpočúvanie telefónnych rozhovorov bolo možné **po začatí trestného stíhania** a to pre obzvlášť závažný úmyselný trestný čin alebo pre iný úmyselný trestný čin, na ktoré trestné stíhanie zaväzuje medzinárodná zmluva. Boli rovnako zadefinované podmienky, kto mohol nariadiť odpočúvanie telefónnych hovorov. Táto právomoc bola zverená predsedovi senátu a v prípravnom konaní prokurátorovi. Základným predpokladom na nariadenie odpočúvania telefónnych rozhovorov bola existencia dôvodného predpokladu, že výsledkom využitia inštitútu budú významné skutočnosti pre trestné konanie. V tomto prípade môžeme prvýkrát s právnym podložením povedať, že sa inštitút odpočúvania bol využívaný v prípravnom konaní.

Uplatňovala sa zásada, že nemôžu byť odpočúvané rozhovory medzi obhajcom a obvineným, a to nie len v prípravnom konaní. V praxi bolo však náročné dodržiavanie tohto ustanovenia, nakoľko záznam z odpočúvania bol vyhotovovaný na automatické zariadenie, ktoré nebolo schopné rozlíšiť, či sa jedná o rozhovor s obhajcom alebo nie.⁴ V kontexte odpočúvania záznamu telekomunikačnej prevádzky je rozhovor medzi advokátom a klientom do dnešných dní nanajvýš sporný, nakoľko nie sú jasne definované záruky a istoty, napriek tomu, že zákon a príslušné ustanovenia vyslovene túto metodiku vylučujú.

Východiskový zákon a jeho charakterové znenie upravovalo aj možnosť odpočúvania osoby podozrivej zo spáchania iného trestného činu ako trestného činu vymedzeného, a to za okolnosti, kedy účastník s vykonaním Odpočúvania telefónnych rozhovorov súhlasil a dal súhlas. V čase zavedenia ustanovenia do Trestného poriadku bolo nutné vydať písomné rozhodnutie o nariadení Odpočúvania telefónnych rozhovorov a toto rozhodnutie odôvodniť. Odpočúvanie zabezpečoval Orgán zboru národnej bezpečnosti.

Z vyššie definovaného zákonného ustanovenia je zrejmé, že vtedajšia právna úprava neumožňovala Odpočúvanie telefónnych hovorov v zmysle § 88 **pred začatím trestného stíhania**. Z dikcie zákona vychádza, že ak chcel byť nadobudnutý záznam využitý ako dôkaz museli byť splnené podmienky vymedzené ustanovením zákona, a to najmä pripojenie protokolu k dôkazu, pričom museli byť obsiahnuté údaje o mieste, čase a spôsobe získania tohto dôkazu a osobe, ktorá vykonala záznam, ako aj osobe, ktorá zoznam vyhotovila. Za takýchto podmienok mohol byť dôkaz využitý v trestnom konaní. Špecifikom prvej právnej bolo, že v rozhodnutí nebolo nutné definovať, na akú dobu sa príkaz na odpočúvanie vydáva, ako ani nebola stanovená maximálna doba počas ktorej sa môže inštitút využiť.⁵

Zákomom č. **558/1991 Zb.** bola zavedená informačná povinnosť voči organizácii obstarávajúcej prevádzku telekomunikačnej siete o vydaní príkazu, ako aj o dĺžke trvania, na

³ § 88 ods. 1 a 2 zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom:

ods. 1“ Ak je nevyhnutne potrebné ešte pred začiatkom vyšetrovania vykonať zaisťovacie úkony, na ktoré sú bezpečnostné orgány podľa ustanovení tretieho, štvrtého a piateho oddielu tejto hlavy oprávnené, zadovážia si bezpečnostné orgány na ich vykonanie vopred súhlas prokurátora. Ak nemožno pre neodkladnosť veci zadovážiť súhlas vopred, musia do 48 hodín prokurátora o vykonanom úkone upovedomiť.

Ods. 2 „Pri vykonávaní úkonov sú bezpečnostné orgány povinné i v prípade uvedenom v odseku 1 postupovať podľa predpisov trestného poriadku. Zákonnosť a neodkladnosť takých úkonov prokurátor vždy preverí.“

⁴ VANTUCH, P. Nezákonný odposlech advokáta. In: Buletin advokacie, 2008, č. 3, s. 18.

⁵ Zákon č. 178/1990 Zb.

ktorú bol príkaz vydaný. Samotný výkon odpočúvania bol zverený policajnému orgánu.⁶ O úprave dotýkajúcej sa prepojenia inštitútu odpočúvania s prípravným konaním, tento zákon bližšie neupravoval.

Zákonom č. 247/1994 Z. z. s účinnosťou od 01. októbra 1994 došlo k novelizácii zákonnej úpravy. Subjektom novelizácie bolo rozšírenie využitia inštitútu o ďalšie formy, ako napr. telefaxové prevádzky. Novelizáciou dochádza aj k zmene názvu inštitútu, tak ako ho poznáme dnes, a to na Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Ak sa inštitút v predchádzajúcich fázach mohol aplikovať len po začatí trestného stíhania, po novelizácii bolo prípustné využiť inštitút **počas celého trestného konania**. V znení zákona sa slová „po začatí trestného stíhania“ nahrali „počas trestného konania“. Novelizáciou došlo i k ďalšej zásadnej zmene, ktorá sa javila ako kritická po zakomponovaní úpravy do právneho poriadku. Novelizácia zakomponovala ohraničenie doby, na ktorú mohol byť vydaný príkaz na odpočúvanie. Táto doba nemohla presiahnuť 6 mesiacov, avšak predseda senátu, resp. **prokurátor v rámci prípravného konania mohol túto dobu predĺžiť o ďalších šesť mesiacov**. V prípade, ak sa inštitútom nezistili skutočnosti významné pre trestné konanie, tieto záznamy sa zničili v zmysle predpisov o skartácii. Novelizácia sa dotkla i možnosti využitia nadobudnutých informácií v inej trestnej veci, avšak za splnenia podmienky, že sa jednalo o trestný čin, pre ktorý je možné nariadiť využitie inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky. V prípade, ak sa nejedná o taxatívne vymedzený trestný čin, na to aby mohol byť tento záznam využitý v inej trestnej veci, musel byť zadovážený súhlas dotknutej osoby. Za týchto okolností mohol byť využitý záznam v inej trestnej veci, ako v tej, v ktorej bol príkaz vydaný.

Došlo i k rozšíreniu pôsobnosti o trestné činy uvedené v osobitnom zákone. Zákonodarca odkazoval najmä na Zákon o boji proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmenách niektorých ďalších zákonov (ďalej aj len Zákon č. 249/1994 Z. z.). Na podklade zákona bola rozšírená pôsobnosť trestných činov a taxatívne vymedzené trestné činy v zmysle § 2 ods. 2 zákona č. 249/1994 Z.z.⁷ Okrem taxatívne vymedzených trestných činov bolo možné so súhlasom prokurátora, teda v prípravnom konaní, aplikovať aj na iné úmyselne trestné činy s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej 5 rokov, avšak za podmienky, že existuje podozrenie, že trestný čin bol spáchaný organizovanou skupinou.⁸

Zákon č. 272/1999 Z. z. nadobudol účinnosť od 1. novembra 1999. V zmysle inštitútu odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky vykonal iba minimálne zmeny, ktoré možno považovať len za zmeny výkladového charakteru. Aplikačne išlo o spresnenie a využitie pojmom záznam a zápisnica, aby nedochádzalo v aplikačnej praxi k nezrovnalostiam. Zákonodarca sa vysporiadal aj s otázkou, ako je nutné nakladať s príkazom na nariadenie odpočúvania. Od účinnosti úpravy bolo jasne stanovené, že príkazom sa nakladá ako s utajovanou skutočnosťou.⁹

⁶ Zákon č. 558/1991 Zb.

⁷ V zmysle § ods. 2 sa jednalo o nasledovné trestné činy „trestné činy teroru podľa § 93 a 93a, záškodníctva podľa § 95, falšovania a pozmeňovania peňazí a cenných papierov podľa § 140, zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods. 2, všeobecného ohrozenia podľa § 179, ohrozenia bezpečnosti vzdušného dopravného prostriedku a civilného plavidla podľa § 180a, nedovoleného ozbrojovania podľa § 185 ods. 2 a 3, nedovolennej výroby a držania omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov podľa § 187, nedovolennej výroby a držania jadrových materiálov podľa § 187a, obchodovania s deťmi podľa § 216a, vraždy podľa § 219, zavlečenia do cudziny podľa § 233, lúpeže podľa § 234 ods. 2 a 3, brania rukojemníka podľa § 234a, vydierania podľa § 235 ods. 2, obchodovania so ženami podľa § 246, krádeže podľa § 247 ods. 3 písm. a) a ods. 4, neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla podľa § 249a ods. 3 a 4, podvodu podľa § 250 ods. 3 písm. a) a ods. 4 a legalizácie príjmov z trestnej činnosti podľa § 252 Trestného zákona.“

⁸ Zákon č. 247/1994 Z. z.

⁹ Zákon č. 272/1999 Z. z.

Zákon č. 366/2000 Z. z. nadobudol účinnosť 7. novembra 2000 a na rozdiel od poslednej úpravy zákona priniesol zmeny, ktoré sa priamo dotýkali aplikácie inštitútu. Nariadiť odpočúvanie mohol už iba súd, a to aj v prípravnom konaní. Konkrétne odpočúvanie mohol nariadiť výlučne sudca alebo predseda senátu a v prípravnom konaní sudca na návrh prokurátora. V tomto smere prechádza v prípravnom konaní na prokurátora už len navrhovacia povinnosť, vychádzajúca z podstaty prípravného konania, ktoré je možné považovať za konanie návrhové. Týmto zákonom boli v prípravnom konaní obmedzené právomoci prokurátora, a pokiaľ doteraz mohol nariadiť odpočúvanie aj samotný prokurátor, po účinnosti novely zákona, tak mohol **v prípravnom konaní iba navrhnúť**. Zmeny sa dotkli i taxatívne vymedzených trestných činov, pričom nastala zmena formulácie paragrafového znenia.¹⁰ Zoznam trestných činov sa rozšíril o trestný čin korupcie a trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa. Zo zákona sa **vypustila povinnosť informovať** po vydaní príkazu organizáciu obstarávajúcu prevádzku telekomunikačnej siete. V dôvodovej správe k zákonu sa ako dôvod vypustenia uvádza skutočnosť, že za dodržanie zákonnosti zodpovedá policajný orgán. Od prijatia novely sa v zápisnici vyžadovalo pripojenie písomného záznamu, ktorý obsahoval doslovný prepis záznamu telekomunikačnej prevádzky, ktorý sa neutajoval.¹¹

Z pohľadu aplikačnej praxe **Zákon č. 253/2001 Z. z.** nepriniesol žiadne zmeny, ktoré by sa priamo dotýkali inštitútu Odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky. Jedinou zmenou, ktorou právna úprava prešla, bola zmena slovného spojenia štátneho tajomstva, ktoré bolo nahradené slovným spojením, utajovaná skutočnosť. Stalo sa tak v dôsledku prijatia nového Zákona o ochrane utajovanej skutočnosti. Nebolo možné naďalej využívať slovné spojenie štátne tajomstvo, nakoľko zákon tento pojem nepoznal.¹²

Zákon č. 422/2002 Z. z. možno považovať za prelomovú novelizáciu zákona, nakoľko bol prvýkrát jasne zadefinovaný pojem informačno - technické prostriedky. Definícia sa nachádza v § 12 ods. 13 v zákone o Trestnom konaní súdnom¹³. Novelizáciou bola stanovená príslušnosť súdu pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní. Bola stanovená príslušnosť súdov, ktorá spadala pod krajský súd a vyšší vojenský súd, v obvode, v ktorom je činný prokurátor, ktorý podal návrh na odpočúvanie a záznam telekomunikačných činností. Za týchto okolností možno, a to napriek predchádzajúcemu obmedzeniu právomoci prokurátora v prípravnom konaní predpokladať, že týmto spôsobom, aspoň z časti, bola prokurátorom poskytnutá miestna výhoda.

Novelizácia sa dotkla aj spornej časti inštitútu, v ktorom dochádzalo ku komunikácii medzi obhajcom a obvineným. Novelizáciou bolo jasne stanovené, že komunikácia medzi obhajcom a obvineným, nie je prípustná ako dôkaz, a tieto záznamy sa musia bezodkladne zničiť. Tento postup však nebolo nutné aplikovať, pokiaľ sa zaznamenané rozhovory dotýkajú veci, v ktorej obhajca nie je obhajcom obvineného.

Zákonodarca sa v novelizácii vysporiadal i s okolnosťami, kedy vec neznesie odklad a kedy nie je možné príkaz súdu zaobstarať vopred. Pre neopakovateľnosť tejto situácie **zákonodarca stanovil, že príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej činnosti môže vydať v prípravnom konaní prokurátor**, ale však len za okolnosti, kedy tento príkaz nie je spojený so vstupom do bytu iného. Tento príkaz prokurátora musí byť do 24 h potvrdený príslušným sudcom, inak príkaz vydaný prokurátorom stráca platnosť. Takto získané

¹⁰ KYJAC, Z.: Použitie informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní, Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-8168-266-7

¹¹ Zákon č. 366/2000 Z.z.

¹² Zákon č. 253/2001 Z.z.

¹³ § 12 ods. 13 zákona o trestnom konaní súdnom: „*Informačno-technickými prostriedkami sa na účely tohto zákona rozumejú elektrotechnické, rádiatechnické, fototechnické, optické, mechanické, chemické a iné technické prostriedky a zariadenia alebo ich súbory použité utajovaným spôsobom pri odpočúvaní a zázname telekomunikačných činností (§ 88) alebo vyhotovovaní obrazových, zvukových alebo iných záznamov (§ 88e), ak sa ich použitím zasahuje do základných ľudských práv a slobôd.*“

informácie následne nie je možné pre účely trestného konania využiť a musia byť bezodkladne predpísaným spôsobom zničené.

Do právnej úpravy bol vložený ods. 6, ktorý ukladá povinnosť orgánu Policajného zboru, ktorý vykonáva odpočúvanie, aby sústavne skúmal či dôvody, za ktorých bol vydaný príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačných činností, stále pretrvávajú. Prípadne, ak orgán Policajného zboru zistí, že dôvody už nepretrvávajú, musí i pred skončením doby, na ktorú bol príkaz vydaný, odpočúvanie ukončiť. Táto skutočnosť musí byť bezodkladne oznámená, a to písomne, tomu, kto príkaz vydal.¹⁴

Poslednou úpravou, ktorá bola novelizáciou v trestnom poriadku zavedená je zmena názvu Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky na Odpočúvania a záznam telekomunikačných činností, ktorý až do rekodifikácie Trestného poriadku už nebol zmenený.

Zákon č. 457/2003 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. decembra 2003, priniesol nové ustanovenia §88, a to ods. 9 a 10, ktoré definujú postup pri zisťovaní údajov o uskutočňovanej telekomunikačnej činnosti, a zároveň zdefinoval, že príkaz na oznámenie údajov musí byť písomný a odôvodnený.¹⁵

Zákon č. 457/2003 Z. z. predstavoval poslednú novelizáciu Zákona č. 141/1961 Zb., Zákon o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok), ktorá sa dotýkala Odpočúvania a záznamu telekomunikačných činností. Z historického exkurzu pred rekodifikáciou Trestného poriadku, možno poznamenať, že inštitút Odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky, prešiel početnými novelizáciami, ktoré či už odstraňovali nedostatky počiatkových úprav alebo implementovali nové ustanovenia.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačných činností bol v Zákone č. 141/1961 Zb. pri jeho poslednej novelizácii, definovaný v štvrtej hlave, šiestom oddieli. Právna norma nepôsobila dokonalo, avšak oproti pôvodnej právnej úprave bola prepracovanejšia, chránila dotknuté osoby pred neoprávnenými a pretrvávajúcimi zásahmi. Táto právna úprava bola následne prebratá aj do rekodifikovaného Trestného poriadku, pričom nastala zmena systematického začlenenia inštitútu Odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky bol ako inštitút vymedzený ako informačno – technický prostriedok v zmysle § 10 ods. 20 Trestného poriadku. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky bol v novom Trestnom poriadku č. 301/2005 Z. z. vymedzený v § 115. Ustanovenie bolo rozdelené do deviatich odsekov. Rekodifikovaná právna úprava vo vzťahu k nim precizovala okruh trestných činov, pri ktorých je možné ich využitie nariadiť a taktiež precizovala aj ich schvaľovací a kontrolný mechanizmus.¹⁶

Aktuálna právna úprava zákona č. 301/2005 Z. z. upravuje Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky v ustanovení § 115. V zmysle aktuálnej úpravy je inštitút možné využiť v taxatívne vymedzených trestných konaniach. Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky je možné využiť tak v prípravnom konaní, ako aj v konaní pred súdom. V prípravnom konaní je možné príkaz vydať sudcom pre prípravné konanie, a to na návrh prokurátora. V prípade, ak vec neznesie odklad, je daná právomoc prokurátorovi, aby príkaz vydal, avšak za splnenia podmienky, že príkaz nie je spojený so vstupom do obydlia. Vydaný príkaz musí byť do 24 hodín potvrdený sudcom pre prípravné konanie. V opačnom prípade musia byť získané informácie bezodkladne zrušené. Príkaz v oboch prípadoch musí byť vydaný písomne s dostatočným odôvodnením. Je možné sa nazdávať, že zákonodarca postupnými legislatívnymi zmenami dospel do stavu, ktorý je už zaužívaný praxou a vymedzil tak právomoci sudcu a prokurátora v danom rozsahu. Uvedený rozsah, podľa osobného názoru,

¹⁴ Zákon č. 422/2002 Z. z.

¹⁵ ČENTĚŠ, J. Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C. H. Beck: Bratislava, 2013.

¹⁶ TÓTHOVÁ, M. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky a jeho využitie na účely odhaľovania a dokazovania korupcie, In: COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011.

predstavuje rovnováhu medzi zverenými právomocami a vzájomnou kontrolou. Podstatnou náležitosťou príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky je aj ohraničenie časového rozsahu, na ktorý sa príkaz vydáva. Maximálna doba je 6 mesiacov, avšak táto môže byť v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudcom pre prípravné konanie opakovane predĺžená o dva mesiace. V tomto smere zákonodarca legislatívnymi zmenami rovnako zefektívnil inštitút, nakoľko najväčším pochybením pri zavedení inštitútu do právneho poriadku bolo práve absentujúce časové ohraničenie vydaného príkazu. Za účelom dodržania zásady proporcionality je navyše uložená povinnosť sústavného skúmania, či i naďalej pretrvávajú dôvody, za ktorých bol príkaz vydaný, a to z dôvodu aby nedochádzalo k bezdôvodnému zásahu do práv a slobôd dotknutých osôb. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonáva príslušný útvar Policajného zboru. Inštitút v dnešnej podobe už reflektuje aj prípady, kedy je možné využiť zistené informácie v inej trestnej veci ako v tej, na ktorej bol príkaz vydaný, a to na rozdiel od úprav pôvodných.¹⁷

Inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky od svojho počiatku vyvolával tlak na zákonodarcu, aby jeho využitie bolo zákonné, odôvodnené a efektívne. Početnými legislatívnymi zmenami dochádza postupne k odstraňovaniu nedostatkov. Aktuálna právna úprava je pomerne obsiahnejšia, špecifickejšia a poskytujúca vyššiu garanciu dotknutým osobám ako to bolo v predchádzajúcich úpravách. Uvedené je možné vnímať pozitívne, avšak pre vyššiu efektivitu, a to nie len v prípravnom konaní, ktoré je možné považovať za kľúčové v rámci trestného konania, bude nutné pokračovať v legislatívnych úpravách i naďalej.

ZÁVER

Historický exkurz právnej úpravy Odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v trestnom konaní vykladá plynulý prechod od jeho počiatku až k rekonštrukcii Trestného poriadku v kontexte aktuálnej právnej úpravy inštitútu.

Samotný historický exkurz počas rokov 1990 až 2005 prešiel početnými zmenami, pričom niektoré pôsobili chaoticky až neodôvodnene. Novelizácie v niektorých fázach boli len štylistickou zmenou paragrafových znení, aby nedochádzalo k chybnému výkladu, čo je možné pripísať novote inštitútu.

V zmysle prípravného konania boli zmeny zaznamenané najmä v rozsahu úpravy právomoci zverených prokurátorovi, ktoré prechádzali viacerými zmenami počas jednotlivých legislatívnych zmien. Pri prvých úpravách inštitútu bola zverená prokurátorom právomoc vydať v prípravnom konaní príkaz na odpočúvanie, avšak táto právomoc bola časom obmedzená a prokurátor mohol len navrhnúť príslušnému súdu, aby bol vydaný príkaz na odpočúvanie. V rámci neskorších zmien došlo k čiastočnému prinávrateniu právomoci prokurátorom, kedy v prípade, ak situácia neznesie odklad, mohol byť vydaný príkaz na odpočúvanie, avšak tento musel byť v lehote nie dlhšej ako 24 hodín potvrdený príslušným súdom. V tomto smere možno odkázať na aktuálnu právnu úpravu, ktorá prokurátorovi priznáva totožné postavenie.

---

¹⁷ Aktuálne znenie zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Je nepochybné, že vývoj inštitútu od jeho počiatku nebol bezproblémový. Jednotlivými legislatívnymi zmenami zákonodarca odstraňoval nedostatky, ktoré sa objavili pri aplikačnej praxi. Dovolím si povedať, že ani v dnešnej dobe inštitút nie je bezchybný. Na samotné nedostatky je poukazované aj medzinárodnými súdmi. V aktuálnej právnej úprave nie sú striktne vymedzené záruky pre odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky a absentuje aj dodržiavanie ústavných limitov. Za týchto okolností, s poukazom na vývoj inštitútu nemožno spochybníť jeho efektívnosť, ktorú pri objasňovaní kriminality na území Slovenskej republiky zastáva, ale je potrebné namietat' jeho postavenie a právny základ, na ktorom je založený a rozsah, v akom sa vykonáva. Zastávam názor, že do blízkej budúcnosti bude inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky využívaný o to pravidelnejšie a častejšie odrážajúc technologický progres, a preto bude nutné pokračovať aj v jeho legislatívnom vývoji.

Zoznam použitej literatúry

Aktuálne znenie zákona č. 301/2005 Z. z.

ČENTÉŠ, J. Odpočúvanie – procesnoprávne a hmotnoprávne aspekty. C. H. Beck: Bratislava, 2013.

DRGONEC, J. Právna úprava o dpočúvanie a použitia ďalší sledovacích technológií mocenskými zložkami v Slovenskej republike. In: časopis pro právní vědu a praxi, 2003, č. 1.

IVOR, J. Moderné dôkazné prostriedky odhaľovania a dokumentovania kriminality. In Karlovarská právní revue. 2010, roč. 6, č. 4, s. 65.

KYJAC, Z.: Použitie informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní, Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-8168-266-7.

MEDELSKÝ, J., Historický exkurz odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky, Praha: Leges, 2017, 288 s.

PÍRY, M. Veľký brat Ťa vidí alebo informačno - technické prostriedky. In právna revue. 2012, roč. 1, č. 2, s 24.

TÓTHOVÁ, M. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky a jeho využitie na účely odhaľovania a dokazovania korupcie, In: COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011.

VANTUCH, P. Nezákonný odposlech advokáta. In: Buletin advokacie, 2008, č. 3, s. 18.

Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok).

Zákon č. 178/1990 Zb.

Zákon č. 247/1994 Z. z.

Zákon č. 253/2001 Z. z.

Zákon č. 272/1999 Z. z.

Zákon č. 366/2000 Z. z.

Zákon č. 422/2002 Z. z.

Zákon č. 457/2003 Z. z.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Mgr. Monika Lichnerová
Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva
Tomášikova 20, 820 09 Bratislava
xlichnerova@paneurouni.com

JUDr. Jakub Ľorko, PhD., JUDr. Nina Tarabová

Vybrané štatistické ukazovatele vybavovania trestnej agendy v Slovenskej republike¹

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia:

Autori sa v predkladanom príspevku zameriavajú na efektivitu trestného konania, najmä cez prizmu plynutia času, a to s ohľadom na rôzne aspekty a v rôznych koreláciách využitím dostupných štatistických údajov. Problematika efektívnosti práva, resp. jeho jednotlivých subsystémov, kde patrí aj trestné právo, a osobitne vo vzťahu k procesným odvetviám týchto subsystémov, je veľmi široká a je predmetom záujmu nie len právnej teórie a praxe, odbornej verejnosti, ale aj laickej verejnosti.

Kľúčové slová: *kriminalita, trestné konanie, prípravné konanie, odklony, dohoda o vine a treste, väzba, efektivita, COVID-19.*

Annotation:

In this article the authors focus on the effectiveness of the criminal proceedings, especially through the prism of the passage of time, taking into account different aspects in different correlations using available statistical data. The issue of the effectiveness of law, resp. its individual subsystems, including criminal law and in particular in relation to the procedural sectors of those subsystems, is very broad and it is the subject of interest not only of legal theory and practice of the professional public but also of the general public.

Key words: *criminality, criminal procedure, preliminary procedure, diversion, plea agreement, custody, effectiveness, COVID-19.*

ÚVOD

V rámci výskumu si projekt APVV 19-0102 s názvom „Efektivita prípravného konania“ kladie za cieľ podrobiť analýze efektívnosť trestného konania z hľadiska jeho jednotlivých častí, štádií a inštitútov, a to osobitne s dôrazom na prípravné konanie a procesné inštitúty v ňom využívané, nakoľko ide o jedno z jeho najvýznamnejších štádií. Cieľom je posúdiť stav, úroveň a zmeny v efektívnosti trestného konania, jeho štádií a inštitútov, najmä z hľadiska toho, ako boli ovplyvnené rekodifikáciou trestného konania takmer pred 15 rokmi v podobe prijatia zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. Snahou zákonodarcu bolo zvýšiť efektívnosť trestného práva, a to aj cez jeho zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie, celkovou rekodifikáciou trestného práva, teda ako jeho hmotnej, tak aj procesnej časti. Trestnoprávnou notoriou je skutočnosť, že v polovici roku 2005 bol prijatý nový trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov – ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“) ako aj trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov – ďalej len „Trestný poriadok“ alebo „TP“) s účinnosťou od 01.01.2006. Uvedené normy nahradili predchádzajúce trestnoprávne predpisy pochádzajúce z

---

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-19-0102. This article was supported by the scientific project APVV-19-0102 of the Slovak Research and Development Agency.

roku 1961. V rámci novej úpravy trestného konania boli prevzaté a mierne modifikované niektoré právne inštitúty inkorporované už v predchádzajúcom Trestnom poriadku (napr. inštitút skráteneho vyšetrovania, podmienenečného zastavenia trestného stíhania, zmieru) a súčasne boli zavedené aj nové (najmä inštitút konania o dohode o vine a treste), ktoré v súhrne mali zabezpečiť zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania, ktoré je ako v očiach odbornej, tak aj laickej verejnosti vnímané ako zdĺhavé a značne formálne. Snaha o zefektívnenie trestného konania pri rekonštrukcii sa teda sústredila do dvoch smerov, a to jednak prevzatím už zavedených inštitútov, ktoré mali zjednodušovať a zrýchľovať najmä prípravné konanie. To sa prejavilo najmä v prevzatí a modifikovaní úpravy skráteneho vyšetrovania (§ 202 a nasl. Trestného poriadku) cez zavedenie jeho osobitnej skrátenej formy v § 204 Trestného poriadku (tzv. súper rýchle skrátene vyšetrovanie). Ďalej boli prevzaté v mierne modifikovanej podobe aj inštitúty podmienenečného zastavenia trestného stíhania (§ 216 a nasl. Trestného poriadku) a zmieru (§ 220 a nasl. Trestného poriadku). Druhým smerom, ktorým sa zákonodarca ubral v snahe zefektívniť a zrýchliť trestné konanie, bolo zavedenie nových inštitútov s možnosťou ukončiť trestné konanie odsúdením páchatel'a aj cez vynechanie vykonávania zdĺhavého, náročného a nákladného hlavného pojednávania. Výsledkom tejto snahy bolo zavedenie inštitútu konania o dohode o vine a treste v ustanovení § 232 a nasl. Trestného poriadku. Cieľom bolo najmä zrýchliť súdnu časť trestného konania s predpokladaným dopadom aj na rýchlosť prípravného konania. Spomenuté inštitúty sú nosnými z hľadiska snahy zákonodarcu o zefektívnenie a zrýchlenie trestného konania.

Problematika efektívnosti práva, resp. jeho jednotlivých subsystémov, kde patrí aj trestné právo, a osobitne vo vzťahu k procesným odvetviám týchto subsystémov, je veľmi široká a je predmetom záujmu nie len právnej teórie a praxe, odbornej verejnosti, ale aj laickej verejnosti. V predkladanom príspevku sa zameriame na efektívnosť trestného konania najmä cez prizmu plynutia času, a to s ohľadom na rôzne aspekty a v rôznych koreláciách.

Kriminalita a skončenie prípravného konania v SR

Pokles kriminality v podmienkach Slovenskej republiky je štatisticky zdokumentovateľná skutočnosť. Keď sa pozrieme na vývoj kriminality za ostatnú dekádu (k tomu pozri tabuľku č. 1), možno konštatovať jej každoročný postupný pokles z 95 252 trestných činov v roku 2010 na 54 244 trestných činov v roku 2020, čo predstavuje pokles o približne 43 %.

Tabuľka č. 1: Kriminalita v SR 2010 – 2020

Ukazovateľ	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Trestné činy spolu (počet)	95 252	92 873	90 351	89 677	81 245	73 163	69 635	66 215	61 392	58 829	54 244

Zdroj: Štatistický úrad SR

Možno prezumovať, že uvádzaný pokles kriminality by mohol mať za následok zvýšenie efektívnosti trestného konania v zmysle celkového zrýchlenia trestného konania. Avšak rýchlosť konania v zmysle dĺžky uplynutého času je podľa nášho názoru len jeden z merateľných ukazovateľov efektívnosti trestného konania. Veľmi dôležité sa javí aj samotný spôsob skončenia trestného konania či využitie inštitútov v priebehu trestného konania, ktorých aplikácia je finančne náročná (napr. inštitút väzby).

Samostatné trestno-procesné inštitúty, ktoré jedným slovom spoločne nazývame ako odklony, umožňujú v praxi miernejšie postihnúť, prípadne ani nepostihnúť dotknutého

páchateľa. Jednotlivé odklony, použitím ktorých je možné končiť prípravné konanie bez toho, aby následne prebiehalo konanie pred súdom sú upravené v ustanoveniach § 214 až 229 Trestného poriadku. Z hľadiska využiteľnosti predmetných inštitútov nižšie uvádzame údaje z prípravného konania v trestnom konaní na prokuratúrach Slovenskej republiky za ostatných 5 rokov (k tomu pozri tabuľku č. 2).

Tabuľka č. 2: Trestné stíhania v SR 2016 – 2020

Ukazovateľ	2016	2017	2018	2019	2020
Začaté TS	74 433	70 376	64 018	60 724	56 140
Zastavené TS	14 325	13 171	11 650	11 544	10 231
Prerušené TS	25 239	23 367	19 945	17 843	16 484
Postúpené TS	3 837	3 671	3 547	3 610	3 535
Obžaloby	25 023	24 836	26 024	24 077	22 978
Dohoda o vine a treste	4 055	3 383	1 039	1 866	1 356
Podmienečné zastavenie TS	1 485	1 484	1 334	1 293	1 129
Schválenie zmieru	469	464	479	491	427

Zdroj: Generálna prokuratúra SR

Z vyššie uvedených údajov, vyhotovených na základe zverejnených informácií na stránke Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vyplýva, že v posledných piatich rokoch sa prípravné konanie najčastejšie skončilo podaním obžaloby na súd. Z uvedeného môžeme vyvodiť záver, že podmienky podania obžaloby na súd sú v praxi častejšie splnené ako podmienky odklonov pri skončení prípravného konania. Jedine v roku 2016 bolo z prípadov skončených prerušením trestného stíhania o niekoľko viac ako podaných obžalôb.

Najväčší pokles za ostatných päť rokov bol zaznamenaný pri aplikovaní inštitútu dohody o vine a treste. Hlavným cieľom tohto inštitútu je odbremeniť súdy a znížiť počet prejednaných vecí na hlavnom pojednávaní.² Pod pojmom dohoda o vine a treste je potrebné rozumieť dohodu, ktorá je uzavretá medzi štátom a obvineným, pričom na strane štátu vystupuje prokurátor ako jeho zástupca.³ Ide teda o dvojstranný právny úkon, predmetom ktorého je priznanie spáchania skutku a uznanie viny, ďalej prijatie trestu, niekedy ešte aj ďalší výrok.⁴ V roku 2020 v trestných konaniach dohoda o vine a treste bola použitá približne trikrát menej ako v roku 2016. Zaujímavá paralela je v porovnaní štatistických údajov využívania dohôd o vine a treste pri trestnej zodpovednosti fyzických a právnických osôb. Kým v trestnom konaní s fyzickými osobami využívanie dohody o vine a treste medziročne za posledných 5 rokov klesá, pri trestnej zodpovednosti právnických osôb za ostatné 3 roky účinnosti zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov tvorí približne pätinu odsúdení (k tomu pozri tabuľku 3 až 5).

² K tomu porovnaj podmienky v ČR napr. s ŠČERBA, F. a kol.: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges. 2012, s. 22.

³ ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, s. 108.

⁴ KLÁTIK, J.: Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania, Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela , 2010, s. 228.

Tabuľka č. 3: Rozhodnutia – trestná zodpovednosť právnických osôb za rok 2018

PREHLAD O POČTE PRÁVNICKÝCH OSÔB, U KTORÝCH SÚD ROZHODOL O ODSÚDENÍ, OSLOBODENÍ, POSTÚPENÍ, ZASTAVENÍM ALEBO INÝM SPÔSOBOM ZA ROK 2018										
Kraj	odsúdením					oslobodením	zastavením	postúpením inému orgánu	zmierom a zastavením	podmienečným zastavením
	odsúdením (okrem schválením dohody podľa § 334 Tr. por.)	upustením od súhrnného a ďalšieho trestu	schválením dohody podľa § 334 Tr. por.	upustením od potrestania	podmienečným upustením od potrestania					
BA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BB	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PO	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŠTS	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0
SR	4	0	2	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 4: Rozhodnutia – trestná zodpovednosť právnických osôb za rok 2019

PREHLAD O POČTE PRÁVNICKÝCH OSÔB, U KTORÝCH SÚD ROZHODOL O ODSÚDENÍ, OSLOBODENÍ, POSTÚPENÍ, ZASTAVENÍM ALEBO INÝM SPÔSOBOM ZA ROK 2019										
Kraj	odsúdením					oslobodením	zastavením	postúpením inému orgánu	zmierom a zastavením	podmienečným zastavením
	odsúdením (okrem schválením dohody podľa § 334 Tr. por.)	upustením od súhrnného a ďalšieho trestu	schválením dohody podľa § 334 Tr. por.	upustením od potrestania	podmienečným upustením od potrestania					
BA	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TN	5	0	1	0	0	0	0	0	0	0
NR	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZA	6	0	1	0	0	0	0	0	0	0
BB	5	0	0	0	0	1	0	0	0	0
PO	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
KE	6	0	1	0	0	0	0	0	0	0
ŠTS	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0
SR	26	0	6	0	0	1	0	0	0	0

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 5: Rozhodnutia – trestná zodpovednosť právnických osôb za rok 2020

PREHLAD O POČTE PRÁVNICKÝCH OSÔB, U KTORÝCH SÚD ROZHODOL O ODSÚDENÍ, OSLOBODENÍ, POSTÚPENÍ, ZASTAVENÍM ALEBO INÝM SPÔSOBOM ZA ROK 2020										
Kraj	odsúdením					oslobodením	zastavením	postúpením inému orgánu	zmierom a zastavením	podmienečným zastavením
	odsúdením (okrem schválením dohody podľa § 334 Tr. por.)	upustením od súhrnného a ďalšieho trestu	schválením dohody podľa § 334 Tr. por.	upustením od potrestania	podmienečným upustením od potrestania					
BA	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TT	5	0	1	0	0	1	0	0	0	0
TN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NR	7	0	2	0	0	0	0	0	0	0
ZA	6	0	2	0	0	0	0	0	0	0
BB	7	0	0	0	0	0	0	2	0	0
PO	17	0	0	0	0	0	1	0	0	0
KE	9	0	1	0	0	0	0	0	0	0
ŠTS	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0
SR	55	0	10	0	0	1	1	2	0	0

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Druhý odklon, ktorého použitie sa znižuje podstatnejšie ako pri ostatných, je prerušenie

trestného stíhania. Pri ostatných odklonoch, zobrazených prostredníctvom vyššie uvedených údajov, možno konštatovať, že z roka na rok nie sú až také veľké rozdiely, čo sa týka počtu ich aplikovania v trestných konaniach.

Najmenej použitým odklonom je schválenie zmiernosti zo strany prokurátora. Na jednej strane to spôsobujú zákonom upravené podmienky použitia tohto inštitútu, nakoľko je ho možné aplikovať iba pri prečinoch a vyžaduje sa súhlas obvineného a poškodeného. Ďalšia podmienka, ktorá pravdepodobne ešte viac sťažuje častejšiu aplikáciu daného inštitútu, je uvedená v § 220 odsek 1 písmeno c) Trestného poriadku, pretože nie každý obvinený je jednak ochotný a jednak schopný zložiť požadované peniaze na účet súdu alebo na účet prokuratúry.

Využitie inštitútu väzby v kontexte rýchlosti konania v trestných veciach v SR

V zmysle ustanovenia § 2 ods.2 Trestného poriadku do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie. Uvedené je vyjadrením zásady zdržanlivosti a primeranosti, ktorá bola zavedená po rekonštrukcii Trestného poriadku a úzko súvisí so zásadami stíhania len zo zákonných dôvodov a prezumpcie nevinoty. Vzťahuje sa na všetky osoby, ktoré sa akýmkoľvek spôsobom zúčastňujú v trestnom konaní – svedkovia, poškodení, zúčastnené osoby, a nielen na tých, voči ktorých sa konanie vedie. V prípade, ak účel trestného konania nie je možné dosiahnuť inak a zákon umožňuje zásahy do základných práv a slobôd osôb zúčastnených v trestnom konaní, všetky také zásahy musia byť vykonané v súlade so zákonom a iba v nevyhnutnom rozsahu na dosiahnutie účelu trestného konania. V prípravnom konaní sa táto zásada uplatňuje napríklad v súvislosti s výkonom väzby, konkrétne pri rozhodovaní o jej trvaní. Osobu je možné vziať do väzby len na nevyhnutný čas, pričom túto skutočnosť zaručí práve zásada primeranosti a zdržanlivosti.⁵

V roku 2018 okresné sudy v trestnej agende zaznamenali 27 584 došlých vecí, v ktorých bolo stíhaných 31 585 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom okresné sudy Slovenskej republiky zaznamenali pokles počtu vecí došlých i počtu osôb v týchto veciach stíhaných. Okresné sudy Slovenskej republiky v roku 2018 vybavili 27 636 vecí, v ktorých bolo stíhaných 31 485 osôb, čo predstavuje pokles v počte vybavených vecí i osôb v nich v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi.

V roku 2018 zostalo na okresných súdoch nevybavených 14 230 vecí, v ktorých bolo stíhaných 18 751 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa počet nevybavených vecí na okresných súdoch zvýšil. Rýchlosť konania na okresných súdoch u všetkých osôb v právoplatne skončených veciach (bez ohľadu na to ako bola vec vybavená) bola v roku 2018 v celoštátnom priemere 6,4 mesiaca (k tomu pozri tabuľku č. 6).

V roku 2018 okresné sudy Slovenskej republiky vybavili 2 520 väzobne stíhaných osôb. Priemerná dĺžka väzby bola 92 dní (k tomu pozri tabuľku č. 7 a 8).

Tabuľka č. 6: Rýchlosť konania na okresných súdoch za rok 2018

⁵ KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013, str. 36-38.

PREHLAD O RÝCHLOSTI KONANIA V TRESTNÝCH VECIACH NA OKRESNÝCH SÚDOCH														
Kraj	Počet osôb v právop. veciach	Od dôjdenia vecí na súd do právoplatnosti rozhodnutia uplynulo												Priemer v mes.
		do 1 mesiaca		od 1 do 3 mes.		od 3 do 6 mes.		od 6 do 9 mes.		od 9 mes. do 1 r.		viac ako 1 rok		
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	4 639	1 936	41,73	846	18,24	609	13,13	337	7,26	218	4,70	693	14,94	6,83
TT	3 298	1 135	34,41	687	20,83	507	15,37	277	8,40	155	4,70	537	16,28	7,51
TN	2 846	971	34,12	672	23,61	419	14,72	194	6,82	165	5,80	425	14,93	6,87
NR	3 157	1 059	33,54	834	26,42	556	17,61	220	6,97	96	3,04	392	12,42	6,51
ZA	3 297	1 060	32,15	960	29,12	492	14,92	278	8,43	136	4,12	371	11,25	5,73
BB	4 183	1 303	31,15	1 464	35,00	569	13,60	298	7,12	151	3,61	398	9,51	4,87
PO	4 353	1 168	26,83	1 390	31,93	715	16,43	315	7,24	156	3,58	609	13,99	7,50
KE	5 348	1 931	36,11	1 616	30,22	834	15,59	295	5,52	128	2,39	544	10,17	5,75
SR	31 121	10 563	33,94	8 469	27,21	4 701	15,11	2 214	7,11	1 205	3,87	3 969	12,75	6,40

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 7: Dĺžka väzby v prípravnom konaní za rok 2018

PREHLAD O DĹŽKE VÄZBY V PRÍPRAVNOM KONANÍ NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2018												
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	298	100	33,6	170	57,0	25	8,4	2	0,7	1	0,3	124,72
TT	278	79	28,4	158	56,8	30	10,8	10	3,6	1	0,4	135,69
TN	436	192	44,0	220	50,5	20	4,6	2	0,5	2	0,5	109,72
NR	376	122	32,4	231	61,4	21	5,6	2	0,5	0	0,0	120,89
ZA	255	125	49,0	123	48,2	7	2,7	0	0,0	0	0,0	99,57
BB	296	140	47,3	140	47,3	11	3,7	5	1,7	0	0,0	102,47
PO	334	109	32,6	203	60,8	18	5,4	4	1,2	0	0,0	117,52
KE	360	143	39,7	192	53,3	24	6,7	1	0,3	0	0,0	108,00
SR	2 633	1 010	38,4	1 437	54,6	156	5,9	26	1,0	4	0,2	114,82

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 8: Dĺžka súdnej väzby za rok 2018

PREHLAD O DĹŽKE SÚDNEJ VÄZBY NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2018												
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	281	172	61,2	63	22,4	30	10,7	14	5,0	2	0,7	108,44
TT	278	159	57,2	54	19,4	37	13,3	20	7,2	8	2,9	148,20
TN	368	294	79,9	72	19,6	34	9,2	8	2,2	0	0,0	76,57
NR	255	285	111,8	48	18,8	22	8,6	9	3,5	4	1,6	77,65
ZA	270	222	82,2	18	6,7	10	3,7	3	1,1	2	0,7	52,89
BB	312	186	59,6	55	17,6	25	8,0	3	1,0	1	0,3	88,90
PO	348	219	62,9	34	9,8	38	10,9	16	4,6	5	1,4	105,28
KE	408	253	62,0	58	14,2	28	6,9	8	2,0	1	0,2	77,99
SR	2 520	1 790	71,0	402	15,9	224	8,9	81	3,2	23	0,9	91,99

Zdroj: Analytické centrum MS SR

V roku 2019 okresné sudy v trestnej agende zaznamenali 26 456 došlých vecí, v ktorých bolo stíhaných 30 127 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom okresné sudy Slovenskej republiky zaznamenali pokles počtu vecí došlých i počtu osôb v týchto veciach stíhaných.

Okresné sudy Slovenskej republiky v roku 2019 vybavili 27 413 vecí, v ktorých bolo stíhaných 31 484 osôb, čo predstavuje pokles v počte vybavených vecí i v nich osôb v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi.

V roku 2019 zostalo na okresných súdoch nevybavených 13 296 vecí, v ktorých bolo stíhaných 17 440 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa počet nevybavených vecí na okresných súdoch znížil. Rýchlosť konania na okresných súdoch u všetkých osôb v právoplatne skončených veciach (bez ohľadu na to ako bola vec vybavená) bola v roku 2019 v celoštátnom priemere 6,30 mesiaca (k tomu pozri tabuľku č. 9).

V roku 2019 okresné sudy Slovenskej republiky vybavili 2 495 väzobne stíhaných osôb. Priemerná dĺžka väzby bola 116,40 dní (k tomu pozri tabuľku č. 10 a 11).

Tabuľka č. 9: Rýchlosť konania na okresných súdoch za rok 2019

PREHĽAD O RÝCHLOSTI KONANIA V TRESTNÝCH VECIACH NA OKRESNÝCH SÚDOCH														
Kraj	Počet osôb v právop. veciach	Od dôjdenia vecí na súd do právoplatnosti rozhodnutia uplynulo												Priemer v mes.
		do 1 mesiaca		od 1 do 3 mes.		od 3 do 6 mes.		od 6 do 9 mes.		od 9 mes. do 1 r.		viac ako 1 rok		
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	4 143	1 826	44,07	729	17,60	500	12,07	284	6,85	151	3,64	653	15,76	7,03
TT	3 433	1 200	34,95	663	19,31	454	13,22	298	8,68	182	5,30	636	18,53	8,50
TN	2 749	1 041	37,87	630	22,92	375	13,64	172	6,26	111	4,04	420	15,28	6,86
NR	2 949	1 066	36,15	797	27,03	437	14,82	199	6,75	120	4,07	330	11,19	6,13
ZA	3 110	1 099	35,34	830	26,69	448	14,41	230	7,40	146	4,69	357	11,48	5,36
BB	4 140	1 333	32,20	1 469	35,48	534	12,90	279	6,74	158	3,82	367	8,86	4,67
PO	4 390	1 262	28,75	1 345	30,64	672	15,31	298	6,79	187	4,26	626	14,26	7,40
KE	5 180	1 990	38,42	1 552	29,96	773	14,92	267	5,15	149	2,88	449	8,67	4,97
SR	30 094	10 817	35,94	8 015	26,63	4 193	13,93	2 027	6,74	1 204	4,00	3 838	12,75	6,30

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 10: Dĺžka väzby v prípravnom konaní za rok 2019

PREHĽAD O DĹŽKE VÄZBY V PRÍPRAVNOM KONANÍ NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2019													
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch	
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%		
BA	337	113	33,5	182	54,0	42	12,5	0	0,0	0	0,0	125	
TT	305	76	24,9	199	65,2	23	7,5	7	2,3	0	0,0	133	
TN	346	122	35,3	213	61,6	9	2,6	0	0,0	2	0,6	106	
NR	340	105	30,9	202	59,4	31	9,1	2	0,6	0	0,0	122	
ZA	249	110	44,2	126	50,6	13	5,2	0	0,0	0	0,0	105	
BB	288	113	39,2	158	54,9	17	5,9	0	0,0	0	0,0	105	
PO	257	72	28,0	168	65,4	16	6,2	1	0,4	0	0,0	120	
KE	373	127	34,0	217	58,2	24	6,4	5	1,3	0	0,0	115	
SR	2 495	838	33,6	1 465	58,7	175	7,0	15	0,6	2	0,1	116	

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 11: Dĺžka súdnej väzby za rok 2019

PREHĽAD O DĹŽKE SÚDNEJ VÄZBY NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2019													
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch	
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%		
BA	336	224	66,7	62	18,5	33	9,8	12	3,6	5	1,5	101	
TT	291	124	42,6	60	20,6	64	22,0	36	12,4	7	2,4	187	
TN	320	234	73,1	65	20,3	19	5,9	2	0,6	0	0,0	62	
NR	321	222	69,2	51	15,9	30	9,3	17	5,3	1	0,3	95	
ZA	239	192	80,3	37	15,5	8	3,3	2	0,8	0	0,0	56	
BB	297	189	63,6	82	27,6	22	7,4	3	1,0	1	0,3	87	
PO	234	163	69,7	38	16,2	19	8,1	11	4,7	3	1,3	100	
KE	357	246	68,9	67	18,8	31	8,7	11	3,1	2	0,6	89	
SR	2 395	1 594	66,6	462	19,3	226	9,4	94	3,9	19	0,8	97	

Zdroj: Analytické centrum MS SR

V roku 2020 okresné sudy v trestnej agende zaznamenali 24 547 došlých vecí, v ktorých bolo stíhaných 27 907 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom okresné sudy Slovenskej republiky zaznamenali pokles počtu vecí došlých i počtu osôb v týchto veciach stíhaných.

Okresné sudy Slovenskej republiky v roku 2020 vybavili 24 303 vecí, v ktorých bolo stíhaných 27 665 osôb, čo predstavuje pokles v počte vybavených vecí i v nich osôb v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

V roku 2020 zostalo na okresných súdech nevybavených 13 384 vecí, v ktorých bolo stíhaných 17 302 osôb. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa počet nevybavených vecí na okresných súdech zvýšil. Rýchlosť konania na okresných súdech u všetkých osôb v právoplatne skončených veciach (bez ohľadu na to ako bola vec vybavená) bola v roku 2020 v celoštátnom priemere 5,92 mesiaca (k tomu pozri tabuľku č. 12).

V roku 2020 okresné sudy Slovenskej republiky vybavili 2 527 väzobne stíhaných osôb. Priemerná dĺžka väzby bola 117 dní (k tomu pozri tabuľku č. 13 a 14).

Tabuľka č. 12: Rýchlosť konania na okresných súdech za rok 2020

PREHĽAD O RÝCHLOSTI KONANIA V TRESTNÝCH VECIACH NA OKRESNÝCH SÚDOCH														
Kraj	Počet osôb v právop. veciach	Od dôjdenia vecí na súd do právoplatnosti rozhodnutia uplynulo												Priemer v mes.
		do 1 mesiaca		od 1 do 3 mes.		od 3 do 6 mes.		od 6 do 9 mes.		od 9 mes. do 1 r.		viac ako 1 rok		
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	3 497	1 439	41,15	708	20,25	445	12,73	237	6,78	161	4,60	507	14,50	6,62
TT	2 918	1 058	36,26	524	17,96	491	16,83	208	7,13	122	4,18	515	17,65	8,36
TN	2 087	743	35,60	562	26,93	303	14,52	118	5,65	93	4,46	268	12,84	6,34
NR	2 737	1 038	37,92	770	28,13	413	15,09	164	5,99	88	3,22	264	9,65	4,98
ZA	2 835	985	34,74	801	28,25	396	13,97	209	7,37	113	3,99	331	11,68	5,98
BB	3 915	1 370	34,99	1 328	33,92	546	13,95	255	6,51	125	3,19	291	7,43	4,08
PO	3 910	1 172	29,97	1 141	29,18	642	16,42	323	8,26	121	3,09	511	13,07	6,69
KE	4 674	1 857	39,73	1 274	27,26	725	15,51	253	5,41	165	3,53	400	8,56	5,09
SR	26 573	9 662	36,36	7 108	26,75	3 961	14,91	1 767	6,65	988	3,72	3 087	11,62	5,92

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 13: Dĺžka väzby v prípravnom konaní za rok 2020

PREHĽAD O DĹŽKE VÄZBY V PRÍPRAVNOM KONANÍ NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2020												
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	253	62	24,5	164	64,8	25	9,9	1	0,4	1	0,4	133
TT	358	89	24,9	228	63,7	36	10,1	5	1,4	0	0,0	138
TN	351	152	43,3	189	53,8	9	2,6	1	0,3	0	0,0	101
NR	271	82	30,3	173	63,8	16	5,9	0	0,0	0	0,0	117
ZA	279	121	43,4	149	53,4	8	2,9	1	0,4	0	0,0	107
BB	306	115	37,6	184	60,1	7	2,3	0	0,0	0	0,0	106
PO	320	97	30,3	206	64,4	15	4,7	2	0,6	0	0,0	117
KE	389	130	33,4	235	60,4	23	5,9	1	0,3	0	0,0	117
SR	2 527	848	33,6	1 528	60,5	139	5,5	11	0,4	1	0,0	117

Zdroj: Analytické centrum MS SR

Tabuľka č. 14: Dĺžka súdnej väzby za rok 2020

PREHĽAD O DĹŽKE SÚDNEJ VÄZBY NA OKRESNÝCH SÚDOCH V ROKU 2020												
Kraj	Počet osôb	do 3 mesiacov		od 3 do 6 mesiacov		od 6 mesiacov do 1 roka		od 1 do 2 rokov		viac ako 2 roky		Priemer v dňoch
		počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	
BA	263	185	70,3	43	16,3	28	10,6	7	2,7	0	0,0	84
TT	350	217	62,0	50	14,3	45	12,9	19	5,4	19	5,4	139
TN	341	257	75,4	58	17,0	22	6,5	3	0,9	1	0,3	67
NR	260	208	80,0	35	13,5	12	4,6	4	1,5	1	0,4	61
ZA	276	232	84,1	19	6,9	15	5,4	8	2,9	2	0,7	64
BB	286	197	68,9	59	20,6	29	10,1	1	0,3	0	0,0	78
PO	267	189	70,8	42	15,7	22	8,2	13	4,9	1	0,4	89
KE	381	294	77,2	50	13,1	27	7,1	7	1,8	3	0,8	68
SR	2 424	1 779	73,4	356	14,7	200	8,3	62	2,6	27	1,1	82

Zdroj: Analytické centrum MS SR

ZÁVER

V príspevku sme porovnávali viaceré dostupné štatistické údaje, ktoré sú vyhodnocované Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky či Štatistickým úradom Slovenskej republiky. Je preukázané, že kriminalita v podmienkach Slovenskej republiky za poslednú dekádu každoročne klesá (porovnaj tabuľku č. 1). Danému trendu ako „skúška správnosti“ zodpovedá aj pokles počtu stíhaných osôb a rovnako aj počty došlých vecí v trestnej agende. Predmetným kvantitatívnym trendom poklesu početnosti kriminality zodpovedá aj rýchlosť konania v trestných veciach, ktorá v uplynulých 3 rokoch narastá (porovnaj tabuľku č. 6, 9 a 12), narastá však aj priemerná dĺžka trvania väzby, ktorá sa za uplynulé 3 roky zvýšila o 3 dni (porovnaj tabuľku č. 7, 10 a 13). Ak aj vezmeme do úvahy eventualitu, že inštitút väzby môže mať pozitívny vplyv na rýchlosť konania, ide o inštitút, ktorý popri rešpektovaní prezumpcie nevinnej najintenzívnejšie zasahuje do osobnej slobody jednotlivca a rovnako proti hodnoteniu daného zaisťovacieho inštitútu ako efektívneho stojí aj jeho finančná náročnosť pri výkone väzby. Vo vzťahu k vyššej efektivite trestného konania možno vyhodnocovať aj aplikáciu odklonov. Využitelnosť odklonov vo

vzťahu k podaniu obžaloby je však zlomková (porovnaj tabuľku č. 2), takže nemožno hodnotiť využívanie odklonov ako prínosné vo vzťahu k efektívite trestného konania. Za určitú anomáliu možno považovať výrazný rozdiel v aplikácii dohody o vine a treste pri fyzických a právnických osobách, keďže je pri trestnej zodpovednosti právnických osôb daný odklon využívaný takmer v pätine odsúdení (k tomu porovnaj tabuľku 3 až 5). Na záver si ešte dovoľíme uviesť možný dôsledok pandémie v spojitosti s ochorením COVID-19, ktorého pretavenie predpokladáme v náraste počtu nevybavených vecí v roku 2020. Pri posudzovaní efektivity trestného konania je však potrebné nazerať aj na iné negatívne fenomény, akými sú prietahy v konaní či nedostatočné využívanie odklonov, jedným z nich je aj čoraz vypuklejší problém nárastu recidivujúcich páchatel'ov, ktorí tvoria globálne až 17 % z výdavkov na systém trestnej justície⁶, čo iba potvrdzuje, že nazerať na efektivitu trestného konania len cez prizmu plynutia času je nedostatočné a celá otázka efektivity si vyžaduje komplexnejší pohľad a prístup.

Zoznam použitej literatúry

- ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, 495 s., ISBN 978-80-8173-021-4.
- KLÁTIK, J.: Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela , 2010, 329 s., ISBN 978-80-8083-806-5.
- KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013, 140 s., ISBN 978-80-89122-91-2.
- LULEI, M.: Rizikové faktory trestnej činnosti. Bratislava: Iris, 2021, 146 s., ISBN 978-80-8200-087-3.
- Ročné štatistiky (2010 – 2020) spracované Štatistickým úradom Slovenskej republiky.
- Ročné štatistiky (2016 – 2020) spracované Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky.
- Ročné štatistiky (2018 - 2020) spracované Analytickým centrom Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.
- ŠČERBA, Filip a kol.: Dohoda o vine a trestu a ďalší prostriedky racionalizace trestní justice. Praha: Leges. 2012, 128 s., ISBN 978-80-87576-30-4.

Kontaktné údaje autorov:

JUDr. Jakub Ľorko, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
JUDr. Nina Tarabová
Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313

---

⁶ LULEI, M. Rizikové faktory trestnej činnosti. Bratislava: Iris, 2021, ISBN 978-80-8200-087-3, s. 119.

810 00 Bratislava
nina.tarabova@flaw.uniba.sk

JUDr. Simona Marcinová

Možnosti náhrady inštitútu väzby a ich (efektívne) využívanie v aplikačnej praxi

externý doktorand PF TU v Trnave/advokátka

Anotácia:

Príspevok sa zaoberá inštitútom väzby a možnosťami náhrady väzby podľa slovenského právneho poriadku s prihliadnutím na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva. Autorka poukazuje na potrebu využívania inštitútov náhrady väzby, a to všade tam, kde to zákon pripúšťa. Zároveň rozoberá jednotlivé náhrady väzby v kontexte ich uplatnenia v rámci aplikačnej praxe.

Kľúčové slová: *Väzba. Náhrada väzby. Sľub obvineného. Peňažná záruka. Dohľad probačného a mediačného úradníka.*

Annotation:

This Article deals with the institute of custody and alternatives of custody to Slovak legal order and as well as in the context of the case law of the Supreme Court of the Slovak Republic, the Constitutional Court of the Slovak Republic and the European Court of Human Rights. The author points to the need to use the alternatives of custody wherever the law allows. At the same time, it discusses the individual alternatives of custody in the context of their application practice.

Key words: *Custody. Alternative to the custody. Promise of accused. Caution. Supervision of a probation and mediation officer.*

ÚVOD

Téma väzby za obdobie posledných týždňov či mesiacov výrazne rezonuje spoločnosťou, a to jednak v médiách, ale aj v právnickej obci v rámci odborných právnych debát. Možno tiež konštatovať, že inštitút väzby aj v minulosti stále patril k najdiskutovanejším právnym otázkam trestného procesu.

Rozhodnutie súdu o vzatí obvineného do väzby je totiž bezpochyby takým rozhodnutím, ktoré najintenzívnejším spôsobom zasahuje do osobnej slobody obvineného a do ústavnoprávne garantovanej základnej občianskej slobody.¹

„Vzhľadom na to, že „osobná sloboda“ je ústavne garantovaným princípom a „pozbavenie slobody – väzba“ je výnimkou z neho, musí úvaha súdu o existencii zákonom ustanovených dôvodov a času väzby v konkrétnom prípade zodpovedať vždy tomuto vzťahu medzi princípom a výnimkou. Výnimočnosti tohto prostriedku musí zodpovedať aj jeho čas použitia tak, aby väzba nepresiahla v konkrétnom prípade s ohľadom na jeho okolnosti

---

¹ Podľa článku 17 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky: „osobná sloboda sa zaručuje“.

Podľa článku 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky: *nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok“.*

Podľa článku 17 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky: *„do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu“.*

nevyhnutnú dobu. Trvanie väzby možno totiž v konkrétnom prípade ospravedlniť, len ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktoré napriek prezumpcii nevinny prevažujú nad právom obvineného na osobnú slobodu. Vo formálnom zmysle slova ústava vyžaduje, aby súd túto svoju úvahu vyjadril ešte aj spôsobom, ktorý pre rozhodnutie o väzbe ustanovuje zákon. Ústava tak jasne dbá o to, aby väzba ako opatrenie pozbavujúce osobnej slobody bola vykonaná spôsobom poskytujúcim obvinenému základné procesné záruky proti svojvoľnému postupu orgánov činných v trestnom konaní.“²

Výnimočnosť použitia inštitútu väzby vyplýva okrem zákona aj z mnohých nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky, a to s ohľadom na už spomínaný vzťah medzi ústavne garantovaným princípom osobnej slobody a výnimkou z tohto princípu, ktorý umožňuje obvinenú osobu pozbaviť osobnej slobody, t. j. väzbou.

Ak na vzatie obvineného do väzby existuje skutočný verejný záujem, ktorý je v takom rozsahu, že tento prevažuje nad právom obvineného na jeho osobnú slobodu, tak podľa môjho názoru iba v takomto prípade bude väzba u obvineného ospravedliteľná.

Pri realizácii väzby je nevyhnutné, aby boli splnené všetky zákonné podmienky, teda materiálne aj formálne. Formálnou podmienkou je procesný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu a procesných úkonov iných oprávnených osôb. Materiálne podmienky, teda hmotnoprávne predpoklady väzby, sú nasledovné:

- skutkové okolnosti vzatia do väzby, a to, či doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, a či existujú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený,
- zároveň musí byť daný aspoň jeden zo zákonných dôvodov väzby, ak z konania obvineného alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava pre tzv. útekovú, kolúznú alebo preventívnu väzbu.

Treba pritom zdôrazniť, že materiálne podmienky musia byť splnené kumulatívne, a teda absencia jednej z materiálnych podmienok väzby tvorí prekážku k rozhodnutiu o vzatí obvineného do väzby.

Dôvody väzby vyplývajú priamo z ust. § 71 ods. 1 Trestného poriadku, na základe ktorého z konania obvineného alebo ďalších konkrétnych skutočností musí vyplývať dôvodná obava, že:

- a) ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť ihneď zistiť, ak nemá stále bydlisko alebo ak mu hrozí vysoký trest, tzv. úteková väzba,
- b) bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, tzv. kolúzna väzba,
- c) bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil, tzv. preventívna väzba.

Okrem vyššie uvedených dôvodov v zmysle ust. § 71 ods. 2 Trestného poriadku je dôvodom väzby aj skutočnosť, že obvinený je trestne stíhaný pre trestné činy terorizmu a ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený.

K posúdeniu dôvodnosti obavy

Ako už bolo vyššie naznačené, okrem založenia ostatných dôvodov väzby tu súčasne musí existovať aj dôvodná obava, že ten ktorý väzobný dôvod vymedzený v ust. § 71 ods. 1 písm. a) až c) Trestného poriadku bude zo strany obvineného naplnený, pričom táto dôvodná

---

² Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 165/02, zo dňa 18. februára 2004.

obava musí byť opretá o konkrétne skutočnosti. Iba tak možno vziať obvineného do väzby. Posúdenie dôvodnosti tejto obavy je výlučne v kompetencii súdov. Riadne a náležité posúdenie dôvodnosti obavy je preto tak významné, lebo vo všeobecnosti možno ustáliť názor, že v každej jednej trestnej veci je vždy teoretická možnosť, resp. obava, že obvinený bude pokračovať v trestnej činnosti, alebo bude pôsobiť na svedkov, či sa bude skrývať. Aktuálne v podmienkach Slovenskej republiky je nastolený taký trend, že súdy si často zamieňajú existenciu obavy a dôvodnosť obavy, a rozhodujú o vzatí obvinených do väzby aj keď na to nie sú splnené základné zákonné podmienky.

*„Trestný poriadok podmieňuje možnosť vzatia obvineného do väzby existenciou dôvodnej obavy vyplývajúcej z konania obvineného, príp. z ďalších konkrétnych skutočností vo vzťahu k niektorej nežiaducej forme správania označenej ako dôvod väzby v zmysle § 71 ods. 1 písm. a) až c) Trestného poriadku. Konkrétnymi skutočnosťami odôvodňujúcimi obavu z možného väzobného následku sa ale rozumejú len také skutočnosti, ktoré reálne odôvodňujú takúto obavu. Nepostačuje preto len akési hmlisté, neisté a konkrétnymi skutočnosťami dostatočne neodôvodnené podozrenie z následku predpokladaného v ust. § 71 ods. 1 písm. a) až písm. c) Trestného poriadku. Viedlo by to totiž k neodôvodneným zásahom do Ústavou Slovenskej republiky zaručenej osobnej slobody“.*³

Dôvodnosť väzby teda musí byť, tak ako je to uvedené vyššie, založená na konkrétne zistených skutočnostiach a nemôže byť opretá iba o domnienky. Argumenty súdov v uzneseniach však mnohokrát nepredstavujú žiadne konkrétne skutočnosti vedúce k opodstatnenému záveru a obave odôvodňujúcej väzobné dôvody a odôvodnenia väzobných rozhodnutí sú čisto iba formálne.

Väzba a zásada primeranosti a zdržanlivosti

Väzba je z pohľadu právnej teórie iba a len zabezpečovacím inštitútom, ktorý nemá sankčnú povahu a nemôže byť prostriedkom na získanie priznania, a ani prostriedkom na uľahčenie trestného stíhania. Väzba nie je a ani nemôže byť samotným trestom, ani preddavkom trestu, a slúži len na dočasné zaistenie osoby obvineného z trestného činu.⁴

Pri realizácii inštitútu väzby v porovnaní s inými zaist'ovacími úkonmi dochádza k najväčšiemu možnému zásahu do osobnej slobody u obvineného, a preto väzba predstavuje prostriedok ultima ratio, a je potrebné, aby sa vykonávala len v nevyhnutných prípadoch a v nevyhnutnej miere, ak nie je možné jej účel dosiahnuť inými prostriedkami, a zároveň, aby trvanie väzby bolo len na nevyhnutný čas.⁵

*„Väzba ako výnimočný prostriedok zaistenia obvineného pre účely trestného konania môže byť na neho uvalená iba v prípade zistenia skutočností ustanovených zákonom, ktoré odôvodňujú nevyhnutnosť jej použitia v záujme včasného a náležitého objasnenia trestných činov a spravodlivého postihu ich páchatel'ov. Pretože ide o dočasné obmedzenie osobnej slobody, musí existovať nevyhnutnosť uvalenia väzby a držania obvineného v nej len pre určitý legitímny účel, a to len po určitý čas.“*⁶

Ustanovenia § 76 ods. 6 a nasled. Trestného poriadku upravujú pomerne jasne lehoty väzby, avšak nemožno ich vykladať tak, že súdy sú oprávnené držať obvineného vo väzbe pre každý z trestných činov, pre ktorý je osoba obvinená, a to po maximálnu dobu. Pretože ide o

³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3 Tost/3/2010, zo dňa 17. februára 2010.

⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3 Tost 9/2016 zo dňa 24. februára 2016.

⁵ NESZÉMY, J. 2018. *Obtiažnosť trestnej veci a existencia iných závažných dôvodov pri (ne)predĺžení lehoty trvania väzby obvineného*. In. Bulletin slovenskej advokácie / Bulletin SAK - 2018 / Bulletin SAK - 12/2018, s. 21 – 27. ISSN 1335-1079.

⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 47/2013, zo dňa 05. júna 2013.

dočasné obmedzenie osobnej slobody, musí existovať nevyhnutnosť uvalenia väzby a držania obvineného v nej len pre určitý legitímny účel, a to len po určitý čas.⁷

Čo sa týka posudzovania dĺžky trvania väzby, špecifický prípad nastáva, v prípade kolúznej väzby, nakoľko najčastejšími dôkazmi bývajú v trestnom konaní výpovede svedkov a kajúcnikov, a teda obava, že obvinený bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených a tak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie je v zásade dôvodná.

Výpoveď tzv. kajúcnikov prípadne svedkov, však môže odôvodniť väzbu na začiatku trestného stíhania, avšak počas jej trvania takéto výpovede strácajú relevanciu, hlavne ak sa neodhalil vo vyšetrovaní žiadny ďalší dôkaz.

Aj z rozhodovacej praxe Ústavného súdu Slovenskej republiky⁸ vyplýva povinnosť súdu dbať o to, aby väzba obvineného neprekročila nevyhnutný čas, dôvody pre ktoré bolo rozhodnuté o vzatí obvineného do väzby sa môžu postupom času zmeniť, a tým môže odpadnúť dôvod, pre ktorý bol obvinený obmedzený na svojej osobnej slobode.

„Rozhodnutie súdu o uvalení väzby nemusí nutne ospravedlňovať väzbu po celú dobu jej trvania, lebo okolnosti, na ktorých bolo rozhodnutie založené, sa mohli zmeniť. Vyžaduje sa preto periodická súdna kontrola dlhšie trvajúceho pozbavenia slobody vrátane väzby. Osoba vo väzbe musí preto mať možnosť nechať preskúmať zákonnosť väzby v primeraných intervaloch.“⁹

Vyššie uvedené skutočnosti vyplývajú aj z ustálenej rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva.

Na aplikáciu uvedenej rozhodovacej praxe odkázal aj Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom náleze, sp. zn. III. ÚS 128/05 zo dňa 18. januára 2006, kde konštatoval, že *„Európsky súd pre ľudské práva už v rozhodnutí Labita v. Italy (rozsudok zo 6. apríla 2000, sťažnosť č. 26772/95, § 162 – 164) vyslovil, že dôvody, ktoré postačujú na vzatie do väzby, sa po dlhšej dobe môžu stať nedostatočnými na jej ďalšie trvanie, a zároveň kritizoval nedostatočnú špecifikáciu dôvodov väzby voči jednotlivým obvineným.“¹⁰*

Z vyššie uvedenej rozhodovacej praxe slovenských súdov, ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva, vyplýva, že, aj napriek tomu, že v čase rozhodovania súdu o väzbe môžu existovať dôvody, resp. okolnosti, ktoré odôvodňujú vzatie obvineného do väzby, tieto sa však postupom času môžu meniť, a tak je úlohou súdov dbať o to, aby doba väzby obvineného neprekročila nevyhnutný čas.

Zároveň je zrejmé, že súdy nemôžu využívať inštitút väzby na priznanie sa obvineného k spáchaniu skutku, resp. na to, aby dosiahli spoluprácu obvineného s orgánmi činnými v trestnom konaní. Nespolupráca obvineného totiž automaticky nezakladá dôvod väzby, rovnako ani závažnosť skutku, pre ktorý bolo obvinenému vznesené obvinenie.

Pri uplatňovaní inštitútu väzby, najmä pri rozhodovaní o väzbe, je zvlášť dôležité, aby okrem materiálnych a formálnych podmienok súdy dbali aj na uplatňovanie zásady primeranosti a zdržanlivosti, ktorá je jedna zo zásad, ktorá platí pre celé trestné konanie a priamo vyplýva z ust. § 2 ods. 2 Trestného poriadku.¹¹

Zmyslom tejto zásady vo vzťahu k inštitútu väzby je obmedzenie zásahov do základných práv a slobôd osôb, a to na najnevyhnutnejšiu mieru potrebnú na dosiahnutie účelu trestného konania. Zároveň sa vyžaduje, aby bola väzba vždy proporcionálna podmienkam daného konkrétneho prípadu, t. j. ak je predpoklad, že dôjde k zastaveniu trestného stíhania,

⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 47/2013, zo dňa 05. júna 2013.

⁸ Napr. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 26/01 zo dňa 08. marca 2001.

⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 26/01, zo dňa 08. marca 2001.

¹⁰ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 128/05, zo dňa 18. januára 2006.

¹¹ Podľa ust. § 2 ods. 2 Trestného poriadku: *„do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie“.*

obvinená osoba, by mala byť s ohľadom na uvedenú skutočnosť bezodkladne prepustená na slobodu.¹²

„Pri väzbe treba dbať na zásadu primeranosti a zdržanlivosti, t.j. vždy by mali byť využité opatrenia, ktoré najlepšie budú viesť k dosiahnutiu účelu trestného konania, ale nebudú neprimerane zasahovať do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej sa uplatňujú. Zásada primeranosti vyžaduje prihliadnuť na závažnosť činu a možný trest.“¹³

Zásada primeranosti a zdržanlivosti by sa mala premietnuť automaticky aj do dĺžky väzby a do možnosti náhrady väzby. Uvedené je však skôr iba právna teória, ktorá je málokedy uplatňovaná aj v praxi.

Nahradenie inštitútu väzby v trestnom konaní

Je žiaduce, aby väzba bola adekvátnym zaistovacím opatrením na dosiahnutie účelu trestného konania, a tiež je potrebné, aby bola zabezpečená ochrana základných práv obvineného v trestnom konaní, a to o to viac keď sa jedná o uplatnenie tak závažného inštitútu akým väzba je.

Treba tiež zdôrazniť, že jedná sa o inštitút fakultatívny, a nie obligatórny, teda aj v prípade, keď sú splnené všetky zákonné podmienky väzby, a existuje konkrétny väzobný dôvod, tak vzatie obvineného do väzby je iba a len jednou z možností.

Pokiaľ už aj súdy konštatujú, že v tej ktorej trestnej veci dôvody väzby založené sú, tak pri väzbe, ktorá je vyslovene prostriedkom ultima ratio, by súdy obzvlášť citlivo mali následne vyhodnocovať možnosť nahradenia väzby niektorým zo zákonných inštitútov.

Kde je však tá hranica kedy je treba osobu väzobne stíhať alebo je u nej možné nahradiť väzbu? Túto hranicu posudzujú súdy veľmi rôzne, a podľa môjho názoru často až svojvoľne.

Náhrady inštitútu väzby sú súdmi až príliš často odmietané, a to iba z formálnych dôvodov, napriek tomu, že by náhrada väzby reálne mohla eliminovať konštatovaný dôvod väzby a plniť zároveň účel samotnej väzby.

Pritom potreba uprednostniť možnosť náhrady väzby pred väzbou samotnou vyplýva jednak zo základných princípov trestného konania, ale aj z judikatúry.

„Rozhodnutie o väzbe ako rozhodovanie o závažnom zásahu do osobnej slobody obvineného nie je rozhodovaním o vine či nevine. Väzba je len zabezpečovací inštitút, nemá mať sankčnú povahu, nemá ani výchovné poslanie, a preto, ak je možné účel väzby dosiahnuť iným zákonným inštitútom procesného práva, je potrebné ho aplikovať. Inak povedané, väzobné stíhanie vo veci je v podstate výnimkou a možno k nemu pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.“¹⁴

Uplatňovanie inštitútu väzby je teda možné len v prípade, keď predstavuje adekvátne riešenie k dosiahnutiu účelu trestného konania. Pri rozhodovaní súdu o vzatí obvineného do väzby má súd povinnosť vždy sa zaoberať možnosťou nahradenia inštitútu väzby iným procesným opatrením.¹⁵ Zároveň pri úvahe súdu o využití náhrady by sa mala premietat' aj vyššie uvedená zásada primeranosti a zdržanlivosti.

Trestný poriadok v zásade rozlišuje tri základné druhy opatrení, ktoré umožňujú nahradiť väzbu:

¹² ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné: všeobecná a osobitná časť*. 2. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012. 231 s. ISBN 978-80-89122-76-9.

¹³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tost 33 /2013, zo dňa 05. novembra 2013.

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tost 1 8/2015, zo dňa 11. júna 2015.

¹⁵ Ust. § 80 ods. 1, § 81 ods. 1 Trestného poriadku.

1. nahradenie väzby zárukou, ktorú môžu ponúknuť záujmové združenia občanov alebo dôveryhodná osoba¹⁶ podľa ust. § 80 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku,
2. nahradenie väzby písomným sľubom, ktorý dáva výlučne obvinený podľa ust. § 80 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku,
3. alebo nahradenie väzby peňažnou zárukou, ktorú môže zložiť buď obvinený alebo iná osoba podľa ust. § 81 Trestného poriadku.

Osobitný druh náhrady väzby podľa Trestného poriadku predstavuje dohľad probačného a mediačného úradníka podľa ust. § 82 Trestného poriadku. Dohľad probačného a mediačného úradníka predstavuje druh preventívneho, zabezpečovacieho opatrenia, keďže obvinený tu nie je motivovaný k sebaobmedzovaniu hrozbou dodatočnej materiálnej či nemateriálnej ujmy seba samého alebo iných osôb.

„Podstatou dohľadu probačného a mediačného úradníka (v spojení s primeranými povinnosťami a obmedzeniami v zmysle § 82 Trestného poriadku) je v podstate to isté, čo je účelom väzby; ide o uloženie určitých obmedzení práv obvineného, ktoré majú miernejšiu povahu ako väzba, a zároveň tiež o zabezpečenie dohľadu nad ich dodržiavaním zo strany štátu. Ústavný súd v tejto súvislosti už v náleze sp. zn. IV. ÚS 346/08 vyslovil, že súd je povinný sa takým návrhom zaoberať, a to aj vtedy, pokiaľ ho podal napríklad obhajca obvineného.“¹⁷

Z pohľadu obvineného je najjednoduchším spôsobom náhrady väzby práve písomný sľub obvineného. Zároveň, v prípade rozhodovania o vzatí do väzby zadržaného obvineného prichádza do úvahy ako reálne možné riešenie z časového hľadiska práve uplatnenie náhrady väzby písomným sľubom, nakoľko tu nie je dostatočný časový priestor na zabezpečenie predloženia ponuky záruky záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby, rovnako tak ani navrhnutie peňažnej záruky. Z pohľadu možného nazerania na obvineného ako na nedôveryhodnú osobu, je uplatňovanie tejto formy náhrady väzby pomerne malé, avšak v skutočnosti je táto forma náhrady väzby najpoužívanejšia.¹⁸

V prípade náhrady väzby formou peňažnej záruky je pri jej uplatňovaní veľmi dôležitým faktorom najmä jej výška. Trestný poriadok neurčuje konkrétnu výšku peňažnej záruky pre jednotlivé dôvody väzby, avšak pri uplatňovaní peňažnej záruky je potrebné prihliadať na závažnosť spáchaného skutku, ako aj na povahu, postavenie a sociálne situáciu obvineného, tak aby výška bola stanovená primerane, a aby prílišné navyšovanie výšky peňažnej záruky nevyklúčovali jej možnosť uplatňovania v praxi, ale zároveň, aby bola postačujúca na odradenie obvineného od ďalšieho prípadného páchania trestnej činnosti. Podľa rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Neumeister v. Rakúsko č. 1936/63, zo dňa 27. júna 1968, je nevyhnutné, aby výška peňažnej záruky pri nahradení väzby bola stanovená s prihliadnutím najmä na pomery obvineného, jeho majetok, vzťah s osobami, ktoré majú dozerať na ďalšie správanie obvineného. Výška peňažnej záruky má byť stanovená tak, aby v dostatočnej miere odradila obvineného od konania zakladajúceho dôvod väzby. V opačnom prípade by nemohlo ísť o efektívny prostriedok náhrady väzby.¹⁹

Zároveň aj v prípade náhrady väzby formou peňažnej záruky Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí vo veci Musuc v. Moldavsko č. 42440/06, zo dňa 6. novembra 2007, a Aleksandr Makarov v. Rusko č. 15217/07, zo dňa 12. marca 2009, uvádza, že vyžadovanie peňažnej záruky je prípustné len do tej doby, kým dôvody väzby trvajú. A teda aj v uvedenom

¹⁶ Podľa ust. § 4 ods. 3 Trestného poriadku: „dôveryhodná osoba je osoba, ktorá je schopná priaznivo ovplyvňovať správanie obvineného“.

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. II. ÚS 390/2015, zo dňa 09. apríla 2015.

¹⁸ VRÁBLOVÁ, M.. 2016. *Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi*. IN: ZÁHORA, J. (ed.) *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, s. 254.

¹⁹ LEFLEROVÁ, L. 2014. *Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe*. In: *Justičná revue*, 66, 2014, č. 6-7, s. 847 – 857.

prípade je nevyhnutné rešpektovanie zásady primeranosti a zdržanlivosti trvania náhrady väzby.²⁰

Najmenej využívaná v praxi je náhrada väzby formou predloženia ponuky záruky záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby. Dôvodom jej menej častého využívania v praxi môže byť najmä skutočnosť, že neobsahuje dostatočne konkrétne opatrenia, ktoré majú byť voči obvinenému uplatňované. Aj v prípade, ak by sme mali dostatočne konkrétne a kvalitne spracované opatrenia, je na zvážení súdu, či takéto opatrenia a pôsobenie dôveryhodnej osoby alebo záujmového združenia občanov sú schopné priaznivo ovplyvniť správanie obvineného.²¹

Súdy sú pritom v zmysle ustálenej rozhodovacej praxe Ústavného súdu Slovenskej republiky povinné zvážiť všetky možnosti nahradenia väzby alternatívnymi prostriedkami, ktoré poskytuje Trestný poriadok.

„Všetky zákonné prostriedky umožňujúce nahradiť väzbu je nutné vnímať ako protihodnotu za ponechanie na slobode (prepustenie na slobodu), t.j. sú svojou podstatou "výmenou za väzbu". Úlohou týchto alternatívnych inštitútov, vyžadujúcich od obvineného, prípadne inej osoby (napr. pri kaucii a prevzatí záruky za ďalšie správanie sa obvineného) určité aktívne konanie, resp. zdržanie sa presne konkretizovaného konania, ktoré v dostatočnej miere nahrádza účel väzby, t.j. zabezpečiť zákonom požadované "správanie sa" obvineného, u ktorého je daný niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 Tr. por., a to aj bez potreby obmedzenia jeho osobnej slobody najzávažnejším opatrením, akým väzba je.“²²

Avšak je podľa rozhodovacej praxe prípustné, aby konajúci súd vydal rozhodnutie, ktoré sa nebude zmieňovať o nahradení väzby, ale musia v ňom byť jasne formulované skutkové a právne dôvody umožňujúce vzatie obvineného do väzby. Vždy je iba a len na úvahe konajúceho súdu posúdiť, či účel väzby u konkrétneho obvineného v konkrétnom prípade možno dosiahnuť aj inak, miernejšími opatreniami.

„Ústavný súd už v minulosti konštatoval (napr. I. ÚS 314/2014, I. ÚS 774/2014), že pri rozhodovaní o väzbe sú súdy síce povinné zvážiť aj všetky možnosti nahradenia väzby miernejšími prostriedkami jej nahradenia poskytnutými Trestným poriadkom, pričom v rámci odôvodnenia rozhodnutia je povinnosťou súdu vysporiadať sa s rozhodnutím o tých prostriedkoch, ktorých použitie v konaní bolo sťažovateľmi navrhnuté alebo ktorých aplikácia prichádzala do úvahy, avšak aj keď súdy v trestných veciach v rozsahu svojej prieskumnej právomoci majú povinnosť preskúmať aj skutočnosti priamo účastníkmi nenamietané, resp. nenavrhované, ich úlohou nie je v rozhodnutí vyjadrovať sa ku všetkým ustanoveniam Trestného poriadku, ktorých prípadnú aplikáciu, resp. dodržanie majú povinnosť preskúmať, t. j. ich povinnosťou nie je vyjadrovať sa aj ku skutočnostiam, na ktorých svoje rozhodnutie nezaložili, ale iba ku skutočnostiam, na ktorých svoje rozhodnutie vybudovali, pričom to ale neznamená, že by zanedbali svoju preskúmovaciu povinnosť aj týkajúcu sa aplikácie a dodržiavania tých príslušných zákonných ustanovení, ktorých preskúmanie im z úradnej moci zveruje zákon (I. ÚS 774/2014).“²³

Je potrebné uviesť, že obmedzenie osobnej slobody v súvislosti s inštitútom väzby, resp. náhradou väzby upravuje aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý v článku 5 taxatívne vymenúva šesť okolností, za ktorých možno fyzickú osobu obmedziť na

²⁰ LEFLEROVÁ, L. 2014. *Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe*. In: *Justičná revue*, 66, 2014, č. 6-7, s. 847 – 857.

²¹ VRÁBLOVÁ, M.. 2016. *Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi*. In: ZÁHORA, J. (ed.) *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, s. 254.

²² Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 7Tos/1/2017, zo dňa 10. januára 2017.

²³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 144/2016, zo dňa 15. marca 2016.

osobnej slobode. Aj keď v uvedenom článku, nie je priamo formulovaná náhrada väzby, tá vyplýva z článku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru v spojení s článkom 5 ods. 3 Dohovoru.²⁴

Využitie inštitútu náhrady väzby, a to bez ohľadu na závažnosť spáchaného skutku, resp. v prípade spáchania akéhokoľvek trestného činu, by malo byť na zvážení v každom jednotlivom prípade, teda za predpokladu, že je tu možnosť využitia niektorej formy náhrady väzby a sú na to splnené všetky základné zákonné podmienky, pričom uvedené je na zvážení súdu.

Čo sa týka možnosti využitia náhrady väzby, dôležitým v tejto veci je rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva predstavuje rozhodnutie Caballero c/a Spojené kráľovstvo z 8. februára 2000, S.B.C. c/a Spojené kráľovstvo z 19. júna 2001, podľa ktorého by bolo v rozpore s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ak by vnútroštátne právo vylučovalo v prípade niektorých trestných činov vôbec možnosť záruky. Išlo o prípad, podľa ktorého, vnútroštátna právna úprava Spojeného kráľovstva nepripúšťala možnosť náhrady väzby v prípade obvineného, voči ktorému sa viedlo trestné konanie za tie najzávažnejšie trestné činy. Z rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že nie je možné, aby vnútroštátne právo automaticky vylučovalo možnosť náhrady väzby, aj v prípade tých najzávažnejších trestných činov.²⁵

„Z doterajšej judikatúry k druhej vete čl. 5 ods. 3 dohovoru, ktorá sa vytvárala postupne, vyplýva, že prepustenie na základe záruky je len možnosťou, a nie oprávnením osoby pozbavenej osobnej slobody. Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby. Uplatňuje sa nielen v prípade takzvanej útekovej väzby, ako by tomu nasvedčovala formulácia účelu tejto záruky (zabezpečenie prítomnosti na pojednávaní), ale je možné ňou nahradiť aj väzbu realizovanú na základe iných dôvodov. V rozpore s dohovorom by bolo, ak by vnútroštátne právo vylučovalo v prípade niektorých trestných činov vôbec možnosť záruky (Caballero c. Spojené kráľovstvo z 8. 2. 2000, S. B. C. c. Spojené kráľovstvo z 19. 6. 2001).“²⁶

Čo sa týka obmedzenia využívania inštitútu náhrady väzby podľa slovenskej platnej právnej úpravy a podľa rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, je možné prijať písomný sľub obvineného, ktorý je stíhaný za obzvlášť závažný zločin a ponechať ho na slobode len v prípade, ak to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu.²⁷ Teda v prípade obvineného, ktorý je stíhaný za obzvlášť závažného zločinu je na možnosť využitia náhrady väzby formou písomného sľubu stanovená podmienka existencie výnimočných okolností prípadu.

Podľa ust. § 80 ods. 2 tretia veta Trestného poriadku možno záruku alebo sľub prijať alebo uložiť dohľad v prípade, ak je obvinený stíhaný pre obzvlášť závažný zločin, je daný dôvod väzby podľa § 71 ods. 3 písm. a) až c) alebo e) Trestného poriadku, alebo obvinený bol vzatý do väzby podľa § 80 ods. 3 Trestného poriadku alebo podľa § 81 ods. 4 Trestného poriadku, len ak to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu.

²⁴ Článok 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru: *„Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane na základe postupu stanoveného zákonom: zákonné zatknutie alebo pozbavenie slobody za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak je to dôvodne považované za potrebné za účelom zabránenia spáchaniu trestného činu alebo úteku po jeho spáchaní“.*

Článok 5 ods. 3 Dohovoru: *„Každý, kto je zatknutý alebo pozbavený slobody v súlade s ustanovením odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej moci a má právo, aby jeho vec bola prejednaná v primeranej lehote, alebo byť prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa takáto osoba dostaví na pojednávanie.“*

²⁵ LEFLEROVÁ, L. 2014. Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe. In: Justičná revue, 66, 2014, č. 6-7, s. 847 – 857.

²⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 404/2018, zo dňa 13. novembra 2018.

²⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4 Tost 8/2013, zo dňa 07. marca 2013.

Výnimočné okolnosti prípadu nie sú explicitne vymedzené Trestným poriadkom, ale posudzujú sa zo strany súdu individuálne, a to z hľadiska pomerov páchatel'a a okolností prípadu. Pod pojmom pomery páchatel'a treba rozumieť okolnosti týkajúce sa osoby páchatel'a, jeho osobných a rodinných pomerov, ktoré nesúvisia so spáchaním trestného činu, a existujú v čase rozhodnutia, pričom pozornosť sa venuje najmä celému predchádzajúcemu životu páchatel'a (vek, recidíva, postoj k spáchanému trestnému činu). Dôležitou okolnosťou pri posudzovaní tohto znaku môže byť, že žena páchatel'ka obzvlášť závažného zločinu v afekte úzkosti a strachu vyvolaného dlhodobou disharmóniou a chronickou konfliktnou situáciou sa dopustila trestného činu.²⁸

*„Samotná požiadavka existencie výnimočných okolností na prepustenie z väzby osoby stíhanej pre podozrenie zo spáchania obzvlášť závažného zločinu vo svojej podstate predpokladá vyššiu mieru rizika, že osoby stíhané za závažnú trestnú činnosť by sa v prípade ich prepustenia z väzby snažili utiecť alebo sa skrývať, aby sa tak vyhli trestnému stíhaniu, pôsobili na svedkov, znalcov či spoluobvinených s úmyslom mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, či pokračovali v trestnej činnosti. Podmienka zisťovania takýchto výnimočných okolností na nahradenie väzby zárukou tak podľa názoru ústavného súdu sleduje legitímny cieľ a je ústavne udržateľná.“*²⁹

Ďalší aplikačný problém vyplýva z možnosti náhrady väzby v zmysle doslovného znenia ust. § 80 ods. 1 Trestného poriadku. K dôvodom tzv. kolúznej väzby je inštitút náhrady väzby prakticky vylúčený, avšak článok 5 ods. 3 Dohovoru³⁰ to umožňuje. Pri riešení predmetnej otázky treba vychádzať z článku 154c Ústavy Slovenskej republiky.

Podľa článku 154c ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky *„medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.“*

Ústavný súd Slovenskej republiky, posúdil prednosť medzinárodnej zmluvy pred vnútroštátnym zákonom a ustálil, že kolúznu väzbu je možné v súlade s čl. 5 ods. 3 Dohovoru nahrádzať alternatívnymi prostriedkami napriek tomu, že Trestný poriadok to priamo vylučuje.

*„Hoci doslovné znenie Trestného poriadku nepripúšťa nahradenie väzby procesnými prostriedkami uvedenými v ustanovení § 80 ods. 1 Trestného poriadku a § 81 ods. 1 Trestného poriadku v prípade ak je u obvineného zistený a ustálený dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b/ Trestného poriadku – tzv. kolúzna väzba, v rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (napr. III.ÚS 100/2004, I.ÚS 230/2004) a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (R 57/2005) sa pripustila možnosť nahradenia väzby aj vo vzťahu k dôvodom tzv. kolúznej väzby, a to s poukazom na ustanovenie článku 5 ods. druhá veta Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a článku 17 ods. 1, ods. 2 a ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky. Preto rozhodovanie o nahradení väzby označenými procesnými prostriedkami aj v prípade ak ide o tzv. kolúznu väzbu, je v súlade s rozhodovacou činnosťou ústavného súdu i najvyššieho súdu.“*³¹

Aj napriek rozhodnutiam Ústavného súdu Slovenskej republiky a rovnako aj Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktoré riešia tento rozpor Trestného poriadku s článkom 5 ods. 3 Európskeho dohovoru o ľudských právach, stále je namieste zmena Trestného poriadku, ktorou

²⁸ MINÁRIK, Š. a kol.: 2010. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 289. ISBN 8080780854.

²⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 135/2015, zo dňa 14. apríla 2015.

³⁰ Podľa článku 5 ods. 3 Európskeho dohovoru o ľudských právach: *„každý, kto je zatknutý alebo pozbavený slobody v súlade s ustanovením odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej moci a má právo, aby jeho vec bola prejednaná v primeranej lehote, alebo byť prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa takáto osoba dostaví na pojednávanie.“*

³¹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3 Tost 35/2015, zo dňa 19. novembra 2015.

by sa dosiahla právna istota v súvislosti možnosťami náhrady kolúznej väzby, a tým dosiahol súlad ustanovení Trestného poriadku a Dohovoru, a zároveň by sa odstránili akékoľvek pochybnosti, v prípade možnosti využívania náhrady kolúznej väzby.

Záverom je potrebné dodať, že aj napriek tej skutočnosti, že existuje pomerne rozsiahla úprava inštitútu náhrady väzby, jej užívanie v aplikačnej praxi podľa štatistickej ročenky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky nemožno hodnotiť ako dostatočné. Podľa štatistík Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky v roku 2020 bolo na okresných súdoch pridelených v súvislosti s rozhodovaním o náhrade väzby 620 trestných spisov, pričom bolo ukončených 552 trestných spisov nahradením väzby. Naproti tomu v roku 2020 okresné sudy Slovenskej republiky vybavili 2 527 väzobne stíhaných osôb. Priemerná dĺžka väzby bola 117 dní.³²

ZÁVER

Inštitút väzby najzávažnejším spôsobom zasahuje do základných práv obvineného v trestnom konaní, a preto by sa mal uplatňovať s ohľadom na zásadu primeranosti a zdržanlivosti, samozrejme rešpektujúc pritom princíp prezumpcie neviny obvineného. Aj napriek uvedeným skutočnostiam často dochádza k tomu, že osoba obvineného na ktorú sa hľadá pri uplatnení princípu prezumpcie neviny ako na nevinnú, je vystavená negatívnym aspektom väzby.

V podmienkach Slovenskej republiky dochádza z môjho pohľadu k nadužívaniu inštitútu väzby, resp. trvaniu ďalšej väzby aj napriek skutočnosti, že dôvod väzby už odpadol. Z tohto pohľadu je nevyhnutné, aby sudy dbali na to, aby doba väzby obvineného neprekročila nevyhnutný čas, zároveň, aby sa väzba obvineného nevyužívala na dosiahnutie priznania obvineného, resp. aby sa nezakladal dôvod väzby obvineného výlučne na tom, že osoba obvineného je stíhaná za závažnejší trestný čin.

V prípade, ak je u obvineného daný dôvod väzby, je nevyhnutné v každom jednom prípade skúmať, či existuje možnosť jej náhrady formami, ktoré ustanovuje Trestný poriadok. Súčasnú právnu úpravu inštitútu náhrady väzby hodnotím ako správnu a dostačujúcu, ale je z môjho pohľadu nevyhnutné, aby boli náhrady väzby aplikované v praxi všade tam, kde to zákon pripúšťa. Zároveň pri zistených aplikačných problémoch náhrady väzby by malo dochádzať k okamžitej právnej regulácii uvedeného inštitútu s ohľadom na uvedené aplikačné problémy.

V prípade, ak by sa dosiahla efektívna aplikácia inštitútu náhrady väzby všade tam, kde to okolnosti prípadu dovoľujú, dosiahne sa zníženie počtu obvinených, ktorí sú vzatí do väzby, najmä pokiaľ ide o prípady menej závažných trestných činov, a tým sa dosiahne aj zníženie možných zásahov do osobnej slobody obvineného.

Zoznam použitej literatúry

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné: všeobecná a osobitná časť. 2. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012. 231 s. ISBN 978-80-89122-76-9.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

LEFLEROVÁ, L.: Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe. In: Justičná revue, 66, 2014, č. 6-7, s. 847 – 857.

---

³² Štatistická ročenka Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

MINÁRIK, Š. a kol.: Trestný poriadok. Stručný komentár. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 289. ISBN 8080780854.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 165/02, zo dňa 18. februára 2004.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 47/2013, zo dňa 05. júna 2013.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 47/2013, zo dňa 05. júna 2013.

Nález Ústavného súdu slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 128/05, zo dňa 18. januára 2006.

NESZÉMY, J. Obtiažnosť trestnej veci a existencia iných závažných dôvodov pri (ne)predĺžení lehoty trvania väzby obvineného, In. Bulletin slovenskej advokácie / Bulletin SAK - 2018 / Bulletin SAK - 12/2018, s. 21 – 27. ISSN 1335-1079.

Štatistická ročenka Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Tost 35/2015, zo dňa 19. novembra 2015.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2Tost 1 8/2015, zo dňa 11. júna 2015.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2Tost33/2013, zo dňa 05. novembra 2013.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Tost 9/2016 zo dňa 24. februára 2016.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Tost/3/2010, zo dňa 17. februára 2010.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Tost 8/2013, zo dňa 07. marca 2013.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 26/01 zo dňa 08. marca 2001.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 135/2015, zo dňa 14. apríla 2015.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 144/2016, zo dňa 15. marca 2016.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 26/01, zo dňa 08. marca 2001.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 404/2018, zo dňa 13. novembra 2018.

VRÁBLOVÁ, M. Väzba, možnosti náhrady väzby a ich využívanie v praxi. In: ZÁHORA, J. (ed.) Prípravné konanie – možnosti a perspektívy. Praha: Leges, 2016, s. 254.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Kontaktné údaje autora:
JUDr. Simona Marcinová

externý doktorand PF TU v Trnave
advokátka so sídlom AK Michalovce
Námestie slobody 13, 071 01 Michalovce
Tel. kontakt: +421900400111
Email: simona.marcinova@gmail.com

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD, .JUDr. Filip Vincent

Úvahy k efektívnosti prípravného konania pro futuro¹

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia:

Autori sa v predkladanom príspevku zamerali na niekoľko aspektov spojených s efektívnosťou trestného konania (s dôrazom na prípravné konanie), ktoré je možné v konečnom dôsledku vnímať ako úvahy pro futuro. Predkladaný príspevok možno vnímať v dvoch základných líniách, jednak ako posun v rámci rozpracovania myšlienok spojených s efektívnosťou trestného konania v Slovenskej republike (resp. so záujmom na zvyšovaní efektívnosti prípravného konania), na strane druhej je to zameranie autorov na parciálne otázky spojené s efektívnosťou prípravného konania. V rámci systematiky príspevku sa autori vyjadrujú jednak k efektívnosti trestného konania, pokiaľ je táto hodnotená prizmou rýchlosti konania, na strane druhej aj k vzťahu efektívnosti trestného konania a verejnosti trestného konania najmä s dôrazom na úniky z trestných spisov, ktoré sa v Slovenskej republike stávajú problematickým javom.

Kľúčové slová: *trestné konanie, prípravné konanie, efektívnosť prípravného konania, rýchlosť konania, verejnosť trestného konania.*

Annotation:

In the present paper, the authors focused on several aspects related to the effectiveness of criminal proceedings (with an emphasis on preparatory proceedings), which can ultimately be perceived as considerations pro futuro. The presented paper can be perceived in two basic lines, firstly as a shift in the development of ideas related to the effectiveness of criminal proceedings in the Slovak Republic (or with an interest in increasing the effectiveness of preparatory proceedings), on the other hand it is the authors focus on partial issues related to the effectiveness of preparatory proceedings. Within the system of the paper, the authors comment on the effectiveness of criminal proceedings, as long as it is evaluated by the prism of speed of proceedings, on the other hand, on the relationship between the effectiveness of criminal proceedings and the public criminal proceedings, especially with emphasis on leaks from criminal files, which are becoming a problem in the Slovak Republic.

Key words: *criminal proceedings, preparatory proceedings, efficiency of preparatory proceedings, speed of criminal proceedings, public of criminal proceedings.*

ÚVOD

V rámci príspevku sa zaoberáme efektívnosťou trestného konania, najmä však s dôrazom na prípravné konanie. Skúmanie efektívnosti trestného konania je dôležité z toho náhľadu, že jedným z hlavných cieľov rekodifikácie slovenského trestného práva bolo zefektívnenie trestného konania. Efektívnosť trestného konania rozoberáme skrz jej vzťah s rýchlosťou trestného konania, pretože ide o dva faktory vzájomne sa podmieňajúce.

V rámci príspevku sa tiež zaoberáme problémom únikov z trestných spisov do médií

---

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

a vplyvom tejto skutočnosti na vedenie efektívneho trestného konania. Úniky z trestných spisov predstavujú v súčasnosti pomerne aktuálny problém, ktorý má vplyv na efektívnosť trestného konania, a preto je na mieste venovať tejto otázke náležitú pozornosť.

Efektívnosť trestného konania hodnotená prizmou rýchlosti konania

Vo vlastnom slova zmysle vyjadruje efektívnosť aspekt, ktorý popisuje pomer existujúcich prostriedkov hodnotený z hľadiska dosiahnutých výsledkov. V konečnom dôsledku má efektívnosť z hľadiska výkladu veľmi blízko k pojmu účinnosť či účelnosť. Pokiaľ uvedené preklapíme do roviny trestnoprávnej, identifikovanie a hodnotenie efektívnosti trestného konania (s dôrazom na štádium prípravného konania) by malo byť rovnako vyskladané na pomere vstupov a dosiahnutých výsledkov. Pod vstupmi je potrebné vnímať právnu úpravu obsiahnutú v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Trestný poriadok**“ alebo „**TP**“). Plynutie času je potom ideálnym inštrumentom nie len na hodnotenie vlastnej efektívnosti trestného konania (resp. jednotlivých inštitútov), ale plynutie času umožňuje hodnotiť tú ktorú danosť v širších súvislostiach.

Po viac ako 15 rokoch účinnosti rekodifikovaného Trestného poriadku je nesporne možné hodnotiť rozhodnutia zákonodarcu z hľadiska nastavenia tohto právneho predpisu, nakoľko efektívnosť bola vnímaná ako jeden zo základných prvkov rekodifikácie.² Efektívnosť ako želaný stav, prakticky ako dosiahnutý výsledok, si zákonodarca zaumienil prostredníctvom dvoch základných prístupov ku kreovaniu Trestného poriadku. Na strane jednej to bolo prebratie inštitútov obsiahnutých v zákone č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov (spomenúť možno inštitút zmieru alebo podmienenečné zastavenie trestného stíhania), samozrejme za ich náležitej modifikácie na účely moderného právneho predpisu (tu je možné využiť ako príklad takzvané superrýchle skrátene vyšetovanie v zmysle ust. § 204 TP), na strane druhej bolo pre proces rekodifikácie vlastné inkorporovanie nových právnych inštitútov, prostredníctvom ktorých malo byť systematicky dosiahnuté zjednodušenie, zhospodárnenie a v konečnom dôsledku aj zrýchlenie trestného konania.

Takéto snahy sú v konečnom dôsledku vlastné pre trestnú politiku aj dnes, rovnako je efektívnosť trestného konania výrazným predmetom vedeckého skúmania. Pokiaľ sa aj v rámci predmetného výskumného projektu zameriavame na efektívnosť trestného konania, pričom dôraz je kladený na fázu prípravného konania, hodnotenie nemôže spočívať len v koncipovaní záverov všeobecných, uvedené si vyžaduje kvalitatívnu analýzu prostredníctvom inštitútov trestného práva, ktoré sú pre tú ktorú fázu trestného konania vlastné.³ Hoci potom do úvahy prichádza ich skúmanie prostredníctvom pre právo externých prístupov,⁴ vlastné hodnotenie efektívnosti umožňuje aj sledovanie dopadu príslušných legislatívnych úprav, ktorých je v podmienkach Slovenskej republiky neúrekom.

Domnievame sa však, že efektívnosť by nemala byť identifikovaná až následne v legislatívnych zmenách, avšak mala by byť práve kritériom a predpokladom takýchto legislatívnych zmien. V konečnom dôsledku, aj pre účely tohto projektu, je východiskom

² K tomu porovnaj Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok [cit. 12. 11. 2021]. Dostupné z: <<https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-301-2005-Z-z.htm>>.

³ Napr. v KRÁSNA, P. 2020. Zákon o obetiach trestných činov – legislatívna zmena, ktorá upevnila postavenie obetí trestných činov v prípravnom konaní. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 62-73. alebo DRUGDA, J. 2020. Vývoj právnej úpravy vybraných inštitútov prípravného konania. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 42-47.

⁴ Napr. v ČENTÉŠ, J., VOJTUŠ, F. 2020. Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. In ČENTÉŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 28-41.

efektívnosti trestného konania samotná rekodifikácia Trestného poriadku, ktorá otvára z hľadiska výskumu prakticky neobmedzené možnosti.

Línie, prostredníctvom ktorých je možné popísať prístup zákonodarcu k zefektívneniu trestného konania, majú svoj význam prakticky aj dnes, nie sú vlastné len pre proces rekodifikácie (a tým pádom v dnešnej dobe bez významu). Aplikačná prax si vyžaduje neustále interagovanie s právnou doktrínou, a teda na jej požiadavky je možné reagovať buďto modifikáciou súčasnej právnej úpravy, prípadne zakomponovaním nových inštitútov do rámca Trestného poriadku. Tieto dve línie však popisujú generálny prístup zákonodarcu k nedostatkom právnej úpravy, a nie sú vlastné len pre trestné právo. Za účelom hodnotenia efektívnosti však majú nesporný a nezastupiteľný význam, nakoľko umožňujú poznávať právnú úpravu v čase a následne sledovať, akým spôsobom aplikačnú prax ovplyvnili. Je navyše nesporné, že efektívnosť práva (osobitne v súvislosti s trestným právom) je výrazným kritériom z hľadiska vnímania preventívnej a odstrašujúcej funkcie trestného práva, ako aj dôvery spoločnosti v efektívnu činnosť subjektov podieľajúcich sa na trestnom konaní, najmä orgánov činných v trestnom konaní a súdov (a teda aj mnohosti kriminality). To, že uvedené ukazovatele sú vzájomne podmienené možno podporiť argumentačne primárne tým, že ak má byť efektívny samotný boj s kriminalitou (aj z hľadiska preventívneho pôsobenia), nutnou podmienkou je efektívna právna úprava postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov.

Ako vyplýva zo samotného textu príspevku, za základný determinant a hodnotiace kritérium efektívnosti konania je možné považovať rýchlosť konania. Napriek tomu, že Trestný poriadok priamo nedefinuje pojem rýchlosť konania, záujem na rýchlosti konania je badateľný hneď z niekoľkých ustanovení Trestného poriadku, rovnako tak z jednej zo základných zásad trestného práva procesného (primárne v zmysle § 2 ods. 7 TP⁵), nakoľko rýchlosť trestného konania je prvkom práva na spravodlivý proces,⁶ a to aj v medzinárodnom meradle, a teda nanajvýš významným kritériom. Rýchlosť trestného konania je však v konečnom dôsledku v podmienkach efektívnosti trestného práva kritériom relatívnym, hoci dynamickým, nakoľko aj tento atribút musí byť vnímaný v súvislostiach, nakoľko aj zrýchľovanie trestného konania má svoje hranice, teda stav, kedy by ďalšie zrýchľovanie trestného konania kolidovalo s inými základnými zásadami trestného práva procesného.

Rýchlosť konania v podmienkach Trestného poriadku je vnímaná prostredníctvom vymedzenia primeranej dĺžky trestného konania, a to napriek faktu, že hraničný kvantitatívny ukazovateľ nie je súčasťou právnej úpravy. Tento je však odvoditeľný z rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva, pričom v rámci súvisiacej judikatúry sa porušenie práva na prejednanie veci bez zbytočných prieťahov zvykne konštatovať pri trestných konaniach, ktoré trvajú dlhšie ako päť až šesť rokov (vzhľadom na povahu veci a individuálnosť prípadu, ktorá je s tým spojená, je nemožné kvantifikovať presnú hodnotu, preto je potrebné vychádzať z určitého rozptylu). Práve zabezpečenie primeranej dĺžky trestného konania (teda prostredníctvom ovplyvnenia rýchlosti konania) sú spravidla zákonodarcom odôvodňované aj zmeny Trestného poriadku.

Efektívne trestné konanie je nesporne cieľom zákonodarcu, avšak konkrétne nastavenie podmienok, za ktorých bude uvedený stav dosiahnutý, závisí od mnohých vzájomne podmienených faktorov trestnej politiky. Je však nesporné, že samotné efektívne nastavenie predpokladov trestného konania je nevyhnutné pre náležité fungovanie štátu, pre to, aby bol štát schopný zabezpečovať svoje základné funkcie. Pokiaľ vychádzame z tézy, že neskorá spravodlivosť je odmietnutou spravodlivosťou, je potrebné, aby primeraná dĺžka predstavovala

⁵ Uvedené ustanovenie znie: „Každý má právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak.“

⁶ Pozri v FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 97 a nasl.

predpoklad existencie znenia Trestného poriadku, resp. aspekt, ktorý právnou úpravou prežaruje. Práve rýchlosťou konania má byť efektívnosť práva hodnotená prostredníctvom objektívneho ukazovateľa, a to v medziach, ktoré to v podmienkach práva ako normatívneho systému umožňujú.

V ďalšom texte sa preto zameriame na doktrínálnu analýzu právnej úpravy rýchlosti konania obsiahnutej v Trestnom poriadku, s dôrazom na štádium prípravného konania. Platí totiž, že v Trestnom poriadku sú priamo identifikovateľné ustanovenia, ktoré rýchlosť trestného konania podmieňujú (resp. determinujú), *ergo* ktoré môžu priamo vyznievať ako hodnotiace kritériá pre efektívnosť trestného konania. Ciele projektu totiž vyžadujú určitý posun od všeobecných vedeckých rozpracovaní týkajúcich sa hodnotenia efektívnosti, k ich aplikovaniu na rámec inštitútov obsiahnutých v Trestnom poriadku. Pokiaľ nahliadneme na Trestný poriadok ako celok, identifikovateľné sú rôzne druhy lehôt, prakticky ich možno diferencovať na lehoty súvisiace s vykonaním určitého úkonu, na aplikovanie inštitútov, na vykonanie štádia trestného konania ako celku, prípadne na vykonanie úseku trestného konania. Globálne možno rovnako uviesť pomerne jednoduchou komparáciou, že uvedené sa spája predovšetkým s predsúdnym konaním, stanovenie lehôt v súdnom konaní je skôr výnimkou (aj to spravidla prostredníctvom stanovenia minimálneho časového rámca).⁷ V prípade predsúdného konania (ako v prípade predprípravného, tak aj prípravného konania) je vymedzenie časového rámca odlišné, a to zásadne prostredníctvom presného vymedzenia okamihu začatia a uplynutia lehoty.⁸ Z takéhoto vymedzenia je ľahko abstrahovateľný prístup zákonodarcu v súvislosti s koncipovaním a vnímaním rýchlosti konania (resp. jej pretavením do zákonného znenia), a to primárne s ohľadom na predsúdne konanie.⁹ Ak nazrieme na uvedené priezorom primeranosti časového rámca prejednávania veci, uvedené atribúty (ktorými sú rýchlosť konania, resp. menšia formálnosť) prakticky predsúdne konanie popisujú.

Osobitným predmetom záujmu bude v ďalšom texte prípravné konanie, resp. popis časového rámca, ktorý zákonodarca v rámci Trestného poriadku stanovuje v súvislosti s vykonaním predmetného úseku trestného konania (resp. predsúdného konania). V samotnom základe je prípravné konanie, s odkazom na § 10 ods. 14 TP: „...úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu (ďalej len „dohoda o vine a treste“) alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej“. Výklad daného pojmu poníma zákonodarca na danom mieste kvalitatívne, teda prostredníctvom obsahu, časový rámec (s ohľadom na rýchlosť konania), teda určitý kvantifikátor, je možné identifikovať v druhom diele, druhej hlavy, druhej časti Trestného poriadku, teda v rámci rubriky upravujúcej vyšetrovanie a skrátene vyšetrovanie. Práve uvedené vyjadruje dve základné formy, prostredníctvom ktorých môže byť prípravné konanie vedené. Dôležitý význam (s ohľadom na rýchlosť konania a jej pozitívno-právne dopady) má v zmysle diferenciácie rozlíšenie fáz prípravného konania, vo veci a voči osobe.¹⁰ Osobitosťou rekodifikovaného Trestného poriadku, práve s cieľom zefektívnenia prípravného konania, je už spomínaná osobitná forma skrátene vyšetrovania v zmysle § 204 TP.

Pokiaľ je pre nás základným východiskom práve rýchlosť konania, možno diferencovať

⁷ Príkladom môže byť § 247 ods. 1 TP, v rámci ktorého je ustanovené, že: „Termín hlavného pojednávania určí predseda senátu tak, aby obžalovaný od doručenia predvolania, prokurátor a obhajca od upovedomenia mali lehotu **aspoň päť pracovných dní**.“.

⁸ Príkladom môže byť ust. § 199 ods. 1 TP, v zmysle ktorého: „Ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajt začne trestné stíhanie **bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť**.“.

⁹ Akousi výnimkou sú v rámci konania pred súdom väzobné veci, ktoré sú orgány činné v trestnom konaní a súdy v zmysle ust. § 2 ods. 6 TP povinné vybavovať prednostne a urýchlene.

¹⁰ V konkrétnom prípade však prichádza do úvahy tiež postup podľa § 206 ods. 2 TP, a to, že v konkrétnej veci sa bude viesť prípravné konanie priamo voči osobe, pokiaľ by bolo o začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia rozhodnuté jedným uznesením.

odlišný prístup zákonodarcu vo vzťahu k prípravnému konaniu vo veci a voči osobe. Kým na strane jednej Trestný poriadok neurčuje lehotu maximálneho trvania fázy prípravného konania vo veci (hoci implicitne je nesporné, že v danej fáze majú orgány činné v trestnom konaní postupovať čo možno najefektívnejšie, najrýchlejšie, či už hovoríme o vyšetrovaní alebo skrátrenom vyšetrovaní; najmä v prípade skráteneho vyšetrovania je uvedené viditeľné prostredníctvom § 203 ods. 1 TP), vo vzťahu k fáze prípravného konania voči osobe (teda po vznesení obvinenia) stanovuje maximálne lehoty trvania, a to s ohľadom na typovú závažnosť trestného činu. Uvedené má svoje *ratio* aj napriek tomu, že v konečnom dôsledku predstavujú uvedené poriadkové lehoty. Konkrétne, v zmysle ust. § 203 ods. 2 TP sa má skrátene vyšetrovanie o prečinoch (ak nejde o konanie v zmysle § 200 ods. 2 TP) skončiť do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia, vyšetrovanie obzvlášť závažných zločinov je potrebné skončiť do šiestich mesiacov od vznesenia obvinenia, v ostatných prípadoch (teda aj v prípade vyšetrovania prečinov) sa má vyšetrovanie skončiť do štyroch mesiacov. Spoločne pre uvedené platí, že pokiaľ nedôjde k skončeniu predmetnej fázy prípravného konania v spomenutej lehote, policajť prokurátorovi písomne oznámi dôvody, prečo k takejto situácii došlo, resp. aké úkony je potrebné v danej veci ešte vykonať.

Je však takéto rozdielne nastavenie fáz prípravného konania primerané z hľadiska rýchlosti konania? Pokiaľ vychádzame z práva osoby na prejednanie veci v primeranej lehote, ide prakticky o opozitné vymedzenia. Preto sa naskytá riešenie, ktoré odznelo už na viacerých fórach, že by do úvahy prichádzalo aplikovanie obdobných lehôt (v rovnakých dĺžkach v závislosti od typovej závažnosti trestného činu) aj na štádium prípravného konania vo veci, obdobne v podobe poriadkovej lehoty. Je len otázkou, či by bolo takéto vymedzenie v súlade so zásadou rýchlosti konania, domnievame sa, že zrejme áno, hoci do úvahy je potrebné brať aj to, aký rozsah úkonov, resp. rozsah dokazovania, pripadá na jednotlivé fázy prípravného konania. Pokiaľ však zákonodarca (a aplikačná prax) vnímajú súčasné vymedzenie lehôt vzťahujúcich sa na fázu prípravného konania voči osobe ako ústavne konformné a udržateľné, stanovenie obdobných lehôt aj pre fázu prípravného konania vo veci by zrejme nenarušalo konzistentnosť nastavenia. Práve naopak, podľa nášho názoru by uvedené predstavovalo významný predpoklad vo vzťahu k zvýšeniu efektívnosti trestného konania (poľažmo prípravného konania), čo je v konečnom dôsledku našim cieľom.

Efektívnosť trestného konania z náhľadu verejnosti trestného konania

Jedným z atribútov, ktoré by malo moderné trestné konanie spĺňať, je jednoznačne to, aby bolo efektívne. Na efektívnosť trestného konania je možné nazerať z viacerých uhlov pohľadu (napr. vzťah efektívnosti trestného konania a rýchlosti trestného konania alebo vzťah efektívnosti trestného konania a náležitého objasnenia skutkového stavu v trestnom konaní), pričom my sa v rámci tejto časti nášho príspevku plánujeme venovať vzťahu efektívnosti trestného konania a verejnosti trestného konania.

V poslednom čase sú medializované významné úniky dôkazov a informácií z trestných spisov. V nedávnej dobe sa mohla slovenská verejnosť oboznámiť s obrazovo-zvukovými záznamami, ktoré vznikli nasadením informačno-technických prostriedkov na „poľovníckej chate“. V predmetnej veci boli zverejnené úseky obrazovo-zvukových záznamov, ktoré zachytávajú konverzácie fyzických osôb, ktoré podľa doteraz zverejnených informácií aktuálne nie sú obvinené zo spáchania žiadneho trestného činu. Týmto však nehodnotíme obsah predmetných konverzácií a ani možnú trestnoprávnu relevanciu na nich zachytených informácií, ani formálnu stránku nasadenia predmetných informačno-technických prostriedkov, pretože to budú povinné posúdiť príslušné orgány činné v trestnom konaní a nakoniec aj súdy. Považujeme však za vysoko alarmujúcu skutočnosť, že takéto záznamy boli zverejnené a médiá ich obsah ďalej šíria. Táto skutočnosť je výrazne problematická z toho dôvodu, že na jednej strane dochádza zverejnením týchto záznamov a ich ďalším šírením k neoprávneným zásahom

do práva na súkromie dotknutých osôb, na druhej strane môže zverejnenie týchto záznamov predstavovať významnú komplikáciu v trestných konaniach, v rámci ktorých boli predmetné informačno-technické prostriedky nasadené, alebo v tých, ktoré bude potrebné začať v dôsledku skutočností zachytených na predmetných obrazovo-zvukových záznamoch. Obzvlášť nešťastnou skutočnosťou je to, že zverejnenie predmetných obrazovo-zvukových záznamov sa stalo predmetom „politického boja“, pretože na predmetných záznamoch sú zachytení aj významní predstavitelia opozičných strán. Táto skutočnosť je rovnako problematická ako obdobné situácie, kedy boli v minulosti zverejnené kamerové záznamy z dopravnej nehody aktuálneho špeciálneho prokurátora (vtedy aktívneho politika) alebo doklady týkajúce sa účtovníctva firmy bývalého prezidenta Slovenskej republiky. Trestné právo totiž disponuje najinvazívnejšími prostriedkami umožňujúcimi zásahy do základných práv a slobôd osôb, a preto by s informáciami získanými prostredníctvom týchto zásahov malo byť nakladané obzvlášť citlivo a opatrne. Nakladanie s takýmito informáciami preto musí byť spojené s výraznými požiadavkami kladenými na vnútornú integritu osôb, ktoré s takýmito informáciami prichádzajú do kontaktu, a to jednak na strane obhajcov a aj na strane orgánov činných v trestnom konaní a súdov, resp. ďalších osôb, ktoré majú k takýmto informáciám prístup. V konečnom dôsledku však prenikanie takýchto informácií na verejnosť môže okrem poškodzovania práv dotknutých osôb výrazne skomplikovať aj ďalší priebeh trestných konaní, ktorých predmetom je objasňovanie trestných činov, ktoré majú s uniknutými informáciami súvislosť, pretože okrem verejnosti sa s takýmito informáciami môžu oboznámiť aj páchatelia trestnej činnosti, ktorí následne môžu vyvíjať aktivity smerujúce ku kolúznemu správaniu.

Prístup k trestným spisom je upravený v § 69 Trestného poriadku. Ustanovenie § 69 ods. 1 TP ustanovuje, ktoré osoby sú oprávnené nazerať do trestného spisu vo fáze predsúdneho konania a vo fáze súdneho konania, pričom tieto subjekty sú okrem nazerania do spisov oprávnené robiť si z trestného spisu výpisy a poznámky a obstarávať si kópie trestného spisu alebo jeho častí. Predmetné zákonné ustanovenie zároveň vymedzuje, že iné osoby ako tie, ktoré sú v predmetnom ustanovení taxatívne vymedzené, môžu do trestného spisu za účelom uplatnenia svojich práv nazerať len so súhlasom príslušného orgánu, ktorým je v prípravnom konaní orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu. Ustanovenie § 69 ods. 2 TP dokonca umožňuje orgánom činným v trestnom konaní, aby obmedzili právo nazrieť do trestného spisu a s tým súvisiace práva vyplývajúce z § 69 ods. 1 TP zo závažných dôvodov, pričom sú to oprávnené urobiť najmä vtedy, kedy sa nedajú prijať opatrenia zamedzujúce tomu, aby nazretím do spisu došlo k zmareniu alebo podstatnému sťaženiu dosiahnutia účelu trestného konania. Trestný poriadok však ustanovuje aj výnimky, kedy nie je možné nazretie do spisu obmedziť. Obvinenému, obhajcovi a poškodenému nemožno odoprieť právo nazrieť do spisu potom, čo boli upozornení na možnosť preštudovať trestný spis (§ 69 ods. 2 TP); do zápisnice o procesnom úkone nemožno odoprieť nazrieť tomu, kto mal právo byť prítomný pri realizácii procesného úkonu (§ 69 ods. 3 TP); obvinenému a jeho obhajcovi nemožno odoprieť nazrieť do uznesenia, ktorým došlo k vzneseniu obvinenia (§ 69 ods. 3 TP); v konaní pred súdom nie je možné odoprieť nazrieť do spisu obvinenému, prokurátorovi, obhajcovi, poškodenému, zúčastnenej osobe a splnomocnencom poškodeného a zúčastnenej osoby (§ 69 ods. 3 TP). Určité subjekty môžu mať kompetenciu umožňujúcu im nazerať do trestných spisov upravenú v zmysle osobitných predpisov, pričom to vyplýva z § 69 ods. 4 TP (napr. takýmto spôsobom má toto oprávnenie upravené verejný ochranca práv). Zákonodarca v § 69 ods. 6 TP upravil aj to, kedy je sudca pre prípravné konanie oprávnený odoprieť nazrieť do spisu, keď pri výkone svojej právomoci nakladá s trestným spisom, pričom vtedy, keď rozhoduje o väzbe je povinný obhajcovi a obvinenému sprístupniť tie časti spisu, na ktoré sa prihliada pri rozhodovaní o väzbe.

S ohľadom na vyššie vymedzenú právnu úpravu je možné uviesť, že trestný spis v prípravnom konaní podlieha určitej miere ochrany, ktorá sa prejavuje najmä v tom, že prístup

do trestného spisu v prípravnom konaní nemá ktokoľvek, ale len taxatívne vymedzené subjekty, pričom iné osoby môžu doňho nazrieť v prípravnom konaní za účelom uplatnenia ich práv len so súhlasom orgánu činného v trestnom konaní. Dokonca aj v konaní pred súdom (napr. na hlavnom pojednávaní) sa vyžaduje pre prístup do trestného spisu pre iné osoby ako tie, ktoré sú vymedzené v ustanovení § 69 ods. 1 TP, súhlas predsedu senátu. S poukazom na to, že medzi jednu zo základných zásad typických pre hlavné pojednávanie patrí zásada verejnosti, tak príslušné obmedzenie práva nazerať do trestného spisu sa týka prístupu do trestného spisu aj vo fáze počas hlavného pojednávania, kedy sú dôkazy vykonávané spravidla verejne na hlavnom pojednávaní, čiže slovenský zákonodarca aj vo fáze hlavného pojednávania sprístupňuje trestný spis bežnej verejnosti len v nevyhnutnej miere a právna úprava je nastavená reštriktívne. Ďalej považujeme za potrebné v súvislosti s predstavenou problematikou poukázať na to, že zákonodarca v ustanovení § 69 ods. 1 TP hovorí o práve dotknutých subjektov nazrieť do trestného spisu, robiť si z neho výpisy a poznámky a obstarávať si kópie trestného spisu alebo jeho časti, čiže interpretujúc tieto oprávnenia gramatickou formou výkladu, tak slovenský zákonodarca nikde neopravňuje dotknuté subjekty, aby informácie, skutočnosti a podklady získané z trestných spisov sprístupňovali ďalej neoprávneným osobám, resp. ich niekde zverejňovali. Obzvlášť to platí pri právnej úprave v trestnom práve, ktorá sa prejavuje výrazným formalizmom s ohľadom na to, že ide o právne odvetvie, ktoré umožňuje realizovať výrazné zásahy do základných práv a slobôd. Považujeme za vhodné ešte poukázať na Dôvodovú správu k Trestnému poriadku, pričom konkrétne v rámci jej Osobitnej časti právnú úpravu týkajúcu sa § 69 TP zákonodarca charakterizoval ako: „*Nazeranie do spisov je významným právom oprávnených osôb. Podmienky nazerania do spisu, resp. možnosť odoprieť toto právo sú v zákone presne vymedzené. Zo spisov možno robiť výpisy a poznámky, event. na vlastné trovy aj kópie ich časti, ak to oprávnená osoba považuje za potrebné na uplatnenie svojich práv. Pri nazeraní do spisov sa musia urobiť opatrenia na ochranu utajovaných skutočností.*“¹¹

V súvislosti s vyššie uvedeným je možné zhodnotiť, že zákonodarca v rámci Trestného poriadku neumožňuje dotknutým subjektom vymedzeným v § 69 ods. 1 TP sprístupňovať verejnosti skutočnosti a informácie vyplývajúce z trestných spisov. Osobitný režim platí pre orgány činné v trestnom konaní počas prípravného konania (eventuálne pre sudcu pre prípravné konanie, ak rozhoduje o nejakej otázke v rámci prípravného konania) a pre súd počas konania pred súdom, pričom tieto orgány sú samozrejme oprávnené informovať verejnosť o priebehu trestného konania a o informáciách a skutočnostiach z trestného konania vyplývajúcich, pričom však je nutné upozorniť na to, že takéto informovanie verejnosti musí byť opatrné a obzvlášť citlivé sledujúc dodržiavanie zásady prezumpcie nevinoty ako jednej zo základných zásad trestného konania, a preto by nemali tieto orgány zverejňovať konkrétne detailné informácie z trestných spisov. V súvislosti s únikmi dôkazov a informácií z trestných spisov, ktoré bolo demonštratívne vymedzené na začiatku tejto kapitoly príspevku, je nutné uviesť, že voči osobám zodpovedným za tieto úniky by mala byť vyvodená právna zodpovednosť. V prípade príslušníkov Policajného zboru, prokurátorov a sudcov prichádza do úvahy vyvodenie právnej zodpovednosti v rámci disciplinárneho systému týchto subjektov, resp. pri bežných zamestnancoch týchto subjektov prichádza do úvahy vyvodenie zodpovednosti podľa pracovného práva. Vo vzťahu k obhajcom ako členom Slovenskej advokátskej komory alebo splnomocnencom poškodených alebo zúčastnených osôb, ktorí sú členmi Slovenskej advokátskej komory, by mali príslušné orgány Slovenskej advokátskej komory tiež riadne a efektívne vyvodzovať disciplinárnu zodpovednosť za úniky takýchto skutočností a dôkazov z trestných spisov. V rámci aplikačnej praxe nepochybne dochádza k situáciám, kedy za predmetný únik sú zodpovední buď predstavitelia orgánov činných v trestnom konaní alebo

¹¹ Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok [cit. 12. 11. 2021]. Dostupné z: <<https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-301-2005-Z-z.htm>>.

súdoov alebo advokáti pôsobiaci v Slovenskej advokátskej komore v úlohe obhajcov alebo splnomocnencov v trestných konaniach. Kým však k takýmto únikom bude dochádzať, tak môžeme polemizovať o tom, či trestné konania prebiehajú efektívne a zákonne, ak vznikajú situácie, že verejnosť si môže prečítať zápisnicu z výsluchu svedka v médiách ešte v deň realizácie tohto výsluchu, alebo situácie, kedy sú v médiách zverejnené články o priebehu procesných úkonov (napr. domovej prehliadky), pričom tieto procesné úkony ešte ani neboli ukončené. Úniky predmetných informácií, dôkazov a skutočností z trestných spisov sú aktuálne ešte obzvlášť nebezpečnejšie s ohľadom na prudký nárast vplyvu sociálnych sietí, ktorý nastal v posledný rokoch, kedy môže zdieľanie nejakej informácie po sociálnych sieťach spôsobiť významný zásah do práv a slobôd subjektu, ktorého sa informácia týka, pričom takáto informácia sa v priebehu neskoršieho trestného konania môže preukázať ako nepravdivá, avšak následky, ktoré utrpel dotknutý subjekt vo verejnom priestore už nebude možné v plnej miere odstrániť. S ohľadom na uvedené je teda smerom do budúcnosti potrebné začať efektívne, riadne a včas vyvodzovať disciplinárnu, resp. pracovnoprávnu zodpovednosť voči osobám, ktoré sú zodpovedné za úniky dôkazov, skutočností a informácií z trestných spisov do verejného priestoru alebo do médií. Súčasne s tým musia príslušné orgány činné v trestnom konaní efektívne objasňovať možné naplnenie skutkových podstat trestných činov v súvislosti s predmetnými únikmi z trestných spisov (napr. naplnenie skutkovej podstaty trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa v zmysle § 326 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov [ďalej len ako „TZ“] alebo skutkovej podstaty trestného činu marenia spravodlivosti podľa § 344 TZ), pričom následne musí byť voči páchatelom týchto trestných činov vyvedená trestnoprávna zodpovednosť. Ako o návrhu *de lege ferenda* je v súvislosti s riešenou problematikou možné hovoriť o doplnení § 69 TP, pričom v rámci doplneného ustanovenia by sa jednoznačne a explicitne stanovila povinnosť pre subjekty, ktoré sú oprávnené nazeráť do trestných spisov, ktorá by im zakazovala ďalej šíriť alebo zverejňovať informácie, skutočnosti alebo časti trestného spisu, do ktorého sú oprávnení nazeráť.

Sme toho názoru, že ak v súčasnosti Slovenská republika nezasiahne voči takýmto únikom z trestných spisov smerom do budúcnosti, tak to môže spochybniť zákonnosť následného priebehu trestných konaní, z ktorých tieto úniky nastanú, a zároveň spôsobiť komplikácie pri objasňovaní trestnej činnosti. Je nesporné, že ak si páchatel trestného činu na internete prečíta obsah zápisnice z výsluchu kľúčového svedka v trestnom konaní, ktorého predmetom je objasňovanie trestného činu, ktorý spáchal, tak takýto článok uverejnený na internete môže ovplyvniť jeho kolúzne aktivity smerujúce k tomu, aby zabránil objasneniu predmetného trestného činu, čo tiež spôsobí komplikácie orgánom činným v trestnom konaní, ktoré tento trestný čin objasňujú. Zároveň aj aplikačná prax ukázala, že v Slovenskej republike je možné, aby boli vznesené neodôvodnené obvinenia a vedené účelové trestné stíhania, a preto je potrebné poskytnúť ochranu aj osobám podozrivým (eventuálne obvineným alebo obžalovaným) zo spáchania trestnej činnosti, pretože únik informácií z trestného spisu môže spôsobiť následky na verejnej reputácii v takom rozsahu, že sa ich už nikdy nepodarí v plnej miere odstrániť. Posledným faktorom, ktorý má na otázku únikov z trestných spisov nepochybne vplyv, je morálna a vnútorná integrita osôb, ktoré s týmito trestnými spismi prichádzajú do kontaktu. Akýkoľvek dokonalý systém, ktorý má najideálnejšie prvky brániace úniku informácií, môže byť narušený tým, že právomoci v jeho rámci vykonávajú osoby, ktorých charakterové vlastnosti umožňujú takéto nezákonné a neetické konanie.

ZÁVER

Predkladaný príspevok nemá predstavovať len vlastný výstup v rámci výskumného projektu, predovšetkým by mal byť vnímaný ako relevantný prvok rozvíjajúcej sa diskusie o podstate efektívnosti prípravného konania. Hoci je projekt zameraný na fázu prípravného

konania, je potrebné zvýrazniť, že mnohé z argumentov a riešení sú aplikovateľné globálnejšie, na trestné konanie ako celok, vnímajúc rozdielnosti jednotlivých štádií, ktoré rozoznáva teória trestného práva procesného.

V prvej časti predkladaného príspevku bola pozornosť venovaná samotnej rýchlosti konania, ktorú nie je možné vnímať len ako aspekt práva na spravodlivý proces, ale primárne ako významné hodnotiace kritérium vo vzťahu k efektívnosti prípravného konania. Ako sme poukázali v samotnom texte, rýchlosť konania, hoci je vnímaná konštantne, v rámci Trestného poriadku je upravená rôzne, čím zákonodarca prakticky ovplyvňuje efektívnosť konania. Rovnako sme sa však pokúsili poukázať na fakt, s ohľadom na metódu komparácie, že inkorporácia rýchlosti konania v rámci zákonného textu môže byť rozdielna aj v súvislosti s jedným štádiom trestného konania (v našom prípade prípravného konania). Ako sme teda vyjadrili, jedným z prvkov efektívnosti prípravného konania môže byť aj stanovenie maximálnych lehôt trvania prípravného konania vo fáze vo veci, a to prostredníctvom rovnakého časového rámca, ktorý zákonodarca stanovuje ako maximálne lehoty pre fázu prípravného konania voči osobe.

V druhej časti príspevku sme venovali pozornosť vzťahu efektívnosti trestného konania a verejnosti trestného konania v súvislosti s únikmi a zverejňovaním dôkazov, informácií a skutočností z trestných spisov. Ide o problém pomerne aktuálny v Slovenskej republike, ktorý si vyžaduje náležitú pozornosť zo strany vedeckej a odbornej obce, aplikačnej praxe a v konečnom dôsledku aj reprezentantov verejnej moci. Úniky z trestných spisov predstavujú na jednej strane výrazný zásah do základných práv a slobôd osôb, ktorých sa takéto úniky týkajú, na druhej strane takéto úniky môžu mať vplyv na efektívne trestné konanie v otázke objasňovania trestnej činnosti. Okrem deskripcie predmetného problému sme sa snažili uviesť návrhy *de lege ferenda*, ktoré by mohli prispieť k riešeniu predmetnej otázky.

Zoznam použitej literatúry

- ČENTĚŠ, J., VOJTUŠ, F. 2020. Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. In ČENTĚŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 28-41. ISBN 978-80-7160-577-5.
- Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok [cit. 12. 11. 2021]. Dostupné z: <<https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-301-2005-Z-z.htm>>.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. 2019. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.
- DRUGDA, J. 2020. Vývoj právnej úpravy vybraných inštitútov prípravného konania. In ČENTĚŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 42-47. ISBN 978-80-7160-577-5.
- KRÁSNÁ, P. 2020. Zákon o obetiach trestných činov – legislatívna zmena, ktorá upevnila postavenie obetí trestných činov v prípravnom konaní. In ČENTĚŠ, J. (ed.) a kol. 2020. Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. s. 62-73. ISBN 978-80-7160-577-5.

Kontaktné údaje autorov:
JUDr. Filip Vincent

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
filip.vincent@flaw.uniba.sk
JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

Mgr. Ivana Mokr

Ustanovenie § 363 Trestného poriadku ako prostriedok odstraňovania nezákonnosti v prípravnom konan¹

Katedra trestného práva a kriminológie, Prvnick fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Anotácia:

Hlavnm cieľom predkladaného príspevku je poukázat' na dleitos' predmetného ustanovenia Trestného poriadku v kontexte odstraňovania vzniknutej nezákonnosti v prípravnom konaní. Parcilnym cieľom je tiež zhodnoti' vhodnos' právnej úpravy mimoriadneho opravného prostriedku v podobe zrušenia právoplatných rozhodnut v prípravnom konaní generálnym prokurátorom z hadiska jej praktickej dostatonosti aj vzhadom na legislatívne vzvy, ktorm aktuálne el. V tejto súvislosti príspevok vo svojej podstate analyzuje iastkove problémy, s ktormi sa suasn právna úprava dotknutého intittu spja.

KPuove slov: *prpravne konanie, generálny prokurátor, nezkonnos', zruenie prvoplatnch rozhodnut v prípravnom konaní*

Annotation:

The main aim of this article is to point out the importance of the provision of the Criminal Procedure Code in question in the context of the elimination of the illegality in the preparatory proceedings. The partial aim is also to assess the appropriateness of the legislation of the institute of an extraordinary remedy in the form of annulment of final decisions in the preparatory proceedings by the Attorney General in terms of its practical sufficiency also with regard to the legislative challenges currently facing. In this context, the article essentially analyzes the partial problems associated with the current legislation of the institute in question.

Key words: *preparatory proceedings, Attorney General, illegality, annulment of valid decisions in preparatory proceedings*

VOD

Prpravne konanie a trestnoprocesne inštitúty ho tvoriace, podliehajú v suasnosti početným polemikám dotýkajúcich sa potreby jeho zmeny, najmä s ohľadom na formalizovan podobu, ktor vedie do nutnosti opakovania niektorých procesných úkonov z dvodu zachovania práva na obhajobu. Aj keď rekodifikácia Trestného poriadku (dalej tiež „TP“) priniesla viacere zmeny reflektujúc tak potrebu rozirenia zkladnch zásad trestného konania práve v prospech osôb obvinených, nie je mone stotoni' sa so záverom o splnen cieľu tejto rekodifikácie, ktor mala prinies' efektívny, hospodárny, ale najmä rýchly proces trestného konania, ktor mal zabezpei' cinnejiu ochranu práv a oprávnených záujmov ako fyzických tak právnických osôb.

---

¹ Tto práca bola podporovan Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy . APVV- 19-0050. This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV- 19-0050.

Značné posilnenie zásady kontradiktórnosti, ktorej obsiahnutie nachádzame ako v početných vnútroštátnych ustanoveniach Trestného poriadku, Ústavy Slovenskej republiky tak európskych rámcoch (Európsky dohovor o ľudských právach) neopomenúc medzinárodné štandardy ľudských práv a slobôd (Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach) a sformalizovanie prípravného konania v podobe nutnosti opakovania už vyššie zmienených procesných úkonov prinieslo nielen zdĺhavý a neefektívny proces, ale prispelo tiež k výraznému nárastu procesných chýb, ku ktorým zo strany orgánov činných v trestnom konaní (ďalej tiež „OČTK“) najmä v zmienenom štádiu dochádza. Uvedenú skutočnosť je možné spozorovať aj s ohľadom na nedávne udalosti početného zrušovania obvinení pre ich nezákonnosť, predčasnosť či nedostatočnú odôvodnenosť.

V tejto súvislosti preto nemožno nespomenúť inštitút, ktorý má v kontexte odstraňovania nezákonností v prípravnom konaní osobitne aktuálny charakter a to mimoriadny opravný prostriedok vo forme zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní, ktorý zarezonoval v spoločnosti až na toľko, že sa stal predmetnou témou formulujúcich sa pracovných skupín zameraných na jeho prípadnú legislatívnu zmenu. Z uvedeného dôvodu sa predkladaný príspevok vo svojej podstate zameria na jeho bližšiu analýzu.

Úvod do inštitútu zrušovania právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní

Rekodifikácia Trestného poriadku okrem v úvode zmienených legislatívnych zmien spočívajúcich v rozšírení uplatňovania zásady kontradiktórnosti priniesla aj ďalšiu zmenu dotýkajúcu sa zakotvenia dvoch osobitných mimoriadnych opravných prostriedkov. Na strane jednej išlo o inštitút zrušovania právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní generálnym prokurátorom upravený v súčasnom znení § 363 a nasl. TP a na strane druhej o mimoriadny opravný prostriedok v podobe dovolania zakotveného v § 368 TP a nasl. V tejto súvislosti je však potrebné uviesť, že týmto spôsobom došlo k nahradeniu iného „dovtedy platného, opravného prostriedku a to sťažnosti pre porušenie zákona v § 266 TP a nasl. vtedajšieho zákona č. 141/1961 Zb. Trestný poriadok. Určitý rozdiel, ktorý v zmienenej legislatívnej zmene bolo možné pozorovať sa tak dotýkal najmä prenesenia oprávnenia rozhodovať o zákonnosti rozhodnutí v prípravnom konaní na generálneho prokurátora (ďalej tiež „GP“), pričom v kontexte tejto skutočnosti tak zákonodarca posilnil nielen jeho nezávislosť, ale aj legitímnosť v rozhodovaní.

Vychádzajúc z dôvodovej správy k rekodifikovanému zneniu TP je možné konštatovať, že nosným cieľom zákonodarcu bolo odbremeniť súdy od nadmerného zaťažovania aj vzhľadom na prijatie nových spôsobov konania a rozhodovania (napr. odklony) ako aj prenesenie nosnej časti dokazovania na hlavné pojednávanie, čo predznamenovalo značnú procesnú záťaž.² Napriek tomu, že zmienený inštitút si od jeho zavedenia bližšiu pozornosť až na pár legislatívnych zmien nezaslúžil je na mieste konštatovať, že nedávne udalosti dotýkajúce sa jeho využitia rozprúdili nepochybne početné polemiky o jeho súčasnej právnej úprave. V tejto spojitosti tak vyvstali viaceré čiastkové otázky, na ktoré hľadá odpoveď zastúpenie ako v odbornej verejnosti pozostávajúce zo súdov, OČTK či odborníkov na úrovni akademickej pôdy, tak aj tej laickej aj vzhľadom na to, že ide o značne medializované kauzy. To, čo sa však prelína v zmienených početných názoroch viacerých zúčastnených táborov, je ich výrazná roztrieštenosť vedúca do značných, miestami až absurdných, záverov popierajúcich akúkoľvek zákonnú (predovšetkým tú trestnoprávnu) logiku. Z uvedeného dôvodu je na mieste pristúpiť

---

² Pozri bližšie dôvodovú správu k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188458&fbclid=IwAR0IHB3PMYcpJT_EdaR0TSKEs0pUeZ0d2z1TbojO-9z5k7Br2fhMyW9zIY_

k vymedzeniu si dvoch nosných čiastkových problémov, ktoré v súčasnosti rezonujú spoločnosťou a v kontexte zmieneného ustanovenia si zasluhujú bližšiu pozornosť a to:

- a) ne/možnosť zrušiť uznesenie vznesení obvinenia a uznesenie o začatí trestného stíhania a
- b) ne/záväznosť rozhodnutí súdov o naplnení materiálnej podmienky väzby (dôvodnosť vznesenia obvinenia) vo vzťahu ku generálnemu prokurátorovi.

Je viac než zrejmé, že hľadanie odpovedí na nami načrtnuté otázky môže byť značne sťažené aj z dôvodu roztrieštenosti názorov v tejto oblasti. Dovolíme si však uviesť, že sa zameriame najmä na vecnú právnu analýzu skutočností, s ktorými sa aplikácia dotknutého ustanovenia spája. Z uvedeného dôvodu budeme na vyššie načrtnuté otázky hľadať odpovede len v zmysle zákonných intencií a za pomoci relevantných súdnych rozhodnutí.

Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní *de lege lata*

V kontexte analýzy vyššie uvedených problémov vyskytujúcich sa v súčasnej aplikačnej praxi nemožno opomínať aj teoretickú rovinu, ktorá predmetnú problematiku neodmysliteľne dopĺňa. Z uvedeného dôvodu je potrebné zamerať pozornosť v prvom rade aj na právnu úpravu *de lege lata*. Vychádzajúc z predmetných ustanovení §§ 363 - 367 TP ako aj odborných právnych publikácií sa dotknutý inštitút radí do skupiny mimoriadnych opravných prostriedkov. Jeho hlavným cieľom je zabezpečiť nápravu nielen prevažne právnych chýb právoplatných rozhodnutí ako prokurátora tak policajta, ale aj ich chybného postupu, ktorému prijatie dotknutých rozhodnutí predchádzalo.³ V tejto súvislosti je však potrebné zmieniť aj 3 základné podmienky, ktorých dodržanie podmieňuje následnú legitímnosť zrušenia rozhodnutia generálnym prokurátorom a to:

ad 1) rozhodnutie je právoplatné,

ad 2) od právoplatnosti neuplynulo viac ako 6 mesiacov a

ad 3) rozhodnutím alebo konaním, ktoré mu predchádzalo bol porušený zákon.⁴

Špecifickosť zmieneného opravného prostriedku predstavuje aj fakt, že napriek tomu, že v kontexte súčasnej právnej úpravy opravného konania sa vo veľkej miere uplatňuje princíp tzv. vymedzeného preskúmania, v kontexte nami skúmaného inštitútu došlo k jeho prelomeniu. Z uvedeného dôvodu sme svedkami uplatňovania princípu úplného revízneho preskúmania čoho následkom, môže generálny prokurátor upriamiť pozornosť pri posudzovaní nezákonnosti v prípravnom konaní na akýkoľvek dôvod nezákonnosti bez ohľadu na to, či ho oprávnená osoba⁵ v návrhu uviedla alebo nie.⁶

Pozornosť si zasluhuje aj spôsob, akým v predmetnom konaní môže byť rozhodnuté. Zákonodarca v tomto prípade umožnil využiť kombináciu ako kasačného tak apelačného princípu. Z uvedeného vyplýva, že v prípade, zistenia porušenia zákona môže GP napadnuté rozhodnutie buď zrušiť a rozhodnúť sám alebo zrušiť a prikázať OČTK aby vo veci konali opakovane. V prípade, ak k náprave nezákonnosti postačuje zrušenie predmetného rozhodnutia,

³ BALÁŽ, P. 2006. *Základy trestného práva*. Bratislava: EUROUNION spol. s. r. o., 2006. ISBN 80- 88984- 90 - 4 s. 221.

⁴ IVOR, J. POLÁK, P. ZÁHORA, J. 2021. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2021 s. 278.

⁵ Oprávnenými osobami sa na účel podania návrhu na zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní podľa § 364 ods. 1 TP rozumie: a) obvinený; b) osoby, ktoré by mohli v prospech obvineného podať odvolanie; c) poškodený v neprospech obvineného; d) zúčastnená osoba.

⁶ IVOR, J. POLÁK, P. ZÁHORA, J. 2021. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 2021 s. 207.

je možné zrušiť len niektorý z jeho výrokov alebo tiež prikázať OČTK, aby chýbajúci výrok doplnili. Ak generálny prokurátor nezistí porušenie zákona, upovedomí o tejto skutočnosti osobu, ktorá zmieny návrh podala.

Napriek tomu, že k početnejším legislatívnym zmenám od rekodifikácie TP v kontexte zmieneneho ustanovenia nedošlo, je na mieste si predsa len jednu zmenu priblížiť. Pôvodné rekodifikované znenie TP v ustanovení § 363 ods. 1 TP znelo nasledovne: „*Generálny prokurátor zruší právoplatné rozhodnutie prokurátora alebo policajta, ak takým rozhodnutím alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, bol porušený zákon. Porušením zákona sa rozumie podstatné pochybenie, ktoré mohlo ovplyvniť rozhodnutie vo veci.*“ V tejto súvislosti je však potrebné uviesť, že legálna definícia pojmu podstatné pochybenie absentuje. Napriek tomu, že ju v zmienenom ustanovení zákonodarca upravil ako pojem zákonný, vyššiu mieru snahy o jeho bližšiu konkretizáciu už ponechal na OČTK prípadne súdy. Vychádzajúc z recentnej súdnej praxe môžeme podstatným pochybením vo všeobecnosti rozumieť najmä také pochybenia, ktorých uskutočnením dochádza k porušeniu či spochybneniu zákonného postupu v prípravnom konaní a jeho výsledkov alebo majú za následok, že k niektorým úkonom prípravného konania nemožno prihliadnuť ako k dôkazu, pričom náprava týchto skutočností v konaní pred súdom nie je možná. Príkladom je nedoručenie uznesenia o vznesení obvinenia obvinenému, konanie a rozhodnutie nepríslušného orgánu alebo orgánu, ktorý mal byť vylúčený, vykonanie konania bez súhlasu poškodeného, hoci jeho súhlas sa podľa zákona vyžaduje, získanie dôkazu nezákonným donútením alebo hrozbou, vykonanie konania bez obhajcu, hoci išlo o prípad povinnej obhajoby a neumožnenie obvinenému alebo jeho obhajcovi po skončení prípravného konania preštudovať spisy, nedostatočné objasnenie a preukázanie naplnenia znakov skutkovej podstaty žalovaného trestného činu a pod.⁷

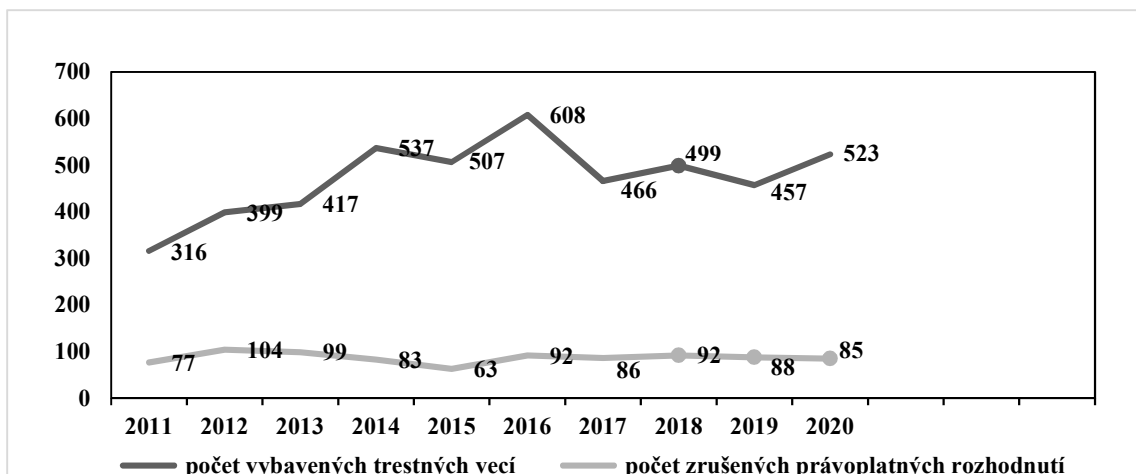
V tejto súvislosti Okresný súd Pezinok však v kontexte rekodifikovaného znenia TP podotkol, že „*nová právna úprava aj naďalej vyžaduje, aby v prípravnom konaní boli zachované minimálne zásady trestného konania upravené v ustanovení § 2 TP, ktorých nerešpektovanie je nutné považovať za závažné procesné pochybenie, nakoľko vecný a procesný dopad takéhoto postupu orgánov činných v trestnom konaní je svojou závažnosťou porovnateľný s porušením práva obvineného na obhajobu.*“ Inými slovami pri posudzovaní závažnosti procesnej chyby sa prioritne vychádza z ustanovení § 34 ods. 1 TP (práva obvineného) a § 44 ods. 2 TP (práva obhajcu).⁸ Avšak novelou TP konkr. zákonom č. 401/2015 Z. z. bola v poradí druhá veta vypustená. Dotknutá legislatívna zmena tak rozšírila okruh okolností, ktoré môžu byť v kontexte posudzovania nezákonnosti v prípravnom konaní relevantnými. Vychádzajúc z dôvodovej správy k zákonu č. 401/2015 Z. z. bolo „*potrebné, aby mal generálny prokurátor možnosť zrušiť akékoľvek rozhodnutie (procesné, medzitýmne, meritórne) prokurátora alebo policajta v prípravnom konaní, samozrejme, za podmienky, že ide o rozhodnutie, ktorým bol porušený zákon, resp. jeho vydaniu predchádzal nezákonný postup.*“

Za pripomienku však stojí aj to, že priechodnosť návrhov na zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní nie je vysoká o čom svedčí aj nasledovné grafické znázornenie.

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn 5 Tost 23/2016 z 22. 09. 2016.

⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn 2 Tost 18/2014 z 28. 05. 2014.

Počnosť vybavených trestných vecí je konštantne v rozmedzí 460 - 500 v priemere pričom do roku 2016 malo pomerne rastúci trend. Počet zrušených rozhodnutí v prípravnom konaní sa dlhodobo drží na úrovni 85 - 90 zrušených rozhodnutí v prípravnom konaní s výnimkou niektorých rokov. Vychádzajúc z uvedeného je teda viac než zřejmé, že to čo vyburcovalo spoločnosť viac, než jeho samotné využitie boli osoby, v prospech ktorých bol využitý.

Ne/možnosť zrušiť uznesenie o vznesení obvinenia a uznesenie začatí trestného stíhania

Jednou z čiastkových otázok, s ktorými sa súčasná právna úprava analyzovaného ustanovenia zvykne konfrontovať je otázka rozhodnutí, ktoré je možné takýmto postupom zrušiť. V tejto spojitosti môžeme sledovať značnú roztrieštenosť názorov aj medzi samotnými prokurátormi. Napriek tomu, že zmienený nedostatok právnej úpravy bol čiastočne reparovaný prostredníctvom príkazu GP Slovenskej republiky (tiež „SR“) por. č. 4/2006 z 31.01.2006,⁹ v kontexte ktorého boli demonštratívne vymedzené rozhodnutia,¹⁰ vo vzťahu ku ktorým sa použitie zmieneneho ustanovenia javí ako legitímne, je na mieste uviesť, že v demonštratívnom výpočte nenachádzame rozhodnutia, ktoré sa v spojitosti s aktuálnym udalostiam javia ako najspornejšie a to uznesenie o vznesení obvinenia (§ 206 TP) a uznesenie o začatí trestného stíhania (§ 199 TP).

Vo vzťahu k prvému zo zmienených rozhodnutí si dovoľíme uviesť, že vznesenie obvinenia je slovami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky „*najdôležitejším procesným úkonom prípravného konania, od ktorého sa odvíja ďalší procesný postup vo veci predovšetkým s ohľadom na zásahy do osobnej slobody obvineného*“¹¹ Uvedenú skutočnosť potvrdila aj nedávna novelizácia TP, ktorá okrem iného priniesla zmenu v dovtedajšom znení § 72 ods. 2 TP a zdôraznila požiadavku posudzovania dôvodnosti vzneseného obvinenia v kontexte rozhodovania o väzbe obvineného. V tejto súvislosti si pozornosť zasluhuje aj fakt, že napriek zaručeniu prezumpcie nevinny až do momentu právoplatného rozhodnutia o vine a treste obvineného, vyjadruje obvinenie „*vyšší stupeň pravdepodobnosti, že je páchatel'om skutku, v ktorom sa zisťuje trestný čin*“¹² aj z tohto dôvodu dochádza momentom vznesenia obvinenia k výraznému zásahu do jeho súkromného a osobného života, cti a dobrej povesti.¹³

⁹ Príkaz generálneho prokurátora SR z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch Leg/2 902/06-75 por. č. 4/2006 z 31.01. 2006.

¹⁰ Pozri bližšie § čl. 7 ods. 2 Príkaz generálneho prokurátora SR z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch Leg/2 902/06-75 por. č. 4/2006 z 31.01. 2006.

¹¹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 4 Tdo 26/2016 z 14.07. 2016.

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Tost 3/ 2010 z 17.02.2010.

¹³ Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn 6 CO/437/ 2015 z 02.02.2015.

Nemenej podstatne vo vzťahu k osobe obvinenej vyznieva aj to, že laická verejnosť si pojmy ako „odsúdený“ a „obvinený“ zvykne zamieňať a v početných prípadoch vníma obvinených optikou právoplatne odsúdených aj napriek zaručeniu prezumpcie nevinoty, čo má značne difamujúci účinok vo vzťahu k ich osobe. Je teda viac než zrejmé, že napriek tomu, že vznesenie obvinenia nie je rozhodnutím vo veci ako ani rozhodnutím obsiahnutým v zmienenom demonštratívnom výpočte, je potrebné ho vnímať ako jedno zo zásadných rozhodnutí predstavujúcich výrazný zásah do základných ľudských práv a slobôd osôb najmä aj v kontexte práva na osobnú slobodu vo vzťahu k možnému uplatneniu inštitútu väzby.

Zároveň si dovoľíme pripomenúť, že príkazom č. 3/2012 z 29.02.2012 generálny prokurátor vložil do čl. 7 ods. 2 za písm. g), písm. h) ktoré znie: „*podľa § 206 Trestného poriadku o vznesení obvinenia.*“ Inými slovami v kontexte demonštratívne vymedzených rozhodnutí bolo príkazom zavedené aj uznesenie o vznesení obvinenia. Napriek tomu, že uvedená zmena sa stretla s rozporným názorom Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý v jednom zo svojich náleзов sp. zn. II. ÚS 494/2014 z 22. 08. 2014 uviedol, že „*využitie mimoriadneho kasačného oprávnenia generálneho prokurátora vo vzťahu k uzneseniu o vznesení obvinenia sa javí ústavnému súdu ako otázne*“ sme názoru, že nemožnosť uplatňovania ustanovenia § 363 TP vo vzťahu k uzneseniu o vznesení obvinenia, by bola v rozpore so samotným jeho účelom, ktorým je náprava nezákonných rozhodnutí, ktorých zásah do osobnej integrity osoby či zmienenej dobrej povesti a mena môže byť v niektorých prípadoch nielen nelegitímny, ale za nedodržania zákonných podmienok aj nezákonným.

Vo vzťahu k uzneseniu o začatí trestného stíhania je však situácia značne zložitejšia. Vzhľadom na absenciu jeho demonštratívneho vymedzenia v kontexte rozhodnutí vo vzťahu ku ktorým je možné uplatniť § 363 TP sa odpoveď na otázku hľadá ťažšie. Uvedenú skutočnosť zdôrazňuje aj fakt, že sa stretávame s tzv. medzerou v zákone, ktorá použitie dotknutého ustanovenia vo vzťahu k uzneseniu o začatí trestného stíhania *expressis verbis* nevylučuje, ale na druhej strane ani neumožňuje. Šamko v tejto súvislosti dospel k záveru, že neexistuje žiadna prekážka, ktorá by bránila možnosti zrušiť dotknuté uznesenie podľa § 363 TP v prípade, ak by bol podstatne porušený zákon.¹⁴ Tento záver opiera najmä o možnosť využitia analógie v trestnom práve procesnom, ktorá v osobitných prípadoch vyplňa otvorené medzery v zákone.¹⁵ V nadväznosti na uvedené si dovoľíme s názorom súhlasiť.

Nedávne rozhodnutia len potvrdili skutočnosť, že otázka nezákonnosti uznesení o začatí trestného stíhania je značne aktuálnou. Napriek tomu, že dotknuté rozhodnutie predznamenáva vedenie trestného stíhania len „vo veci“ a teda nie proti konkrétnej osobe, je na mieste uviesť, že vychádzajúc z aplikačnej praxe sme v početných prípadoch svedkami nezákonných postupov, ku ktorým dochádza už v samotných počiatkoch začatia trestného stíhania. Typickým príkladom je zneužívanie tohto inštitútu a to takým spôsobom, že OČTK síce disponujú dostatočným množstvom dôkazov odôvodňujúcich postup podľa § 206 ods. 2 a teda začatie trestného stíhania a zároveň vznesenie obvinenia avšak v kontexte uľahčenia situácie bez potreby zabezpečenia kontradiktórnosti procesných úkonov „len“ začnú trestné stíhanie „vo veci“, pričom v tejto súvislosti dokonca konkretizujú osobu podozrivého avšak takýmto spôsobom jej znemožnia uplatňovať procesné práva obvineného.¹⁶ Ďalším príkladom zneužívania tohto inštitútu, na ktorý upozornili aj prokurátori prieskumného oddelenia trestného odboru GP SR a to, že vyšetrovatelia vydávajú tzv. „všeobecné -

¹⁴ Pozri bližšie <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a996-skutocne-nemoze-generalny-prokurator-zrusit-uznesenie-o-zacati-trestneho-stihania-vo-veci-podla-363-tr-por> navštívené dňa 16.10.2021.

¹⁵ Analógiu nie je možné použiť pri zásahoch do ľudských práv a základných slobôd osôb.

¹⁶ Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a súdov Slovenskej republiky 2/2016 rozhodnutie č. 19 pozri tiež Uznesenie Krajského súdu Bratislava sp. zn. 2TO/13/2015 z 26.03.2015.

abstraktné“ uznesenia o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 TP *pro futuro* a teda pre skutky, ktoré len očakávajú, že sa stanú, čo je konanie v rozpore so zákonom.¹⁷

Ne/záväznosť rozhodnutí súdov o naplnení materiálnej podmienky väzby (dôvodnosti vznesenia obvinenia) vo vzťahu ku generálnemu prokurátorovi

V poradí druhou parciálnou otázkou, ktorá zaznieva odbornou verejnosťou je vzájomnosť vzťahov medzi súdmi a generálnou prokuratúrou v kontexte záväznosti rozhodnutí, ktoré sú na pôde súdov prijímané. V tejto súvislosti bol na zasadnutí súdnej rady predložený pomerne sporný „návrh stanoviska Súdnej rady Slovenskej republiky k uzneseniu generálneho prokurátora v zastúpení jeho námestníkom pod sp. zn. IV/3 Pz 22/2021/1000 zo dňa 31.08. 2021“, ktorého obsah otvoril polemiku vzájomného vzťahu záväznosti rozhodnutí prijímaných súdmi vo vzťahu ku generálnemu prokurátorovi. Zmienené stanovisko sa stretlo s výraznou kritikou ako zo strany niektorých sudcov, tak prokurátorov a to z dôvodu, že proklamuje tzv. zásah do legitimity rozhodovania súdov, ktorého sa mal dopustiť generálny prokurátor tým, že nerešpektoval rozhodnutia senátov, ktoré potvrdili dôvodnosť trestného stíhania konkrétnej osoby a využitím § 363 TP sa mal dopustiť nielen zrušenia právnych účinkov uznesení senátov najvyššieho súdu, ale aj zásahu do ich výlučnej právomoci, ktorá sa mala dotýkať rozhodovania o vine.¹⁸ V tejto súvislosti je na mieste pripomenúť, že rozhodnutia senátov o naplnení dôvodnosti väzobného stíhania **nie sú** vo vzťahu k rozhodovaniu generálneho prokurátora záväznými.

Napriek tomu, že z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky PL 43/95 vyplýva, že „generálny prokurátor patrí do sústavy výkonnej moci,“ je tvrdenie o nahradení právnych záverov súdov svojim vlastným, ako aj zásahu do legitímnosti ich rozhodovania bez právneho základu. Máme za potrebné zdôrazniť, že generálny prokurátor nerozhodol postupom podľa § 363 TP *de facto* ani *de iure* o vine či nevine obvineného a tiež, že rozhodovanie o vzatí či nevzatí obvineného do väzby nepredstavuje otázky dotýkajúce sa vyslovenia viny či nevinu obvineného aj vzhľadom na zásadu prezumpcie nevinu obsiahnutú v § 2 ods. 4 TP.

Z uvedeného dôvodu je absurdným považovať uplatnenie zmieneného ustanovenia za odňatie možnosti rozhodovania o vine a treste obvineného. Napriek tomu, že následným postupom bol predložený návrh stanoviska Súdnej rady SR v zrevidovanej forme, v nosných bodoch k jeho odchýleniu sa nedošlo. Vychádzajúc z uvedeného sme svedkami názoru, že súčasná právna úprava dotknutého ustanovenia TP nie je v súlade s deľbou moci, ktorý je odôvodňovaný najmä tým, že využitím ustanovenia § 363 TP generálny prokurátor prekročil svoje právomoci a zasiahol do nezávislého postavenia súdnej moci. Uvedený názor je viac než absurdným a to z dôvodu, že vychádzajúc z § 230 ods. 1 TP vykonáva prokurátor dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní a teda akonáhle zistí nezákonnosť, je povinný ju napraviť resp. zabezpečiť právnymi prostriedkami jej odstránenie.

Za pripomienku stojí aj skutočnosť, že zrušenie uznesenia o vznesení obvinenia netvorí prekážku „res iudicata.“ A teda takýmto spôsobom nebola OČTK odňatá možnosť opätovne začať zákonným spôsobom trestné stíhanie a následne vzniesť obvinenie príp. podať obžalobu, o ktorej by následne rozhodoval súd.

ZÁVER

Mimoriadny opravný prostriedok spočívajúci v zrušení právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní generálnym prokurátorom má svoj základ v právnom poriadku Slovenskej republiky už približne 16 rokov. Napriek tejto pomerne dlhej dobe si bližšiu pozornosť až na

¹⁷ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Tpj 47/2019 z 23.09.2019.

¹⁸ <https://zasadnutia.sudnarada.sk/data/att/8692.pdf> navštívené dňa 20.10.2021.

jednu približenú legislatívnu zmenu nezaslúžil až do momentu jeho využitia v prospech osôb mediálne známych. Táto skutočnosť vyburcovala napätie v spoločnosti až do takej miery, že sa uvažuje o jeho legislatívnej zmene dotýkajúcej sa možného zúženia jeho využitia. V tejto súvislosti sme tak svedkami výraznej polarizácie nielen spoločnosti laickej, ale čo je podstatnejšie aj odbornej. Polarizácia sa dotýka najmä otázky, do akej miery má generálny prokurátor disponovať právomocou rušiť právoplatné rozhodnutia v prípravnom konaní príp. vysloviť porušenie zákona v konaní predchádzajúcom prijatiu takýchto rozhodnutí. Táto skutočnosť tak rozprúdila polemiku nielen o samotnom ustanovení § 363 TP, ale najmä o miere samostatnosti a legitímnosti rozhodovania generálneho prokurátora.

Je nespochybniteľné, že súčasná situácia v spoločnosti si žiada určitú formu „očistenia.“ Dovolíme si však pripomenúť § 1 zákona č. 301/2005 Trestný poriadok a to, že „*Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.*“ Z uvedeného dôvodu sme názoru, že modifikácia dotknutého ustanovenia v podobe odobrania príp. obmedzenia možnosti naprávať nezákonnosť v prípravnom konaní v akomkoľvek rozsahu by predznamenal nižšiu mieru zabezpečenia práva na obhajobu v praxi, čo je jeden zo základných pilierov vyjadrenia demokracie v trestnom konaní každého štátu a zároveň aj stupňu záujmu spoločnosti a samotného štátu na zistení pravdy.¹⁹

Zoznam použitej literatúry

BALÁŽ, P. 2006. *Základy trestného práva*. Bratislava: EUROUNION spol. s.r.o., 2006. ISBN 80- 88984- 90 – 4 s. 262.

Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188458&fbclid=IwAR0IHB3PMYcpJT_EdR0TSKEs0pUeZ0d2z1TbojO-9z5k7Brt2fhMyW9zIY.

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a996-skutocne-nemoze-generalny-prokurator-zrusit-uznesenie-o-zacati-trestneho-stihania-vo-veci-podla-363-tr-por> navštívené dňa 16.10.2021.

<https://zasadnutia.sudnarada.sk/data/att/8692.pdf> navštívené dňa 20.10.2021.

IVOR, J. POLÁK, P. ZÁHORA, J. 2021. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania. 2. vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o. 2021 ISBN 978- 80 -571-0334-9 s. 496.

Príkaz generálneho prokurátora SR z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch Leg/2 902/06-75 por. č. 4/2006 z 31.01. 2006.

Príkaz generálneho prokurátora SR z 29. februára 2012, ktorým sa mení a dopĺňa príkaz generálneho prokurátora SR por. č. 4/2006 z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch XV/1 Spr120/11-1.

Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn 6 CO/437/ 2015 z 02.02.2015.

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Tpj 47/2019 z 23.09.2019.

---

¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tdo 46/2014 z 24. 09. 2014

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn 5 Tost 23/2016 z 22. 09. 2016.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn 2 Tost 18/2014 z 28. 05. 2014.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.. 4 Tdo 26/2016 z 14.07. 2016.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Tost 3/ 2010 z 17.02.2010.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tdo 46/2014 z 24. 09. 2014

Zákon č. 301/ 2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a súdov Slovenskej republiky 2/2016 rozhodnutie č. 19 -
Uznesenie Krajského súdu Bratislava sp. zn. 2TO/13/2015 z 26.03.2015.

Kontaktné údaje autora:

Mgr. Ivana Mokrá

Katedra trestného práva a kriminológie

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Email: mokra.ivana@gmail.com

mjr. PhDr. Andrea Pastuchová Neumannová, PhD.

Výsluch obzvlášť zraniteľnej osoby v prípravnom konaní

*Katedra spoločenských vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave*

Anotácia:

Autorka sa vo svojom príspevku bude zaoberať komunikáciou vyšetrovateľa s obeťami násilia pri výsluchu, s obzvlášť zraniteľnými obeťami (dieťa). Vyzdvihuje interakciu a komunikáciu ako základný pracovný nástroj vyšetrovateľov počas prípravného konania. Opíše niektoré praktické postupy, odporúčenia i najčastejšie chyby v komunikácii vyšetrovateľa pri výsluchu. Poukáže na prežívanie a správanie obetí násilia, na možné psychické poškodenie.

Kľúčové slová: *obzvlášť zraniteľná obeť, komunikácia, výsluch, psychická trauma.*

Annotation:

The author in the contribution deals with the the investigator's communication with victims of violence during interrogation, with particularly vulnerable victims (child). The author highlights interaction and communication as a basic working tool for investigators during the preparatory proceedings. It will describe some practical procedures, recommendations and the most common mistakes in the investigator's communication during the interrogation. He will point out the survival and behavior of victims of violence, the possible psychological damage.

Key words: *particularly vulnerable victim, communication, interrogation, psychological trauma.*

ÚVOD

Vypočúvanie obeť, na ktorej bol spáchaný násilný trestný čin je procesom veľmi špecifickým, ktorý sa vyznačuje mnohými zvláštnosťami. Je podmienený individuálnymi vlastnosťami osobnosti obeť, jej aktuálnym psychickým stavom i jej mierou zraniteľnosti. Významný je aj vek, pohlavie a mentálna úroveň. Interakcia a komunikácia s obeťou, ktorá prežila traumatickú udalosť si zo strany vyšetrovateľa vyžaduje dobré osvojenie komunikačných zručností a empatický prístup. Je vhodné sa zamyslieť nad zložitostou takejto interakcie a nad otázkami: Ako má vyšetrovateľ komunikovať s obeťou po trauma, aby ból výsluch kvalitne vykonaný, zaznamenaný a následne použitý v prípravnom konaní trestného konania? Ktoré komunikačne spôsobilosti v tomto procese vystupujú do popredia a prečo? Je násilie vnímané ako negatívny spoločenský jav, ktorý môže ohroziť fungovania jednotlivca, rodiny a spoločnosti?

Zúčastnení v situácii výsluchu spracúvajú väčšinu signálov z neverbálnej komunikácie na nevedomej úrovni a len intuitívne sa riadia jej výsledkami. Jedným z paradoxov ľudskej komunikácie je, že aj keď od partnerov vyžadujeme verbálne vyjadrovanie (nestačí len prikývnutie, chceme počuť áno), vnútorne dôverujeme viac celkovému dojmu, t.j. súboru neverbálnych signálov. Jedným z dôvodov je to, že neverbálna komunikácia je podstatne strašia ako verbálna.

Ďalším je autonómna expresia emócií cez rôzne neverbálne signály.

¹

Úlohy a celkové pracovné nasadenie vyšetrovateľa v prípravnom konaní ma významný dopad na celkovú efektivitu práce orgánov činných v trestnom konaní.

“Vývoj spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami má svoje špecifiká v každom jednotlivom

---

¹ HERETIK, A. *Forezná psychológia*. Bratislava : Eurokódex, s.r.o. 2010. 3. vyd. 544 s.

prípade a vzniku škodlivých javov nemožno generálne zabrániť. Pri aplikácii uvedeného sa však vynára otázka, v akej miere a forme sú takéto škodlivé následky ešte akceptovateľné a kedy už prichádza k takej deformácii spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami, že je nutné využiť prostriedky ultima – ratio, ktoré vážne zasahujú do základných práv a slobôd jednotlivcov, no sú nevyhnutné nielen na nápravu takto poškodených vzťahov, ale aj ako prevencia páchania ďalšej protispoločenskej, najmä trestnej činnosti.”²

Obet'

Jednotlivec sa stáva obeťou vtedy, ak sa objektívne a svojvoľne narušia jej práva, a keď toto narušenie sprevádza silné emocionálne prežívanie.³

Fázy prežívania:⁴

1. Fáza nárazu – šoku: stuhnutie je vystriedané dezorientáciou, popretím alebo regresiou, expresívnym alebo kontrolovaným správaním.
2. Fáza hojenia (predbežná adaptácia): k traumatickej situácii sa prežívaním nevracia alebo odmieta o nej hovoriť, sťahuje sa do seba, dĺžka je individuálna, aj jeden rok.
3. Fáza zhojenia (konečná adaptácia): spomienky strácajú emocionálny náboj, je zvolený spôsob náhľadu na udalosť – trauma je trvalou súčasťou osobnosti, sebaopínanie je pozmenené.

V minulosti v SR dlho absentovala právna úprava, ktorá by riešila problematiku páchania násilia na osobe, ktorú označujeme za “obetu”. V nasledujúcom texte uvádzame delenie obzvlášť zraniteľnej obeť podľa zákona.

Podľa zákona 274/2017 Z. z. o obetiach trestného činu sa obzvlášť zraniteľnou obeťou rozumie:

1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím,
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu, alebo trestného činu domáceho násilia,
5. obeť trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatel'ovi, alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

OZO tvoria širokú a rôznorodú skupinu osôb, pre ktoré je spoločné že majú znížené komunikačné a interakčné schopnosti a z toho dôvodu bývajú častejšie obeťami rôznej tesnej činnosti. Sú zraniteľnejší a pre všetky obeť je veľmi stresujúce to, že v istom momente stratili kontrolu nad svojim životom. Zároveň prežívali veľmi nepríjemné a zaťažujúce emócie, ktoré môžeme označiť ako trauma, prípadne extrémna trauma.

Byť obeťou bolo vždy sociálne degradujúce, takýto človek stráca svoju prestíž, je nejako stigmatizovaný a dosť často nemá silu, aby sa s takouto záťažou vyrovnal. Trestný čin, ktorý má za následok poškodenie obeť, je špecifickým extrémnym typom sociálnej interakcie s výrazne komplementárnym postavením páchatel'a a obeť.⁵

Závažnejšie následky trestného činu obvykle pozorujeme u obeť s pasívnou reakciou na nebezpečnú situáciu. Ešte dlho po čine trpia úporným strachom, nespavosťou, poruchami pozornosti,

² KURILOVSKÁ, L.; ŠIŠULÁK, S. *Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násilia orgánmi činnými v trestnom konaní*. In ZÁHORA, J.: *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21. apríla 2016. s. 242. Praha: Leges, s.r.o.

³ ČÍRTKOVÁ, Ľ. *Psychológia pre právnikov*. Bratislava IURA EDITION, spol.s.r.o. 2010.

⁴ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzná psychologie*. Praha : Grada Publishing, a.s. 2013.1. vyd. 304 s.

⁵ VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s.r.o., 870 s

nie sú schopní navštevovať miesta pripomínajúce traumatickú udalosť a pod..⁶

Psychickú traumu môžeme definovať ako náhle vzniknutú situáciu, ktorá má pre jedinca výrazne negatívny význam a vedie k určitému poškodeniu, alebo k strate. Predovšetkým sa prejavujú problémy v emocionálnej oblasti, traumatizovaný človek stráca pocit istoty a bezpečia, prežíva úzkosť, ktorá je vyjadrením jeho obáv do budúcnosti, aj smútok, ktorý možno chápať ako truchlenie nad stratou niečoho dôležitého.⁷

Interakcia a komunikácia s takouto osobou je často náročná, do situácie vstupujú mnohé faktory, ktoré výrazne ovplyvňujú jej priebeh. Komunikačné zručnosti sú základným pracovným nástrojom a výrazne ovplyvňujú kvalitu práce i samotný priebeh výsluchu. Od vyšetrovateľa sa očakáva:

- dôkladné oboznámenie sa s prípadom, stratégia;
- príprava prostredia;
- komunikačné zručnosti s empatickým prístupom.

Komunikácia pri výsluchu

Obet', svedok či pozostalý môže vykazovať prejavy extrémnej traumy – silnú psychickú reakciu po situácii ohrozenia na zdraví či živote. Rozpoznať, do akej miery je obeť traumatizovaná, respektíve ako sa extrémne prejavuje po traumatickom zážitku nie je úlohou policajta. Je dôležité si uvedomiť, že každý z nás na potencionálne traumatickú udalosť reagujeme svojším spôsobom a takáto situácia môže spôsobiť akútne, ale aj dlhotrvajúce negatívne psychické, fyzické i sociálne následky. Prirodzená obnova organizmu, ktorá vedie k tomu, že sa jedinec vráti k pôvodnému bežnému fungovaniu, aktivizuje svoje zdroje a vie ich využívať, trvá približne 4 – 6 týždňov. Pokiaľ problémy pretrvávajú, je vhodné vyhľadať odbornú psychologickú starostlivosť. Všeobecne platí, že miera traumatizovania je ovplyvnená typom a náročnosťou danej situácie, zraniteľnosťou dotyčnej osoby, osobnými a sociálnymi faktormi a kombináciou ďalších faktorov.

Realizovanie výsluchu poškodenej osoby si vyžaduje riadnu prípravu nie len vypočúvajúceho, ale aj prostredia v ktorom sa výsluch bude realizovať. Vypočúvajúci si musí zhodnotiť všetky nazhromaždené dôkazy, pripraviť si otázky k samotnému skutku a najmä ku skutočnostiam, ktoré ešte neboli objasnené. Je vhodné, aby príslušník Policajného zboru zabezpečil pri výsluchu “atmosféru bez rušivých vplyvov”, napríklad nečakané vstupy iných spolupracovníkov do miestnosti, telefonáty, odbiehanie od výsluchu a podobne. Tiež je vhodné zabezpečiť pri výsluchu technické záznamové zariadenie pri objasňovaní, ktoré si vyžaduje dlhšiu dobu z hľadiska doby páchania trestného činu, najlepšie obrazovo – zvukový záznam.⁸

Praktické odporúčania do praxe

Na Akadémii PZ v Bratislave aktuálne už 2 roky prebieha špecializovaný kurz pre vyšetrovateľov, ktorý je zameraný na interakciu a komunikáciu s osobou po traumatickom zážitku s OZO. V kontexte posilnenia dôvery obetí trestných činov v justičný systém a zabránenia vzniku sekundárnej viktimácie vznikli špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov a tiež kontaktné body pre obeť trestných činov.⁹

Počas praktických nácvikov reálne nahrávaných záznamov pripravených modelových situácií si vyšetrovatelia majú možnosť vyskúšať vstup a nadviazanie kontaktu s OZO v podmienkach špeciálnej výsluchovej miestnosti. Vyšetrovateľom je podrobne vysvetlený celý postup odporúčaní v prístupe k obeť a to formou praktických ukážok a komentárov. V naslednom texte približujeme

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. 3. vyd. 446 s.

⁷ VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s.r.o., 870 s

⁸ KURILOVSKÁ, L.; ŠIŠULÁK, S. *Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násillia orgánmi činnými v trestnom konaní*. In ZÁHORA, J. Prípravné konanie – možnosti a perspektívy. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21. apríla 2016. Praha: Leges, s.r.o.

⁹ KRÁSNÁ, P., ŠIŠULÁK, S. 2021. *Obeť trestného činu, poškodený a restoratívna justícia v kontinuite*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, s. 66.

niektoré informácie, ktoré sú súčasťou vzdelávania v kurze:

Ku každej osobe sa snažíme pristupovať slušne a ohľaduplne k jej potrebám. Traumatizované osoby potrebujú hlavne pocit bezpečia, rešpekt a čas. Dôležité je nadviazať kontakt, slušne pozdraviť, podať ruku a predstavíme sa. Je dôležité obeť ubezpečiť, že sme tam preto, aby sme pomohli vyšetriť, čo sa stalo, nechceme jej ďalej ubližovať, chceme aby výsluch prebehol bez problémov. Je dobré obeť pripraviť na to, že sa budeme pýtať i na nepríjemné otázky. Dávame najavo empatiu, aktívne počúvame a reagujeme. Ak vidíme, že je otázka pre vypočúvaného náročná, môžeme to komentovať, že vidíme, že je ťažké odpovedať, čo je normálne. (Môže ísť aj o potrebu mať vyšetrovateľku ženu a pod.). Keď niečomu nerozumieme, spýtame sa. Hovoríme skôr pomalšie, dobre artikulujeme, osobu oslovujeme pán/pani + priezvisko, vyvarujeme sa predsudkom a našim súdom. U niektorých osôb je lepšie, aby na začiatku sami udalosť opísali. Pokiaľ nevie, ako začať, môžeme sa pýtať prvý. Zaistíme, aby ste boli čo najmenej rušení. Problematika vypočúvania dieťaťa patrí medzi najnáročnejšiu formy interakcie a komunikácie vyšetrovateľov pri výsluchu. Podstatné je to, koľko má rokov, v akom vývinovom období sa nachádza, a dokonca deti v rovnakom veku môžu mať medzi sebou veľké rozdiely. Vývinová úroveň vo fyzickej, psychickej i sociálnej úrovni nemusí byť rovnaká. Hlavným princípom vyšetrovania je rešpektovanie vekových osobitostí dieťaťa. Najmä mladšie deti používajú svoj vlastný slovník, ktorý musí vypočúvajúci zistiť, rešpektovať a používať v komunikácii s dieťaťom (napr. pomenovanie pohlavných orgánov). V ideálnom prípade by mal výsluch poškodeného dieťaťa viesť k tomu, aby dieťa nebolo zbytočne traumatizované a zároveň, aby sa zistilo čo najviac relevantných informácií o trestnom čine. Výsluch je vždy ovplyvnený niekoľkými faktormi zo strany dieťaťa i zo strany vyšetrovateľa. Ide o aktuálny psychický a fyzický stav, miera zvýšeného napätia, u dieťaťa je potrebné počítať s nižšou koncentráciou pozornosti, ktorú je potrebné neustále podporovať (nie príkazmi, napr. „už sa sústreď“). Na strane vyšetrovateľa ide hlavne o skúsenosti, vedomosti a schopnosť empaticky komunikovať a profesionalitu (vzťah k vyšetrovanému skutku). Faktory prostredia predovšetkým zahŕňujú¹⁰:

- Kto s dieťaťom prišiel na výsluch,
- v akom čase- ráno, obed, večer (má vplyv na únavu, na koncentráciu),
- vybavenie miestnosti,
- pozor na veľké množstvo hračiek (odpútavajú pozornosť, je náročné udržať pozornosť),
- je vhodné mať po ruke vodu, vreckovky (nevhodné je mať na stole cukríky),
- dôležité je zohľadnenie časového rozmedzia, trvanie výsluchu. Predovšetkým u malých detí treba dbať o ich fyziologické potreby (pripomenúť, či im netreba na toaletu, či nie sú smädné a pod.), samozrejme aj u starších detí,
- významným faktorom je aj počet ľudí v miestnosti – to pôsobí prevažne negatívne, dieťa je vo svojej výpovedi negatívne ovplyvnené,
- veľkou komplikáciou býva aj prítomnosť rodiča pri výsluchu. Preto je žiaduce, aby vyšetrovateľ mal takú komunikačnú schopnosť, aby dieťa vypovedalo bez prítomnosti rodiča,
- dôležité je aj rozsadenie v miestnosti, v ktorej bude výsluch vedený. Vypočúvanú osobu by sme mali posadiť na miesto, kde bude dobrý kamerový záznam a vypočúvajúci by sa mal posadiť tam, kde sa už nebude premiestňovať (napr. pri manipulácii s demonštračnými pomôckami, kresliacim materiálom a pod.),
- rozloženie papierov, spisov na stole, listovanie v nich pôsobí zneistejúco, vhodnejšie je po prečítaní podkladov ich odloženie,
- nevhodný faktor je aj používanie počítača v prítomnosti vypočúvaného. Poznámky písané rukou, pokiaľ dokáže vypočúvajúci udržiavať očný kontakt, nemusia byť kontraproduktívne.

Nadbytočný stres (vrátane ďalšieho zraňovania obetí) znižuje celkový mentálny výkon dieťaťa a odráža sa na zhoršenej kvalite vypovedať. Preto by sa mal vypočúvajúci dostatočne

¹⁰ PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. 2018. Nutnosť a aktuálny stav doplnujúceho vzdelávania vyšetrovateľov Policajného zboru SR na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. In PATAYI et al. Čo s bielymi miestami v pomoci obetiam domáceho násilia. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 6. 11. 2018. s. 15 – 23. Trnava: Katedra SP, FZaSP TU v Trnave.

pripraviť na výsluch a už na začiatku premýšľať nad spôsobom odbúravania stresu pri výsluchovej interakcii.

Nadviazanie kontaktu s dieťaťom je základným predpokladom úspešného výsluchu.

V každom vývinovom období nadväzujeme kontakt inak. S teenagerom nemôžeme jednať, ako s päťročným. Bez ohľadu na vek dieťaťa je potrebné, aby bolo adekvátnou formou informované s podstatou daného úkonu. To znamená, kde sa nachádza, aký úkon bude realizovaný, s akou osobou, to znamená voči komu ten úkon smeruje, kto je osobou obvinenou a tiež aké má práva. Pokojný hlas, normálny zrakový kontakt, otvorené a nekonfliktné otázky doplnené aktívnym počúvaním sú hlavnými komunikačnými prostriedkami pre úvodné budovanie dôvery.

- Aktivita musí byť na strane vyšetrovateľa. Zabúda sa na významnosť pozdravenia s podaním ruky. Už na základe takéhoto gesta môže prebehnúť pocit dôvery, alebo naopak, aj nedôvery.
- Oslovovanie. V rámci Slovenského jazyka tykanie či vykkanie výrazne pôsobí na priebeh výsluchu. Odporúča sa vykať od ukončenia základnej školskej dochádzky, čo je bežné aj na našich stredných školách. Bežné automatické tykanie či výrok vyšetrojúceho „Budem ti tykať, súhlasíš...“ sú často vnímané zo strany mladistvých ako nerešpektujúce. Samozrejme, ak dieťa chce, aby sme mu tykali, rešpektujeme to. Zdrobneniny mena u malých detí od cudzej osoby môže pôsobiť nevhodne a spôsobuje ostražitosť dieťaťa.
- Vypočúvajúcí by mal vedieť ako verbálne a neverbálne pôsobí na druhých a mal by si nacvičiť rôzne varianty správania. Dobrý kontakt môžeme nadviazať či navodiť, ale aj pokaziť vlastným držaním tela, gestikuláciou, očným kontaktom, frekvenciou dýchania, hlasitosťou, rýchlosťou i melódiou hlasu. Zároveň je dôležité sledovať tieto prejavy aj na druhej strane, u vypočúvaného – dieťaťa.
- Ak je verbálny prejav v rozpore s neverbálnym, môže narásť pocit napätie, stres, nedôvera – čiže značne negatívne pôsobenie. Familiárnosť, prílišná dobrota u vypočúvajúceho nevedie k dobrému kontaktu, u malých detí sa môže zvýšiť ostražitosť¹¹.

Vo fáze nadväzovania kontaktu je vhodné používať otázky napr. „Vieš prečo si tu?“ U osemročných detí môžeme takúto otázku použiť na začiatku komunikácie. Odvolanie sa na to, že už aj iné deti zažili to isté, pomáha nadviazať kontakt a dôveru. Môže to odblokovať zábrany dieťaťa. Potom stačí vypočúvanému vnímať signály neverbálnej komunikácie – reči tela, ktoré dieťa vysiela, aby porozumel, kedy už môže prejsť hlavnej časti výsluchu. Dôležité je primerane k veku poučenie, aj malému dieťaťu je vhodné vysvetliť, čo sa bude ďalej diať. Dieťa musí mať pocit kontroly nad situáciou (pýta sa, keď niečomu nerozumie, odpovedá neviem, ide na wc a pod.). Pôžitie dôvery a kontroly v komunikácii s vypočúvajúcim vedie k pocitu bezpečia. To môže byť pre dieťa nová skúsenosť, keďže si napr. zo sexuálneho zneužívania prinieslo celkom iné zážitky.

Vo zvlášť ťažkých prípadoch sexuálneho zneužívania je možné s dieťaťom uzavrieť dohodu o dobrých – dovolených a zlých – nedovolených otázkach. Na nedovolené otázky dieťa zatiaľ nemusí odpovedať. Takýto krok má aj pozitívny účinok na budovanie dôvery k vypočúvanému.

Pred samotným výsluchom musí vyšetrovateľ obeť „poučiť“.

Pochopiť obsah poučenia svedka nebýva v mnohých prípadoch jednoduché. Pre vyšetrovateľa to môže byť neľahká úloha, najmä ak komunikuje s OZO, ktorá sa správa špecificky a nie je primerané a možné poučať bežným spôsobom a univerzálnou verbálnou formou. Môže ísť o malé dieťa, osobu s postihnutím, seniora, psychicky narušenú osobu, osobu nehovoriacu spisovnou slovenčinou a ďalšie osoby po prežití silnej traumy. Ale aby výsluch úspešne prebehol, poučenie musí vyšetrovateľ absolvovať, to znamená musí primerane vysvetliť všetky okolnosti výsluchu OZO s prihliadnutím na jej potreby. Neexistuje univerzálne platná forma poučenia, musí obsahovať všetky náležitosti, ktoré sa očakávajú a to preto, aby výsluch mohol byť následne použiteľný v trestnom konaní. Je veľmi dôležité nepodceňovať túto časť výsluchu, ak poučenie neodznej v očakávanej obsahovej forme,

¹¹ PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. 2018. Nutnosť a aktuálny stav doplňujúceho vzdelávania vyšetrovateľov Policajného zboru SR na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. In PATAYI et al. Čo s bielymi miestami v pomoci obetiam domáceho násillia. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 6. 11. 2018. s. 15 – 23. Trnava: Katedra SP, FZaSP TU v Trnave.

výsluch prebehol zbytočne. O to významnejšia je situácia pri poučení v špeciálnej výsluchovej miestnosti pri ktorej sa výsluch audiovizuálne zaznamenáva. Medzi zásady poučenia zaraďujeme :

- individuálne osobitosti obete;
- zrozumiteľné vyjadrovanie, primeraný slovník;
- od 14 roka poučame ako dospelého.

Nie je povinná jednotná dogmatická forma, ako dieťa poučiť, ide o zachovanie obsahu (ktorý je záväzný), ktorý sa prispôsobuje danej situácii, úrovni a veku dieťaťa.

V odborných zdrojoch opakovane odznieva, aby poučenie prebehlo zrozumiteľnou formou, najmä ak vypočúvame dieťa, čiže volíme take slová, ktorým dieťa ľahko a rýchlo porozumie, dávame si pozor na odborné vyjadrovanie. Poučiť dieťa môžeme aj nasledujúcim spôsobom:

„Poučujem ťa, že musíš hovoriť pravdu o všetkom, čo si videl/a alebo počul/a o prejednávanej veci, alebo čo sa ti stalo a na čo sa ťa budem pýtať, nesmieš klamať, vymýšľať si, ani nič zatajovať (zamlčať).“

Môžeš ma opraviť, keby som niečo nesprávne zapísal/a a chcel/a by si to povedať inak.

Nesmíš o nikom hovoriť veci, ktoré nie sú pravdivé. Musíš nám (mi) povedať všetko, čo vieš o...“

Nemusíš o tom hovoriť, pokiaľ by si svojou výpoveďou spôsobil/a problémy sebe, alebo človeku, ktorý je tvojim príbuzným, či na ktorom ti záleží.

Rozumel/a si všetkému? Maloletý/á... uvádza, že poučeniu rozumel/a a k veci chce vypovedať.“

Na začiatku výsluchu je vhodné dávať bežné otázky týkajúce sa života dieťaťa, môžeme ich nazvať ako upokojujúce. Môžeme sa pýtať na veci, ktoré dieťa dobre pozná, taktiež môžeme použiť občasné uzatvorené otázky (na ktoré sa odpovedá – áno/nie, „Chodíš do školy?“) Takéto otázky majú aj testovací význam, zisťujeme ako sa dieťa orientuje napr. v čase, v rodine, v spoločnosti rovesníkov a pod. Prípadne si overujeme jeho mentálnu úroveň („Aha, takže už vieš písať? Môžeš sa mi podpísať?“).

V priebehu výsluchu je najvhodnejšie používať otvorené otázky, ponúkať viacej alternatív a tiež sa odporúča používať nedokončené vety, pri ktorých neklesáme s hlasom, neurobíme bodku a dáme dieťaťu priestor na jej doplnenie. Ak vydržíme naozaj mlčať, každú vetu nejakou dokončí. Veľmi vhodné je používať techniky objasňovania, parafrázovania. Pokiaľ môžeme, nepýtať sa – prečo- (hocikedy na to nevie odpoveď ani dospelý sofistický jedinec), ale – ako-, - čo-?

Dôležité je aj priebežné zhrnutie aktuálne vypovedaného a taktiež opakovanie kľúčových slov, slovných spojení, ktoré použilo samotné dieťa/ vypočúvajúci. Neodmysliteľne k tomu patrí priestor pre dieťa, je dôležité načúvať mu. Po celú dobu je nutné pozorné pozorovanie prejavov dieťaťa, jeho prípadný psychomotorický nepokoj, kolísanie pozornosti aj prípadné neurotické prejavy (somatické, hryzenie nechtov, tiky...) – kedy a v akej intenzite sa vyskytujú.

Na telesný kontakt (pohladkanie, upokojujúce dotyky, povzbudenie) treba dávať pozor, nevieme ako bude dieťa reagovať. Tiež sa na to môžeme opýtať, či je to prípustné alebo nie. Všeobecne známe je to, že vypočúvajúci musí svoju komunikáciu prispôbiť reči a slovníku dieťaťa. Tlačiť dieťa do kognitívnych schém dospelých je kontraproduktívne, navyše menšie deti nebudú vôbec rozumieť.

Preto nie je vhodné trvať na presných údajoch o čase, počte, vzdialenosti a pod. Aj keď dieťa pozná hodiny, dni, mesiace, nemusí ich vedieť používať. Taktiež výraz predtým a potom nemusí malé dieťa presne chápať, preto sa odporúča voliť zrozumiteľnejšie otázky typu: „Čo sa stalo ako prvé? Ako to začalo?“ Vypočúvajúci by sa mal zdržať aj akýchkoľvek hodnotiacich súdov napr. „Také hrozné to asi nebolo...Otec je teda číslo...“ a pod. Niektorí páchatelia si mlčanlivosť dieťaťa poisťujú pomocou dohody o spoločnom tajomstve. Dieťa sa potom cíti byť viazané, obáva sa toho, čo mu páchatel nahovoril napr. „mamičke pukne srdiečko...dieťa sa premení na...“..a pod.

Dieťa môže takéto hrozby brať doslova, preto sa môže počas výsluchu ocitnúť vo vnútornom konflikte. V takejto situácii, volíme alternatívu vzhľadom k veku dieťaťa a to: dieťa mlčí a môže nám to napísať, alebo to za neho povie plyšové zvieratko. A v priebehu výsluchu začne dieťa nariekať, vzlykať, nie je vhodné dieťa utišovať, dáme dieťaťu priestor a čas aby sa vyplakalo – ventilácia emócií. Vo zvýšenom strese dieťa potrebuje niečo sladké, prípadne sa objaví zvýšená potreba pohybu. Vyšetrovateľ dieťaťu nebráni, môže sa prechádzať s ním. Môže nastať aj opačná reakcie, apatia, ustrnutie. Vypočúvajúci sa musí snažiť, aby dieťa psychicky zostalo v situácii „teraz a tu“. Tomu

môže napomôcť tzv. „uzemnenie“, t.j. pevný kontakt oboch nôh dieťaťa so zemou. Tiež je dobré dieťa napádať k pitiu, k jedeniu – k bežnému správaniu. Dieťa ma vyššiu tendenciu, schopnosť nekriticky, automaticky, spontánne prijímať cudzie názory za svoje a prevziať ich do vlastného správania a prežívania. S pribúdajúcim vekom sugestibilita (ovplyviteľnosť) ubúda. Deti bývajú pri výsluchu viac ovplyviteľné ako dospelý. Deti sa snažia vycítiť, odhadnúť očakávania vypočúvajúceho, chcú mu vyhovieť. Dieťa potom uvádza to, čo si myslí, že vypočúvajúci chce počuť. Preto by mal vypočúvajúci pri výsluch starostlivo formulovať otázky tak, aby nič nenaznačovali, neukazovali smer. Vypočúvajúci by si mal toto uvedomovať počas celého výsluchu a mal by sa zámerné kontrolovať, či sa u neho neobjavuje spontánne sugestívne pôsobenie (nevedome). To znamená používa jednoznačné verbálne a neverbálne signály dieťaťa, ktorý jasne rozumie.¹²

Akákolvek trauma u detských obetí musí byť spracovaná, inak dochádza k rozvoju posttraumatickej stresovej poruchy. Je nutné nepripustiť žiadnu konfrontáciu obeť s pôvodcom traumy a to s ohľadom na obranný systém mozgu, ktorý vedie obeť do stavu trvalej nastraženosti (vypätia) a spôsobuje napr. poruchy spánku, pomočovanie, poruchy pozornosti, sebadeštrukčné tendencie. Ďalší kontakt obeť s páchatelom, a to nie len kontakt priamy, ale aj sprostredkovaný (video, kamera, nahrávka...) môže viesť k ďalšej retraumatizácii obeť. Z tohto pohľadu sú požiadavky na separáciu obeť a páchatel'a v rámci riadenia pred súdmi či vyšetrojúcimi orgánmi legitímne.¹³

Najčastejšie chyby

- Pomerne častá je chyba prvého dojmu. Náš prvý dojem pôsobí na ďalšiu prácu s dieťaťom – napr. jeho negativizmus, ale aj vzhl'ad. Všetci máme tendenciu predčasného hodnotenia napr. „Tento nebude hovoriť pravdu.. Tento bude nevychovanec... Ak podľahneme, môžeme prehliadnuť dôležité informácie z prejavov jedinca s ktorým pracujeme.
- Ďalšou chybou je používanie uzatvorených otázok a otázok navádzajúcich, rovnako ako otázok nejasných. Predovšetkým dvojité otázky – bolo to buď – alebo.. tak ako dieťa, aj dospelý na to s problémom reagujú.
- Používanie neprimeraného slovníka, pre dieťa nejasné výrazy, všeobecné výrazy – typu: „normálny...slušný“...obvykle blokujú spontánnosť v prejave dieťaťa.
- Nevhodné sú otázky začínajúce slovom „prečo“. Často krát na to nie je odpoveď.
- Dieťa môžeme úplne zaraziť pri spochybňovaní výpovede napr. „No, takto to asi nebolo...To bolo inak.“ Pochybnosti môžeme formulovať aj inak pri zachovaní dôvery dieťaťa a to napr. „ Nerozumím tomu, ako to teda bolo. Môžeš mi to ešte raz zopakovať?“ a pod.
- Dieťa by nemalo nikdy pocítiť z prejavu vypočúvajúceho pocit zvedavosti, vždy by ale malo pociťovať záujem o seba (nie záujem o páchatel'a, či niekoho iného).
- Vypočúvajúci musí pri svojom prejave dbať na svoju jasnú a zreteľnú artikuláciu (tendencia znižovania artikulácie v rozhovore) a opakovanému sa uisťovaniu, či mu dieťa naozaj rozumie.
- Pri emocionálnych prejavoch dieťaťa (plač, krik, zaryté mlčanie...) sú celkom nevhodné výroky: „To nič nie je. To bude dobré. Ukl'udni sa. Ty ale narobíš. Mohlo to byť oveľa horšie. To muselo byť hrozná, chudáčik...“ Lutovanie je celkom neprofesionálne a prípadné dotyky (mojkanie, hladkanie a pod.) tiež. Naopak vhodný komentár je napr. „Musí to byť pre teba ťažké. To je v poriadku, každý by to tak cítil. Skús sa teraz... (z hlboka nadýchnuť, predkloniť, napiť, prejsť k oknu a pod.)“.

VYHODNOTENIE A ZÁVER

¹² PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. 2018. Nutnosť a aktuálny stav doplňujúceho vzdelávania vyšetrovateľov Policajného zboru SR na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. In PATAYI et al. Čo s bielymi miestami v pomoci obetiam domáceho násilia. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 6. 11. 2018. s. 15 – 23. Trnava: Katedra SP, FZaSP TU v Trnave.

¹³ VOŇKOVÁ, J; SPOUSTOVÁ, I. *Domáce násilí z pohľadu žien a detí*. Praha : Protisk, s.r.o, 2016.

Problematika výsluchu OZO je špecificky náročnou situáciou, ktorá si vyžaduje z jednej strany citlivý a empatický prístup, ale zároveň aj vysokú mieru profesionality vyšetrovateľov v aktívnom prístupe vo vyšetrovaní v prípravnom konaní trestného konania. Náročnosť spočíva v niektorých faktoroch, vyšetrovateľ musí urobiť niekoľko úkonov v časovom horizonte, celý proces musí administratívne zastrieť po formálnej aj obsahovej stránke, musí vedieť vyhodnotiť zložitosť situácie na základe kritického myslenia a nad celou situáciou si musí udržať nadhľad. Aj počas zložitej situácie sa od neho očakáva primerane empatický prístup najmä ak sa jedná o osobu, ktorú zaradíme do skupiny OZO. Násilie, zámerné ubližovanie, týranie, šikanu atď. považujeme za spoločensky ohrozujúce prejavy a preto je významné sa problematikou zaoberať na teoretickej i praktickej úrovni.

Dominantným psychologickým znakom týrania je uplatňovanie moci a kontroly nad obeťou práve cestou opakovaného používania násilia – fyzického, psychického, sexuálneho, ekonomického a pod.¹⁴

Považujeme za správne poukázvať na možné ohrozenie jednotlivcov, nakoľko to môže mať širší negatívny spoločenský dopad, môže ísť o rozpad rodiny, sebapoškodzovanie, sociálne patologické správanie (alcohol, drohy), odchod z práce a iné. Veľmi vážny je fakt, ak sa obeť nachádza v situácii násilia dlhodobo, môže ísť napr. o domáce násilie (obeť dieťa, žena, senior, muž). Násilník prostredníctvom zastrasovania, hrozieb týrania a týrania samotného koordinuje a riadi život obeť, neustálými atakmi viac a viac zasahuje do súkromia, ktoré sa zužuje a sociálne vzťahy s okolím obeť zanikajú. Pod neustálym stresom a tlakom sa objektívne vnímanie reality obeť mení, pôsobenie záťaže narúša celkovú rovnováhu v organizme človeka. Narušená psychická rovnováha sa prejaví nie len v prežívaní, ale aj v správaní. Obeť stráca súdnosť a stáva sa nesamostatnou, nevie si pomôcť sama. Tak ako na negatívny psychický dopad treba poukázať na negatívny fyzický dopad na organizmus obeť.

Vzťah medzi psychickou a somatickou zložkou je veľmi tesný, sú to dve súčasť jedného organizmu. Sú prepojené regulačným vplyvom nervovej sústavy, predovšetkým vegetatívneho a endokrinného aparátu. Odchýlky a rozdielnosti, ktoré vznikajú v jednej z uvedených zložiek zákonite ovplyvňujú druhú. Psychické záťaže môžu prispieť k vyvolaniu telesných problémov.¹⁵

Obeť po extrémnej trauma môže prejavovať rozne formy a mieru narušenia, patria do skupiny osôb, u ktorých sa môže rozvinúť psychická porucha ako napríklad posttraumatická stresová porucha.

Na prežívanie a správanie obeť majú vplyv aj nasledujúce faktory:

- strach z reakcie násilnej osoby;
- rozsiahle oslabenie ohrozenej osoby vo fyzickom, psychickom, emocionálnom a morálnom ohľade;
- ilúzia pretrvávajúceho vzťahu (emocionálna ambivalencia a neistota obeť ohľadom jej vzťahu k týrajúcemu partnerovi);
- nejasnosť ohľadom pripisovania zodpovednosti za násilie (sebaobviňovanie);
- hanba za zverejnenie.¹⁶

V predchádzajúcom texte sme poukázali na vybrané špecifiká prežívania a na možných psychických dopadov na obeť po prežití násilia a traumy. Mnoho autorov práve z tohto dôvodu vyzdvihuje význam citlivého prístupu zo strany príslušníkov Policajného zboru, ktorí s ňou prichádzajú do kontaktu. Vyšetrovateľ po absolvovaní policajného vzdelávania vstúpe do praxe, ktorá mnoho krát prináša nečakané situácie, v ktorých musí efektívne improvizovať. Každá výsluchová interakcia je špecifická a podmienená rôznymi faktormi. Od vyšetrovateľa sa očakáva, že bude efektívne reagovať a to takým spôsobom, aby výsluch prebehol podľa stanovených noriem, a aby bolo možné ho ďalej použiť v trestnom konaní. Vyšetrovatelia sa stretávajú z rôznymi situáciami, s rôznymi obeťami a práve preto by mali mať základnú orientáciu o vekových

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. 2006. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 309 s.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s.r.o., 870 s.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. 2006. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 309 s.

a vývinových osobitostiach ľudského života, o formách zdravotného postihnutia i ďalšie informácie, ktoré majú napomôcť v ich vyjadrovaní a komunikovaní s obeťou. Každá komunikačná situácia je jedinečná a nezvratná a zároveň je výrazne determinovaná vekom, pohlavím, kultúrou a ďalšími osobnostnými faktormi obeť. Tieto by si mal vyšetrovateľ všimnúť a akceptovať ich. Z narastajúcou pracovnou skúsenosťou priamoúmerné narastá aj sebaistota vyšetrovateľov, zároveň sa však môže objavovať aj rutinný prístup k práci, čo môže spôsobiť znečlivenie (strata empatie) a pri výsluchu môže pôsobiť výrazne negatívne. Vždy musíme mať na pamäti, že obeť násilia bola v rôznej miere a intenzite vystavená veľkej záťaži, čo sa rôznou formou môže odzrkadliť v správaní. Toto správanie nevyhodnocujeme, každá reakcia na nenormálnu situáciu je normálna a vyšetrovateľ by mal mať svoje verbálne i neverbálne prejavy pod kontrolou. Od vyšetrovateľa sa očakáva efektívne používanie takých komunikačných aktov, ako sú oslovenie, príprava prostredia, nadviazanie kontaktu s obeťou, vytvorenie vhodných podmienok pre realizovanie výsluchu. Veľký význam má kvalita realizovaného výsluchu v prípravnom konaní, kedy musí vyšetrovateľ stihnúť všetky úkony tak, ako má. Kvalita jeho komunikačných zručností priamo zvyšuje alebo znižuje pracovnú úroveň. Komunikácia ako základný pracovný nástroj ma nesmierny význam. Prebraté nevhodné vzorce správania od staršej generácie vyšetrovateľov môžu mať na obeť významný negatívny dopad. Aj keď vieme, že efektívnosť komunikácie pri výsluchu sa zlepšuje praxou, vyšetrovateľ nadobúda isté skúsenosti praxou a možný stres a obava, aby výsluch urobili dobre, klesá. Dĺžka praxe však nezaručuje správne a efektívne komunikovanie. Je dobré už na začiatku výsluchovej praxe venovať pozornosť individuálnemu štúdiu v predmetoch, ktoré môžu napomôcť lepšej orientácii v nečakaných situáciách pri výsluchu OZO. Nakoľko táto kategória obetí vytvára širšiu škálu možných druhov osôb (dieťa, senior, domáce násilie, sexuálne zneužitie a znásilnenie, osoba so zdravotným znevýhodnením a pod.) s ktorými vyšetrovateľ môže v praxi prísť do kontaktu, mal by mať základnú orientáciu vo vývinovej psychológii (najmä dieťa), ale aj špeciálnej pedagogiky a patopsychológie. Samozrejme vo svojej práci dodržiava etické pravidlá a vedome robí všetko tak ako sa od neho zo strany spoločnosti očakáva. Komunikácia z jeho strany musí obsahovať jasné a zrozumiteľné vyjadrovanie i primerané a kontrolované neverbálne správanie. V Policajnej praxi sa efektívnosť komunikácie odráža v medziľudských vzťahoch aj medzi kolegami, nadriadeným ale i v kvalite vzťahov a spolupráce s ďalšími súčinnými orgánmi v prípravnom konaní.

Zoznam použitej literatúry

- ČÍRTKOVÁ, L. 2013. Forenzní psychologie. Praha : Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. 3. vyd. 446s. ISBN 978-80-7380-461-9.
- ČÍRTKOVÁ, L. 2010. Psychológia pre právnikov. Bratislava IURA EDITION, spol. s.r.o. 2010. ISBN 978-80-8078-358-7.
- ČÍRTKOVÁ, L. 2006. Policejní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73
- HERETIK, A. 2010. Forenzná psychológia. Bratislava : Eurokódex, s.r.o. 2010. 3. vyd. 544 s. ISBN 978-80-89447-22-0.
- KRÁSNÁ, P., ŠIŠULÁK, S. 2021. Obeť trestného činu, poškodený a restoratívna justícia v kontinuite. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, 141 s. ISBN 978-80-8054-882-7.
- KURILOVSKÁ, L.; ŠIŠULÁK, S. 2016. Problémy súvisiace s dokazovaním domáceho násilia orgánmi činnými v trestnom konaní. In ZÁHORA, J.: Prípravné konanie – možnosti a perspektívy. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21. apríla 2016. s. 242 - 253. Praha: Leges, s.r.o. ISBN 978-80-7502-153-3.

- MATOUŠKOVÁ, I. 2013. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada Publishing, a.s. 2013.1. vyd. 304 s. ISBN 978-80-247-4580-0.
- PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. 2018. Nutnosť a aktuálny stav doplňujúceho vzdelávania vyšetrovateľov Policajného zboru SR na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. In PATAYI et all. Čo s bielymi miestami v pomoci obetiam domáceho násilia. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 6. 11. 2018. s. 15 – 23. Trnava: Katedra SP, FZaSP TU v Trnave. ISBN 978-80-568-0153-6.
- SMIKOVÁ, E. a kol. 2019. Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach. Bratislava: Prezídium PZ SR, odbor vyšetrovania úradu kriminálnej polície Prezídia PZ.
- VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha : Portál. 2008. 4. vyd. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. Domáce násilí z pohledu žen a dětí. Praha : Protisk, s.r.o, 2016. ISBN 978-80-90 4564-5-7.
- ZÁKON 274/2017 Z. z. o obetiach trestného činu.

Kontaktné údaje autora:

mjr. PhDr. Andrea Pastuchová Neumannová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra spoločenských vied
andrea.neumannova@minv.sk

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Možnosť zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania prostredníctvom paragrafu 363 Trestného poriadku¹

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia:

Príspevok sa zaoberá aktuálnou problematikou možnosti využitia inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky v prípade prieskumu zákonnosti uznesení o začatí trestného stíhania, a to s osobitným zreteľom na ochranu základných ľudských práv a slobôd v prípravnom konaní. Príspevok je koncipovaný v dvoch kapitolách, pričom v prvej z nich sa autor venuje účelu a formálnej stránke aplikácie postupu podľa § 363 Trestného poriadku, na čo nadväzuje v druhej kapitole zameranej na vyhodnotenie možnosti zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania vydaného v prípravnom konaní.

Kľúčové slová: *uznesenie o začatí trestného stíhania, uznesenie o vznesení obvinenia, základné ľudské práva a slobody, Analógia, Trestný poriadok.*

Annotation:

The paper deals with the current issue of the possibility of using the institute of annulment of final decisions in preparatory proceedings by the General Prosecutor of the Slovak Republic in the case of an evaluation of the legality of resolutions to initiate criminal proceedings, with special regard to the protection of fundamental human rights and freedoms in preparatory proceedings. The paper is constructed in two chapters, the first one deals with the purpose and formal aspects of the application of the procedure under the sec. 363 of the Criminal Procedure Code and the second chapter is aimed at evaluating of the possibility of annulment of resolution to initiate criminal proceedings in the preparatory proceedings.

Key words: *resolution to initiate criminal proceedings, indictment resolution, fundamental human rights and freedoms, Analogy, Criminal procedure Code.*

ÚVOD

Okolo inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v rámci prípravného konania podľa ust. § 363 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení (ďalej ako „Trestný poriadok“) sa v uplynulom období rozvíjala pomerne rozsiahla, no najmä búrlivá diskusia. Okrem samotnej opodstatnenosti dotknutého § 363 Trestného poriadku sa do popredia dostala aj otázka možnosti aplikácie tohto inštitútu v prípadoch potenciálneho zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania, a to v intenciách § 199 ods. 1 Trestného poriadku. Príspevok sa zaoberá načrtnutou problematikou možnosti zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania, ako jedného z bazálnych rozhodnutí vydávaných v rámci prípravného konania. Uznesenie o začatí trestného stíhania má totiž kruciálny význam z hľadiska možnosti realizácie trestno-procesných úkonov a s nimi spojených zásahov do základných ľudských práv a slobôd garantovaných Ústavou slovenskej republiky.² Z toho dôvodu zastávam názor, že je dôležité sa zaoberať identifikovanou medzerou v pozitívno-právnej úprave obsiahnutej v rámci dikcie dotknutých ustanovení Trestného poriadku. Uvedená problematika je

¹ Tento príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0791/20 „Zásady trestného práva hmotného vo víre času – 15 rokov od rekonštrukcie trestných kódexov“.

² Ústavný zákon č. 460/1992 zb. Ústava Slovenskej republiky, v platnom znení (ďalej ako „Ústava Slovenskej republiky“).

pri súčasnom emocionálnom rozporení spoločnosti vnímaná mimoriadne citlivo, a to najmä s poukazom na tendencie zákonodarcu smerujúce k zmene, či k prípadnému zrušeniu inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky. Aj v kontexte načrtnutých tendencií vo vzťahu k právnej úprave mimoriadneho opravného prostriedku v zmysle ust. § 363 Trestného poriadku *de lege ferenda* je potrebné tomuto inštitútu venovať náležitú pozornosť, a to najmä s osobitným zreteľom na jeho legálne mantinely, ktorých doktrinálne vymedzenie má potenciál ďalšieho využitia pre účely aplikačnej praxe.

Zrušenie právoplatných rozhodnutí Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky *in genere*

Účelom prvej časti tohto príspevku je poskytnúť stručný exkurz účelu a podstaty inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky podľa § 363 Trestného poriadku. Úvodom je potrebné zdôrazniť, že dotknutý inštitút predstavuje integrálnu súčasť právnej úpravy trestného konania v podmienkach Slovenskej republiky od jeho rekodifikácie už v roku 2006. Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní predstavuje mimoriadny opravný prostriedok, ktorého aplikácia je z časového hľadiska trestného konania, najmä s ohľadom na jeho jednotlivé štádiá, limitovaná práve na prípravné konanie. Práve povaha, t. j. mimoriadnosť dotknutého inštitútu umožňuje jeho aplikáciu až po vyčerpaní riadnych opravných prostriedkov (za predpokladu, že ich Trestný poriadok pripúšťa). Vo vzťahu k iniciovaniu konania o tomto mimoriadnom opravnom prostriedku je potrebné uviesť, že postup podľa § 363 Trestného poriadku je možné aplikovať na podklade návrhu oprávnenej osoby³, ako aj *ex offio*, t. j. z úradnej povinnosti. V prípadoch ak je využitie postupu podľa § 363 Trestného poriadku navrhované oprávnenu osobou v rámci prípravného konania je potrebné poznamenať, že takýto návrh obvineného je možné realizovať výlučne v lehote do troch mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia.⁴ Na druhej strane zákonodarca stanovuje lehotu šiestich mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia, ktorou limituje možnosť Generálneho prokurátora Slovenskej republiky rozhodnúť postupom podľa § 363 ods. 1 Trestného poriadku.⁵ Po márnom uplynutí lehoty šiestich mesiacov už Generálny prokurátor nedisponuje právomocou rozhodnúť v intenciách ust. § 363 ods. 1 Trestného poriadku.

Zákonodarca prostredníctvom úvodného normatívneho textu obsiahnutého v rámci ust. § 363 ods. 1 Trestného poriadku implicitne vymedzuje i účel zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky. Dotknuté ustanovenie vo svojom zákonomnom znení stanovuje: „*Generálny prokurátor zruší právoplatné rozhodnutie prokurátora alebo policajta, ak takým rozhodnutím alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, bol porušený zákon.*“⁶ Pre účely vymedzenia tohto inštitútu je potrebné vychádzať zo základných princípov a zásad, na ktorých je koncipované trestné konanie v podmienkach Slovenskej republiky, ako aj na samotný charakter trestného práva.

V tomto kontexte si preto prioritne dovoľujeme poukázať na samotný charakter trestného práva, bez ktorého znalosti nemožno dospieť k ústavnoprávne komformnému výkladu inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní. Trestné právo predstavuje odvetvie verejného práva, ktorého primárnym účelom je ochrana spoločnosti pred najzávažšími nežiaducimi vplyvmi páchania protispoločenskej (trestnej) činnosti jej páchatel'ov. Pre účely boja

³ Zákonodarca v zmysle ust. § 364 ods. 1 Trestného poriadku vymedzuje taxatívnym spôsobom okruh osôb oprávnených na podanie návrhu na aplikáciu postupu podľa ust. § 363 ods. 1 Trestného poriadku, a síce obvinený (vo svoj prospech), v prospech obvineného osoby, ktoré by mohli v jeho prospech podať odvolanie, poškodený v neprospech obvineného alebo zúčastnená osoba (ďalej súhrnne ako „**oprávnená osoba**“).

⁴ Ust. § 364 ods. 1 Trestného poriadku stanovuje: „*Návrh na postup podľa § 363 ods. 1 môžu podať do troch mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia...*“

⁵ Ust. § 364 ods. 3 Trestného poriadku stanovuje: „*Generálny prokurátor môže zrušiť rozhodnutie podľa § 363 ods. 1 do šiestich mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia.*“

⁶ Ust. § 363 ods. 1 Trestného poriadku.

proti takémuto závažnému protispoločenskému konaniu zákonodarca koncipoval normy trestného práva, ktoré zabezpečujú ochranu spoločnosti prostredníctvom tých najcitlivejších a najinvazívnejších foriem zásahov do integrity práv jednotlivca. Príkladom možno uviesť inštitút väzby, prostredníctvom ktorého dochádza k obmedzeniu osobnej slobody jednotlivca z dôvodu zabezpečenia účelu trestného konania alternatívne výkon trestu odňatia slobody, ktorý je vyjadrením reakcie štátu a spoločnosti na spáchanie trestného činu. Prítomnosť trestnoprávnych noriem umožňujúcich takéto invazívne zásahy však nie je bezbrehá. Vzhľadom na mieru ujmy na právach jednotlivca, ktorá vzniká ich aplikáciou, je preto potrebné nazerať na odvetvie trestného práva ako na prostriedok *ultima ratio*. To znamená ako na prostriedok, ktorého využitie je podmienené nemožnosťou dosiahnutia ochrany spoločnosti prostriedkami iných právnych odvetví. Vyššie načrtnutá intenzita inštitútov trestného práva si vyžaduje, aby tieto podliehali striktnej a určitej (jednoznačnej) právnej regulácii, a tiež aby boli adresáti trestnoprávnych noriem chránení pred svojvôľou orgánov aplikujúcich obsah týchto noriem. Z toho dôvodu je potrebné, aby právny poriadok poskytoval účinné prostriedky nápravy voči neoprávnenému využívaniu inštitútov trestného práva. Uvedené platí *ad maius*, pri zohľadnení skutočnosti, že osoba proti ktorej je vedené trestné konanie stojí v rámci trestného konania oproti celému štátnemu aparátu *de facto* sama, nanajvýš so svojím obhajcom. Z povahy trestného konania teda vyplýva prirodzene nerovnovážne postavenie medzi osobou proti ktorej je vedené na jednej strane a predstaviteľmi štátnej moci na strane druhej. Toto nerovnovážne postavenie sa zákonodarca snaží zmiernovať práve stanovením presných procesných pravidiel v súlade s ktorými má byť trestné konanie vedené, dodržiavaním zásad, na ktorých trestné konanie spočíva, poskytnutím opravných prostriedkov voči rozhodnutiam vydávaným v rámci trestného konania, a pod. Uvedené zmiernovanie nerovnovážneho postavenia osoby voči ktorej sa vedie trestné konanie je vyjadrením *favor defensionis*, čím zákonodarca zabezpečuje dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd garantovaných Ústavou Slovenskej republiky. Vychádzajúc z interakcie základných ľudských práv a slobôd a jednotlivých inštitútov, ktorými disponuje odvetvie trestného práva teda vyplýva požiadavka trestného stíhania len zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom (*secundum et intra legem*).

V nadväznosti na potrebu vedenia trestného stíhania len zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom je preto nevyhnutné, aby právna úprava trestného konania obsahovala účinné prostriedky nápravy⁷ v prípade ak dôjde k excesu zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Tieto prostriedky nápravy sú esenciálnou súčasťou každej modernej a demokratickej spoločnosti. Účinnosť, ale do určitej miery aj početnosť opravných prostriedkov, ktorými jednotlivec v rámci trestného konania disponuje je odrazom dosiahnutej úrovne materiálneho právneho štátu. Z toho dôvodu je žiaduce, aby bola procesom normotvorby úprava opravných prostriedkov proti nezákonným zásahom orgánov aplikujúcich právo skvalitňovaná a prehĺbovaná. V tomto kontexte tak možno vyabstrahovať úmysel zákonodarcu pri koncipovaní inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní, a síce odstraňovanie nezákonnosti rozhodnutí vydávaných v prípravnom konaní ako aj nezákonnosti postupu ktorý ich vydaniu predchádzal. Doposiaľ uvedené skutočnosti, a to najmä v rozsahu účelu dotknutého inštitútu, majú následne podstatný vplyv pre vyhodnotenie možnosti aplikácie postupu v intenciách § 363 a nasl. Trestného poriadku.

Možnosť zrušenia uznesenia o začatí trestného stíhania postupom podľa § 363 Trestného poriadku

Úvodom je potrebné opätovne upriamiť pozornosť na účel sledovaný zákonodarcom pri zahrnutí inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní. Účelom dotknutého

⁷ Požiadavky determinujúce hodnotenie určitého opravného prostriedku ako účinného stanovil vo svojej rozhodovacej praxi aj Európsky súd pre ľudské práva, ktorý vo svojom rozsudku vo veci M. S. S. v. Belgicko a Grécko uviedol tri hodnotiace kritériá, a síce (I) prístupnosť opravného prostriedku v teórii a praxi, (II) spôsobilosť privodiť nápravu, a napokon (III) existencia empirických skúseností preukazujúcich existenciu skutočnej šance na úspech po jeho uplatnení, resp. sa jedná o dôkaz, že orgány verejnej moci takéto opravný prostriedok akceptujú a využívajú ho k ochrane základných ľudských práv a slobôd jednotlivcov.

mimoriadneho opravného prostriedku, ako už bolo uvedené vyššie je bezpochyby odstraňovať nezákonnosť rozhodnutí vydávaných v rámci prípravného konania a nezákonnosť postupu, ktorý predchádzal ich vydaniu. V uvedenom kontexte je pre účely ďalšieho výkladu potrebné uviesť, že zákonná formulácia inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní predvída možnosť jeho aplikácie až po okamihu vznesenia obvinenia. Inými slovami povedané, gramatickým výkladom zákonného textu je možné dospieť k záveru, že izolovaným chápaním predmetného inštitútu sa môže javiť, že zákonodarca nepripúšťa zrušenie právoplatného uznesenia o začatí trestného stíhania.⁸ S takýmto výkladom dotknutej právnej normy sa najmä v kontexte vyššie načrtnutého ponímania konceptu práva na obhajobu v rovine *favor defensionis* nestotožňujem. To má svoj základ najmä v tom, že v prípade rušenia právoplatného rozhodnutia v rámci prípravného konania je potrebné uznesenie o začatí trestného stíhania vnímať ako medzeru v právnej úprave. Na vyplnenie tejto medzery možno aplikovať analógiu legis, ktorá predstavuje efektívny nástroj na vyplňanie medzier v pozitívnom práve. *In genere* platí, že analógia v rámci trestno-procesných noriem a vzťahov prípustná je. Výnimku z jej aplikácie predstavujú výlučne tie prípady, ak by analogické použitie právnej normy bolo možné hodnotiť ako v neprospech osoby voči ktorej je vedené trestné konanie. Uvedená výnimka spočíva v negatívnom vplyve resp. zásahu do Ústavou Slovenskej republiky priznaných základných ľudských práv a slobôd jednotlivca. V tomto kontexte je preto potrebné zdôrazniť podmienky pre aplikáciu analógie legis (tieto je potrebné naplniť kumulatívne), a sice: (I) existencia medzery v právnej úprave, resp. neexistencia právnej úpravy konkrétnej právnej otázky, inštitútu alebo problému, (II) existencia právnej úpravy obdobnej právnej otázky, resp. existencia takej právnej úpravy, ktorej právne účinky (dôsledky) sa pripodobňujú právnej otázke, ktorá nie je pozitívnym právom exaktne vymedzená, (III) a napokon využitie analógie nebude mať negatívny dopad na základné ľudské práva a slobody osoby voči ktorej je vedené trestné stíhanie (II. ÚS 792/2014).

V kontexte uvedených pravidiel aplikácie analógie legis, ktorou aplikačná prax štandardne vyplňa medzery vyskytujúce sa v normatívnej úprave, je teda potrebné si uvedomiť, že táto nikdy nemôže ísť nad prípustný rámec výkladu príbuzného právneho inštitútu a už vôbec nemôže neprípustným spôsobom zasiahnuť do garantovaných základných ľudských práv a slobôd (ku príkladu, prostredníctvom analógie nemožno rozširovať dôvody väzby, ani trestnosť skutku). Zastávam názor, že v prípade využitia analógie pri zrušovaní uznesenia o začatí trestného stíhania je v prípade aplikácie postupu v intenciách ust. § 363 a nasl. Trestného poriadku uvedená požiadavka zachovaná. V prípade aplikácie postupu podľa § 363 a nasl. Trestného poriadku je potrebné toto vnímať ako prostriedok slúžiaci na odstraňovanie nezákonnosti rozhodnutia v prípravnom konaní (ktorým uznesenie o začatí trestného stíhania bezpochyby je), alternatívne nezákonnosti postupu, ktorý predchádzal vydaniu takéhoto rozhodnutia.

V prípade, ak by aj aplikačnou praxou rutinne využívaná analógia legis nebola postačujúcim argumentom, ktorý by dôvodil v prospech možnosti zrušenia aj uznesenia o začatí trestného stíhania, tak je potrebné si uvedomiť, že prostredníctvom postupu podľa § 363 a nasl. Trestného poriadku je možné odstraňovať aj nezákonnosť v postupe, ktorý predchádzal vydaniu rozhodnutia v rámci prípravného konania. Ak by teda bolo nevyhnutné vychádzať výlučne z jazykového výkladu relevantných ustanovení Trestného poriadku, tak aj v takom prípade zákonodarca prostredníctvom postupu podľa § 363 a nasl. Trestného poriadku ponecháva možnosť (a to celkom racionálne a prirodzene) Generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky odstrániť nezákonnosť v postupe orgánov činných v trestnom konaní. To má svoj základ ad. 1) v podklade (uznesení o začatí trestného stíhania), z ktorého vychádza vznesenie obvinenia konkrétnej osobe a ad. 2) v okamihu, v ktorom

⁸ Ust. § 199 ods. 1 Trestného poriadku stanovuje: „*Ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajt začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť. Trestné stíhanie sa začne vydaním uznesenia. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, začne policajt trestné stíhanie vykonaním zaistovacieho úkonu, neopakovateľného úkonu alebo neodkladného úkonu. Po ich vykonaní vyhotoví ihneď uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým z týchto úkonov už bolo začaté trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania policajt upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Policajt doručí také uznesenie prokurátorovi najneskôr do 48 hodín.*“

dochádza k vzneseniu obvinenia. Ad. 1) je potrebné si uvedomiť, že začatie trestného stíhania je kľúčovým momentom prípravného konania, nakoľko okamihom vydania uznesenia o začatí trestného stíhania sa začína prípravné konanie. Tento okamih pritom orgány činné v trestnom konaní oprávňuje, resp. tieto sú týmto okamihom *ex lege* splnomocnené na realizáciu jednotlivých procesných úkonov v rámci trestného konania, čo *inter alia* zakladá aj legitimitu zásahov do základných ľudských práv a slobôd jednotlivcov.⁹ Z uvedeného dôvodu, a to s osobitným dôrazom na rešpektovanie princípu *secundum et intra legem* v spojení so zásadou primeranosti a zdržanlivosti, je preto nevyhnutné, aby právny poriadok poskytoval efektívny prostriedok nápravy resp. odstránenia nezákonnosti aj v postupe, ktorý predchádzal vydaniu rozhodnutia, voči ktorému zákonodarca využitie dotknutého inštitútu *expressis verbis* pripúšťa. To platí o to viac, ak na podklade už počiatočne nezákonného trestného stíhania sú realizované úkony v trestnom konaní, ktorými dochádza (alebo by potenciálne mohlo dôjsť) zo strany orgánov činných v trestnom konaní k zásahu do základných ľudských práv a slobôd (*argumentum a minori ad maius*). Inými slovami povedané, ak bolo v konkrétnej veci začaté trestné stíhanie nezákonne, tak je potom touto optikou potrebné nazerať aj na každé ďalšie rozhodnutie na uznesenie o začatí trestného stíhania bezprostredne nadväzujúce. V opačnom prípade by totiž dochádzalo k stavu *ex iniuria ius non oritur*, a teda zásada, že z bezprávia by nemohlo vzniknúť právo by bola takýmto postupom popretá a tento možno považovať za ústavne nekomformný a neudržateľný. Ad. 2) Z hľadiska jednotlivých, na seba bezprostredne nadväzujúcich štádií trestného konania, je medzi nimi možno identifikovať ich vzájomnú podmienenosť a súvzťažnosť. Je nelogické a zjavne proti účelu právnej normy obsiahnutej v § 363 Trestného poriadku, aby právny poriadok neposkytoval účinnú právnu ochranu základným ľudským právam a slobodám v skoršom štádiu trestného konania, pričom až vydaním uznesenia o vznesení obvinenia (vychádzajúceho z nezákonného uznesenia o začatí trestného stíhania) by bolo možné odstrániť nezákonnosti v rozhodnutiach a postupe orgánov činných v trestnom konaní. Takúto situáciu by bolo následne potrebné vyhodnotiť ako za v rozpore so zásadou rýchlosti a hospodárnosti konania, a teda ako za ústavne neudržateľný a formalistický výklad ustanovení Trestného poriadku.

ZÁVER

Záverom možno zhrnúť, že účelom inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky je bezpochyby odstraňovanie nezákonnosti rozhodnutí vydávaných v rámci prípravného konania ako aj postupu, ktorý ich vydaniu predchádzal. V rámci zodpovedania otázky, či je možné dotknutý inštitút aplikovať a voči uzneseniu o začatí trestného stíhania je v kontexte rešpektovania základných ľudských práv a slobôd nevyhnutné vychádzať z teleologického výkladu relevantných ustanovení Trestného poriadku. Teleologickým výkladom dotknutých právnych noriem je možné dospieť k záveru, že uznesenie o začatí trestného stíhania prostredníctvom postupu podľa ust. § 363 a nasl. Trestného poriadku je možné zrušiť. V tejto súvislosti je potrebné opustiť rovinu výlučne gramatického výkladu znenia Trestného poriadku. K uvedenému záveru je možné dospieť využitím analógie legis, zohľadnením kvality podkladu, z ktorého by uznesenie o vznesení obvinenia vychádza (t. j. rozhodnutie, ktorého zrušenie postupom podľa § 363 Trestného poriadku zákon explicitne predvída), ako aj zohľadnením časovej následnosti vydania uznesenia o vznesení obvinenia.

Zoznam použitej literatúry

BURDA E., ČENTÉŠ J., KOLESÁR J., ZÁHORA J., a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2011. 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

⁹ Ku príkladu využívanie informačno-technických prostriedkov vo forme odpočúvania a vyhotovovania záznamu telekomunikačnej prevádzky v intenciách ust. § 115 Trestného poriadku.

ČENTÉŠ, J. et. al. Trestný poriadok s komentárom. 4. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2019. 1040 s. ISBN 9788081550874

ČENTÉŠ, J. et. al. Trestný zákon s komentárom. 4. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2018. 1008 s. ISBN 978-80-8155-076-8.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. II. ÚS 792/2014, zo dňa 23.04.2015.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci M. S. S. v. Belgicko a Grécko (sťažnosť č. 30696/09).

Šamko P., Skutočne nemôže generálny prokurátor zrušiť uznesenie o začatí trestného stíhania vo veci podľa § 363 Tr. Por.?, dostupné online na adrese < <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a996-skutocne-nemoze-generalny-prokurator-zrusit-uznesenie-o-zacati-trestneho-stihania-vo-veci-podla-363-tr-por>>, dňa 10.11.2021, 15:30.

Ústavný zákon č. 460/1992 zb. Ústava Slovenskej republiky, v platnom znení.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení.

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Tomáš Strémy PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. 6, Bratislava
tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Vplyv odklonov na efektívnosť prípravného konania¹

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia:

Článok poukazuje na skutočnosť že vo veľkej miere dochádza v rámci celého trestného konania a teda aj prípravného konania, ktoré je jeho neoddeliteľnou súčasťou, k zbytočným priet'ahom a vznikajú problémy týkajúce sa celkovej dĺžky dokazovania v prípravnom konaní. Zameriava sa na charakteristiku odklonov v trestnom práve. Vyzdvihuje ich význam a prínos, najmä z aspektu restoratívnej justície, popisuje na vhodné prípady ich aplikácie, avšak v kontexte určitých problémov, ktoré sa objavujú pri týchto inštitútoch. Osobitne sa zameriava na inštitút podmieneného zastavenia trestného stíhania.

Kľúčové slová: *prípravné konanie, obvinený, poškodený, odklon, dohoda o vine a treste, zmier, podmienené zastavenie trestného stíhania, trestný rozkaz.*

Annotation:

The paper points out that there are extensive delays in the whole criminal proceedings and therefore also in the pre-trial proceedings, which are an integral part of it and problems arise concerning the timeframe of taking evidence in the pre-trial proceedings. The author focuses on the characteristics of diversions in criminal law, highlights their importance and contribution mainly from the restorative justice aspect. Furthermore, he describes their application to appropriate cases, though in the context of problems that arise in these institutes. Special attention is paid to an institute of conditional cessation of prosecution.

Key words: *pre-trial proceedings, the accused, the injured, diversion, agreement on guilt and punishment, settlement, conditional cessation of prosecution, criminal order.*

ÚVOD

Súčasná trestno-procesná úprava a jej aplikácia v rámci trestného procesu má určité nedostatky, napríklad prílišný formalizmus, komplikovanosť, neefektivitu a zdĺhavosť, či jeho nehospodárnosť. Napriek tomu, že prípravné konanie je v rámci Trestného poriadku upravené rozsiahlym a podrobným spôsobom, neustále dochádza k aplikačným problémom zákonných ustanovení, zaoberajúcich sa práve týmto štádiom trestného procesu. Vo veľkej miere dochádza v rámci celého trestného konania a teda aj prípravného konania, ktoré je jeho neoddeliteľnou súčasťou, k zbytočným priet'ahom, vznikajú problémy týkajúce sa celkovej dĺžky dokazovania v prípravnom konaní, dochádza aj k narúšaniu základnej zásady trestného konania – zásady kontradiktórnosti a podobne.

„Priet'ahy v trestnom konaní sú závažným problémom slovenského súdnictva. Jedným z dôvodov môže byť aj neefektívna legislatíva v oblasti prípravného konania trestného.“² Právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je garantované v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

² *Optimalizácia prípravného konania trestného v podmienkach SR*. [online]. 2013. [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/optimalizacia-pripravneho-konania-tre/741856-clanok.html>>.

republiky. V zmysle tohto zákonného ustanovenia sú preto orgány činné v trestnom konaní ako aj sudca pre prípravné konanie povinné postupovať tak, aby toto právo neporušili.

Prieťahy v trestnom konaní judikatúra Ústavného súdu posudzuje vzhľadom na okolnosti jednotlivých prípadov, pričom zohľadňuje zložitost' vecí, činnosť respektíve nečinnosť orgánu ktorý vo veci koná, ale aj správanie samotného obvineného. U osôb ktoré sú stíhané vo väzbe a u mladistvých sa rýchlosť musí zabezpečiť osobitne. Zbytočné prieťahy v rámci predsúdneho konania zapríčiňuje viacero faktorov. Môžeme medzi sem zaradiť nadmernú zaťaženosť policajtov, mnoho rozpracovaných a neukončených vecí, nedodržiavanie lehôt určených na skončenie vyšetrovania, nedodržiavanie záväzných pokynov prokurátorov policajtmí, často podstatné chyby v rámci procesného postupu alebo aj povrchný či nedôsledný dozor prokurátora nad vyšetrovaním.

Absolútne odstrániť tieto prieťahy nie je možné, ale na druhej strane je možné ich výskyt určitým spôsobom obmedziť. Tento problém by bolo možné aspoň z časti vyriešiť viacerými spôsobmi. Napríklad zvýšením počtu sudcov a aj pracovníkov orgánov činných v prípravnom konaní, skracovaním dĺžky prípravného konania a to najmä zefektívňovaním procesných postupov prostredníctvom zmeny platných právnych predpisov či používaním alternatívnych foriem konania, tzv. „odklonov“.

Odklony v trestnom konaní

Vo všeobecnosti sa v trestnom konaní odklonmi rozumejú špecifické trestno-procesné inštitúty, umožňujúce oddialiť sa od typického priebehu trestného konania. Trestný poriadok medzi odklony zaraďuje:

1. Konanie o dohode o vine a treste. Týmto inštitútom je možné rozhodovať pri akomkoľvek trestnom čine s prevahou závažných trestných činov, ktorých horná hranica trestnej sadzby prevyšuje 5 rokov. Toto konanie iniciuje prokurátor alebo obvinený a to aj v prípade ak je zastúpený obhajcom. V prípade ak prokurátor odmietne takéto konanie, obvinený nemá možnosť podať proti takémuto rozhodnutiu opravný prostriedok. Rozhodnutie o odmietnutí takéhoto konania má formu iba písomnej informácie pre obvineného. V prípade prokurátorovej akceptácie návrhu obvineného prebieha konanie, ktorého žiaducim výsledkom je dohoda prokurátora a obvineného o znení skutku a kvalifikácii trestného činu a zároveň dohoda o druhu trestu a jeho výmere s informáciou o zaradení do výkonu trestu s príslušným stupňom stráženia, súčasťou dohody je aj dohoda o náhrade škody ak bola spôsobená trestným činom ale aj o ochrannom opatrení ak si to vyžaduje jeho uloženie³.
2. Podmienečné zastavenie trestného stíhania. Iba pri prečinoch, ktorých horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 5 rokov je možné aplikovať inštitút podmienečného zastavenia trestného stíhania. Takýto postup však nie je možné uplatniť pri trestnom čine usmrtenia, korupcie alebo proti trestnému stíhaniu verejného činiteľa. Podmienečne zastaviť trestné stíhanie môže v prípravnom konaní prokurátor na základne návrhu policajta ale aj bez jeho návrhu a to za splnenia podmienky súhlasu obvineného. Ak obvinený nesúhlasí s podmienkami podmienečného zastavenia trestného stíhania, prokurátor v prípravnom konaní nemôže podmienečne zastaviť trestné stíhanie a to ani za predpokladu, že všetky ostatné zákonné podmienky boli splnené. Nevyhnutnou podmienkou podmienečného zastavenia trestného stíhania je priznanie sa obvineného ku skutku, ktorý spáchal, o ktorom nie sú vzhľadom na vykonané dôkazy odôvodnené pochybnosti a súčasne náhrada škody, ktorú obvinený spôsobil, prípadne uzatvorenie dohody o náhrade škody s poškodeným a to všetko s ohľadom na osobu obvineného a jeho doterajší spôsob života. Hodnotenie obvineného musí vychádzať z hlbších poznatkov jeho osobnosti s prihliadnutím na jej pozitíva aj negatíva⁴.
3. Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného. Ide o rozhodnutie prokurátora fakultatívneho charakteru za predpokladu, že sa obvinený významnou mierou

³ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 57.

⁴ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 29.

podieľa na objasnení trestnej činnosti akou je korupcia, zločinecká alebo organizovaná teroristická skupina, tiež ak obvinený pomáha zistiť alebo usvedčiť páchateľov tejto trestnej činnosti, pričom spoločnosť preferuje objasnenie tejto trestnej činnosti pred stíhaním obvineného, ktorý však nie je organizátor, návodca alebo objednávateľ trestnej činnosti,

4. Zmier. Zmier, je možné uplatniť pri prečine, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 5 rokov. Zvyčajne ide o konflikt medzi obvineným a poškodeným, kde záujem štátu na usporiadaní ich vzťahu je enormnejší ako záujem štátu odsúdiť páchateľa⁵ Princíp tohto inštitútu spočíva v dohode medzi štátom a poškodeným z pohľadu jednej strany a obvineným z pohľadu druhej strany, súčasťou dohody je priznanie sa k spáchaniu skutku, nahradenie škody a zloženie peňažnej sumy na všeobecne prospešné účely, ktorých adresátov presne stanovuje zákon a to na účet prokuratúry v prípravnom konaní alebo súdu. Toto rozhodnutie musí byť evidentne dostačujúce s prihliadnutím na povahu, závažnosť skutku a osobu obvineného. Takýmto spôsobom nie je možné rozhodnúť pri trestnom čine usmrtenia, korupcie a proti verejnému činiteľovi,
5. Trestný rozkaz⁶. Trestný rozkaz, je odsudzujúcim rozsudkom a vo výlučnej kompetencii samosudcu, ktorý takto môže rozhodnúť o skutku uvedenom v obžalobe, pričom je nevyhnutné vykonanými dôkazmi preukázať skutkový stav veci a je možné ním uložiť nasledujúce tresty: trest odňatia slobody do troch rokov, trest zákazu činnosti do ôsmich rokov ďalej peňažný trest, trest prepadnutia veci a trest povinnej práce so súhlasom obvineného nakoľko u nás nie je povinné pracovať, trest domáceho väzenia a ochranné opatrenie. Trestný rozkaz nie je možné uložiť mladistvej osobe ďalej osobe pozbavenej spôsobilosti na právne úkony, alebo osobe, ktorá má túto spôsobilosť obmedzenú. Ide o špecifický odklon na základe vybavenia trestnej veci mimo hlavného pojednávania.⁷

Odklony v žiadnom prípade nie sú ekvivalentom slova „dekriminalizácia“, obvinení nesú riadnu zodpovednosť za svoje protiprávne konanie. Prispievajú k zníženiu uplatňovania represívnych prístupov v trestnoprávnej politike, ktoré by sa malo používať v krajnom prípade. Taktiež z pohľadu poškodeného tieto inštitúty spoľahlivo zabezpečujú istotu náhrady škody, ktorá mu bola spôsobená, kde v porovnaní s nepodmienečným trestom odňatia slobody páchateľa je poškodený málokedy uspokojený s náhradou škody. Keďže z praktického hľadiska majú odklony svoje opodstatnenie, je dôležitá ich aplikácia v reálnom živote. Samozrejme nemožno opomenúť fakt, že obvinený nemá právny nárok na zjednodušený procesný postup. Takýto postup je fakultatívnym spôsobom riešenia prípadu. Spomedzi odklonov je trestný rozkaz najpoužívanejším v praxi, kým podmienené zastavenie trestného stíhania by si zasluhovalo väčšie používanie. Dôležité je, aby ani jeden z inštitútov neostával používaný iba v teoretickej rovine, ale aby boli všetky varianty odklonov uplatňované aj v praxi.⁸

K používaniu odklonov v aplikačnej praxi prispievajú aj orgány činné v trestnom konaní už len tým, že dôsledne poučia dotknuté strany o ich existencii a možnosti ich využitia vzhľadom na konkrétny prípad. Často krát dotknuté strany by mohli mať aj záujem o riešenie veci formou odklonov, ale nemajú vedomosť o ich existencii. Najväčší záujem o náhradu škody, ktorá bola spôsobená trestným činom, má poškodený a to v čo najkratšom čase a v čo najúplnejšom objeme⁹.

Charakteristika odklonov v trestnom konaní

Odklon je alternatívou trestného konania a trestania, kde jeho samotný význam spočíva v umožnení vybaviť vec špecifickou formou mimo hlavného pojednávania, ktorá by inak bola

⁵ ŽILINKA, M.: *K alternatívnym spôsobom vybavenia trestných vecí podľa zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok*. In Justičná revue, 2006, roč. 58, č. 2, 2006, s. 199.

⁶ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 232; § 216; § 218; § 220; § 353.

⁷ KLÁTIK, J.: Odklon v trestnom konaní ako prostriedok racionalizácie trestnej spravodlivosti. In Právny obzor, 2007, roč. 90, č. 1, s. 60.

⁸ PROKEJNOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 90.

⁹ ČEČOT, V.: *Poškodený v trestnom konaní*. Bratislava: Iura Edition, 1995. s. 58.

prejednávanej na hlavnom pojednávaní¹⁰. Odklon môžeme interpretovať ako odchýlenie od klasického, tradičného priebehu trestného konania mimosúdnym vybavením trestnej veci, ktoré má svoje miesto skôr ako trestný súd rozhodne rozsudkom o vine obžalovaného a uložení trestu s predpokladom na podrobenie sa páchatel'a na určitej forme mimosúdneho pôsobenia a to štátneho alebo spoločenského¹¹. Iná interpretácia charakterizuje odklon ako možnosť ukončiť trestné stíhanie inak ako uložením trestu, prípadne ak je neodkladné trest uložiť, ponúka alternatívne sankcie, ktoré nahrádzajú nepodmienečný trest odňatia slobody.¹²Slovenský právny systém charakterizuje odklon v trestnom konaní týmito definíciami:

- „odklony ako trestno-procesné inštitúty prispievajú k rýchlosti, efektívnosti, hospodárnosti a tiež k zjednodušeniu trestného konania,“
- „odklon je osobitným spôsobom vybavenia trestnej veci prokurátorom a samosudcu v prípade ak vydá trestný rozkaz, ktorí sa fakultatívnym uvážením rozhodnú pre skoršie vybavenie trestnej veci ako by bolo náročné hlavné pojednávanie,“
- „odklon v trestnom konaní predstavuje alternatívu trestno-procesného spôsobu riešenia trestnej veci s cieľom odľahčiť preťaženosť trestných súdov a ušetriť obvineného od traumy z prejednávania veci na hlavnom pojednávaní a zvýšiť tým výchovný účinok na obvineného a taktiež prispieva k neformálnemu riešeniu vlastnej konfliktnej situácie a posilnenia postavenia poškodeného,“
- „odklon ako trestno-procesný spôsob umožňuje odklonenie od prejednávania trestnej veci na hlavnom pojednávaní mimosúdnym a menej formálnym alternatívnym postupom na rozdiel od spravidla náročného súdneho konania, ktoré sa vykonaním dokazovania končí rozhodnutím súdu o vine a treste“.¹³

Hlavným dôvodom ich rozšírenia je snaha o individualizáciu trestného postihu a snaha o pozitívnu motiváciu páchatel'a k životu a zosúladenia so zákonom. Tiež snaha o zapojenie osôb poškodených trestnou činnosťou do riešenia trestných vecí a o zefektívnenie riešenia preťaženia súdov spolu s orgánmi činnými v trestnom konaní a so snahou o aplikáciu nových účinných foriem na prevenciu kriminality.¹⁴

Význam odklonov v trestnom konaní

Odklony svojím špecifickým významom v trestnom konaní znamenajú odchýlku od klasického spôsobu vedenia konania. Základným cieľom inštitútu odklonov je zabrániť štandardnému trestnému konaniu tam, kde je možné rovnaký účel dosiahnuť jednoduchším a promptnejším spôsobom. Ďalšou výhodou tohto inštitútu je aj ukrátenie poškodeného od traumatizujúceho súdneho konania, trestne stíhanej osobe pomáha zaradiť sa do spoločnosti a v neposlednom rade prispieva k znižovaniu prípadov, ktoré sa prejednávajú štandardným procesným konaním. Medzi ďalšie výhody patrí individualizácia a diferenciacia procesných foriem s prihliadnutím na povahu trestnej činnosti a osobu páchatel'a. Benefity, ktoré prinášajú jednotlivé odklony pri ich aplikácii je potrebné vyvážiť dôsledným dodržiavaním ich zákonných ustanovení spolu s ich adekvátnym využitím v konkrétnych prípadoch¹⁵

Vo svojej podstate takéto alternatívne riešenie trestných vecí má napomôcť tomu, aby sa fungovanie súdneho systému zlepšilo a zefektívnilo a zároveň sa zabezpečilo zachovanie jeho spravodlivosti. Problém však spočíva v tom, že v prípade odklonov, čo sa týka miery ich využívania, existujú ešte rezervy a aktuálny stav, keď sa približne štvrtina trestných vecí v prípravnom konaní končí odklonmi, nemožno považovať za uspokojivý. Uplatňovanie odklonov v praxi napomáha aj

¹⁰ STOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: *Alternatívni řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 35.

¹¹ SUCHÝ, O.: *Odklon v trestním řízení*. In *Trestní právo*. 1991, č. 3, s. 248.

¹² ADAMCOVÁ, Z., VĚTROVEC, V.: *Odklony a alternativy v trestním řízení*. In *Právo a rodina*, 2002, č. 1, s. 1.

¹³ KLÁTIK, J.: *K historii, pojmu a účelu odklonu v trestnom konaní*. In *Bulletin slovenskej advokácie*, 2008, roč. 14, č. 3, s. 27.

¹⁴ FENYK, J., STOLÁŘ, A., SOVÁK, Z.: *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti*. In *Trestní právo*, 1997, č. 7-8, s. 20.

¹⁵ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 7.

tomu, že prokurátori sa môžu oveľa viac sústrediť na výkon dozoru v rámci predsúdneho konania, pretože strávia menej času na hlavných pojednaniach.

Problémom je aj vzťah medzi políciou a prokuratúrou. Vzťah medzi týmito orgánmi v rámci ich súčinnosti je príliš formalizovaný, čo by bolo potrebné odstrániť a rovnako by bolo potrebné zabezpečiť dôslednejšiu kontrolnú a riadiacu činnosť pracovníkov, ktorí zastávajú vedúce pozície.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že vďaka odklonom sa právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov oveľa lepšie ako aj efektívnejšie zabezpečuje. Práve konanie o dohode o vine a treste je jedným z najpodstatnejších odklonov, ktorý významne ovplyvňuje rýchlosť konania a to v rámci prípravného konania ako aj konania už pred samotným súdom. V rámci neho sa už obvykle nevykonáva dokazovanie ktoré často býva z časového hľadiska náročné. Z tohto pohľadu je to určitá výhoda, najmä vtedy ak počas vyšetrovania sa veľmi ťažko získavajú dôkazy ako napríklad pri trestných činoch proti životnému prostrediu. Tým, že sa v dohodovacom konaní dokazovanie výrazným spôsobom zjednodušuje, sa zároveň zjednodušuje aj samotné konanie. Orgány činné v trestnom konaní ako aj súdy sú povinné náležite zistiť skutkový stav, teda bez dôvodných pochybností a práve táto povinnosť môže spôsobovať zbytočné prietahy v konaní. Tie potom zapríčiňujú, že sa porušuje garantované právo na prejednanie veci v primeranej lehote, dôsledkom čoho sa obvinený nachádza v tzv. právnej neistote a to po neprimerane dlhý čas a preto, ak chceme dosiahnuť to, že budeme môcť označiť trestné konanie ako „spravodlivé“, musí vyhovovať zákonnej požiadavke na primerane rýchle prejednanie veci v rámci ktorej sa nebude vyskytovať situácia v ktorej by obvinený sa nachádzal v právnej neistote.

Žiaľ, v súčasnosti dĺžka súdneho konania predstavuje veľmi zásadný problém čo sa týka efektivity ochrany ľudských práv. Vo väčšine prípadov je opodstatnene zdôvodnená skôr nečinnosťou, nedokonalou a neodbornou činnosťou a celkovo prietahmi v konaní ako náročnou povahou prípadu. V podstate za efektívnu a účinnú ochranu ľudských práv môžeme považovať len takú ochranu, ktorá je včasná. Práve na základe týchto dôvodov pripisujem prietahom v konaní väčší význam, keďže podstatne ovplyvňujú celý proces vrátane predsúdneho konania a môžu významnou mierou narúšať ochranu základných ľudských práv, ktoré sú zaručené ako na národnej tak aj na medzinárodnej úrovni.

Táto problematika, podľa môjho názoru, bude ešte dlhodobým a často sa vyskytujúcim problémom ktorého riešenie nebude krátkodobou záležitosťou a na ktorý bude musieť zákonodarca zamerať enormnú pozornosť, so snahou vytvorenia takej právnej úpravy, ktorá by dostatočným spôsobom zabránila alebo aspoň obmedzila vznik prietahov a zabezpečila tak právnu istotu účastníkov konania a dodržiavanie samotného práva na prejednanie veci v primeranej lehote.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania

Podmienečné zastavenie trestného stíhania prichádza do úvahy len pri určitej kategórii trestných činov. Musí sa jednať o konanie o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov. V takomto prípade môže prokurátor podmienečne zastaviť trestné stíhanie i bez návrhu. Návrh na podmienečné zastavenie trestného stíhania môže podať aj policajt. Podmienečné zastavenie trestného stíhania môže navrhnúť aj sám obvinený. Podmienečné zastavenie trestného stíhania nie je možné bez súhlasu obvineného. Na druhej strane obvinený nemá automaticky nárok na podmienečné zastavenie trestného stíhania. Posúdenie podmienok pre podmienečne zastavenie trestného stíhania je vo výlučnej kompetencii prokurátora. Podmienečné zastavenie je možné najskôr po vznesení obvinenia najneskôr do podania obžaloby.¹⁶

Prokurátor so súhlasom obvineného môže podmienečne zastaviť trestné stíhanie, ak

- a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne
- b) nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jej náhrade uzavrel dohodu alebo urobil iné potrebné opatrenia na jej náhradu, a

¹⁶ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 216, ods. 1.

- c) vzhľadom na osobu obvineného, s prihliadnutím na jeho doterajší život a na okolnosti prípadu možno takéto rozhodnutie považovať za dostačujúce.¹⁷
Podmienečné zastavenie trestného stíhania nie je možné, ak
- a) trestným činom bola spôsobená smrť osoby,
  - b) je vedené trestné stíhanie pre korupciu, alebo
  - c) je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovednosti.¹⁸

Súhlas obvineného

Jedným z dostačujúcich vyjadrení súhlasu obvineného je možné považovať aj jeho návrh zaslaný orgánu činnému v trestnom konaní, aby bola vec skončená rozhodnutím o podmienečnom zastavení trestného stíhania. V prípade ak tento spôsob ukončenia trestného konania navrhne obhajca obvineného, je nutné, aby orgán činný v trestnom konaní zistil, či obvinený súhlasí s takýmto postupom a vyžiadať od neho stanovisko v písomnej podobe, v prípade ak tak ešte neurobil jeho obhajca.¹⁹ Za súhlas obvineného, v prípade ak je poučený o možnosti podmienečného zastavenia trestného stíhania nemožno považovať vyhlásenie obvineného, že toto poučenie berie na vedomie²⁰.

Dostatočné poučenie formou i obsahom obvineného o podmienkach podmienečného zastavenia trestného stíhania má svoju dôležitosť a významnosť, nielen z hľadiska zákonnosti, ale aj z hľadiska pochopenia obvineného o zmysle tohto inštitútu. V prípade obvinených, ktorí nemali svojho obhajcu sa mohlo často stať, že poučenie o tomto inštitúte na nich pôsobilo stroho a bez bližšieho vysvetlenia a objasnenia aj odradzujúco, čo v konečnom dôsledku brzdí využiteľnosť tohto inštitútu. V prípade ak sa obvinený obhajuje sám a formálny prístup policajta mu neumožní pochopiť podstatu inštitútu podmienečného zastavenia trestného stíhania, môže s ním nesúhlasiť alebo sa k nemu nevyjadriť. Ak si obvinený po poučení zvolí obhajcu, alebo sa iba poradí s advokátom, je tento krok možné vnímať ako súhlas s využitím tohto inštitútu²¹.

Preto je možné konštatovať, že praktická využiteľnosť podmienečného zastavenia trestného stíhania často krát závisí od dôkladného vysvetlenia jeho podstaty orgánmi činným v trestnom konaní alebo advokátmi. Správnym poučením v zmysle zákona je považované doslovné vymenovanie podmienok podmienečného zastavenia trestného stíhania a v prípade potreby s ich bližším objasnením a za vysvetlenia výhod tohto inštitútu ako pre obvineného, tak pre poškodeného.²² Zákon sa nezaobrá s právom alebo neprávom obvineného vziať svoj vyslovený súhlas k podmienečnému zastaveniu trestného stíhania späť, ale s prihliadnutím na fakt, že obvinený má právo na spravodlivý súdny proces a na štandardný priebeh trestného konania je prípustná možnosť jeho oprávnenia k vzatiu jeho súhlasu s podmienečným zastavením trestného stíhania späť. Ak sa pre takýto obvinený rozhodne v trestnom stíhaní sa pokračuje.

Poškodený a podmienečné zastavenie trestného stíhania

Podmienečné zastavenie trestného stíhania predstavuje výhodu pre poškodeného. Najvýraznejšia výhoda predstavuje náhrada škody ako podmienka podmienečného zastavenia trestného stíhania. Ak by obvinený nebol povinný zo zákona nahradiť vzniknutú škodu, poškodený by nemal možnosť uspokojiť nárok na náhradu škody v adhéznom konaní. Poškodený by musel využiť jedinou možnú cestu, cestu zdĺhavejšieho občianskoprávneho konania.

Dohoda o náhrade škody je alternatívou peňažného uspokojenia záujmov poškodeného. Pôjde o prípad, keď obvinený nemá dostatok finančných prostriedkov na vyplatenie vzniknutej škody v

¹⁷ Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 216, ods. 6.

¹⁸ Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹⁹ ŠÁMAL, P. – KRÁL, V. – BAXA, J. – PÚRY, F.: *Trestní řád*. Komentář. 3. díl. Praha: C. H. Beck, 2001. s.1364.

²⁰ STACHOVÁ, A.: *K problematike uplatňovania inštitútu podmienečného zastavenia trestného stíhania v praxi*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Mateja Bela, 1999, s.174-175.

²¹ VANTUCH, P.: Podmienečné zastavenie trestného stíhania a právo na obhajobu, In *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 8, s. 398.

²² PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 30.

čase rozhodovania o podmiennečnom zastavení. Pre obvineného bude výhodné uzavrieť s poškodeným dohodu o náhrade škody. Výhodou dohody o náhrade škody je možnosť zjednať výšku náhrady i nad rámec vyčíslenej škody. Alebo naopak, poškodený môže upustiť od nároku na náhradu škody, keďže nie je povinný si ju uplatňovať v trestnom konaní. Obvinenému, ktorý uzavrel s poškodeným dohodu o náhrade škody, sa v uznesení o podmiennečnom zastavení trestného stíhania uloží, aby škodu v priebehu skúšobnej doby uhradil.

Za iné opatrenie na náhradu škody sa pri dopravných nehodách považuje oznámenie poistnej udalosti príslušnej poisťovni. Na základe poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla poisťovňa uhradí poškodenému uplatnené a preukázané nároky na náhradu škody (škoda na zdraví, vecná škoda).

Podmiennečné zastavenie trestného stíhania má aj negatívnu stránku pre poškodeného. Na rozdiel od zmieru pre podmiennečné zastavenie trestného stíhania sa nevyžaduje súhlas poškodeného. Problém nastane vtedy, keď poškodený nesúhlasí s alternatívnym postupom riešenia trestnej veci alebo nesúhlasí s výškou škody, ktorú mu má obvinený uhradiť. Riešením je možnosť poškodeného podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu o podmiennečnom zastavení trestného stíhania. Cieľom je dosiahnuť pokračovanie v trestnom stíhaní a štandardného priebehu trestného konania.

Náhrada škody poškodenému

Podmienka náhrady škody podľa § 216 ods. 1 písm. b) vychádza z § 46 ods. 1 Trestného poriadku, kde sa uvádza, že poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví alebo mu bola spôsobená majetková, morálna prípadne iná škoda, alebo boli porušené či ohrozené iné jeho zákonom chránené práva a slobody. Poškodený má nárok na náhradu škody iba za predpokladu, že si tento nárok uplatnil najneskôr do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. V prípade viacerých poškodených je obvinený povinný nahradiť spôsobenú škodu všetkým poškodeným.

Obvinený má možnosť vybrať si z troch spôsobov, ktorými nahradí poškodenému spôsobenú škodu:

- nahradením škody, zvyčajne vyplatením príslušnej finančnej čiastky,
- uzatvorením dohody o náhrade škody s poškodeným, alebo
- vykonaním iných opatrení za účelom nahradenia škody.

Zvyčajne je náhrada škody uspokojená vyplatením finančnej čiastky poškodenému, ktorá mu bola priznaná. Uvedenie veci do pôvodného stavu je menej využívaným spôsobom náhrady škody a k najmenej využívaným spôsobom náhrady škody sa radí uzatvorenie dohody o náhrade škody medzi poškodeným a obvineným spolu s vykonaním iných opatrení potrebných na náhradu škody. Uzatvorenie dohody je pre obvineného výhodné v situácii ak nedisponuje s dostatočným množstvom finančných prostriedkov a preto nie je schopný jednorazovo nahradiť škodu. V dohode musí byť obsiahnutý rozsah a spôsob náhrady škody. Obsah by mal byť čo možno najkonkrétnejší pre možnosť kontroly obvineného počas skúšobnej doby o splnení svojej povinnosti voči poškodenému a to nahradením spôsobenej škody. Zákon, ale bližšie nešpecifikuje akú formu by mala mať dohoda, obvykle býva vo forme osobitnej písomnej dohody. Náhrada škody formou uzatvorenia dohody medzi poškodeným a obvineným musí byť uhradená v priebehu skúšobnej doby obvineného.²³

Medzi iné opatrenia náhrady škody sa radí napríklad v prípade dopravnej nehody oznámenie o dopravnej nehode príslušnej poisťovni ako o poistnej udalosti spolu s ďalšou potrebnou súčinnosťou, ďalej k iným opatreniam k náhrade škody sa radí aj uloženie prostriedkov na náhradu škody pre poškodeného do úschovy súdu, ale aj uzatvorenie dohody o zrážkach zo mzdy²⁴.

Medzi ojedinelé, ale o to zaujímavejšie situácie patrí, keď sa poškodený zriekne náhrady škody. Poškodený sa teda zriekne práva na náhradu škody, čím sa vynára otázka, či je to prekážkou pre podmiennečné zastavenie trestného stíhania. Riešenie tejto situácie z pohľadu prekážky pre aplikáciu podmiennečného zastavenia trestného stíhania nie je možné považovať za správne, lebo by

²³ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTEŠ, J.: *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*, Žilina: Poradca s.r.o., 2005, s. 92.

²⁴ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 31-32.

mohlo dôjsť k porušeniu práv obvineného na jednej strane a na strane druhej k poskytnutiu neprípustnej možnosti pre poškodeného určovať smer trestného konania²⁵.

Zákon pripúšťa možnosť, že trestným činom nemusí byť spôsobená škoda a teda tento typ odklonu nie je obligatórne viazaný na vznik škody. To znamená, že ak trestným činom nedošlo k spôsobeniu škody povinnosť splnenia tejto podmienky pre podmienené zastavenie trestného stíhania odpadá. Ale ak trestným činom došlo k vzniku škody je to výlučne na rozhodnutí poškodeného, či si nárok na jej náhradu uplatní. V prípade ak sa nároku na náhradu škody zrieka nemalo by to viesť k znemožneniu uplatnenia tohto inštitútu. Odlišnou situáciou je tá, keď poškodený vyjadruje nesúhlas s podmieneným zastavením trestného stíhania z dôvodu jeho presvedčenia, že jeho odškodnenie nebolo v plnom rozsahu naplnené²⁶

Obvinený v skúšobnej dobe

Skúšobná doba je súčasťou výroku v rozhodnutí a ukladá sa v rozsahu jedného až päť rokov pričom začína plynúť dňom nadobudnutia právoplatnosti tohto rozhodnutia. Výmera konkrétnej dĺžky skúšobnej doby závisí od osoby obvineného a povahy spáchaného činu. Spolu so skúšobnou dobou je možné obvinenému uložiť nariadenie, ktoré nasmeruje poškodeného k vedeniu riadneho života a zdržania sa činností vedúcich k spáchaniu prečinu ako príklad možno uviesť vedenie motorového vozidla. Takého obmedzenia, ale nemá charakter trestu zákazu činnosti, ale má charakter záväzku, ktorý plynie z unesenia o podmienenom zastavení trestného stíhania. Pričom nedodržanie tohto obmedzenia môže viesť k vydaniu rozhodnutia o pokračovaní v trestnom stíhaní podľa § 217 ods. 1 Trestného poriadku²⁷.

V prípade ak sa obvinený osvedčil počas skúšobnej doby, príslušný orgán, ktorý rozhodol o podmienenom zastavení trestného stíhania vydá rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania a s nadobudnutím právoplatnosti tohto rozhodnutia sa zastaví trestné stíhanie. V prípade ak do dvoch rokov od uplynutia skúšobnej doby nebolo vydané rozhodnutie podľa § 217 ods.1 bez zavinenia obvineného, má sa za to, že sa osvedčil²⁸. Rozhodnutie pri tomto inštitúte nadobúda právoplatnosť dvakrát. Prvýkrát je to rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania a druhýkrát rozhodnutie o osvedčení obvineného počas skúšobnej doby a tým je trestné stíhanie definitívne zastavené. Údaj o právoplatnosti podmieneného zastavenia trestného stíhania sa uvádza vo výpise z registra trestov, po právoplatnosti uznesenia o osvedčení obvineného v skúšobnej dobe podmieneného zastavenia trestného stíhania, sa už údaj o podmienenom zastavení trestného stíhania vo výpise registra trestov neuvádza, uvádza sa však v odpise registra trestov a to po dobu sto rokov.

V prípade ak sa obvinený neosvedčil v priebehu skúšobnej doby orgán, ktorý rozhodol o podmienenom zastavení trestného stíhania, rozhodne o pokračovaní trestného stíhania. Takto rozhodnúť môže aj po uplynutí skúšobnej doby. Inštitút podmieneného zastavenia trestného stíhania má charakter iba dočasného rozhodnutia nakoľko už počas skúšobnej doby je možné rozhodnúť o pokračovaní trestného stíhania, v prípade ak obvinený nevyhovel stanoveným podmienkam. Je nutné pokračovať v trestnom stíhaní od toho štádia trestného konania, v ktorom bolo vydané rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania²⁹. Sťažnosť je prípustná proti rozhodnutiu o osvedčení obvineného, ale aj proti rozhodnutiu o podmienenom zastavení trestného stíhania, tak zo strany obvineného ako aj poškodeného, v konaní pred súdom týmto právom disponuje aj prokurátor. Toto právo podania sťažnosti umožňuje obidvom dotknutým stranám čiže obvinenému a poškodenému domôcť sa riadneho procesného konania.

Rozhodnutie o podmienenom zastavení trestného stíhania

²⁵ GAVALEC, J.: *K otázke podmieneného zastavenia trestného stíhania podľa § 307 a nasl. Tr. por.* In *Justičná revue*, 1996, roč. 48, č. 12, s. 15.

²⁶ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007, s. 32-33.

²⁷ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Doplnené druhé a prepracované vydanie*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 577.

²⁸ MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTEŠ, J.: *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca s.r.o., 2005, s. 93.

²⁹ PROKEINOVÁ, M.: *Odklony v trestnom konaní*. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007. s. 36.

Uznesenie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania sa doručuje obvinenému a poškodenému. Obvinený a poškodený môže proti nemu podať sťažnosť. Sťažnosť má odkladný účinok. V uznesení o podmiennečnom zastavení trestného stíhania sa určí obvinenému skúšobná doba na jeden rok až päť rokov. Výmera dĺžky skúšobnej doby závisí od osoby obvineného a povahy spáchaného trestného činu. Skúšobná doba sa začína právoplatnosťou uznesenia o podmiennečnom zastavení trestného stíhania. V rámci skúšobnej doby sa obvinený musí osvedčiť. Údaj o právoplatnosti podmiennečného zastavenia trestného stíhania sa uvádza vo výpise z registra trestov.

Obvinenému možno tiež uložiť, aby v skúšobnej dobe dodržiaval primerané obmedzenia a povinnosti smerujúce k tomu, aby viedol riadny život alebo aby sa zdržal činnosti, ktorá viedla k spáchaniu prečinu. Obvinený, ktorému boli uložené primerané obmedzenia a povinnosti je povinný podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je táto kontrola nariadená. Nariadiť kontrolu technickými prostriedkami možno, ak sú splnené podmienky podľa osobitného predpisu.

ZÁVER

Požiadavka zrýchlenia konania a zabránenia vytváraniu zbytočných prierahov je neustále aktuálnou témou, ktorá si vyžaduje osobitnú pozornosť. „Je vecou najmä orgánov činných v trestnom konaní, aby pri dôslednom využívaní jednotlivých procesných inštitútov dokázali skrátiť dĺžku prípravného konania, a tak prispieť aj k spravodlivému prejednávaní trestných vecí v primeranej lehote“³⁰. Alternatívne spôsoby riešenia trestných vecí mimo hlavného pojednávania, majú mimoriadny význam, pretože ako už bolo spomenuté, dané odklony napomáhajú odbremeniť ako súdy, tak orgány činné v trestnom konaní a takto napomáhajú zrýchleniu a zároveň zhospodárneniu trestného konania vrátane prípravného konania.

Rýchlosť konania však nemôže predstavovať absolútnu hodnotu, musí sa podriadiť vždy vyššiemu princípu spravodlivosti, ktorý však práve touto snahou o urýchlenie môže byť narušený. Aplikáciou práve týchto inštitútov dochádza k tomu, že sa konanie zrýchľuje, zjednodušuje, zefektívňuje, zabezpečuje sa jeho objektívnosť, šetria sa verejné financie, súdy sú viac odbremenené od príliš formalizovaného konania, a tak sa môžu zaoberať inými, zložitejšími trestnými vecami a rovnako aj orgány činné v trestnom konaní sú odbremenené od procesných úkonov, vďaka čomu sa ich činnosť pri závažnejších prípadoch zefektívňuje.

Odklony ako jedna z alternatív vybavenia trestnej veci v trestnom konaní výrazne napomáhajú k dosiahnutiu rýchlosti, flexibility a objektívnosti trestného konania. Využívanie odklonov na riešenie jednotlivých a menej závažných trestných činov prispieva k odbremeneniu súdov od štandardného a vysoko formalizovaného konania. Zároveň je však potrebné dodať, že obvinenému nie je odopreté právo na riešenie veci v riadnom konaní pred súdom a toto právo mu musí byť umožnené, ak na ňom trvá.

Zoznam použitej literatúry

ADAMCOVÁ, Z., VĚTROVEC, V. Odklony a alternativy v trestním řízení. In *Právo a rodina*, 2002, č. 1, s. 1, ISSN 1212-866X.

ČEČOT, V.: *Poškodený v trestnom konaní*. Bratislava: Iura Edition, 1995. s. ISBN 80969359-3-3.

ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina: Poradca, 2006. 624 s. ISBN 8088931-47-9.

³⁰ ČENTĚŠ, J.: *Prípravné konanie po piatich rokoch aplikácie Trestného poriadku*. In: *Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – Analýza poznatkov z teórie a praxe*. Prvé vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2011. s. 170.

- ČENTĚŠ, J.: Přípravné konanie po piatich rokoch aplikácie Trestného poriadku. In: REKODIFIKOVANÝ TRESTNÝ ZÁKON A TRESTNÝ PORIADOK – ANALÝZA POZNATKOV Z TEÓRIE A PRAXE. Prvé vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011, s. 170.
- FENYK, J., STOLÁŘ, A., SOVÁK, Z. Mediacie jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. In Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 20, ISSN 1211-2860.
- FICO, R.: Vyjednáváná spravodlivosť. In Justičná revue, 1991, č. 6.7, s. 37-38, ISSN 13356461.
- GAVALEC, J.: K otázke podmieneného zastavenia trestného stíhania podľa § 307 a nasl. Tr. por. In Justičná revue, 1996, roč. 48, č. 12, s. 15, ISSN 1335-6461.
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Doplnené druhé a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.
- KLÁTIK, J.: K histórii, pojmu a účelu odklonu v trestnom konaní. In Bulletin slovenskej advokácie, 2008, roč. 14, č. 3, s. 27, ISSN 1335-1079.
- KLÁTIK, J.: Odklon v trestnom konaní ako prostriedok racionalizácie trestnej spravodlivosti. In Právny obzor, 2007, roč. 90, č. 1, s. 60, ISSN 0032-6984.
- MAGVAŠIOVÁ, A., ČENTĚŠ, J.: Predsúdne konanie a Trestný poriadok, Žilina: Poradca s.r.o., 2005. 175 s. ISBN 80-89213-18-9.
- Optimalizácia prípravného konania trestného v podmienkach SR.[online]. 2013. [cit. 4.2. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/optimalizacia-pripravneho-konania-tre/741856-clanok.html>>.
- PROKEINOVÁ, M.: Odklony v trestnom konaní. Bratislava: UK BA – Právnická fakulta, 2007. 130 s. ISBN 978-80-7160-197-5.
- STACHOVÁ, A.: K problematike uplatňovania inštitútu podmieneného zastavenia trestného stíhania v praxi. Banská Bystrica: Právnická fakulta Mateja Bela, 1999, s. 174 a 175.
- STOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
- SUCHÝ, O.: Odklon v trestním řízení. In Trestní právo. 1991, č. 3, s. 248, ISSN 1211-2860.
- ŠÁMAL, P. – KRÁL, V. – BAXA, J. – PÚRY, F.: Trestní řád. Komentář. 3. díl. Praha: C. H. Beck, 2001. 1364 s. ISBN 80-7185-360-9.
- VANTUCH, P.: Podmínené zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu, In Právní rozhledy, 1997, roč. 5, č. 8, s. 398, ISSN 1210-6410.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- ŽILINKA, M., K alternatívnym spôsobom vybavenia trestných vecí podľa zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. In Justičná revue, 2006, roč. 58, č. 2, s. 199 – 203, ISSN 1335-6461.

Kontaktné údaje autora:

plk. doc. Ing. Stanislav Šišulák, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č.1, 835 17 Bratislava
stanislav.sisulak@minv.sk

Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní – aplikačná prax¹

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia:

V podmienkach Slovenskej republiky, v súčasnosti snád' nie je diskutovanejšieho ustanovenia, ako je § 363 Trestného poriadku, ktorý sa týka zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní. V našom článku sme sa bližšie pozreli na uvedený inštitút z historického hľadiska, ako aj z pohľadu aplikačnej praxe.

Kľúčové slová: *trestný čin, uznesenie, zrušenie, trestné konanie.*

Annotation:

In the conditions of the Slovak Republic, at present there is perhaps no more discussed provision than § 363 of the Criminal Procedure Code, which concerns the annulment of valid decisions in pre-trial proceedings. In our article smear, they took a closer look at the institute from the historical point of view as well as from the point of view of application practice.

Key words: *crime, resolution, cancellation, criminal proceedings.*

ÚVOD – historický predchodca

Trestný poriadok z roku 2005 zaviedol nové inštitúty trestného práva procesného, ktoré predstavovali určité „nóvum“ v rámci právnej úpravy Slovenskej republiky. Podľa predchádzajúceho trestného poriadku mohol generálny prokurátor iba podať sťažnosť Najvyššiemu súdu slovenskej republiky pre porušenie zákona proti rozhodnutiu vydaným rámci prípravného konania. Tento inštitút bol legislatívne upravený v § 266 a nasledujúce zákona č. 141/1961 Z.z. Trestný poriadok. Proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon, ako i proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktoré bolo urobené na podklade chybného postupu konania, podá na podnet generálny prokurátor alebo minister spravodlivosti na najvyššom súde sťažnosť pre porušenie zákona; generálny prokurátor ju podá aj bez podnetu proti takému rozhodnutiu prokurátora alebo vyšetrovateľa. Porušením zákona alebo chybným postupom konania sa rozumie podstatné pochybenie, ktoré mohlo ovplyvniť rozhodnutie vo veci. Právnymi podmienkami na podanie sťažnosti pre porušenie zákona boli:

- objektivizovaná existencia porušenia zákona (porušenie zákona mohlo byť procesno-právneho charakteru alebo hmotno-právneho charakteru) alebo
- objektivizovaná existencia chyby (nedostatku) v procesnom postupe konania, ktoré predchádzalo vydaniu právoplatného rozhodnutia.

O tejto sťažnosti však v konečnom dôsledku vždy rozhodoval Najvyšší súd Slovenskej republiky. Nemožno zabúdať na skutočnosť, že tento inštitút bol celkovo 12-krát novelizovaný. Od roku 2006 sa postavenie generálneho prokurátora v tomto smere posilnila. V rámci rekodifikácie sa inštitút sťažnosti pre porušenie zákona pretransformoval na inštitút zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní podľa § 363 zákona č. 301/2005 Z.z. trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov a noviel (ďalej len Trestný poriadok alebo TP). Výraznou zmenou

¹ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-19-0102. Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

bola aj skutočnosť, že o sťažnosti už nerozhodoval Najvyšší súd Slovenskej republiky, ale samotný generálny prokurátor. Táto zmena na základe dôvodovej správy bolo spôsobená vzhľadom na skutočnosť, že bežným súdom pribudla agenda (predovšetkým v oblasti novozavedených odklonov v trestnom konaní) a zároveň sa posilnila (aspoň tak to tvrdí dôvodová správa) kontradiktórnosť trestného konania. Tento inštitút bol 3-krát novelizovaný. Väčšina noviel sa dotýkala predovšetkým lehôt na podanie návrhu. Jednu z významných zmien predstavoval zákon č. 401/2015 Z.z. účinný od 01.01.2016. Tento zákon modifikoval znenie ustanovenia § 363 ods. 1 TP tak, že vypustil druhú vetu tohto ustanovenia, ktorá upravoval, že generálny prokurátor môže pristúpiť k zrušeniu uvedeného uznesenia len za predpokladu, že došlo k podstatnému pochybeniu, ktoré malo vplyv na rozhodnutie vo veci. zrušenie sa Dôvodová správa k zákonu k tomuto bodu uvádza: V prvom prípade sa navrhuje vypustenie definície, čo sa rozumie porušenie zákona ako podstatného pochybenia, ktoré mohlo ovplyvniť rozhodnutie vo veci. Iba za takejto podmienky mohol generálny prokurátor rozhodnúť o zrušení právoplatného rozhodnutia prokurátora alebo policajta v prípravnom konaní. Je však potrebné, aby mal generálny prokurátor možnosť zrušiť akékoľvek rozhodnutie (procesné, medzitýmne, meritórne) prokurátora alebo policajta v prípravnom konaní, samozrejme, za podmienky, že ide o rozhodnutie, ktorým bol porušený zákon, resp. jeho vydaniu predchádzal nezákonný postup.² Filozofia tohto inštitútu je jednoduchá. Podľa § 2 zákona č. 153/2001 Z.z. zákon o prokuratúre v znení neskorších právnych predpisov a noviel: „*Prokuratúra je samostatná hierarchicky usporiadaná jednotná sústava štátnych orgánov na čele s generálnym prokurátorom, v ktorej pôsobia prokurátori vo vzťahoch podriadenosti a nadriadenosti.*“ V mysle tejto hierarchie by teda generálny prokurátor mal mať právomoc meniť rozhodnutia prokurátorov, ktorý sú v rámci hierarchie pod ním.

Pôsobnosť generálneho prokurátora uplatniť mimoriadny opravný prostriedok v trestnom konaní je všeobecne (lex generalis) upravená v § 16a ods. 2 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre a špeciálne, osobitne v § 363 až § 367, § 369 ods. 1, ods. 2 písm. a) a § 380 ods. 4 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“).

Aplikačná prax

Prokuratúra má v štáte nezastupiteľnú úlohu. Bohužiaľ, v súčasnosti je prokuratúra vnímaná len prostredníctvom prizmy trestného stíhania a zhromažďovania usvedčujúcich dôkazov v neprospech obvineného. V tomto kontexte však nemožno zabúdať aj na skutočnosť že prokurátora a v trestnom konaní prokurátor, zastupuje štát. Ústava Slovenskej republiky striktné definované v čl. 149: *Prokuratúra Slovenskej republiky chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických a právnických osôb a štátu.* Dohliada teda nie len na dodržiavanie zákona voči obetiam (poškodeným), ale aj voči obvineným z trestného činu. Zastupuje občanov a nielen tých, ktorí len netrpezlivo čakajú na odsúdenie obvineného/obžalovaného. Nemožno pritom zabúdať ani na ustanovenie § 2 ods. 10 Trestného poriadku: „*Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.* V zmysle tejto zásady tak prokurátori nemajú byť iba automatické stroje, ktoré sa zameriavajú len na odsúdenie páchatel'a, ale majú zhromažďovať a objasňovať okolnosti ktoré svedčia aj v prospech obvineného.

Prokurátor má v rámci prípravného konania slúžiť ako etalón zákonnosti a má byť jej strážcom. Túto skutočnosť vo svojich rozhodnutiach viac-krát zdôraznil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. Napríklad v uznesení sp.zn. 2 Tost 15/2021 z 29. marca 2021 uviedol: „*V konaní o mimoriadnom opravnom prostriedku na základe návrhu na zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní (§ 363 Trestného poriadku) je rozhodujúci orgán povinný preskúmať a hodnotiť*

² <https://zakony.judikaty.info/document/dsnr/4260>

zákonnosť opravným prostriedkom napadnutého rozhodnutia a konania, ktoré jeho vydaniu predchádzalo, a to odhliadnuc od skutočnosti, že súdy v rozhodovaní o väzbe dospeli k záverom o dôvodnosti vedeného trestného stíhania proti obvinenému, avšak deklarujúc, že úlohou súdov v tomto štádiu trestného konania nie je s konečnou platnosťou hodnotiť vykonané dôkazy, závery z nich plynúce a ani ich zákonnosť“. Zásade Najvyšší súd konštatoval, že súdy v rámci novej právnej úpravy tu nie sú na to aby posudzovali zákonnosť získaných dôkazov, ale toto oprávnenie patrí predovšetkým z generálnej prokuratúry.

Ak by sme sa zamerali na aplikáciu ustanovenia paragrafu 363 trestného poriadku zistili by sme, že logicky najčastejšie podávajú uvedený návrh obvinení. V priemere je to až okolo 400 návrhov ročne. Najčastejšie generálny prokurátor zrušuje rozhodnutia prokurátorov. Uvedené skutočnosti sme zhrnuli aj do tabuľky.

Rok	Počet vybavených § 363	Počet podaných návrhov zo strany obvinených	Prípady v ktorých generálny prokurátor vyslovil porušenie zákona	Prípady v ktorých generálny prokurátor nevyhovel návrhom na § 363	Právoplatné uznesenie prokurátora	Právoplatné uznesenie policajta	Právoplatné aj prokurátora aj policajta
2016	608	446	92	397	70	16	6
2017	466	392	86	313	73	9	4
2018	499	400	92	299	79	11	2
2019	325	380	88	186	64	24	-
2020	523	446	85	360	55	30	-

Tabuľka č. 1: Aplikácia § 363 za roky 2019 a 2020.³

Otázkou v rámci odbornej verejnosti je, ktoré rozhodnutia môže generálny prokurátor vlastne zrušiť podľa § 363 TP. Zákonodarca do paragrafu 363 trestného poriadku a nasledujúce neupravil taxatívny výpočet takýchto rozhodnutí. Určitou pomôckou môže byť príkaz generálneho prokurátora č. 4/2006, ktorý bol novelizovaný v roku príkazom GP SR por. č. 3/2012 z 29. 2. 2012 príkazom GP SR por. č. 18/2014 z 19. 12. 2014. Tento príkaz v článku 7 ods. 2 demonštratívne vymenúva rozhodnutia, ktoré sa rozumejú na účel § 363 TP. Sú to nasledujúce:

- a) podľa § 29 ods. 2 TP o výške náhrady a odmeny tlmočníka a prekladateľa,
- b) podľa § 50 ods. 4 TP o zaistení nároku poškodeného,
- c) podľa § 64 ods. 1, ods. 2 TP o žiadosti obvineného o navrátenie lehoty,
- d) podľa § 70 ods. 1 TP o uložení poriadkovej pokuty,
- e) podľa § 97 a § 98 TP o vrátení vecí,
- f) podľa § 142 ods. 1 a § 147 ods. 1 TP o znaleckej činnosti,
- g) podľa § 156 TP o prehliadke a pitve mŕtvoľy a o jej exhumácii,
- h) podľa § 206 TP o vznesení obvinenia,
- i) podľa § 214 ods. 1 TP o postúpení vecí,
- j) podľa § 215 ods. 1, ods. 2, ods. 3 TP o zastavení trestného stíhania, ak bolo vznesené obvinenie,
- k) podľa § 216 ods. 1 TP o podmienenom zastavení trestného stíhania,
- l) podľa § 217 ods. 1 alebo podľa § 219 ods. 1 TP o osvedčení sa obvineného alebo o tom, že sa v trestnom stíhaní pokračuje,
- m) podľa § 220 ods. 1 TP o schválení zmiernu,
- n) podľa § 227 ods. 2 TP o odovzdaní peňažnej sumy štátu na peňažnú pomoc poškodeným trestnými činmi poskytovanú podľa osobitného zákona.

³ Údaje získané zo správy o činnosti Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti-12b7.html>

Neslobodno opomenúť že v prvom rade ide o **demonštratívny** výpočet takýchto rozhodnutí a teda nemožno vylúčiť, že generálny prokurátor môže zrušiť aj iné právoplatné rozhodnutia v prípravnom konaní.

Zrušenie uznesenia o začatí trestného stíhania generálnym prokurátorom podľa § 363 TP

V súčasnej dobe je veľkým otáznikom aplikácia inštitútu zrušenia právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní podľa paragrafu 363 a nasledujúcich trestného poriadku na uznesenie ktorým sa celé trestné konanie vôbec začína a síce na uznesenie o začatí trestného stíhania. V súčasnosti nie je na túto problematiku jednotný názor. Odborníci, ktorý zastávajú názor, že generálny prokurátor nemôže zrušiť uznesenie o začatí trestného stíhania svoj názor odôvodňujú predovšetkým z gramatického výkladu § 366 ods. 1 Trestného poriadku: „*Ak generálny prokurátor zistí, že zákon bol porušený, vysloví uznesením, že napadnutým rozhodnutím alebo jeho časťou, alebo v konaní, ktoré rozhodnutiu predchádzalo, bol porušený zákon v prospech alebo v neprospech obvineného.*“

Platí jednoduchá premysla, že keď je len začaté trestné stíhanie nemáme v rámci tohto konania obvineného, pretože trestné stíhanie sa začína vždy pre skutok. Preto nemožno takéto uznesenie o začatí trestného stíhania ani zrušiť, v prospech obvineného vzhľadom na skutočnosť, že ten ešte neexistuje.

Podľa nášho názoru, však generálny prokurátor SR môže zrušiť uznesenie o začatí trestného stíhania. Vychádzame predovšetkým z troch argumentov:

- Analógia v trestnom práve procesnom
- Hierarchická štruktúra prokuratúry v podmienkach Slovenskej republiky
- Teologický výklad

Ad) Analógia v trestnom práve procesnom

K možnosti analógie v trestnom práve sa vyjadril aj Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení sp. zn. PLz. ÚS 3/2014 z 22. októbra 2014: Analógia nie je v trestnom práve vylúčená úplne. Vylúčená je analógia v neprospech páchatel'a v hmotnom práve trestnom. Toto vylúčenie vyplýva zo zásady „*nullum crimen sine lége, nulla poena sine lége*“ zakotvenej v čl. 49 ústavy a v čl. 39 Listiny základných práv a slobôd („*len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie*“). Analógia v prospech páchatel'a by mohla byť za istých okolností prípustná (napr. v prípade konštrukcie či rozšírenia okolností vylučujúcich protiprávnosť alebo spôsobujúcich zánik trestnosti činu, napr. ak by bola odôvodnená požiadavkou účinnej ochrany základných práv a slobôd a ústavne konformného výkladu), v posudzovanom prípade však nejde o analógiu v trestnom práve hmotnom. Ide o analógiu v trestnom práve procesnom, ktorá nie je až taká nezvyčajná, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, a v praxi sa aj využíva. Použitie takejto analógie v trestnom práve procesnom v zásade nie je problematické (aspoň z hľadiska trestnoprávnej teórie), pokiaľ nie je prejavom arbitrárnosti (jej použitie umožňuje medzera v právnej úprave, pričom je racionálne a argumentačne podložené) a nemá negatívny dopad na práva účastníka konania (osobitne v zmysle obmedzenia jeho základných práv a slobôd).

Ak by sme si zvolili iný mimoriadny opravný prostriedok napríklad dovolanie zistili by sme, že v rámci využitia dovolania môže Najvyšší súd zrušiť aj prvostupňové rozhodnutie.

Ad) Hierarchická štruktúra prokuratúry v podmienkach Slovenskej republiky.

Pri analýze skúmaného problému musíme vychádzať aj z hierarchickej štruktúry prokuratúry v podmienkach Slovenskej republiky. V aplikačnej praxi sa bežne stáva, že dozorový prokurátor môže zrušiť okrem uznesenia o vznesení obvinenia, aj uznesenie o začatí trestného stíhania. Nevidíme dôvod, prečo, keď uvedenú právomoc môže vykonať dozorový prokurátor, uvedenú právomoc nemá generálny prokurátor, ktorý je v rámci hierarchickej štruktúry nadriadeným prokurátorom.

Ad) Teologický výklad

Názory, ktoré uvádzajú, že GP SR nemôže zrušiť uznesenie o začatí trestného stíhania vychádzajú len z gramatického výkladu ustanovenia § 366 ods. 1 Trestného poriadku. Podľa nášho názoru však nemôžeme vychádzať striktne len z gramatického výkladu, ale musíme brať do úvahy aj teologický výklad uvedeného ustanovenia. V aplikačnej praxi by sme len ťažko mohli nájsť prípad, kedy by zrušenie uznesenia o začatí trestného stíhania bolo v neprospech budúceho obvineného. V opačnom prípade by sme museli prepustiť situáciu, že ak by trestné stíhanie bolo začaté na podklade zjavne nezákonného a neprípustného dôkazu (napríklad podozrivý by bol mučený za účelom priznania sa), generálny prokurátor vy s tým nič nemohol spraviť a musel by sa iba prizerať zjavnej nezákonnosti.⁴

V súčasnosti sa vyskytujú aj prípady, keď dozorový prokurátor v konkrétnej trestnej veci nečaká na generálneho prokurátora, dokým rozhodne o návrhu podaného podľa § 363 Trestného poriadku. V tomto kontexte musíme poukázať na čl. 7 ods. 4 príkazu generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch v spojení s príkazom generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 29. februára 2012, ktorým sa mení a dopĺňa príkaz generálneho prokurátora Slovenskej republiky por.č. 4/2006 z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch podľa ktorého: „V čase konania podľa § 363 a nasl. Trestného poriadku nie je možné skončiť prípravné konanie niektorým z rozhodnutí uvedených v 5. diely 2. hlavy 2. časti Trestného poriadku ani podať obžalobu.“ V prípade, žeby dozorový prokurátor nepostupoval v intenciách uvedeného príkazu, prichádzalo by do úvahy zmarenie práva obvineného na účinný opravný prostriedok podľa čl. 13 Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej len ako „Dohovor“).

ZÁVER

Ustanovenie o zrušení právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní podľa § 363 TP aj v súčasnosti vyvoláva viacero odborných otázok. V našom príspevku sme sa snažili poukázať na niektoré argumenty, ktoré by mohli byť prínosom pre využitie uvedeného ustanovenia v aplikačnej praxi.

Zoznam použitej literatúry

<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti-12b7.html>

<https://zakony.judikaty.info/document/dsnr/4260>

ŠAMKO, P: Skutočne nemôže generálny prokurátor zrušiť uznesenie o začatí trestného stíhania vo veci podľa § 363 Tr. por.? dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a996-skutocne-nemoze-generalny-prokurator-zrusit-uznesenie-o-zacati-trestneho-stihania-vo-veci-podla-363-tr-por>

Kontaktné údaje autorov:

JUDr. Matúš Kováč

kovac220@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

811 00 Bratislava

Slovenská republika

JUDr. Lukáš Turay PhD.

lukas.turay@flaw.uniba.sk

⁴ <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a996-skutocne-nemoze-generalny-prokurator-zrusit-uznesenie-o-zacati-trestneho-stihania-vo-veci-podla-363-tr-por>.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
811 00 Bratislava
Slovenská republika

Mgr. Lucia Vasilik

Inštitút zmieru ako nástroj zefektívnenia prípravného konania- zámer zákonodarcu verzus aplikačná prax

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia:

Príspevok rieši problematiku efektívnosti inštitútu zmieru v prípravnom konaní analýzou jeho právnej úpravy a aplikačných nedostatkov, s poukazom na možné riešenia. Prvá kapitola rozoberá vývoj právnej úpravy inštitútu zmieru v trestnoprocesných kódexoch Slovenskej republiky a analyzuje štatistické údaje o miere využívania tohto inštitútu v praxi. V druhej kapitole autorka objasňuje účel zmieru a trestnej mediácie z hľadiska myšlienok restoratívnej justície a poukazuje na problematické aspekty spojené s výkonom trestnej mediácie. Tretia kapitola porovnáva právnu úpravu zmieru v Slovenskej republike a Rakúskej republike.

KLúčové slová: *zmier, trestná mediácia, restoratívna justícia, prípravné konanie.*

Annotation:

The paper addresses the issue of the effectiveness of conciliation in pre-trial proceedings by analyzing relevant legislation, application issues and outlining the possible solutions. The first chapter analyzes the historical development of the legal regulation of conciliation in the criminal procedure codes of the Slovak Republic and analyzes statistical data on the application of conciliation in practice. In the second chapter, the author clarifies the purpose of conciliation and criminal mediation in light of the concept of restorative justice and points out the problematic aspects associated with criminal mediation. The third chapter compares the legal regulation of conciliation in the Slovak Republic and the Republic of Austria.

Key words: *conciliation, criminal mediation, restorative justice, pre-trial proceedings.*

ÚVOD

Inštitút zmieru bol do slovenského trestného konania zavedený v roku 2002. Do dnešnej doby je každoročne najmenej využívaným alternatívnym spôsobom skončenia trestnej veci. Ide pritom o geograficky rozšírený, moderný trestnoprocesný inštitút, ktorý kráča ruka v ruke s trendmi rozvoja trestnoprávnej teórie i praxe v krajinách kontinentálnej aj angloamerickej právnej kultúry.

Inštitút zmieru pri spolupôsobení trestnej mediácie vytvára široký priestor pre uplatnenie práv poškodeného, vrátane nároku na náhradu škody a naplnenie jeho emocionálnych potrieb prameniacych zo spáchaného trestného činu.

V štandardnom trestnom konaní je poškodený postavený na vedľajšiu koľaj a činnosť orgánov činných v trestnom konaní sa sústreďuje na objasnenie trestného činu a usvedčenie páchatel'a. Trestná mediácia v tomto zmysle dáva poškodenému hlas, priestor na „diskusiu“ s obvineným a v niektorých prípadoch aj na odpustenie. Obvinený, na druhej strane, získava možnosť svojim dobrovoľným rozhodnutím prevziať zodpovednosť za svoje konanie a odčiniť následky svojho činu.

Využívanie zmieru (a odklonov všeobecne) so sebou prináša výhody aj v objektívnej rovine. Vytvára možnosť pre hospodárnejšie, rýchlejšie a efektívnejšie skončenie skutkovo a právne jednoduchších vecí, bez nutnosti vykonať zdĺhavé a značne formalizované hlavné pojednávanie.

Aby sa odklonná funkcia zmieru mohla naplno rozvíť, je žiaduce vytvárať podmienky na jeho uzavretie už v počiatočných štádiách trestného konania. V tomto zmysle môžeme badať určitú diskrepanciu medzi nespochybniteľnými pozitívami tohto inštitútu a mierou jeho uplatňovania v praxi.

V príspevku v rámci nastolenej problematiky rozoberieme inštitút zmieru z viacerých uhlov pohľadu:

- ako nástroj na zefektívnenie a odformalizovanie trestného konania,
- ako procesno-právny prvok restoratívnej justície v našom právnom poriadku a
- podrobíme ho komparácii s právnou úpravou zmieru v Rakúskej republike.

Pre účely tematického zamerania konferencie sa budeme v príspevku sústrediť na problematiku využitia inštitútu zmieru v *prípravnom konaní*.

Zmier ako nástroj na zefektívnenie trestného konania

Zavedením inštitútu zmieru ako novej alternatívy k štandardnému trestnému konaniu zákonodarca sledoval, okrem naplnenia medzinárodných požiadaviek na účinnú ochranu práv obetí trestných činov v trestnom konaní¹, aj odformalizovanie trestného konania, s cieľom vyhnúť sa časovo, personálne aj ekonomicky náročnému hlavnému pojednávaniu v prípadoch, keď sú na to splnené zákonné podmienky.

Inštitút zastavenia trestného stíhania zmierom bol do slovenského právneho poriadku zavedený s účinnosťou od 1. októbra 2002² a už od svojich počiatkov bojoval s relatívne nízkou využiteľnosťou. Pôvodné zákonné podmienky jeho aplikácie boli nastavené nasledovne:

Podľa § 309 a nasl. zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (ďalej len starý Trestný poriadok), mohol sudca a v prípravnom konaní prokurátor rozhodnúť o schválení zmieru a zastaviť trestné stíhanie len:

- v konaní o trestnom čine, na ktorý zákon ustanovoval trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšovala *pri úmyselných trestných činoch tri roky a pri nedbanlivostných trestných činoch päť rokov*,
- za súčasného *súhlasu* obvineného a poškodeného s takýmto postupom,
- zároveň ak obvinený *vyhlásil, že spáchal skutok*, za ktorý je stíhaný a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne, zrozumiteľne a určito,
- *nahradil škodu*, ak bola činom spôsobená, alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom,
- vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na mieru, akou bol trestným činom dotknutý verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery považuje súd a v prípravnom konaní prokurátor takýto spôsob rozhodnutia za *dostačujúci* (materiálna podmienka),
- trestným činom *nebola spôsobená smrť*.

Na rozdiel od súčasnej právnej úpravy, ktorá stanovila sčasti benevolentnejšie podmienky a rozšírila možnosť využitia zmieru na všetky prečiny s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 5 rokov bez ohľadu na formu zavinenia, starý Trestný poriadok limitoval využitie zmieru *pri úmyselných trestných činoch* stanovením najvyššej prípustnej hornej hranici trestnej sadzby trestu odňatia slobody na 3 roky.

¹ napr. podľa Smernice Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o náhradách obetiam trestnej činnosti a Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

² zákonom č. 422/2002 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Na druhej strane súčasný Trestný poriadok rozšíril okruh negatívnych podmienok, pri naplnení ktorých aplikácia zmieru neprichádza do úvahy (okrem spôsobenia smrti) o dve nové podmienky:

- vedenie trestného stíhania pre korupciu podľa § 220 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku a
- vedenie trestného stíhania proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovednosti podľa § 220 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku.

Pôvodná právna úprava § 309 a nasl. starého Trestného poriadku v aplikačnej praxi v značnej miere zaostávala za inštitútom podmieneného zastavenia trestného stíhania podľa § 307 a nasl. starého Trestného poriadku, ktorého podmienky v tej dobe boli definované veľmi podobne a bolo ho možné využiť na širší okruh trestných činov, a to všetky trestné činy s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 5 rokov, bez ohľadu na formu zavinenia.

Následná novela starého Trestného poriadku s účinnosťou k 1. decembru 2003³ bola prejavom snahy zákonodarcu napraviť tento nedostatok a odlíšiť tieto dve formy odklonov stanovením novej zákonnej podmienky inštitútu zmieru - a to *povinnosti obvineného zložiť peňažnú sumu určenú konkrétnemu adresátovi na všeobecne prospešné účely* ako výraz nápravy verejného záujmu dotknutého spáchaným trestným činom. Aspoň 50 % z tejto sumy musel obvinený určiť štátu na peňažnú pomoc obetiam trestnej činnosti. Dôsledkom tejto novely však neboli zvýšené štatistiky využívania zmieru. Práve naopak, z odbornej verejnosti sa začali ozývať kritické hlasy. Povinnosť zloženia peňažnej sumy znížila záujem obvineného o takýto postup, pretože okrem uhradenia škody bol povinný zložiť ďalšiu finančnú čiastku, čo je pre mnohých obvinených finančná záťaž, ktorú často nie sú ochotní znášať.⁴ Táto skutočnosť prispieva k pomenovaniu zmieru ako tzv. „inštitútu bohatých“.⁵

Prijatím zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa uvedená povinnosť upravila s účinnosťou k 1.1.2018 na peňažnú sumu určenú ministerstvu na ochranu a podporu obetí trestných činov, ponechávajúc 100% zloženej sumy na vytváranie zdrojov na odškodňovanie obetí trestných činov a ich podporu.

Napriek úprimnej snahe zákonodarcu o vymedzenie inštitútu zmieru voči ostatným odklonom skrz posilnenie jeho „restoratívneho ducha“ v zmysle nápravy verejného záujmu zložením peňažnej sumy nie je možné konštatovať, že by sme badali prudší nárast v dopyte obvinených a poškodených po tomto spôsobe riešenia trestnej veci.

V nasledujúcich tabuľkách uvádzame **analýzu využívania inštitútu zmieru** v porovnaní s inštitútom podmieneného zastavenia trestného stíhania a s počtom podaných obžalôb za spracovávané obdobie (viď *Vysvetlivky*). Všetky použité údaje vychádzajú z oficiálnych *Štatistických ročeniek o činnosti prokuratúry za príslušný rok*, zverejnených na webe Generálnej prokuratúry SR.⁶ Údaje sú spracované navyše v percentuálnom vyjadrení za obdobie 2003 - 2020 (teda od zavedenia inštitútu zmieru do nášho právneho poriadku zákonom č. 422/2002 Z. z.) . Rok 2002 sme do analýzy nezahrnuli, keďže novela Trestného poriadku nadobudla účinnosť až k 1.10.2002 a údaje pre ten rok by boli skreslené a neúplné.

Z uvedených čísiel jednoznačne vyplýva, že ani jeden rok za takmer 20 rokov existencie všetkých odklonov (vrátane dohody o vine a treste) sa nepodarilo naplniť zámer rekodifikácie Trestného poriadku, ktorý predpokladal 70%-ny podiel odklonov na celkovo skončených trestných veciach. Zároveň z analýzy vyplýva, že inštitút zmieru je najmenej využívaná forma odklonu.

³ Zák. č. 457/2003 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁴ KLÁTIK, J.: *Zmier v trestnom konaní*. 2007. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 12, s. 1657 – 1663. ISSN 1335-6461.

⁵ STRÉMY, T., TURAY, L. Zmier ako aktuálna výzva prípravného konania. In ŠČERBA, F., ŠČERBOVÁ, V. (eds). *Olomoucké právnické dny 2018. Sborník z XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny (Sekce trestního práva) pořádané ve dnech 24.–25. 5. 2018 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc. Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. s. 97.

⁶ Štatistické ročenky o činnosti prokuratúry SR sú dostupné tu: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky-12c1.html>

Vysvetlivky:

- **Skonč. TS spolu** = Počet ukončených trestných stíhaní známych osôb v príslušnom roku na okresných a krajských prokuratúrach.
- **Zmier** = Počet osôb (a ich percentuálne vyjadrenie), voči ktorým bolo v príslušnom roku zastavené trestné stíhanie po schválení zmiaru.
- **Podm. zast. TS** = Počet osôb (a ich percentuálne vyjadrenie), voči ktorým bolo v príslušnom roku podmienene zastavené trestné stíhanie.
- **Obžaloby** = Počet skončených trestných stíhaní podaním obžaloby v danom roku na krajských a okresných prokuratúrach (a ich percentuálne vyjadrenie).

Tabuľka 1: 2020 -2011

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Skonč. TS spolu	31 457	33 761	35 385	37 376	38 827	43 232	49 159	53 447	54 100	51 521
Zmier	427 1.35%	491 1.45%	479 1.35%	464 1.24%	469 1.20%	586 1.35%	634 1.28%	848 1.58%	779 1.43%	1 116 2.16%
Podm. zast. TS	1126 3.57%	1283 3.8%	1320 3.73%	1 469 3.93%	1 472 3.79%	1 741 4.02%	2 245 4.56%	2 920 5.46%	2 893 5.34%	4 172 8.09%
Obžaloby	22 848 72.63%	23 978 71.02%	25 935 73.29%	24 737 66.18%	24 936 64.22%	27 391 63.35%	28 692 58.36%	29 815 55.78%	29 556 54.63%	25 521 49.53%

Tabuľka : 2010- 2002

	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Skonč. TS spolu	53 557	53 413	51 029	51 579	46 491	64 451	54 512	57 362	-
Zmier	991 1.85%	1 032 1.93%	971 1.9%	1 130 2.19%	583 1.25%	169 0.26%	49 0.08%	243 0.42%	-
Podm. zast. TS	4 280 7.99%	4 207 7,87%	4452 8.72%	5 165 10.01%	5200 11.18%	3048 4.72%	2083 3.82%	1 976 3.44%	-
Obžaloby	26 653 49.76%	26 908 50,37%	24 826 48.65%	24 583 47.66%	22 468 48.32%	30 282 46.98%	25 443 46.67%	29 223 50.94%	-

- **Zmier:** Z uvedených údajov môžeme badať, že za sledované obdobie sa zmier využil len dvakrát vo rozsahu nad 2% (v rokoch 2011 a 2007) všetkých ukončených trestných stíhaní známych osôb v danom roku na okresných a krajských prokuratúrach. Zároveň môžeme badať prudký pokles využívania zmiaru po novele starého Trestného poriadku vykonanej zákonom č. 457/2003 Z. z., ktorou sa zaviedla povinnosť zloženia peňažnej sumy na všeobecne prospešné účely, účinnou k 1.12.2003. Posledných 5 rokov sa zmier využíva v 1.2%-1.45% so zaznamenaným poklesom posledné dva roky, čo môže byť spojené jednak so zmenou

štruktúry a dynamiky kriminality, ako aj s výnimočnými podmienkami v dôsledku pandémie Covid-19.

- *Podmienečné zastavenie trestného stíhania*: sa za sledované obdobie využíva 2-4x viac, než inštitút zmieru. Od roku 2011 môžeme badať postupné znižovanie podielu tohto inštitútu na skončených trestných veciach.
- *Obžaloby*: naďalej tvoria väčšinový podiel na skončených veciach. Za sledované obdobie sa uplatňujú v 46% - 73% prípadoch s dlhodobou stúpajúcou tendenciou, čo nie je želaný jav.

Zmier ako procesnoprávny prvok restoratívnej justície

Posudzovanie inštitút zmieru len ako nástroja na zefektívnenie a zrýchlenie prípravného konania by viedlo k nenáležitej fragmentarizácii a redukovaniu jeho účelu. Pre vymedzenie miesta inštitútu zmieru v slovenskom trestnom konaní je nevyhnutné pozrieť sa naň skrz prizmu *restoratívnej justície*, ktorá sa v čoraz väčšej miere uplatňuje v právnych poriadkoch štátov kontinentálneho i angloamerického právneho systému. Z kvanta alternatívnych postupov, ktoré sa vo svete uplatňujú ako procesnoprávne prvky restoratívnej justície alternujúce, resp. supľujúce klasické trestné konania,⁷ predstavuje trestná mediácia minimálnu a zároveň základnú požadovanú úroveň⁸ restoratívnych prvkov. Inými slovami, trestná mediácia je to minimálne, čo môžeme ponúknuť poškodenému v trestnom konaní, aby sa jeho rola zmenila z pasívneho „pozorovateľa“ na aktívneho účastníka, ktorý sa spolupodieľa na riešení konfliktu a ujmy, ktorá mu bola trestným činom spôsobená.

Trestná mediácia je v podmienkach Slovenskej republiky jediným plnohodnotným procesnoprávnym prvkom restoratívnej justície, ktorý sa využíva najmä pri aplikácii inštitútov zmieru a podmienečného zastavenia trestného stíhania. Odklony bez využitia trestnej mediácie nemôžeme nazývať restoratívnymi v pravom slova zmysle. Podľa Howarda Zehra, jedného z myšlienkových otcov konceptu restoratívnej justície, pri určovaní, či je ten-ktorý proces restoratívny, je potrebné zodpovedať na základné otázky charakterizujúce podstatu restoratívnej justície, a to či:

- je proces (resp. odklon) dostatočne orientovaný na obeť trestného činu,
- sa zaoberá spôsobenou škodou,
- sa očakáva od páchatel'a prijatie aktívnej zodpovednosti za svoje konanie,
- sú na procese prítomné všetky osoby dotknuté trestným činom (napr. rodiny strán, komunita a pod.),
- využíva ako pracovný nástroj dialóg,
- sú účastníci procesu dobrovoľne a aktívne zapojení do hľadania riešenia,
- je proces vedený úctivo a s rešpektom voči všetkým účastníkom.⁹

V zmysle vyššie uvedeného, inštitút zmieru so súčasným využitím trestnej mediácie predstavuje v podmienkach Slovenskej republiky *ideálnu možnosť využitia restoratívnej justície v prípravnom konaní*. Dáva poškodenému možnosť postaviť sa páchatel'ovi tvárou v tvár, pýtať sa ho otázky, na ktoré by sa inak možno nikdy nedozvedel odpoveď a zároveň obvinenému umožňuje prijať aktívnu zodpovednosť za svoje konanie a tým sa vyhnúť negatívam spojeným s odsúdením v štandardnom súdnom konaní.

Trestnú mediáciu ako mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi obvineným a poškodeným v zmysle zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch vykonáva probačný a mediačný úradník. Okrem toho tento úradník vykonáva podľa § 2 ods. 1 uvedeného zákona rozsiahlu činnosť v oblasti probácie. Kombinácia týchto dvoch okruhov činností si vyžaduje rozsiahle vedomosti a skúsenosti interdisciplinárneho charakteru. Podľa PhDr. V. Cehlára multifunkčnosť probačného a mediačného úradníka je tak široká a rozmanitá, že presahuje mentálny

⁷ Napr. rodinné skupinové konferencie, spoločenské konferencie, zmierovacie kruhy a pod.

⁸ Rezolúcia hospodarskej a sociálnej rady OSN: ECOSOC Resolution 2002/12 Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters

⁹ ZEHR, H., GOHAR A. *The little book of restorative justice*. USA: Good Books, 2004, s. 56.

a kapacitný rámec jednotlivca. Preto nedokáže absorbovať jednotlivé rozhrania činnosti probácie, monitoringu a mediácie do akceptovateľnej podoby.¹⁰ Jedným z pretrvávajúcich negatívnych javov je vyťaženosť probačných a mediačných úradníkov, v rámci ktorej sa už dlhšiu dobu diskutuje o potrebe užšej špecializácie probačného a mediačného úradníka. Aktivita probačného a mediačného úradníka sa sústreďuje primárne na činnosti ako elektronický monitoring, probačný dohľad, ochranný dohľad, trest povinnej práce a až následne prichádza priestor pre realizáciu mediácie. V tomto zmysle bude zaujímavé sledovať výsledky práve prebiehajúceho projektu (10/2020-12/2022) na Ministerstve spravodlivosti SR pod názvom „*Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike*“, v rámci ktorého v testovacej časti projektu dôjde k oddeleniu probácie od trestnej mediácie na lokálnej úrovni a mediácia bude zrealizovaná prostredníctvom novo vytvorenej pozície „špecialista na trestnú mediáciu“, ktorú bude vykonávať probačný a mediačný úradník v zmysle Zákona o probačných a mediačných úradníkoch.¹¹

Ďalším, subjektívnym dôvodom nedostatočného využívania trestnej mediácie a inštitútu zmieru je vlašný postoj zo strany orgánov činných v trestnom konaní, keď sú poučenia o možnostiach využitia zmieru poskytované príliš formálnym spôsobom, bez náležitého objasnenia výhod a účelu zmieru potenciálnym záujemcom. Aby bola trestná mediácia efektívna aj z časového hľadiska a hľadiska hospodárnosti trestného konania, je potrebné, aby podnety probačnému a mediačnému úradníkovi na vykonanie mediácie boli poskytnuté už v počiatočných fázach prípravného konania. Orgány činné v trestnom konaní taktiež často nepristúpia k tomuto riešeniu z dôvodu viazanosti lehotami na skončenie vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania - proces mediácie väčšinou zahŕňa niekoľko stretnutí (2-4) s časovými odstupmi, pričom v priemere tento proces vychádza na približne dva mesiace.¹² V porovnaní s konaním na súde by však včasnou aplikáciou tohto odklonu jednoznačne došlo aj časovej úspore trestného konania ako celku.

Podľa I. Syrového a E. Srnovej v praxi niekedy dochádza k nechceným zásahom zo strany OČTK do procesu mediácie a k neakceptovaniu tohto procesu „bez určenia konkrétneho cieľa a časového limitu“ a mediátorovi spolu s pokynom na výkon mediácie je predložený aj pokyn na lehotu jej ukončenia, alebo pokyn na sumu, ktorá má byť zo strany obvineného vyplatená poškodenému. Podľa § 6, ods. 2 zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch, probačný a mediačný úradník je pri výkone svojej funkcie povinný riadiť sa pokynmi predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora; tieto pokyny však *nemôžu smerovať k spôsobu a výsledku vykonávanej mediácie*.¹³

V zmysle doposiaľ uvedeného by bolo prínosné v rámci návrhov k efektívnejšiemu využívaniu inštitútu zmieru navýšiť personálne aj materiálne kapacity probačných a mediačných úradníkov, vytvoriť osobitnú špecializáciu na trestnú mediáciu a uplatňovať dôslednú kontrolu zo strany nadriadených policajtov a dozorových prokurátorov smerom k dôslednému využívaniu inštitútu zmieru tam, kde sú na to splnené zákonné podmienky. Taktiež by stálo za odbornú diskusiu rozšíriť rámec trestných činov, ktoré je možné vybaviť týmto odklonom.

Úprava inštitútu zmieru v Rakúskej republike

¹⁰ CEHLÁR, V. Mediácia ako súčasť profesie probačného a mediačného úradníka. 2018. In *Justičná revue*, 70, 2018, č. 8-9, s. 916 – 924.

¹¹ Bližšie pozri: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=3283>

¹² Bližšie pozri: STRÉMY, T., BALOGH, T., TURAY, L. 2020. *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C. H. Beck, 2020. s. 100-103.

¹³ SYROVÝ, I., SRNOVÁ, E. Zmier ako nástroj restoratívnej politiky v trestnom práve. 2020. In *Bulletin SAK*, č.10, 2020, s.39-49.

Pri úvahách o budúcnosti inštitútu zmieru čo do jeho legislatívneho vyjadrenia, je možné inšpirovať sa v čiastkových otázkach v Trestnom poriadku Rakúskej republiky, kde je inštitút zmieru upravený v § 204 zákona č. 631/1975- Strafprozessordnung (ďalej len StPO).¹⁴

Odklony boli do rakúskeho trestného práva procesného zavedené s účinnosťou od 1.1. 1999.¹⁵ Treba podotknúť, že StPO pozná jeden všeobecný typ odklonu - Rücktritt von der Verfolgung (Diversion), teda *odstúpenie od trestného stíhania*, ktorý sa prejavuje v štyroch základných formách, ako:

- odstúpenie od trestného stíhania *po zaplatení peňažnej čiastky* (Zahlung eines Geldbetrages, § 200 StPO),
- po vykonaní *všeobecne prospešných prác* (Gemeinnützige Leistungen, § 201- §202 StPO),
- po uplynutí *skúšobnej doby* (Probezeit, § 203 StPO) a
- *uzavretím zmieru* (Tatausgleich, §204 StPO).

Pre úplnosť uvádzame, že StPO skúšobne (do konca roka 2021) testuje aj osobitné typy odklonu pre spolupracujúcich páchatel'ov trestných činov podľa § 209a a § 209b StPO, ktorými sa pre tematické zameranie tohto príspevku nebudeme bližšie zaoberať.

Uvedené 4 základné formy odstúpenia od trestného stíhania je možné využiť pri trestných činoch s hornou hranicou trestnej sadzby trestu odňatia slobody neprevyšujúcou 5 rokov za predpokladu, že trestným činom nebola spôsobená smrť. Tu však je, na rozdiel od našej právnej úpravy, stanovená výnimka z výnimky- ak obvinený z nedbanlivosti usmrtil rodinného príslušníka (napr. prípady zabudnutia dieťaťa v lete v rozhorúčenom aute) je možné aplikovať inštitút zmieru za predpokladu, že obvineného s ohľadom na psychickú ujmu, ktorú sám týmto skutkom utrpel, nie je nutné sankcionovať, čo je ďalším prejavom humanizmu a restoratívneho charakteru odklonov.

Odstúpenie od trestného stíhania zmierom je vylúčené pri trestnom čine zneužitia úradnej moci. Na rozdiel od Slovenskej právnej úpravy je možné sa miesto náhrady škody v odôvodnených prípadoch dohodnúť na iných opatreniach, napr. na vykonaní určitej práce pre poškodeného. Taktiež sa v rakúskej úprave zmieru nevyžaduje zloženie peňažnej sumy na verejnoprospešné účely alebo podporu obetí trestných činov.

V podmienkach Slovenskej republiky by stálo za zváženie vyvážiť nevýhodu nemajetných obvinených pri prístupe k inštitútu zmieru vytvorením alternatívnej zákonnej podmienky k povinnosti zložiť peňažnú sumu v podobe určených, vopred dohodnutých prác pre poškodeného alebo verejnoprospešných prác, ako je tomu napr. v Rakúskej republike pri neschopnosti obvineného nahradiť škodu. Takýto prístup by mohol mať výrazný výchovný vplyv najmä na mladistvých páchatel'ov a prvopáchatel'ov.

ZÁVER

Autorka sa v príspevku sústredila na poukázanie silných a slabých stránok inštitútu zmieru v trestnom konaní v podmienkach Slovenskej republiky. Trestný poriadok a jeho inštitúty podliehajú častým novelizáciám pod vplyvom zmien spoločenských pomerov, trendov vývoja v trestnoprocesnej oblasti, najnovších kriminologických výskumov a neraz aj verejnej mienky a presadzovania politických záujmov. Najmä posledné dva menované faktory majú poslednú dobu veľký dosah na formovanie trestnej politiky štátu, ktorej najvýraznejším nástrojom je trestné zákonodarstvo. Inštitút zmieru je jedným z pozitívnych zmien, ktoré si našli cestu do Trestného poriadku a je podporovaný výsledkami zahraničnej praxe a kriminologickými výskumami. Je to nástroj na zefektívnenie a humanizáciu trestného konania a napriek predostretým aplikačným problémom je dôležité nezanevrieť na jeho využívanie a neustále skúmať a vyhodnocovať prekážky jeho nedostatočného

¹⁴ Pozn. aktuálne znenie zák. č. 631/1975, StPO pozri na: <https://www.jusline.at/gesetz/stpo>.

¹⁵ TIBITANZLOVÁ, A. 2018. *Odklony v trestním řízení*. Praha : Leges, 218, s. 257.

uplatňovania. Prípravné konanie môže byť totiž len natoľko efektívne, ako dôsledne sa uplatňujú inštrumenty zavedené na jeho zefektívnenie.

Zoznam použitej literatúry

- CEHLÁR, V. Mediácia ako súčasť profesie probačného a mediačného úradníka. 2018. In *Justičná revue*, 70, 2018, č. 8-9, s. 916 – 924. ISSN 1335-6461.
- ČENTÉŠ, J.a kol. 2019. *Trestný poriadok Veľký komentár, 4.vyd.* Bratislava: EUROKÓDEX, 2019.1038 s. ISBN 978-80-8155-087-4.
- KLÁTIK, J. Zmier v trestnom konaní. 2007. In *Justičná revue*, 59, 2007, č. 12, s. 1657 – 1663. ISSN 1335-6461.
- STRÉMY, T., TURAY, L. 2018. Zmier ako aktuálna výzva prípravného konania. In ŠČERBA, F., ŠČERBOVÁ, V. (eds). *Olomoucké právnické dny 2018. Sborník z XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny (Sekce trestního práva) pořádané ve dnech 24.–25. 5. 2018 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. 1. vydání Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 165 s. ISBN 978- 80-88266-23-5.*
- STRÉMY, T. - BALOGH, T. - TURAY, L. *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť.* Bratislava : C. H. Beck, 2020, 240 s. ISBN 978-80-89603-81-7.
- SYROVÝ, I., SRNOVÁ, E. Zmier ako nástroj restoratívnej politiky v trestnom práve. 2020. In *Bulletin SAK, č.10, 2020, s.39-49.* ISSN 1335-1079.
- TIBITANZLOVÁ, A. 2018. *Odklony v trestním řízení.* Praha : Leges, 218, 356 s. ISBN 978-80-7502-319-3.
- ZEHR, H., GOHAR A. 2004. *The little book of restorative justice.* USA : Good Books, 2004. 74 s. ISBN 156-14-83761.

Kontaktné údaje autora:

Mgr. Lucia Vasilik
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky PraF UK
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
lucia.vasilik@flaw.uniba.sk

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní¹

Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave

Anotácia:

Medzinárodná spolupráca v trestných veciach je upravená jednak medzinárodným právom ako aj právom Európskej únie a v neposlednom rade aj vnútroštátnym právom. Charakteristickou črtou právneho rámca pre medzinárodnú spoluprácu v trestných veciach je, že je značne fragmentovaný, upravený vo veľkom množstve medzinárodných zmlúv a vnútroštátna právna úprava sa použije len vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje niečo iné. Z množstva nástrojov medzinárodnej justičnej spolupráce v trestných veciach, autor upriamuje svoju pozornosť na dva nástroje ktoré sa štandardne uplatňujú v prípravnom konaní a to spoločné vyšetrovacie tímy a európsky vyšetrovací príkaz.

Kľúčové slová: *európsky vyšetrovací príkaz, justičná spolupráca, spoločné vyšetrovacie tímy, Europol, odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky, výsluch formou videokonferencie, utajované vyšetrovanie.*

Annotation:

International cooperation in criminal matters is governed by both international and European Union law and, last but not least, national law. A characteristic feature of the legal framework for international cooperation in criminal matters is that it is highly fragmented, regulated in a large number of international treaties, and the national legislation applies only if the international treaty does not provide otherwise. Of many instruments of international judicial cooperation in criminal matters, the author draws his attention to two instruments that are standardly used in the pre-trial proceedings, specifically joint investigation teams and the European investigation order.

Key words: *European investigation order, joint investigation teams, judicial cooperation, Europol, interception of telecommunications, hearing by videoconference, covert investigations.*

ÚVOD

Žiadny štát nie je schopný bojovať proti trestnej činnosti tak účinne, ako v spolupráci s inými štátmi. Efektívna spolupráca vyžaduje zapojenie čo najväčšieho počtu štátov.² Po vytvorení „Schengenského priestoru“ sa začali v Európe odstraňovať hraničné kontroly a začal sa uplatňovať princíp voľného pohybu tovarov a služieb. Zo zrušenia hraničných kontrol profitujú aj páchatelia trestných činov, ktorí sa nekontrolovane môžu pohybovať v rámci celého priestoru. Výhodu voľného pohybu však nemajú orgány podieľajúce sa na odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti.³ Pri spolupráci medzi jednotlivými štátmi, orgány činné v trestnom konaní pri vyšetrovaní trestných činov s cezhraničným prvkom narážali na problémy vyplývajúce z rozdielnej právnej úpravy trestného konania v týchto štátoch. Preto sa začali vznikať rôzne formy policajnej spolupráce v trestných

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-0567/This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-20-0567.

² Bližšie IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. 2013. Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky. Eurokódex, Žilina, 2013. s. 506.

³ Porovnaj ZÁHORA, J. 2013. Policajná spolupráca medzi členskými štátmi Európskej únie. In. Sborník príspevků z 6. ročníku mezinárodní vědecké konference „Bezpečná Evropa 2013“ 25. listopadu 2013. Karlovy Vary: Druckvo, 2013, s. 189.

veciach medzi členskými štátmi Európskej únie (*d'alej len „EÚ“*).

V oblasti justičnej a policajnej spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie bolo prijatých množstvo dohovorov, spoločných akcií, spoločných pozícií, odporúčaní, rezolúcií, rozhodnutí, rámcových rozhodnutí a smerníc týkajúcich sa policajnej, resp. justičnej spolupráce v trestných veciach. Jednotlivé formy policajnej spolupráce medzi štátmi EÚ sú upravené vo veľkom množstve právnych aktov rôzneho druhu, viaceré formy spolupráce sú duplicitne upravené v rôznych právnych normách, čo robí tuto problematiku značne neprehľadnú.⁴ Nie je našim cieľom na tomto mieste sa všetkým z týchto nástrojov detailne venovať. Našu pozornosť zameriame na dva – z nášho najvýznamnejšie nástroje – ktoré sa štandardne uplatňujú v prípravnom konaní a to spoločné vyšetrovacie tímy a európsky vyšetrovací príkaz.

Spoločné vyšetrovacie tímy

Pri spolupráci medzi jednotlivými štátmi Európskej únie pri vyšetrowaní trestných činov s cezhraničným prvkom orgány jednotlivých členských štátov narážali na problémy vyplývajúce z rozdielnej právnej úpravy trestného konania v týchto štátoch. Preto vznikla idea vytvárať spoločné vyšetrovacie tímy (angl. *Joint Investigation Teams*; *d'alej len „JIT“*), v ktorých by boli zástupcovia príslušných orgánov dotknutých členských štátov.⁵

Účelom zriaďovania JIT je predovšetkým uľahčenie zhromažďovania dôkazov, ktoré sú právne pokryté národnými jurisdikciami, aby mohli byť využité v trestnom konaní zainteresovaných štátov.

Problematika JIT je upravená vo viacerých medzinárodných dokumentoch. Na pôde Organizácie spojených národov (*d'alej len „OSN“*) boli prijaté medzinárodné zmluvy, ktoré umožňujú v prípade, že trestný čin bol spáchaný vo viacerých štátoch vytvárať JIT. Sú to predovšetkým:

- čl. 19 Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu⁶,
- čl. 49 Dohovoru OSN proti korupcii.⁷

Z dohovorov prijatých v rámci Rady Európy je možnosť zriaďovania JIT upravená v čl. 20 Druhého dodatkového protokolu k Európskemu dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach⁸. SR v rámci ratifikácie využila možnosť danú čl. 33 ods. 2 druhého dodatkového protokolu a v plnom rozsahu neprijala čl. 20 protokolu, čiže na základe výhrady použitie ustanovení o JIT vylúčila. Dňa 1. júla 2020 bola u depozitára, generálneho tajomníka Rady Európy, uložená listina o odvolaní výhrady Slovenskej republiky k článku 20 Druhého dodatkového protokolu a zároveň bola depozitárovi odovzdaná nóta o doplnení vyhlásení Slovenskej republiky k článku 20 protokolu. V súlade s článkom 15 ods. 8 písm. d) dohovoru Slovenská republika vyhlasuje, že orgánom príslušným na prijatie a zaslanie žiadosti podľa článku 20 druhého dodatkového protokolu je Generálna prokuratúra Slovenskej republiky.⁹ Ak má na území Slovenskej republiky pôsobiť spoločný vyšetrovací tím podľa článku 20 uvedeného protokolu, Európska prokuratúra môže konať v postavení „príslušného orgánu“ podľa článku 20 uvedeného protokolu len po zaslaní oznámenia Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky a v súlade s nariadením Rady (EÚ) 2017/1939 a uplatniteľným vnútroštátnym právom.¹⁰

V práve EÚ je problematika JIT upravená predovšetkým v:

- čl. 87 Zmluvy o fungovaní Európskej únie,

⁴ Porovnaj IVOR, J. et al. 2017. Optimalizácia prípravného konania trestného. Praha: Leges, 2017. s. 526.

⁵ Porovnaj ZÁHORA, J. 2010. Spoločné vyšetrovanie trestných činov v Európskej únii. In: Karlovarská právni revue. roč. 6, č. 4 /2010, s. 111-121.

⁶ Oznámenie MZV SR č. 621/2003 Z. z..

⁷ Oznámenie MZV SR č. 434/2006 Z. z..

⁸ Oznámenie MZV SR č. 165/2005 Z. z..

⁹ Oznámenie MZVaEZ SR č. 113/2021 Z. z.

¹⁰ Oznámenie MS SR č. 9/2021, Zbierka inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

- čl. 24 Dohovoru o vzájomnej pomoci a spolupráci medzi colnými správami,¹¹
- čl. 13 Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ,¹²
- Rámcovom rozhodnutí 2002/465/SVV o spoločných vyšetrovacích tímoch,¹³
- čl. 3 Rozhodnutia Rady 2005/671/SVV o výmene informácií a spolupráci v oblasti trestných činov terorizmu,¹⁴
- čl. 5 Dohody o vzájomnej právnej pomoci medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými,¹⁵
- čl. 2 Právneho nástroja medzi SR a Spojenými štátmi americkými podľa čl. 3 ods. 3 Dohody medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými o vzájomnej právnej pomoci podpísanej 25. júna 2003,¹⁶
- čl. 5 Nariadenia o Europole,¹⁷
- čl. 4 a 8 nariadenia o Agentúre Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach (Eurojust),¹⁸
- Uznesení o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT),¹⁹
- čl. 642 Dohody o obchode a spolupráci medzi Európskou úniou a Európskym spoločenstvom pre atómovú energiu na jednej strane a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska na strane druhej.²⁰

Okrem uvedených právnych nástrojov, Slovenská republika má uzatvorenú bilaterálnu zmluvu s Rakúskom,²¹ kde v zmysle čl. 12 možno vytvárať JIT a rovnako s Českou republikou,²² kde v zmysle čl. 13 možno vytvárať JIT.

JIT sa môže vytvoriť, najmä ak:

- a) vyšetrovanie trestných činov jedným členským štátom je ťažké a náročné a má väzby na iné členské štáty,
- b) niekoľko členských štátov vyšetruje trestné činy, ktorých okolnosti vyžadujú koordinovaný a zosúladený postup zúčastnených členských štátov.

Žiadosť o vytvorenie JIT môže podať ktorýkoľvek z dotknutých členských štátov. Tím sa vytvorí na území jedného z členských štátov, na ktorého území sa vykonanie vyšetrovania očakáva. Žiadosť musí obsahovať návrh na zloženie tímu.

JIT pôsobí na území členských štátov, ktoré ho vytvorili, za týchto všeobecných podmienok:

- a) vedúci tímu je zástupcom príslušného orgánu, ktorý sa podieľa na vyšetrovaní trestných činov,

¹¹ Dohovor vypracovaný na základe článku K.3 ZEÚ o vzájomnej pomoci a spolupráci medzi colnými správami. Oznámenie MZV č. 245/2009 Z. z..

¹² Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ, vypracovaný Radou v súlade s článkom 34 ZEÚ; Oznámenie MZV SR č. 572/2006 Z. z..

¹³ Rámcové rozhodnutie Rady 2002/465/SVV z 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch. *Ú. v., L 162, 20. 6. 2002, s. 1 – 3.*

¹⁴ Rozhodnutie Rady 2005/671/SVV z 20. septembra 2005 o výmene informácií a spolupráci v oblasti trestných činov terorizmu, *Ú. v. EÚ L 253, 29.9.2005, s. 22 – 24.*

¹⁵ Dohoda o vzájomnej právnej pomoci medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými. *Ú. v., L 181, 19. 7. 2003, s. 34 – 42.*

¹⁶ Oznámenie MZV SR č. 28/2010 Z. z..

¹⁷ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (Europol), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV, *Ú. v. EÚ L 135, 24.5.2016, s. 53 – 114.*

¹⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1727 zo 14. novembra 2018 o Agentúre Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach (Eurojust) a o nahradení a zrušení rozhodnutia Rady 2002/187/SVV, *Ú. v. EÚ L 295, 21.11.2018, s. 138 – 183.*

¹⁹ Uznesenie Rady z 26. februára 2010 o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT). *Ú. v., C 70, 19. 3. 2010, s. 1 – 12.*

²⁰ Dohoda o obchode a spolupráci medzi Európskou úniou a Európskym spoločenstvom pre atómovú energiu na jednej strane a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska na strane druhej. *Ú. v. EÚ L 149, 30.4.2021, s. 10 – 2539.*

²¹ Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o policajnej spolupráci; oznámenie MZV SR č. 252/2005 Z. z. v znení oznámenia MZVaEZ SR č. 232/2015 Z. z.

²² Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach; oznámenie MZV SR č. 193/1993 Z. z. v znení oznámenia MZVaEZ SR č. 302/2014 Z. z.

členského štátu, na ktorého území tím pôsobí; vedúci tímu koná v rozsahu svojich právomocí podľa vnútroštátneho právneho poriadku,

- b) tím vykonáva svoje akcie podľa právneho poriadku členského štátu, na ktorého území pôsobí; členovia tímu vykonávajú svoje úlohy pod vedením osoby uvedenej v písmene a) s prihliadnutím na podmienky určené ich vlastnými orgánmi v dohode o vytvorení tímu,
- c) členský štát, v ktorom tím pôsobí, prijme organizačné opatrenia potrebné na jeho činnosť.

Členovia JIT z iných členských štátov, ako je ten, na ktorého území tím pôsobí, sa označujú ako „pridelení členovia“. Pridelení členovia JIT majú právo byť prítomní pri vyšetrovacích opatreniach na území členského štátu, kde tím pôsobí. Vedúci tímu však môže z osobitných dôvodov a v súlade s právnym poriadkom členského štátu, kde tím pôsobí, rozhodnúť inak. Prideleným členom JIT môže vedúci tímu v súlade s právnym poriadkom členského štátu, v ktorom tím pôsobí, zveriť určité úlohy v rámci vyšetrovania, ak taký postup schválili príslušné orgány členského štátu, v ktorom tím pôsobí, a členského štátu, z ktorého sú členovia pridelení.

Člen JIT môže v súlade s právnym poriadkom svojho štátu a v rozsahu svojej právomoci poskytnúť tímu pre potreby ním vedeného vyšetrovania informácie dostupné v členskom štáte, ktorý ho prideliť.

Informácie zákonne získané členom alebo prideleným členom, kým sú v JIT, ktoré nie sú inak dostupné príslušným orgánom dotknutých členských štátov, sa môžu použiť takto:

- a) na účely, na ktoré bol tím vytvorený,
- b) za predpokladu predchádzajúceho súhlasu členského štátu, v ktorom sa informácia stala dostupná, na odhaľovanie, vyšetrovanie a trestné stíhanie iných trestných činov; taký súhlas možno odmietnuť len v prípadoch, ak by ich použitie ohrozilo vyšetrovanie na území dotknutého členského štátu, alebo v prípadoch, keď by členský štát mohol odmietnuť poskytnutie právnej pomoci,
- c) na zabránenie bezprostrednému a vážnemu ohrozeniu verejnej bezpečnosti a bez toho, aby bolo dotknuté písmeno b), ak sa následne začne vyšetrovanie trestného činu,
- d) na iné účely, ak sa tak dohodli členské štáty, ktoré vytvorili tím.

V rozsahu, v akom to dovoľuje právny poriadok dotknutých členských štátov alebo ustanovenia právneho nástroja použiteľného medzi nimi, možno dohodnúť, aby sa na činnosti tímu zúčastnili aj iné osoby ako zástupcovia príslušných orgánov členských štátov, ktoré vytvorili JIT. Na také osoby sa nevzťahujú práva, ktoré tento článok priznáva členom alebo prideleným členom tímu, ak dohoda výslovne nestanoví inak. Príslušníci Europolu, OLAF-u a národní členovia Eurojustu, ich zástupcovia alebo asistenti, ktorí nekonajú ako príslušný vnútroštátny orgán, sa môžu zúčastňovať na pôsobení JIT, nemôžu však byť v jeho vedení ani nemôžu byť jeho členmi.

JIT zriaďujú na základe písomnej dohody. Právny rámec pre zriadenie a pôsobenie JIT umožňuje široké diskrečné právomoci, a preto má dohoda pre všetky zmluvné strany rozhodujúci význam. Pri dojednávaní dohody je žiaduce sa už od začiatku dohodnúť na podrobných dojednaniach, aby sa vyhlo časovo náročným diskusiám počas pôsobenia JIT. Na druhej strane treba brať do úvahy, že vyšetrovanie a zhromažďovanie dôkazov sa často musia začať rýchlo, aby bolo možné vyhnúť sa dlhým diskusiám o dohode. Z toho dôvodu čl. 13 Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ umožňuje meniť a dopĺňať dohodu kedykoľvek, malo by sa uprednostniť rýchle dosiahnutie dohody pred dlhými diskusiami o každom detaile.

Podrobnosti o náležitostiach dohôd upravuje uznesenie o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu²³. V zmysle uvedeného uznesenia vzorová dohoda by mala obsahovať nasledovné formálne a obsahové náležitosti:

1. zmluvné strany dohody,
2. účel zriadenia JIT (mal by obsahovať okolnosti trestných činov, ktoré sa vyšetrojú - dátum, miesto a povaha),
3. prístup (zmluvné strany dohody sa môžu dohodnúť na operatívnom akčnom pláne (OAP), v ktorom sa stanovujú usmernenia, v súlade s ktorými sa má dosiahnuť účel zriadenia tímu),

²³ Uznesenie Rady z 26. februára 2010 o vzorovej dohode o zriadení spoločného vyšetrovacieho tímu (JIT). Ú. v., C 70/1, 19. 3. 2010, 1 – 12.

4. obdobie, na ktoré sa dohoda vzťahuje (*dátum od – do*),
5. členské štáty, v ktorých tím pôsobí,
6. vedúci tímu (koho zmluvné strany určili za vedúceho tímu),
7. členovia tímu (názov orgánu, meno, identifikačné číslo, hodnosť a príslušnosť k policajnému alebo inému príslušnému orgánu),
8. účastníci tímu (napr. tretie krajiny, Eurojust, Europol, Komisia -OLAF),
9. dôkazy (postupy, a osobitné pravidlá, ktoré sa majú pri získavaní dôkazov zohľadniť),
10. všeobecné podmienky dohody (v zmysle článku 13 dohovoru 2000 a rámcového rozhodnutia o JIT),
11. zmeny a doplnenia dohody (napr. začlenenie nových členov tímu; zmeny účelu dohody o zriadení tímu; doplnenia alebo zmeny súčasných článkov),
12. interné hodnotenie (vedúci tímu najmenej raz za šesť mesiacov zhodnotí pokrok, ktorý sa dosiahol v súvislosti so všeobecným účelom tímu),
13. osobitné dojednania dohody (napr. určenie jazyka pri komunikácii; osobitné ustanovenie o výdavkoch; osobitné pravidlá ochrany osobných údajov; ustanovenia týkajúce sa výdavkov na preklad/tlmočenie/odpočúvanie telefonických hovorov; podmienky, za ktorých dočasne vyslaní členovia môžu nosiť/používať zbraň).

Vzorová dohoda v súlade s praxou vo viacerých členských štátoch odkazuje na operatívny akčný plán, ktorý je popri dohode o JIT samostatným dokumentom ustanovujúcim konkrétne podrobné operačné údaje, stratégiu a plánovanie; nová vzorová dohoda taktiež vo svojom dodatku IV obsahuje návrh kontrolného zoznamu pre uvedený operačný akčný plán. To umožňuje pružnosť v prípade zmien a znižuje rozsah a znižuje úroveň detailnosti základnej dohody o JIT.²⁴

Slovenská republika aktívne spolupracuje pri kreovaní JIT. V roku 2020 uzatvorila dohody o vytvorení piatich nových JIT, spolupráca prebiehala celkom v sedemnástich JIT a sedem JIT bolo ukončených.²⁵

Európsky vyšetrovací príkaz

Európsky vyšetrovací príkaz (*d'alej len „EVP“*) je justičné rozhodnutie, ktoré vydal alebo overil justičný orgán členského štátu na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení v inom členskom štáte s cieľom získať dôkazy v trestných veciach. O vydanie EVP môže požiadať aj podozrivá alebo obvinená osoba alebo advokát v jej mene v rámci príslušných práv na obhajobu v súlade s vnútroštátnym trestným právom procesným. EVP sa má vydávať na účely vykonania jedného alebo viacerých konkrétnych vyšetrovacích opatrení v štáte vykonávajúcom EVP s cieľom zabezpečiť dôkazy. To zahŕňa aj získavanie dôkazov, ktoré sa už nachádzajú v držbe vykonávajúceho orgánu.²⁶

V súlade s doterajšími nástrojmi na vzájomné uznávanie rozhodnutí medzi členskými štátmi aj EVP sa vydáva na formulári ktorého vzor je uvedený v prílohe Smernice o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach²⁷ (*d'alej len „Smernice 2014/41/EÚ“*). Príslušný vydávajúci orgán presnosť a správnosť obsahu EVP osvedčí podpisom.

V piatej časti Smernice 2014/41/EÚ nazvanej Osobitné ustanovenia sú upravené niektoré vyšetrovacie opatrenia. V tejto časti smernice sú upravené nasledovné vyšetrovacie opatrenia:

- dočasné odovzdanie osôb vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody do vydávajúceho štátu na účely vykonania vyšetrovacieho opatrenia (čl. 22),
- výsluch formou videokonferencie alebo inou formou audiovizuálneho prenosu (čl. 24),

²⁴ Bližšie Príručka pre spoločné vyšetrovacie tímy. Rada EÚ, č. 15790/1/11, REV 1, s. 16.

²⁵ Bližšie Správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike za rok 2020, s. 72.

²⁶ Bližšie ZÁHORA, J. 2014. Európsky vyšetrovací príkaz. In. Iustitia Omnibus Pocta prof. JUDr. Pavlovi Balážovi, CSc., Kraków 2014, s. 343 a nasl.

²⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/41/EÚ z 3. apríla 2014 o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach, *Ú. v. EÚ L 130, 1.5.2014, s. 1 – 36.*

- vylúch formou telefonickej konferencie (čl. 25),
- informácie o bankových a iných finančných účtoch (čl. 26),
- informácie o bankových a iných finančných operáciách (čl. 27),
- vyšetrovacie opatrenia zahŕňajúce zabezpečovanie dôkazov v reálnom čase, priebežne a počas určitého obdobia (čl. 28),
- utajované vyšetrovania (čl. 29),
- odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky (čl. 30 a nasl.).

Okrem uvádzaných vyšetrovacích opatrení smernica zavádza aj predbežné opatrenia (čl. 32), aby sa predbežne zabránilo ničeniu, pozmeňovaniu, odstráneniu, odovzdaniu vecí, ktorá sa môže použiť ako dôkaz, alebo zaobchádzaniu s ňou. Vykonávajúci orgán rozhodne o predbežnom opatrení a informuje o ňom čo najskôr, a ak je to možné, do 24 hodín po doručení EVP.²⁸

Smernice 2014/41/EÚ od mája 2017 vytvorila jednotný systém pre uznávanie a výkon vyšetrovacích opatrení v Európskej únii s výnimkou Írska²⁹ a Dánska³⁰. Preto vo vzťahu k Írsku a Dánsku sa nepostupuje podľa Smernice 2014/41/EÚ. Na druhej strane, Spojené kráľovstvo urobilo vyhlásenie, že sa bude podieľať na prijatí a uplatňovaní tejto smernice.³¹ Vzhľadom na to, že 1. februára 2020 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska vystúpilo z Európskej únie³², vo vzťahu k Spojenému kráľovstvu sa nebude postupovať v zmysle Smernice 2014/41/EÚ.

Slovenská republika vykonávala transpozíciu Smernice 2014/41/EÚ zákonom č. 236/2017 Z. z. o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 15. októbra 2017. Reakciou na vystúpenie Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska z EÚ bolo prijatie zákona³³ ktorý do ZEVP doplnil ustanovenia § 42a Prechodné ustanovenia účinné po vystúpení Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie, ktorý upravuje podmienky na situácie, ak ku dňu vystúpenia Spojeného kráľovstva z Európskej únie nevstúpi do platnosti dohoda o podmienkach vystúpenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie podľa čl. 50 ods. 2 ZEU.

Orgány Slovenskej republiky môžu vydať európsky vyšetrovací príkaz pod podmienkou, že ide o zabezpečenie dôkazu v trestnom konaní. EVP sa používa na zabezpečovanie dôkazov nielen počas štádia prípravného konania trestného (vyšetrovania), ale aj počas súdneho konania.

Pre vykonanie EVP zákon č. 236/2017 Z. z. o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach v § 4 ods. 2 ustanovuje nasledovné podmienky:

- a) EVP bol vydaný alebo overený justičným orgánom štátu pôvodu,
- b) sú splnené podmienky podľa právneho poriadku Slovenskej republiky,
- c) nie je dôvod na jeho vrátenie alebo odmietnutie.

EVP sa môže vykonať v súlade so základnými zásadami právneho poriadku Slovenskej republiky. V zásade platí, že sa procesný úkon vykonáva podľa právneho poriadku SR. EVP nemožno vykonať, ak vyšetrovací úkon nie je v právnom poriadku SR upravený alebo by ho nebolo možné

²⁸ Pozri IVOR, J. et al. 2017. Optimalizácia prípravného konania trestného. Praha : Leges, 2017. s. 539.

²⁹ Pozri Protokol č. 21 pripojený k Lisabonskej zmluve Protokolu o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, *Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 295*. V súlade s článkami 1 a 2 a článkom 4a ods. 1 Protokolu 21 o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý je pripojený k Zmluve o EÚ a ZFEÚ, a bez toho, aby bol dotknutý článok 4 uvedeného protokolu, sa Írsko nezúčastňuje na prijatí tejto smernice, nie je ňou viazané ani nepodlieha jej uplatňovaniu. (*ods. 44 Preambuly Smernice 2014/41/EÚ*).

³⁰ Pozri protokol č. 22 pripojený k Lisabonskej zmluve o postavení Dánska. Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie, Protokoly, *Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 299*. V súlade s článkami 1 a 2 Protokolu 22 o postavení Dánska, ktorý je pripojený k Zmluve o EÚ a ZFEÚ, sa Dánsko nezúčastňuje na prijatí tejto smernice, nie je ňou viazané ani nepodlieha jej uplatňovaniu. (*ods. 45 Preambuly Smernice 2014/41/EÚ*).

³¹ *V súlade s článkom 3 Protokolu 21 o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý je pripojený k Zmluve o EÚ a ZFEÚ, Spojené kráľovstvo oznámilo želanie zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní tejto smernice (ods. 43 Preambuly Smernice 2014/41/EÚ).*

³² Dohoda o vystúpení Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie a z Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu, *Ú. v. EÚ L 29, 31.1.2020, s. 7 – 187*.

³³ Zákon č. 83/2019 Z. z. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s vystúpením Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie bez dohody

vykonať v obdobnom vnútroštátnom prípade v trestnom konaní vedenom v SR, a zároveň nemožno použiť iný vyšetrovací úkon, ktorým by sa dosiahol rovnaký výsledok a ktorý by nezasahoval do práv dotknutej osoby vo väčšej miere ako vyšetrovací úkon uvedený v EVP.³⁴

Ako už bolo uvedené, EVP je používaný len na účely vykonania tých úkonov, ktorých cieľom je zabezpečiť dôkaz použiteľný v trestnom konaní. V prípade potreby vykonania niektorých iných úkonov právnej pomoci, ktorých cieľom nie je zadováženie dôkazu (napr. doručovanie písomností) štáty naďalej postupujú podľa doposiaľ platných medzinárodných zmlúv upravujúcich justičnú spoluprácu v trestných veciach.

Štatisticky možno za rok 2020 v oblasti právnej pomoci pozorovať mierny nárast počtu žiadostí o EVP. V roku 2020 bolo slovenskými orgánmi činnými v trestnom konaní vybavených 1993 EVP vydaných inými štátmi EÚ. Najväčší počet týchto EVP bol vydaný českými orgánmi (1000), nasledovalo Maďarsko (276) a Poľsko (274). Prevažná väčšina vykonaných EVP sa týkala výsluchov (1816), nasledovali videokonferencie (46), domové prehliadky (30) a odpočúvanie (25). Slovenské orgány vydali v uvedenom roku 2660 EVP a smerovali najmä do Českej republiky (1189), Maďarska (412) a Poľska (195). Až 2645 vydaných EVP sa týkala výsluchov, 8 domových prehliadok a 6 výsluchov prostredníctvom videokonferencie. V niektorých prípadoch boli úkony právnej pomoci vykonané bez dodržania procesných postupov požadovaných slovenskými orgánmi, čo malo za následok ich procesnú nepoužiteľnosť v trestnom konaní. Cudzie orgány taktiež napr. nepovolili alebo opomenuli povoliť účasť obhajcu obvineného, alebo samotného obvineného na úkone, pričom opomenutie takéhoto úkonu malo za následok, že slovenské orgány museli opätovne požiadať o vykonanie predmetného úkonu.³⁵

ZÁVER

Jedným z charakteristických znakov medzinárodnej justičnej a policajnej spolupráce v trestných veciach je skutočnosť, že pochádza z „viacúrovňových zdrojoch“. Jednak je to úniové právo, ktoré pozostáva z normatívnych aktov a všeobecných princípov práva a judikatúry Súdneho dvora a tiež aj zo záväzkov týkajúcich sa ochrany ľudských práv. V dôsledku toho, aplikácia úniového práva do vnútroštátneho poriadku jednotlivých štátov je komplikovaná.³⁶ Okrem toho, špecifikom tejto problematiky je, že viaceré inštitúty policajnej spolupráce sú duplicitne upravené vo viacerých nástrojoch. Jedným z takých príkladov je JIT. V súčasnosti platia dva režimy na vytváranie JIT a to pre členské štáty ktoré ratifikovali Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ³⁷ ktoré sa vytvárajú na základe tohto dohovoru a „druhý“ režim je pre členské štáty, ktoré ho neratifikovali sa môžu vytvárať len na základe rámcového rozhodnutia 2002/465/SVV o spoločných vyšetrovacích tímoch.

K zrýchleniu zabezpečovania dôkazov z cudziny výrazne prispelo zavedenie EVP, ktoré umožňuje priamu formu komunikácie medzi vydávajúcim a vykonávajúcim orgánom, štáty používajú jednotný formulár a na vykonanie žiadaných úkonov boli stanovené lehoty na zabezpečenie dôkazov. EVP skrátil vykonanie úkonov na niekoľko týždňov, a to predovšetkým pokiaľ ide o okolité štáty – Česká republika, Maďarsko a Poľská republika. Napr. v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska vybavenie EVP, napriek zavedeným lehotám, trvá niekoľko mesiacov, čo odôvodňuje veľkým počtom doručených žiadostí z cudziny.³⁸

³⁴ Porovnaj ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I. 2020. Zákon o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 61 a nasl.

³⁵ Bližšie Správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike za rok 2020, s. 66 a nasl.

³⁶ Bližšie KLIP, A. 2012. European Criminal Law: An Integrative Approach. 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012, s. 159.

³⁷ K 4. novembru 2021 tento dohovor ešte neratifikovalo Chorvátsko a Grécko. Porovnaj < https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Library_RatificationsByCou/EN >

³⁸ Bližšie Správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike za rok 2020, s. 69.

Zoznam použitej literatúry

- ARMADA, I. 2015. The European investigation order and the lack of European standards for gathering evidence. Is a fundamental rights based refusal the solution? In *New Journal of European Criminal Law*. No. 1/2015, s. 8-31. ISSN 2399-293X.
- FRYŠTÁK, M., KALVODOVÁ, V. 2016. Evropský vyšetřovací příkaz. In. *Trnavské právnické dni, nová Európa výzvy a očakávania, evropské výzvy trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. s. 7-14. ISBN 978-80-8168-565-1.
- IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2021. *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2021, 496 s. ISBN 978-80-571-0334-9.
- IVOR, J. et al. 2017. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha : Leges, 2017. 608 s. ISBN 9788075022165.
- IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. 2013. *Trestné právo EÚ a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Eurokódex, Žilina, 2013. 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- KLIMEK L. 2011. Európsky vyšetřovací příkaz - vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania. In. *Justičná revue: časopis pre právnu prax*. č. 8-9/2011, s. 1145-1151. ISSN. 1335-6461.
- KLIP, A. 2012. *European Criminal Law : An Integrative Approach*. 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012. 600 s. ISBN 978-17-806-8001-9.
- KUSAK, M. 2017. Common EU Minimum Standards for Enhancing Mutual Admissibility of Evidence Gathered in Criminal Matters. In. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 23, no. 3/2017, s. 337-352. ISSN 0928-1371.
- MARKOVÁ, V. 2018. Európsky vyšetřovací příkaz ako nástroj efektívnej spolupráce členských štátov Európskej únie. In *Vyšetrovanie - zákonný a spravodlivý postup: zborník vedeckých prác*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. s. 166-175. ISBN 978-80-8054-757-8.
- MIHALOV J. 2012. Európsky vyšetřovací příkaz. In: *Aktuálne otázky medzinárodného trestného práva v kontexte európskych a vnútroštátnych noriem*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2012. s. 300-306. ISBN 978-80-8082-523-2.
- ŠIMOVIČEK, I. 2009. Európsky priestor slobody, bezpečnosti a dôvery v členských štátoch Európskej únie. In: *Karlovarská právni revue*, roč. 5/2009, č. 4, s. 21-27. ISSN 1801-2193.
- TITLOVÁ, M. 2018. Európsky vyšetřovací příkaz v trestných veciach ako nástroj uľahčujúci spoluprácu pri výkone vybraných informačno-technických prostriedkov. In *Polícia ako garant bezpečnosti: zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. s. 427-434. ISBN 978-80-8054-751-6.
- ZÁHORA, J. 2010. Spoločné vyšetřovanie trestných činov v Európskej únii. In: *Karlovarská právni revue*. č. 4 /2010, s. 111-121. ISSN 1801-2193.
- ZÁHORA, J. 2013. Policajná spolupráca medzi členskými štátmi Európskej únie. In. *Sborník příspěvků z 6. ročníku mezinárodní vědecké konference „Bezpečná Evropa 2013“* 25. listopadu 2013. Karlovy Vary: Druckvo, 2013, s. 189 – 198. ISBN 978-80-8723-620-8.
- ZÁHORA, J. 2014. Európsky vyšetřovací příkaz. In. *Iustitia Omnibus Pocta prof. JUDr. Pavlovi*

Balážovi, CSc., Kraków 2014, s. 343 – 355. ISBN 978-83-7490-782-8.

ZÁHORA, J. 2015. Policajná spolupráca v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ. In. JELÍNEK, J., IVOR, J. et al. Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky. Praha: Leges, 2015, s. 89 – 104. ISBN 978-80-7502-080-2.

ZÁHORA, J. 2016. Medzinárodná justičná spolupráca v prípravnom konaní trestnom. In. Prípravné konanie - možnosti a perspektívy. Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21. apríla 2016. Praha: Leges, 2016, s. 303-363. ISBN 978-80-7502-153-3.

ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I. 2020. Zákon o európskom vyšetřovacom príkaze v trestných veciach. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2020, 344 s. ISBN 978-80-571-0253-3.

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.
Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola,
Tomášikova 20, 821 02 Bratislava
E-mail: jozef.zahora@paneurouni.com

Názov: Efektívnosť prípravného konania - výzvy a perspektívy

Recenzenti: prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.
JUDr. Veronika Marková, PhD.

Zborník zostavili: Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.
JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Vydanie: Prvé vydanie

Rozsah: 227 strán

Zborník neprešiel jazykovou korektúrou.

Za jazykovú stránku zodpovedajú autori príspevkov.

ISBN 978-80-8054-926-8

EAN 9788080549268